MARK TWAIN

SEÇME ÖYKÜLER

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: YURDANUR SALMAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

2008

Genel Yayın: 1486

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

MARK TWAIN
SEÇME ÖYKÜLER

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
YURDANUR SALMAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
BELGİN SUNAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI HAZİRAN 2008, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-378-8 (CİLTLİ)
ISBN 978-9944-88-377-1 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
ALTAN BASIM SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
(0212) 629 03 74
YÜZYIL MAH., MATBAACILAR SİT., 222/A,
BAĞCILAR, İSTANBUL

CİLT
DERYA MÜCELLİT LTD.
(0212) 501 02 72

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ LXXXIV

MARK TWAIN

SEÇME ÖYKÜLER

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
YURDANUR SALMAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Çevirmenin Notu vii
Gizemli Yabancı 1
Hadleyburg'u Yozlaştıran Adam 133
Eskimo Kızın Aşk Öyküsü 203
Calaveras County'nin Adı Kötüye Çıkmış Sıçrayan Kurbağası 227
1.000.000 Sterlinlik Banknot 237

Çevirmenin Notu

Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens, 1835-1910), büyük Amerikalı mizah yazarı, romancı, denemeci, konuşmacı, gezgin, aynı zamanda önemli bir (kısa) öykü yazarıydı. Bu kitaba alınan iki uzun üç kısa öyküsü, 1865'te California'da usta yaklaşımıyla ve halk yazını havasıyla yazdığı, ölümsüz "Sıçrayan Kurbağa"dan, ölümünden ancak altı yıl sonra yayımlanan ve onun son yıllarında kapıldığı insansevmezliğe ve kötümserliğe anıt oluşturan "Gizemli Yabancı"ya kadar Twain'in yazarlık uğraşını her yönüyle kapsıyor. "1.000.000 Sterlinlik Banknot"ta Twain, insanın paraya tapmasını eğlenceli bir yaklaşımla inceliyor. "Hadleyburg'u Yozlaştıran Adam" Mark Twain'in yayımlanmış son önemli kurmacasıdır. Kişisel yaşamında acı olaylar yaşamakta olduğu bir dönemde yazdığı bu öyküde Twain, insan doğasının, içkin olarak yozlaşmaya ve çürümeye ne denli açık olduğunu ustalıkla sergiliyor. "Eskimo Kızın Aşık öyküsü"nde Twain'in dil ustalığını, konuşma dilini yazı diline sanatlı aktarışını ve çok çeşitli karakterlerin en derinlerinde yatan duygularla özdeşleşmeyi buluyoruz.

Yurdanur Salman

GİZEMLİ YABANCI[*]

[*] The Mysterious Stranger (1916 - ölümünden sonra yayımlanmıştır)

1

Yıl 1590'dı – kış. Avusturya dünyadan kopmuş, uykuya dalmıştı, Avusturya'da hâlâ ortaçağ hüküm sürüyordu ve sonsuza dek süreceğine söz vermişti. Bazıları bunun başlangıcını yüzyıllarca yüzyıllarca geriden başlatıyor, zihinsel ve tinsel saate göre Avusturya'da hâlâ İnanç Çağı'nın yaşandığını söylüyorlardı. Ama onlar bunu kötü bir şey olarak değil de övgü olsun diye söylüyorlardı, bu da zaten böyle anlaşılıyordu, bizler bundan çok gurur duyuyorduk. O zamanlar ben henüz küçük bir çocuk olsam da, her şeyi çok iyi anımsıyorum, ayrıca bunun bana verdiği zevki de anımsıyorum.

Evet. Avusturya dünyadan kopmuş, uykuya dalmıştı. Köyümüz Avusturya'nın tam ortasında olduğu için biz de bu uykunun tam ortasındaydık. Köyümüz dünyadan gelecek ve düşlerini rahatsız edecek haberlerin hemen hiç ulaşmadığı, tepelik ve ağaçlıklı bir yerde, derin bir yalnızlığa gömülmüş olarak uyuyor ve bundan sonsuz bir mutluluk duyuyordu. Köyün önünden sakin bir ırmak akıyor, ırmağın yüzeyinde bulutların şekilleri resim gibi yansıyor, kayarak geçip giden teknelerin ve taştan yapılmış kayıkların yansıması görülüyordu. Irmağın arkasında da göklere uzanan yarın başladığı yere kadar çıkan ağaçlıklı sarp yamaçlar yükseliyordu. Yarın tepesinde kocaman bir şato, uzayıp giden dizi dizi kuleleri ve burçlarını zırh gibi kaplayan sarmaşıklarıyla kaşlarını çat-

mış, duruyordu; ırmağın ötesinde, bir fersah sola doğru, ormanlarla kaplı yükseltilerden oluşan, dolambaçlı koyakların yardığı ama güneşin hiç içine sızmadığı, inişli çıkışlı geniş bir tepeler topluluğu uzanıyordu; sağda da bir yar, ırmağa yukarıdan bakıyordu, bu yarla biraz önce sözü edilen tepeler arasında meyve bahçeleriyle gölgeli ağaçlıklar arasında saklanmış küçük evlerin oluşturduğu noktacıklarla kaplanmış gepgeniş bir ova uzanıyordu.

Çevredeki fersah fersah topraklardan oluşan bütün bu bölge bir prensin mirasla devralmış olduğu mülküydü, prensin uşakları şatoyu hep oturulmaya hazır, mükemmel bir durumda tutuyorlardı. Ama prensin kendisi de, ailesi de ancak beş yılda bir kez geliyordu buraya. Geldiklerinde, sanki dünyanın efendisi oraya gelmiş, krallığının bütün görkemini de kendisiyle birlikte getirmiş gibi bir hava oluyordu, gittikleri zaman da, arkalarında çılgın bir ayinin ardından gelen derin uyku gibi bir dinginlik bırakıyorlardı.

Eseldorf, biz erkek çocuklar için bir cennetti. Bizler okul konusunda pek fazla zorlanmıyorduk. Daha çok, iyi bir Hıristiyan olmak, Bakire Meryem'e, kiliseye, her şeyden çok da azizlere saygı göstermek üzere eğitiliyorduk. Bu gibi şeylerin dışında bizden pek fazla bir şey bilmemiz beklenmiyordu, aslında bilmemize izin verilmiyordu. Sıradan insanlar için bilgi iyi bir şey değildi, Tanrı'nın onlara layık gördüğü yazgıdan yakınmalarına yol açabilirdi bu. Tanrı, kendi yaptığı planlardan yakınılmasına katlanmazdı. İki rahibimiz vardı. Bunlardan biri olan Peder Adolf, çok gayretli ve çalışkan, çok çok önemli sayılan biriydi.

Bazı bakımlardan Peder Adolf'tan daha iyi rahipler olmuştur belki, ama bizim cemaatimizde ondan daha ciddi ve daha korkunç bir saygı gösterilen başka hiç kimse olmadı. Bunun nedeni Peder Adolf'un Şeytan'dan hiç mi hiç korkmamasıydı. Benim tanıdığım ve hakkında böyle bir şeyin doğru olarak söylenebileceği tek Hıristiyan oydu. Bu neden-

le insanlar onun karşısında daha derin bir korkuya kapılarak duruyorlardı, çünkü onun doğaüstü bir yanı olması gerektiğini düşünüyorlardı. Yoksa Peder Adolf, bu konuda böylesine gözü kara ve özgüvenli davranamazdı. Bütün insanlar Şeytan'dan kızgınlıkla, onu kötüleyerek söz ederler, gene de bunu saygıyla yaparlar, küstahça değil. Oysa Peder Adolf'un benimsediği yol çok farklıydı: O, Şeytan'dan ağzına gelen her türlü sözcüğü kullanarak söz ediyordu, bu da onun söylediklerini duyan herkesi korkudan titretiyordu. Çoğu zaman da Peder Adolf Şeytan'dan kötüleyerek ve aşağılayarak söz ediyordu, o zaman da insanlar hemen haç çıkarıyor, korkunç bir şey olacağı endişesiyle yanından çabucak uzaklaşıyorlardı.

Peder Adolf, aslında Şeytan'la gerçekten bir kezden çok yüz yüze gelmiş ve ona meydan okumuştu. Bunu Peder Adolf'un kendisi söylüyordu. Hiçbir zaman kimseden saklamadan, açıkça dile getiriyordu. Onun doğruyu söylediğini gösteren en azından bir kanıt vardı ortada, çünkü bu karşılaşmada düşmanla kavga etmiş, hiç korkmadan ona bir şişe fırlatmıştı; orada, çalışma odasının duvarında şişenin çarpıp kırıldığı yerde kırmızı bir leke durup duruyordu.

Ama hepimizin en çok sevdiği ve en çok acıdığı, öteki rahip, Peder Peter'di. Bazı insanlar, şurada burada yaptığı konuşmalarda Tanrı'nın baştan sona iyiliklerle dolu olduğunu, bütün yoksul çocukları kurtarmanın bir yolunu bulacağını söylemekle suçluyorlardı onu. Söylenmesi korkunç bir şeydi bu. Ama bu sözleri Peder Peter'in söylediğini gösteren hiçbir kesin kanıt yoktu ortada, ayrıca böyle şeyler söylemesi onun kişiliğine hiç uygun düşmüyordu, çünkü o her zaman iyi yürekli, şefkat dolu, doğruları söyleyen biriydi. Peder Peter bunları kilisede bulunan cemaatin duyacağı ve tanıklık edeceği bir yerde, kürsüde söylemekle değil, yalnızca dışarıda yaptığı konuşmalarda söylemekle suçlanıyordu. Düşmanlarının böyle bir şeyi uydurmaları da çok kolaydı. Peder Pe-

ter'in bir düşmanı, hem de çok amansız bir düşmanı vardı: Koyağın yükseklerinde, yıkık dökük bir kulede oturan ve bütün gecelerini yıldızları incelemekle geçiren bir müneccim. Herkes bu müneccimin savaşları ve kıtlıkları önceden haber verebileceğini biliyordu, ama bu çok zor bir şey değildi, çünkü her zaman bir yerlerde savaş, genellikle de kıtlık oluyordu. Ama bu müneccim yıldızlara bakarak elindeki kocaman kitaptan bir kişinin yaşamını okuyabiliyor, kaybedilmiş malları bulabiliyordu, Peder Peter dışında köydeki herkes ondan dehşetli korkuyordu. Şeytan'a meydan okuyan Peder Adolf bile. Uzun sivri külahı, üzerinde yıldızlar bulunan, uzun, etekleri uçuşan cübbesiyle, elinde kalın kitabını ve sihirli güçleri olduğu bilinen asasını taşıyarak köyümüzün içinden geçerken müneccime büyük bir saygı gösteriyordu. Söylendiğine göre, piskopos bile bazen müneccimi dinliyordu, çünkü yıldızları incelemenin ve kehanetlerde bulunmanın ötesinde, bu müneccim büyük bir dindarlık gösterisinde bulunuyordu. Elbette bu da piskoposu etkiliyordu.

Oysa Peder Peter müneccime hiç inanmıyordu. Onun hiçbir değerli bir bilgisi bulunmayan ya da sıradan, oldukça aşağı düzeyde birinin güçleri ötesinde hiçbir gücü olmayan bir şarlatan olduğunu açık açık söylüyordu, bu da elbette müneccimin Peder Peter'den nefret etmesine, onu mahvetmek istemesine yol açıyordu. Hepimizin inandığı gibi, Peder Peter'in sarsıcı sözleriyle ilgili söylentileri çıkaran ve piskoposa taşıyan kişi, müneccimdi. Söylendiğine göre Peder Peter bu gözlemini yeğeni Marget'e söylemişti, ama Marget bunu inkâr etmiş, kendisine inanması, yaşlı amcasını yoksulluk ve utançtan kurtarması için piskoposa yalvarmıştı. Piskopos, Peder Peter'i belirsiz bir süre görevden almış, ama tek bir tanığın gösterdiği kanıtla onu aforoz edecek kadar ileri gitmemişti. Peder Peter artık iki yıldır kilisenin dışındaydı. Onun cemaatini öteki rahibimiz, Peder Adolf devralmıştı.

O yıllar, yaşlı rahip ve Marget için çok zor yıllar olmuştu. Eskiden çok gözdeydiler, ama piskoposun çatılmış kaşlarının gölgesine girince bütün bunlar değişmişti. Dostlarının çoğu onları tam anlamıyla terk etti, geriye kalanlar da soğuk ve uzak davrandılar. Bu sorun ortaya çıktığında Marget on sekiz yaşında sevimli bir kızdı, köyün en iyi ve en bilgi dolu kafası ondaydı. Arp dersleri veriyordu, bütün giysilerinin parasını ve cep harçlığını çalışarak kazanıyordu. Ama öğrencileri artık onu birer birer bırakıyorlardı, köyün gençleri arasında danslı toplantılar ve eğlenceler düzenlendiğinde Marget unutuluyordu, gençler onun evine uğramaz olmuşlardı, Wilhelm Meidling dışında hepsi – o da gelmese bile olacak biriydi, Marget ile amcası, bu ihmal edilmiş, gözden düşmüş durumları içinde üzgün ve yitik haldeydiler. Yaşamlarından güneş ışığı eksilmişti. İki yıl boyunca işler daha da, daha da kötüye gitti, giysiler yıpranıyor, yiyecek ekmek bulmak gittikçe zorlaşıyordu. Şimdi de artık sonun sonuna gelip dayanmışlardı. Solomon Isaacs, eve yatırmak istediği bütün parayı onlara ödünç vermişti ve evlerini yarın ellerinden alacağını bildirmişti.

2

Biz üç oğlan –yerel mahkemenin başyargıcının oğlu Nikholaus Bauman, güzel bir bahçesi olan, gölgelik ağaçları ırmağın kıyısına kadar uzanan, korunun içinde gezi sandalları kiralanan en büyük hanın, "Altın Geyik"in sahibinin oğlu Seppi Wohlmeyer, üçüncü çocuk olarak da ben, köy müzisyenlerinin başı, keman hocası, besteci, cemaatin vergi toplama görevlisi, zangoç, daha başka bakımlardan da yararlı bir vatandaş ve herkesin saygı duyduğu kilise orgcusunun oğlu Theodor Fischer– her zaman birlikteydik, beşikten beri böyleydik, ta başından beri birbirimizi çok seviyorduk. Yıllar geçtikçe bu sevgimiz daha da derinleşti. Biz çocuklar, tepeleri ve koruları kuşlar kadar iyi tanıyorduk, çünkü ne zaman boş vakit bulsak –en azından, yüzmediğimiz, sandalla gezmediğimiz, balık tutmadığımız, buzun üstünde oynamadığımız ya da tepelerden aşağı kaymadığımız zamanlarda– çevreyi dolaşmaya çıkıyorduk.

Üstelik şatonun korusunda oynama hakkımız da vardı, üstelik bu hak çok az kişiye tanınmıştı. Bunun nedeni şatodaki en yaşlı uşağın –Felix Brandt'ın– sevgili çocukları olmamızdı, çoğu zaman onun eski günleri ve garip olayları anlatmasını dinlemek, onunla birlikte tütün içmek için (bunu bize o öğretmişti) ve kahve içmek için geceleri oraya gidiyorduk; çünkü o, savaşlara katılmış biriydi, Viyana kuşatmasında orada bulunmuştu, Türkler yenilgiye uğratılıp uzaklaştı-

rıldıktan sonra ele geçirilen şeyler arasında çuval çuval kahve varmış, Türk esirler ona bunların ne olduğunu anlatmış, bunlardan nasıl güzel bir içecek yapılacağını öğretmiş, o da kendisi kahve içmek ve cahilleri şaşırtmak için artık yanında hep kahve bulunduruyordu. Havanın fırtınalı olduğu zamanlarda Felix bizi bütün gece orada alıkoyuyordu, dışarıda gök gürleyip şimşekler çakarken bize türlü türlü hayalet ve dehşet öyküleri anlatıyordu, meydan savaşlarından, öldürmelerden, kesip biçip sakat bırakmalardan, buna benzer şeylerden söz ediyordu. İçeride hoş ve sıcak bir hava yaratıyordu, büyük ölçüde kendi deneyimlerinde yaşamış olduğu şeyleri anlatıyordu. Kendisi zamanında pek çok hayalet görmüştü, cadılar, büyücüler de görmüştü, bir keresinde şiddetli bir fırtınada, gece yarısı dağlarda yolunu kaybetmişti; şimşeğin aydınlığında, Vahşi Avcı'nın delice esmekte olan rüzgâra, bulutların arasından çıkarak, peşinden koşan hayalet köpekleriyle birlikte öfkeyle saldırdığına tanık olmuştu, bir keresinde bir karabasan görmüştü, birkaç kez de uyurken insanların boyunlarından kan emen, onları kocaman kanatlarıyla yelpazeleyerek ölünceye kadar uyur durumda tutan o kocaman yarasayı görmüştü.

Hayaletler gibi doğaüstü şeylerden korkmamamız için bizi yüreklendiriyor, onların hiç zarar vermediklerini, yalnızca çevrede dolaştıklarını, çünkü yalnızlık çektiklerini, üzüntü içinde olduklarını, sevecenlik dolu bir ilgi ve şefkat istediklerini söylüyordu. Zamanla biz de korkmamayı öğrendik, hatta onunla birlikte gece şatonun mahzenlerindeki perili odaya indik. Hayalet bir kez ortaya çıktı, o zaman da belli belirsiz bir siliklikle yanımızdan geçti, havanın içinden sessizce kayıp gitti, sonra da gözden kayboldu, biz neredeyse bir titreme bile hissetmedik, çünkü o bize her şeyi öylesine güzel öğretmişti ki! Felix bize hayaletin bazen gece çıkıp geldiğini, yapışkan elini yüzünün üstünden geçirdiğini, ama hiç canını yakmadığını söyledi: Yalnızca sevecenlik ve ilgi isti-

yormuş. Ama en garip olanı, Felix'in melekler – cennetten çıkmış gerçek melekler– görmüş ve onlarla konuşmuş olmasıydı. Bu meleklerin kanatları yokmuş, giysiler içindeymişler, herhangi bir normal insan gibi davranıp konuşuyorlarmış, bir ölümlünün yapabileceği harika şeyleri yapmasalar, sen onlarla konuşurken birdenbire yok oluvermeseler, onların melek olduğunu anlamazmışsın bile, bunlar da hiçbir ölümlünün yapamayacağı şeylermiş. Felix bize onların çok tatlı ve neşeli olduklarını, hayaletler gibi iç kapayıcı ve melankolik olmadıklarını söyledi.

Mayıs'ta bir gece, yaptığımız bu tür bir konuşmadan sonra, ertesi sabah kalkıp onunla birlikte güzel bir kahvaltı ettik, sonra aşağıya inip köprüyü geçtik ve uzaklara, soldaki tepelerde çok sevdiğimiz bir yer olan ağaçlıklı doruğa çıktık, orada gölgelikte dinlenmek ve tütün içmek için yere uzandık ve o garip şeyler üzerinde yeniden konuştuk, çünkü bunlar henüz aklımızdan çıkmamıştı ve bizi etkiliyordu. Ama tütün içemedik, çünkü dikkatsiz davranmış ve çakmak taşımızla kavımızı yanımıza almamıştık.

Biraz sonra ağaçların arasından rahat adımlarla bir genç çıkageldi ve bize doğru yürüdü, yere oturup bizi tanıyormuş gibi sıcak, dostça bir havayla konuşmaya başladı. Ama biz ona yanıt vermedik, çünkü o bir yabancıydı, biz yabancılara alışık değildik, ondan çekiniyorduk. Üstünde yeni ve iyi giysiler vardı, yakışıklıydı, insanın gönlünü çelen bir yüzü ve hoş bir sesi vardı, rahattı, zarifti ve hiç sıkılgan değildi, öbür çocuklar gibi ağırkanlı, hantal, ürkek biri de değildi. Onunla dostluk kurmak istiyorduk, ama işe nereden başlayacağımızı bilmiyorduk. Sonra benim aklıma pipo geldi, ona teklif edersem, bunun iyi niyetle yapılmış bir teklif olarak algılanıp algılanmayacağını merak ettim. Ama aklıma yanımızda ateş olmadığı geldi, bu yüzden üzüldüm, umut kırıklığı yaşadım. Oysa o, yüzü aydınlanarak ve hoşnut bir havayla başını kaldırıp şöyle dedi:

"Ateş mi? Aaa, bu kolay, ben ateş bulurum."

O kadar şaşırmıştım ki konuşamıyordum, çünkü ben henüz hiçbir şey söylememiştim. Pipoyu eline aldı, üstüne nefesini üfledi, tütün kızardı, üstünden sarmallanarak dumanlar yükselmeye başladı. Biz yerimizden fırladık, koşup oradan gitmeye hazırlandık, çünkü bu doğaüstü bir şeydi, onun bize kalmamız için ısrarla yalvarmasına, bize hiçbir zarar vermeyeceği, yalnızca bizimle arkadaş olmak, bize eşlik etmek istediği yolunda söz vermesine karşın birkaç adım koşup uzaklaştık. Sonra bundan vazgeçip olduğumuz yerde durduk, merak ve şaşkınlık içinde olduğumuzdan geri dönmek istedik, ama korkup bunu göze alamadık. O, yumuşak, ikna edici sesiyle bizi yüreklendirmeye devam etti, piponun patlamadığını ve hiçbir şey olmadığını görünce güvenimiz yavaş yavaş yerine geldi, merakımız korkumuza ağır basmaya başladı, biz de geri dönmeyi göze aldık – ama yavaş yavaş ve bir tehlike anında hızla kaçıp gitmeye hazır olarak.

O bizi yatıştırmaya çalışıyordu, üstelik bunu nasıl yapacağını çok iyi biliyordu, karşısındaki kişi bu kadar ciddi, doğal ve nazik olduğu, onun konuştuğu kadar büyüleyici konuştuğu zaman insan kuşku içinde ve ürkek olmayı sürdüremez, hayır, o hepimizin gönlünü kazanmıştı; çok geçmeden biz de hoşnut, rahat ve konuşkan bir havaya girdik, bu yeni dostu bulduğumuz için kendimizi mutlu hissettik. Çekingenlik duygusunu üstümüzden attıktan sonra o garip şeyi nasıl yaptığını öğrenmek istedik, o da bunu yapmayı öğrenmiş olmadığını söyledi, bu ona –başka şeyler gibi– başka garip şeyler gibi, doğal olarak verilmiş bir yetenekmiş.

"Ne gibi garip şeyler?"

"Aaa, çok var, kaç tane olduğunu bilmiyorum."

"Onları da görmemize izin verir misiniz?"

"Gösterin – lütfen!" dedi ötekiler.

"Gene kaçmayacaksınız ama?"

"Hayır – gerçekten kaçmayacağız. Lütfen yapın bunu. Olmaz mı?"

"Peki, zevkle, ama verdiğiniz sözü unutmayacaksınız, biliyorsunuz."

Unutmayacağımızı söyledik, o, bir su birikintisinin yanına gitti, bir yapraktan yaptığı bardağın içine su doldurarak geri geldi, üstüne üfleyip bardağın elinden attı, su bardak şeklinde bir buz parçasına dönüşmüştü. Biz çok şaşırmış ve büyülenmiştik ama artık korkmuyorduk, orada bulunmaktan çok hoşnuttuk, ondan buna devam etmesini, daha başka şeyler de yapmasını istedik. O da yaptı. Bize, mevsimi olsun olmasın, istediğimiz her türlü meyveyi verebileceğini söyledi. Hepimiz bir ağızdan konuşmaya başladık:

"Portakal!"

"Elma!"

"Üzüm!"

"Hepsi cebinizde." dedi ve söyledikleri doğru çıktı. Üstelik meyvelerin hepsi en iyi cinstendi, biz de onları yedik, daha çok olmasını diledik, ama bunu dilediğimizi söze dökmedik.

"Onları da bunların geldiği yerde bulacaksınız," dedi, "iştah duyduğunuz başka şeyleri de, ayrıca canınızın çektiği şeyin adını söylemenize gerek yok, ben sizin yanınızda olduğum sürece dileyin yeter, bulacaksınız."

Söyledikleri doğru çıktı. Bu kadar harika, bu kadar ilginç hiçbir şey olamazdı. Ekmek, kekler, şekerler ve fındık fıstık – insanın canı ne isterse, o şey orada oluyordu. Kendisi hiçbir şey yemedi, oturup bizimle sohbet etti, bizi eğlendirmek için art arda pek çok hayret verici şey yaptı. Bize kilden küçük bir oyuncak sincap yaptı, sincap koşarak bir ağaca çıktı, yukarıdaki bir dalın üstüne oturdu ve aşağıya, bize seslendi. Sonra fareden hiç de büyük olmayan bir köpek yaptı, köpek heyecanla ve havlayarak sincabı kovaladı, ağacın çevresinde dans etti, bir köpeğin olabileceği kadar canlıydı. Sincabı kor-

kutup ağaçtan ağaca kaçırttı, ikisi de ormanın içinde gözden kaybolunca ya sincabı kovaladı. Kilden kuşlar yaptı, havaya salıverdi, onlar da ötüşerek uçup gittiler.

Sonunda ben bütün cesaretimi toplayıp bize kendisinin kim olduğunu söylemesini istedim.

"Bir melek," dedi çok yalın bir havayla, sonra bir kuşu daha havaya salıverdi, ellerini çırparak kuşun uçup gitmesini sağladı.

Onun bunu söylediğini duyunca hepimizin üstüne korku dolu bir saygı havası çöktü, biz gene korkmaya başladık; ama o bize, rahatsızlık duymamız için hiçbir neden bulunmadığını, bir melekten korkulacak bir şey olmadığını söyledi, zaten bizden hoşlanmış olduğunu söyledi. Her zamanki gibi yalın ve yapmacıksız bir havayla sohbet etmeyi sürdürdü, konuşurken de parmak boyutlarında bir sürü erkek ve kadın yaptı, hepsi büyük bir hevesle çalışmaya koyuldular, çimenlerin üzerinde birkaç metrekare boyutlarında, dört köşe bir alanı temizleyip düzlettiler, üstüne küçük, şirin bir şato inşa ettiler, kadınlar harcı karıyor, işçi kadınlarımızın hep yaptıkları gibi, başlarına yerleştirdikleri kovalarla iskeleden yukarıya taşıyorlardı, erkekler taşları sıra sıra diziyorlardı – beş yüz kişiden oluşan bu oyuncak insanlar, büyük bir canlılık içinde oraya buraya koşuşturuyor, hevesle çalışıyor, yaşamdaki kadar doğal bir havayla yüzlerinde biriken terleri siliyorlardı. Bu beş yüz kişinin, adım adım ve kat kat inşa ederek şatoyu ortaya çıkarmalarını, şatonun biçime ve simetriye bürünüşünü seyretmenin yarattığı büyüleyici hayret içinde, o duygumuz ve saygı dolu korkumuz kısa süre içinde yok olup gitti, biz de kendimizi çok rahatlamış, sanki evimizdeymişiz gibi hissetmeye başladık. Biz de birkaç insan yapabilir miyiz diye sorduk, o buna evet diye yanıt verdi, Seppi'ye şatonun surlarına yerleştirmek üzere birkaç top yapmasını söyledi, Nikolaus'tan da birkaç mızraklı balta, göğsü ve bacakları koruyacak zırhlar ve miğferler yapmasını istedi, ben

de atlarıyla birlikte birkaç süvari yapacaktım, bu görevleri dağıtırken bize adlarımızla sesleniyordu, ama bizim adlarımızı nasıl olup da bildiğini söylemiyordu. Sonra Seppi, ona kendi adının ne olduğunu sordu, o da çok doğal bir havayla, "Şeytan" dedi, sonra da büyük bir tahta parçasını eline alarak iskeleden düşmekte olan bir küçük kadını onunla yakalayıp yeniden eski yerine koydu, sonra da, "Böyle arkaya doğru adım atmakla ve yaptığı şeye dikkat etmemekle aptalca davrandı." dedi.

Her şey birdenbire kafamıza dank etti, onun adının anlamını kavradık ve elimizdeki işler –top, zırhlar, at– yere düşüp paramparça oldu. Şeytan bir kahkaha attı, bize "Ne oldu?" diye sordu. Ben, "Hiçbir şey olmadı, yalnızca bu bir melek adı olarak çok garip geldi bize." dedim. O bunun nedenini sordu.

"Çünkü bu – bu – işte bu, onun adı, biliyorsunuz."

"Evet – o benim amcamdır."

Bunu sakin bir havayla söylemişti, ama bir an bizim soluklarımızı kesti ve kalplerimizin hızla atmasına neden oldu. O buna dikkat etmiş gibi görünmüyordu, yapmakta olduğumuz zırhları ve öbür şeyleri bir dokunuşta onardı, tamamlanmış olarak bize geri verdi ve, "Anımsamıyor musunuz? – o da bir melekti, bir zamanlar." dedi Şeytan.

"Evet – bu doğru," dedi Seppi, "bunu düşünmemiştim."

"Cennetten kovulmadan önce tertemizdi."

"Evet," dedi Nikolaus, "günahsızdı."

"İyi bir ailedir – bizim ailemiz," dedi Şeytan, "daha iyi bir aile bulunamaz. Ailenin günah işlemiş tek üyesi odur."

Bütün bunların ne kadar heyecan verici olduğunu hiç kimseye anlatamam herhalde. Çok garip, büyüleyici ve harika bir şey gördüğünüzde, çevrenizde oluşan o titreşimi ve sarsıntıyı bilirsiniz, öyle ki yaşıyor olmak ve o şeye bakmak, yalnızca korku dolu bir sevinç yaratır sizde, bakışlarınızı nasıl olup da o şeyden ayıramadığınızı, dudaklarınızın nasıl da

kuruyuverdiğini, soluğunuzun yetmez olduğunu bilirsiniz, ama oradan başka bir yerde olmak istemezsiniz, dünyayı size bağışlasalar bile istemezsiniz bunu. Tek bir soru sormak için sabırsızlanıyordum –o soru, dilimin ucundaydı ve ağzımdan dökülmesini neredeyse engelleyemiyordum– ama sormaya utanıyordum, kabalık etmiş olabilirdim. Şeytan, elinde biçimlendirmekte olduğu bir öküzü yere koydu, gülümseyerek bana bakıp şöyle dedi:

"Kabalık olmaz, olsa bile bağışlarım. Ben onu gördüm mü? Milyonlarca kez. Bin yaşında küçük bir çocuk olduğum zamandan bu yana –insanlara özgü bir deyiş kullanacak olursak– bizim kanımızdan ve soyumuzdan gelen çocuk yuvasındaki o melekler arasında ben onun en çok sevdiği ikinci çocuktum – evet, o zamanlardan cennetten kovuluncaya kadar, sizin zaman ölçünüze göre hesaplayacak olursak, sekiz bin yıl."

"Sekiz – bin!"

"Evet." Seppi'ye döndü, sanki onun kafasındaki bir şeyi yanıtlıyormuş gibi devam etti: "İşte, doğal olarak ben bir erkek çocuğa benziyorum, çünkü ben böyleyim. Sizin zaman dediğiniz şey bize göre çok geniş bir şeydir, bir meleğin tam yaşına ulaşması için bu zamanın çok uzun bir kesimi gereklidir." Benim zihnimde de bir soru vardı, bana döndü ve bu soruyu da yanıtladı: "Ben on altı bin yaşındayım – sizin hesaplamanıza göre." Sonra da Nikolaus'a dönüp şöyle dedi: "Hayır, cennetten kovuluşumuz beni de, ailenin geri kalan kesimini de etkilemedi. Ağacın meyvesini yiyen ve erkekle kadını bununla kandıran kişinin adı verildi bana yalnızca. Biz ötekiler, günahı hâlâ tanımayız, biz tertemiziz ve hep böyle kalacağız. Biz–" Küçük işçilerden ikisi kavga ediyorlardı, balarılarının vızıltılarına benzeyen sesler çıkararak birbirlerine lanetler, küfürler yağdırıyorlardı, bunun ardından yumruklaşmalar geldi, kan döküldü, sonra da bu iki işçi, bir ölüm kalım savaşında birbirlerine kenetlendiler. Şeytan elini

uzattı, parmaklarıyla onları ezerek ikisinin de yaşamına son verdi, tutup bir yana attı, parmaklarına bulanan kanı mendiliyle silerek konuşmasına kaldığı yerden devam etti: "Biz kötülük yapamayız, kötülük yapmaya yatkınlığımız da yoktur, çünkü kötülüğün ne olduğunu bilmeyiz."

O koşullarda bu konuşma garip kaçıyordu, ama biz buna dikkat bile etmemiştik, onun gözünü bile kırpmadan işlediği bu cinayet karşısında çok sarsılmış ve üzülmüştük – çünkü bu bir cinayetti, olayın gerçek adı buydu, üstelik onun hafifletici bir nedeni ya da özrü de yoktu, çünkü o iki adam herhangi bir kötülükte bulunmamışlardı. Bu bizi çok üzmüştü, çünkü onu çok sevmiştik, onun çok soylu, çok güzel ve çok yüce gönüllü olduğunu düşünüyorduk, bir melek olduğuna içtenlikle inanmıştık, oysa onun böyle bir şeyi acımasızca yaptığını görünce – ah, işte bu bizim gönlümüzde onu çok küçültmüştü, oysa biz onunla öylesine gurur duyuyorduk ki! O sanki hiçbir şey olmamış gibi konuşmasına devam etti, bize yolculuklarından söz etmeye başladı, güneş sistemimizin ve uzaklarda, uzayın ücra köşelerinde bulunan başka güneş sistemlerinin kocaman dünyasında görmüş olduğu ilginç şeylerden, bu dünyalarda yaşayan ölümsüz varlıkların adetlerinden söz etti, o anda gözümüzün önünde durmakta olan o acınası sahneye karşın, bizi her nasılsa hayranlık, büyülenmişlik ve şaşkınlık içinde bıraktı, çünkü ölmüş olan o küçük adamların karıları, kocalarının ezilmiş, biçimsiz cesetlerini bulmuşlardı ve üzerlerine kapanmış, hıçkırıklar içinde ağıtlar söyleyerek ağlıyorlardı, rahip de oradaydı, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturarak dizlerinin üstüne çökmüş dua ediyordu, olanlardan acı duyan yığın yığın dostları çevresinde toplanmış, başlarındakileri çıkarmış, saygıyla çıplak başlarını yere eğmiş, gözlerinden yaşlar boşanarak cesetlerin başına toplanmışlardı – bu için için ağlamalardan ve edilen dualardan çıkan ses, canını sıkmaya başlayıncaya dek Şeytan'ın hiç dikkate almadığı bir şeydi, sonra Şeytan elini uzat-

tı, bizim salıncağımızın oturma tahtasını çekip aldı, hızla yere indirdi, orada bulunan bütün bu insanları, sanki hepsi birer sinekmiş gibi ezerek yere yapıştırdı, sonra da hiçbir şey olmamış gibi konuşmasına devam etti.

Bir melek bir rahibi öldürsün! Kötülük yapmayı bilmeyen bir melek, gene de kendisine hiç zarar vermemiş olan yüzlerce çaresiz, zavallı erkeği ve kadını kılı bile kıpırdamadan yok eden biri! O korkunç eyleme tanık olmak ve rahip dışında o zavallı yaratıklardan hiçbirinin buna hazır olmadığını düşünmek midemizi bulandırdı, çünkü aralarında hiçbiri büyük ayinin adını bile duymamış, bir kilise bile görmemişti. Biz de bunun tanıkları olmuştuk, o cinayetlerin işlendiğini gözlerimizle görmüştük, bunu anlatmak ve yasanın gereğinin yerine getirilmesini sağlamak bizim görevimizdi.

Oysa o hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya devam etti, sesindeki o ölümcül müzikle, büyülerini yeniden bize uygulamaya başladı. Bize her şeyi unutturdu, biz yalnızca onu dinleyebiliyor, onu sevebiliyor, bize canının istediği şeyi yaptırabilmesi için onun köleleri olabiliyorduk. Onunla birlikte olmanın, onun gözlerindeki cennetin içine bakmanın, elinin dokunuşuyla damarlarımızda yarattığı güzel titreşimlerin coşkusunu hissetmenin verdiği sevinçle sarhoş ediyordu o bizi.

3

Bu yabancı her şeyi görmüş, her yere gitmişti, her şeyi biliyordu, hiçbir şeyi unutmamıştı. Başka birinin çalışarak öğreneceği şeyleri o bir bakışta öğreniveriyordu, onun için güçlük diye bir şey yoktu. Sonra, anlatırken, anlattıklarını gözlerinizin önünde canlandırıyordu. Dünyanın biçimlendirilişini görmüştü, Adem'in yaratılışını görmüştü, Samson'un yükselip sütunlara yaslanarak tapınağı yerle bir edişini görmüştü, Sezar'ın ölümünü görmüştü, cennetteki gündelik yaşamı anlatıyordu, lanetlilerin cehennemin kızıl dalgaları içinde kıvrandıklarını görmüştü, bütün bunları bizim de görmemizi sağladı, hemen oracıktaymış ve o şeylere kendi gözlerimizle bakıyormuşuz gibiydi sanki. Üstelik bütün bunları hissediyorduk, ama onun gözünde bunların salt eğlendirici şeyler olmaktan öte bir anlamı olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu ortada. O cehennem görüntüleri, ızdıraplar içinde ciyak ciyak bağıran ve yalvaran o zavallı bebekler, kadınlar, kızlar, delikanlılar ve erkekler – işte biz bunlara dayanamıyorduk; oysa o, sanki bunlar yapay bir yangında oraya buraya kaçışan bir sürü yapma sıçanmış gibi aldırmaz bir hava içindeydi.

Sonra hep o, buradaki, yeryüzündeki erkekler ve kadınlardan –hatta en büyüklerinden ve en yücelerinden– onların yaptıklarından söz ederken bile gizli bir utanç duyuyorduk,

çünkü onun tarzı bu insanların ve yaptıklarının onun gözünde beş para etmez, kötü sonuçlar getirdiğini gösteriyordu; çoğu zaman insan, onun sineklerden söz etmekte olduğunu sanıyordu. Hatta bir keresinde açık açık, çevrenin böylesine aptal ve cahil, önemsiz ve kendini beğenmiş, böylesine hastalıklı ve çelimsiz, perişan, zavallı, değersiz insanlarla dolu olmasına karşın, buradaki insanların onun açısından oldukça ilginç olduğunu bile söyledi. Bunu çok normal bir şey söylüyormuş gibi, hiç kızgınlık belirtisi göstermeden söylemişti, tıpkı birinin tuğlalardan, gübreden ya da hiçbir önemi ve duyguları olmayan başka bir şeyden söz ederken yaptığı gibi. Onun bunu herhangi bir biçimde kırıcı olmak amacıyla söylemediğini anlayabiliyordum, ama zihnime bunu, pek de nazik bir davranış değil diyerek kaydettim.

"Nazik davranmak ha!" dedi. "Vallahi bu yalnızca gerçeğin ta kendisi, gerçek de nazik davranmamak demektir, nazik davranışlar yalnızca bir uydurmadır. Şato tamamlandı. Beğendiniz mi?"

Kim olsa ister istemez beğenirdi şatoyu. Bakınca çok güzel görünüyordu, öylesine biçimli ve mükemmeldi, ayrıca bütün ayrıntılarında, kulelerinde dalgalanan küçük bayraklara kadar çok zekice eksiksiz yapılmıştı! Şeytan artık bizim topları yerlerine yerleştirmemiz, mızrakları yerlerine takmamız ve atlıları ortaya çıkarmamız gerektiğini söyledi. Adamlarımız ve atlarımız görülmeye değerdi, bizim bu gibi şeyleri yapmakta hiçbir ustalığımız elbette olmadığından, amaçlanan şeye o kadar az benziyorlardı ki! Şeytan, bunların o zamana dek gördüklerinin en kötüleri olduğunu söyledi, sonra dokunup onları canlandırınca, yaptıkları hareketler –bacaklarının hepsinin aynı uzunlukta olmaması nedeniyle– o kadar gülünçtü ki! Sarhoşmuş gibi kayıyorlar, oraya buraya savruluyorlar, çevrelerinde bulunan herkesin yaşamını tehlikeye atıyorlardı, sonunda tökezleyip yere yığıldılar, çaresizlik içinde debelenerek orada öylece kalakaldılar.

Bu da bizi kahkahalarla güldürdü, seyredilmesi utanç verecek bir şey olsa bile. Şeref atışı yapmak üzere toplara çamur dolduruldu, ama öylesine çarpık çurpuk, öylesine kötü yapılmışlardı ki, patlatıldıklarında hepsi çatlayıp dağıldı, topçulardan bazılarını öldürdü, bazılarını da sakatladı. Şeytan şimdi, bir fırtınamız, istersek bir de depremimiz olacağını söyledi, ama hepimizin tek tek tehlikeden uzak durmamız gerektiğini belirtti. Biz öteki insanlara da seslenip uzak durmalarını söylemek istedik, ama o, onlara aldırmamamızı söyledi, onların hiçbir önemi yoktu, üstelik ileride şu ya da bu gereksinmemiz olursa, o insanlardan daha fazla yapabilirmişiz, öyle dedi.

Şatonun üzerine küçük, kapkara bir fırtına bulutu gelip inmeye başladı, çok küçük şimşekler çaktı ve gök gürlemeleri duyuldu, yer sarsıldı, rüzgâr esti, uğuldadı, yağmur yağdı, insanlar kaçarak sığınmak amacıyla oluk oluk şatonun içine doluştular. Bulut daha da kararark çöküp aşağıya yerleşti, şato bulutların arasından zar zor seçilebiliyordu, şimşekler alev saçar gibi art arda çakıyordu, şatonun içinden geçiyordu, şato yanmaya başladı, kızıl alevler parladı, şiddetle bulutu delip içinden geçti, insanlar çığlık atarak uçarcasına dışarıya fırladılar, ama Şeytan bizim yalvarmalarımıza, ağlamalarımıza, yakarmalarımıza hiç aldırmadan eliyle tutup o insanları yeniden, gerisingeriye şatonun içine tıktı, rüzgârın çıkardığı uğultuların ve gök gürlemelerinin ortasında cephanelik patladı, bunun yarattığı sarsıntı yerde kocaman bir yarık oluşturdu, şatonun enkazı ve kalıntıları o yarığın içine yuvarlandı, yarık şatoyu yutup gözlerden sildi, bütün o insanların üstünü kapattı, beş yüz zavallı yaratık arasından kurtulan bir tek kişi bile olmadı. Üzüntümüzden yüreklerimiz eridi, kendimizi tutamayıp gözyaşlarına gömüldük.

"Ağlamayın," dedi Şeytan, "onların hiçbir değeri yoktu."

"Ama hepsi cehenneme gittiler!"

"Aaa, bunun hiç önemi yok, onlardan çok daha fazlasını yapabiliriz biz."

Onun yüreğini yumuşatmaya çalışmanın hiçbir faydası olmazdı, belli ki onda duygu diye bir şey yoktu, durumu anlamıyordu. Her yerinden sevinç fışkırıyordu, bütün bu olanlar şeytanca bir kıyım değil de bir düğünmüş gibi neşe içindeydi. Üstelik bizi de kendisininkine benzeyen duygular içine sokmaya kararlıydı, elbette büyüleyici etkisiyle bu arzusunu da gerçekleştirmesini sağladı. Bunu yapmak, onun için hiç de zor bir şey değildi, bizimle canının istediği gibi oynuyordu. Kısa süre sonra hepimiz o mezarın üstünde hoplayıp zıplamaya başladık, o da bize cebinden çıkardığı garip, güzel bir müzik aletiyle tatlı ezgiler çalmaya başladı – ama belki cennetin dışında buna benzer müzik yoktur, o da bu müziği zaten oradan getirmişti, öyle diyordu. Müzik insanı zevkten deli ediyordu, biz de bakışlarımızı onun üstünden ayıramıyorduk, üstelik gözlerimizdeki bu bakışlar yüreklerimizden geliyordu, bakışlarımızın dilsiz olarak anlattıklarında tapınma vardı. Şeytan dansı da cennetten getirmişti, bu oynayışların içinde cennet bahçesinin dupduru mutluluğu vardı.

Artık bir iş için oradan ayrılması gerektiğini söyledi. Oysa biz bunu düşünmek bile istemiyorduk, ona sıkı sıkı tutunduk, kalması için yalvardık, bu da onun çok hoşuna gitti, bunu sözleriyle dile getirdi, henüz gitmeyeceğini, birazcık daha bekleyeceğini, oturup bizimle birkaç dakika daha konuşacağını söyledi, Şeytan'ın yalnızca gerçek adı olduğunu, bizim onu yalnızca bu adıyla tanımamız gerektiğini açıkladı, ama başkalarının yanında anılması için başka bir ad seçmişti, yalnızca sıradan bir ad, insanların adları gibi – Philip Traum.

Bu ad bizim kulaklarımıza, böylesi bir varlık için öyle tuhaf ve sıradan bir ad gibi geldi ki! Ama bu onun kararıydı sonunda, biz de hiçbir şey söylemedik, onun karar vermiş olması yeterliydi.

O gün harika şeyler görmüştük, düşüncelerimi eve döndüğüm zaman bunları anlatırken duyacağım zevk doldurmaya başladı, ama o benim düşüncelerimi fark ederek şöyle dedi:

"Hayır, bütün bu olup bitenler dördümüzün arasında bir sır. İstiyorsanız, bunları anlatmaya çalışmanıza karışmak istemem, ama ben sizin dillerinizi denetleyip koruyacağım, siz de bu sırla ilgili hiçbir şeyi ağzınızdan kaçırmayacaksınız."

Bu bizde düş kırıklığı yarattı, ama yapılacak bir şey yoktu, birkaç kez içimiz çektik. Tatlı tatlı konuşmayı sürdürdük, o bizim düşüncelerimizi hep okuyor, onlara yanıtlar veriyordu, bana onun yaptığı şeylerin en harikası buymuş gibi geldi; ama o, benim zihnimden geçen bu düşüncelerin arasına girerek şöyle dedi:

"Hayır, senin için bu bir harika niteliği taşıyabilir, ama benim için harika değil. Ben senin gibi sınırlandırılmış biri değilim. Ben insanın koşullarıyla bağlanmış değilim. Sizlerin insanca zaaflarınızı ölçebilir, anlayabilirim, çünkü ben bunları inceledim, ama bu zaafların hiçbiri bende yoktur. Dokunduğunuzda elinize diri gelse bile benim tenim gerçek değildir, giysilerim gerçek değildir, ben bir ruhum. Peder Peter geliyor." Çevremize bakındık ama kimseyi göremedik. "Henüz görüş alanına girmedi, ama biraz sonra göreceksiniz."

"Sen onu tanıyor musun, Şeytan?"

"Hayır."

"Geldiği zaman onunla konuşur musun? O bizler gibi cahil ve sıkıcı değildir, seninle konuşmayı o kadar çok ister ki! Onunla konuşur musun?"

"Başka bir zaman, evet, ama şimdi olmaz. Biraz sonra işimin başına gitmem gerekiyor. İşte kendisi de geliyor, onu görebilirsiniz. Kıpırdamadan oturun ve hiçbir şey söylemeyin."

Başlarımızı kaldırıp baktık, Peder Peter'in kestanelerin arasından bize doğru geldiğini gördük. Biz üçümüz otların

arasında oturuyorduk, Şeytan da bizim önümüzde, patikanın içinde oturuyordu. Peder Peter, başını önüne eğmiş, düşünceler içinde yavaş yavaş yaklaştı, bize birkaç metre kala durdu, şapkasını çıkararak ipek mendilini cebinden aldı, orada yüzündeki terleri silerek bizimle konuşacakmış gibi durdu, ama konuşmadı. O anda fısıldayarak, "Beni buraya getiren şeyin ne olduğunu bulamıyorum, sanki bir dakika önce çalışma odamdaydım – ama sanırım, bir saattir düşlere dalmış durumdaydım, hiç farkında olmadan bu kadar yol gelmişim, çünkü şu sorunlu günlerde hiç de kendimde değilim." dedi. Sonra mırıldana mırıldana yürümeye devam etti, sanki orada hiçbir şey yokmuş gibi Şeytan'ın içinden geçip ilerledi. Bunu görünce soluklarımız kesildi. Ürkütücü bir şey olduğu zaman insanın neredeyse hep yaptığı gibi, içimizden bağırmak geliyordu, ama gizemli bir şey bize engel oldu, hiç sesimizi çıkarmadık, yalnız hızlı hızlı soluk alıp veriyorduk. Sonra ağaçlar Peder Peter'i biraz gözlerden sakladı ve Şeytan şöyle dedi:

"Size söylediğim gibi – ben yalnızca bir ruhum."

"Evet, insan bunu şimdi anlıyor," dedi Nikolaus, "ama biz ruh değiliz. Onun seni görmediği apaçık ortada, iyi ama biz de görünmez miyiz? Bize baktı ama, görmüş gibi bir havası yoktu."

"Hayır, onun için hiçbirimiz görülebilir değildik, çünkü ben bunun böyle olmasını istedim."

Bu neredeyse inanılmayacak bir şey gibiydi, bütün bu romantik ve harika şeyleri gerçekten görmekte olmamız ve bunların bir düş olmaması. Oysa Şeytan orada öylece oturuyor, başka herhangi biriymiş gibi görünüyordu –öylesine doğal, yalın ve çekiciydi, her zaman yaptığı gibi konuşmaya devam ediyordu– vallahi, bizim o sırada neler hissetmekte olduğumuzu anlatmakta sözler yetersiz kalır. Bu bir esrime durumuydu, esrime de sözcüklere sığmayacak bir şeydir, müzik gibi bir duygu verir insana, müziği başka birinin de aynı duy-

guları hissedeceği biçimde anlatamaz insan. Şimdi o bir kez daha eski çağlara dönmüştü, o çağları bizim önümüzde canlandırıyordu. O kadar çok şey o kadar çok şey görmüştü ki! Ona bakmak, insanın ve arkasında bunca çok deneyim bulunmasının nasıl bir şey olduğunu düşünmeye çalışmak öylesine hayret verici bir şeydi ki!

Ama bu, kendinizi çok acı verici ölçüde önemsiz, gündelik bir yaratık, üstelik çok kısa ve değersiz, bir günlük bir yaratık gibi görmenize neden oluyordu. Ayrıca o, bizim ezilen gururumuzu iyileştirmek için hiçbir söz söylemiyordu –hayır, tek bir sözcük bile etmiyordu, insanlardan hep o eski aldırmazlık havası içinde söz ediyordu– tıpkı insanın tuğlalardan, gübre yığınlarından, buna benzer şeylerden söz ederken yaptığı gibi. Amacı bizi incitmek değildi, bunu anlayabiliyordunuz, tıpkı bizim de bir tuğladan söz ederken, o tuğlaya hakaret etmeyi amaçlamamız gibi, bir tuğlanın duygularının bizim için hiçbir değeri yoktur, tuğlanın duyguları olup olmadığı aklımızın ucundan bile geçmez.

Bir keresinde, en göz kamaştırıcı kralları, fatihleri, şairleri, peygamberleri, korsanları ve dilencileri elinde bir demet –yalnızca bir tuğla yığını– yaparak birleştirirken ben utanarak insandan yana olumlu bir söz edeyim dedim, ona insanlarla kendisi arasında neden bu kadar büyük bir ayrım gözettiğini sordum. Bu soru karşısında bir an bocaladı, bu kadar garip bir soruyu benim nasıl sorabildiğimi anlayamamış gibi görünüyordu. Sonra şöyle dedi:

"İnsanla benim aramdaki ayrım mı? Bir ölümlüyle bir ölümsüz arasındaki fark mı? Bir bulutla bir ruh arasındaki ayrım mı?" Bir ağaç kabuğunun üzerinde sürünmekte olan bir tahta bitini eline aldı: "Sezar'la bunun arasındaki ayrım nedir?"

Ben, "Doğaları gereği ve aralarındaki zaman farkı nedeniyle karşılaştırılamaz olan şeyleri birbiriyle karşılaştıramaz insan." dedim.

"Kendi sorunu kendin yanıtladın." dedi. "Ben bunu genişleteceğim. İnsan topraktan yapılmıştır – ben yapılışını gördüm. Bense topraktan yapılmış değilim. İnsan bir hastalıklar müzesidir, bir pislikler evidir, bugün gelir, yarın gider; yola toprak olarak çıkar, pis bir koku olarak çekip gider; ben Yokolmayanlar'ın oluşturduğu bir soylular sınıfındanım. Sonra insanda *Ahlak Duygusu* vardır. Anlıyor musun? Onda *Ahlak Duygusu* vardır. Bu bile kendi başına aramızdaki ayrımı göstermeye yeter."

Bu sorunu çözüme kavuşturmuş gibi, konuşmasını burada kesti. Ben üzülmüştüm, çünkü o sıralarda *Ahlak Duygusu*'nun ne olduğu konusunda ancak bulanık bir fikrim vardı. Yalnızca, bu duyguya sahip olmamızdan dolayı gurur duyduğumuzu biliyordum, onun bu duygudan öyle söz etmesi beni yaraladı, en çok sevdiği süs eşyasının beğenildiğini sanan, sonra da başkalarının onunla alay ettiğini duyan bir kızın hissedeceklerini hissettim. Bir süre hepimiz suskunluk içinde kaldık, bana gelince, ben ruh çöküntüsü içine girdim. Daha sonra Şeytan yeniden konuşmaya başladı, çok geçmeden ağzından öylesine neşeli ve canlı bir hava içinde güzel sözler dökülmeye başladı ki neşem yeniden yerine geldi. Bize öyle akıl çelici bazı şeyler anlattı ki hepimiz bir kahkaha tufanına yakalandık, Samson'un meşaleleri tilkilerin kuyruklarına bağlayıp o tilkileri Filistinlilerin mısır tarlasına salıverdiğini, sonra da çitin üstüne oturup yanaklarından oluk gibi gözyaşları akarak elleriyle bacaklarını dövüp kahkahalar attığını anlatırken bu tabloyu yeniden anımsaması, Şeytan'ın kendisini de kahkahalara boğdu, gerçekten çok güzel, çok neşeli bir zaman geçirdik. Daha sonra şöyle dedi:

"Şimdi işimi yapmaya gidiyorum."

Hepimiz birden, "Gitme!" diye bağırdık. "Gitme, bizimle kal. Geri gelmeyeceksin."

"Evet, geleceğim, size söz veriyorum."

"Ne zaman? Bu gece mi? Zamanını söyle."

"Uzun sürmez. Göreceksiniz."

"Biz seni seviyoruz."

"Ben de sizi. Buna kanıt olarak da size harika bir şey göstereceğim. Çoğu zaman giderken ben yalnızca gözlerden silinip giderim ben, ama şimdi kendimi eriteceğim, sizin de bunu görmemizi sağlayacağım."

Ayağa kalktı, her şey çabucak olup bitiverdi. Şeytan inceldi, inceldi, sonunda sabun köpüğünden bir baloncuk oldu, ama şekli hâlâ aynıydı. Bir sabun köpüğü baloncuğunun arkasından görebileceğiniz gibi, onun arkasında kalan çalıları da hâlâ görebiliyordunuz, dört bir yanında sabun köpüğü baloncuğunun o zarif, yanardöner renkleri oynaşıyor, parıldayıp sönüyordu, bunların yanı sıra sabun köpüğü baloncuğunun oluşturduğu kürenin üzerinde hep gördüğümüz ebemkuşağına benzer bir şey vardı. Bir köpük baloncuğunun halıya çarptığını, patlamadan önce uçarak hafifçe yere çarptıktan sonra patladığını görmüşsünüzdür. O da bunu yaptı. Yerinden zıpladı, otlara değdi – sıçradı – uçarak ilerledi – yeniden yere değdi – böylece yoluna devam etti – sonra da patladı – Pof! Onun olduğu yerde de bir boşluk kaldı.

Bunu seyretmek çok garip, çok güzel bir şeydi. Biz hiçbir şey söylemedik, orada hayretler içinde, düşlere kapılmış, gözlerimizi kırpıştırarak öylece oturup kaldık, en sonunda Seppi ayağa kalktı, yaslı bir havayla içini çekerek şöyle dedi:

"Sanırım bunların hiçbiri olmadı."

Nikolaus da iç geçirdi, onun söyledikleriyle hemen hemen aynı şeyi söyledi.

Onların bunu böyle dile getirdiklerini duymak beni çok mutlu etti, çünkü benim kendi zihnimde de aynı dondurucu korku vardı. Sonra zavallı yaşlı Peder Peter'in dolaşarak, başı öne eğilmiş, yerde bir şeyler arayarak dönüp geldiğini gördük. Bize iyice yaklaşınca başını kaldırıp baktı, bizi gördü ve, "Ne zamandır buradasınız çocuklar?" dedi.

"Kısa bir süredir Peder."

"Öyleyse ben buraya geldiğimden beri, belki de siz bana yardım edebilirsiniz. Keçi yolundan tırmanarak mı geldiniz?"

"Evet Peder."

"Bu iyi olmuş. Ben de aynı yoldan geldim. Kesemi kaybettim. İçinde fazla bir şey yoktu, ama az da olsa benim için önemliydi, çünkü varım yoğum o kadardı. Herhalde siz öyle bir şey görmediniz?"

"Hayır Peder, ama aramanıza yardım ederiz."

"Ben de sizden bunu isteyecektim. Aaa, işte buradaymış!"

Biz henüz keseyi görmemiştik, oysa kese orada, tam da Şeytan'ın erimeye başladığı zaman bulunduğu yerde duruyordu – elbette Şeytan eridiyse ve bu bir yanılsama değildiyse. Peder Peter keseyi yerden aldı, çok şaşırmış görünüyordu.

"Bu benim kesem," dedi, "ama içindekiler benim değil. Bu kese şişkin, benimki incecikti; benimki hafifti, bu ağır." Keseyi açtı, içi ağzına kadar altın sikkelerle doluydu. Peder bunları istediğimiz süre seyretmemize izin verdi, elbette biz de o paralara uzun uzun baktık, çünkü daha önce bu kadar çok parayı bir arada görmemiştik. Hepimizin ağzı, "Bunu Şeytan yaptı!" demek için açıldı, ama hiçbirimizden ses çıkmadı. İşte durum böyleydi, anlıyorsunuz ya – Şeytan'ın söylememizi istemediği şeyi söyleyemiyorduk, kendisi de zaten böyle demişti.

"Çocuklar, siz mi yaptınız bunu?"

Bu soru bizi güldürdü. Bunun ne kadar aptalca sorulmuş bir soru olduğunu anlayınca o da güldü.

"Kim uğradı buraya?"

Ağızlarımız bu soruya yanıt vermek üzere açıldı, ama bir an öylece açık kaldı, çünkü "hiç kimse" diyemiyorduk, bu doğru olmayacaktı, doğru sözcük de ağzımızdan çıkmıyordu, sonra benim aklıma doğru yanıt geldi ve şöyle dedim:

"Uğrayan insan değildi."

Öbürleri de, "Aynıyla öyle." dediler ve ağızlarını kapattılar.

"Aynıyla öyle değil." dedi Peder Peter ve çok sert bir havayla bize baktı. "Ben bir süre önce buradan geçtim, hiç kimse yoktu, ama bu önemli değil, o zamandan bu yana buraya birisi uğramış. O kişinin buradan, siz gelmeden önce geçtiğini söylemek değil istediğim, ama birisi buradan geçmiş, bunu biliyorum. Şerefiniz üzerine – kimseyi görmediniz mi?"

"Bir insan görmedik."

"Bu yeterli, bana doğruyu söylediğinizi biliyorum."

Keçi yolunun üzerinde duran paraları saymaya başladı, biz de dizlerimizin üstüne çöküp onun paraları küçük yığınlar halinde istiflenmesine hevesle yardım ettik.

"Bin yüz küsur duka!" dedi Peter. "Aman Tanrım! Keşke hepsi benim olsaydı – öyle çok ihtiyacım var ki!" Sonra ağlayacakmış gibi bir ses çıkardı, dudakları titredi.

"Hepsi sizin efendim!" diye bağırdık hep bir ağızdan, "Son kuruşuna kadar!"

"Hayır, bunlar benim değil. Yalnızca dört dukası benim, gerisi!.." Kendini düşlere kaptırdı, zavallı yaşlı adamcağız, elindeki sikkelerden bazılarını okşamaya başladı, nerede olduğunu unuttu, saçları kırlaşmış çıplak başıyla orada çömelip kaldı, bunu seyretmek çok acıklıydı. "Hayır," dedi, düşlerinden uyanarak, "bu para benim değil. Hesabını veremem. Sanırım bir düşmanım... bir tuzak olmalı bu."

Nikolaus şöyle dedi: "Peder Peter, köyde müneccimin dışında gerçek bir düşmanınız yok sizin – Marget de düşmanınız değil. Yeterince zengin olan ve yarı-düşmanınız olan biri, size kötü bir şaka yapmak için bile bu kadar dukayı elden çıkaramaz. Soruyorum size, bu doğru mu, değil mi?

Peder Peter, ileri sürülen bu sav karşısında bir şey diyemedi, bu da onun neşesini yerine getirdi. "Ama bunlar benim değil, anlıyorsunuz ya – benim değil, ne olursa olsun."

Bunu istek dolu bir beklenti havası içinde, kimse kendine karşı çıkmazsa hoşnut olacak biri gibi söyledi.

"Bu para sizin Peder Peter, biz de bunun tanıklarıyız. Değil miyiz çocuklar?"

"Evet, tanıklarıyız – üstelik sözümüze sahip çıkacağız."

"Tanrı sizleri korusun, beni neredeyse ikna ediyorsunuz, aslında ettiniz bile. Bunun yalnızca yüz küsur dukası benim olsaydı! Evim bu miktara ipotekli, yarın bu parayı ödemezsek, başımızı sokacak bir evimiz olmayacak. O dört duka her şeyimizdi..."

"Bu paralar sizin, son kuruşuna kadar, bunları almak zorundasınız – biz her şeyin doğru olduğuna kefiliz. Değil miyiz Theodor? Değil miyiz Seppi?"

Biz ikimiz buna "evet" dedik, Nikolaus da paraları yeniden o yıpranmış eski kesenin içine doldurup sahibinin eline tutuşturdu. Peder Peter, paranın iki yüz dukasını kullanacağını, çünkü buna karşılık evinin iyi bir güvence oluşturduğunu, gerisini de paranın gerçek sahibi ortaya çıkıncaya kadar faize yatıracağını söyledi, bize gelince, biz de bu parayı nasıl ele geçirdiğini gösteren bir belge – onun içinde bulunduğu zorluklardan, sıkıntılardan, dürüst olmayan yollara başvurarak kurtulmadığının kanıtı olarak gösterilecek bir belge – imzalayacaktık.

4

Ertesi gün Peder Peter, Solomon Isaacs'a borcunu altın paralarla ödeyip geri kalan paraları da faize yatırmak için ona bırakınca ortalık ayağa kalktı. Ayrıca çok güzel bir değişiklik oldu, pek çok insan Peder'i kutlamak üzere onun evine uğradı, önceleri soğuk davranan çok sayıda dostu ona yeniden sevecenlikle ve dostça davranmaya başladı, her şeyin üstüne de Marget bir partiye davet edildi.

Gizemli bir şey de yoktu, Peder Peter olanları başından sonuna olduğu gibi anlattı, bunları açıklayamadığını söyledi, ama anlayabildiği kadarıyla, olanların hepsi Yaradan'ın eliyle gerçekleştirilmişti.

Birkaç kişi, başlarını iki yana sallayarak birbirlerine gizlice, bunun daha çok Şeytan'ın eliyle gerçekleştirilmiş bir şey gibi göründüğünü söylediler, gerçekten de böyle cahil insanlar için bu şaşırtıcı ölçüde iyi bir tahmin gibiydi. Bazıları sinsice çevremizde dolaşıp biz çocukları dürüst davranmaya ve "doğruyu söyleme"ye zorlamak istediler, öğreneceklerini hiç kimseye hiçbir zaman söylememeye söz verdiler, bütün bu olup bitenler çok garip olduğundan, gerçeği yalnızca kendilerini tatmin etmek için öğrenmek istediklerini söylediler. Bu işin sırrını satın almak, bunun için para ödemek isteyenler bile çıktı, keşke yanıt oluşturacak bir şey icat edebilseydik – ama edemedik, bunu yapabilmemizi olanaklı kılacak kıvrak

bir zekâmız yoktu, bu nedenle de bu fırsatı ister istemez kaçırdık ve çok yazık oldu.

Bu işin sırrını kendimize saklayarak, hiçbir zorlukla karşılaşmadan dolaşmayı sürdürdük, ama öteki sır, büyük sır, o muhteşem sır içimizi yakıyordu, sırrı ortaya çıkarmak için can atıyorduk, açıklamak ve insanları bu sırla şaşkınlığa uğratmak isteği de canımızı yakıyordu. Ama bu sırrı içimizde saklamak zorundaydık, aslında sır kendini bizim içimizde kendisi saklıyordu. Şeytan bu sırrın bizim içimizde kalacağını söylemişti, öyle de oldu. Her gün oradan çekip gidiyor, Şeytan'dan söz edebilelim diye koruya saklanıyorduk, gerçekten de düşündüğümüz ve önem verdiğimiz tek konu buydu, gece gündüz Şeytan'ın yolunu gözlüyor, onun çıkıp gelivereceğini umuyorduk, her seferinde daha çok, daha çok sabırsızlanıyorduk. Öteki erkek çocuklarla artık hiç ilgilenmiyorduk, onların oyunlarına ve yaptıklarına katılmıyorduk. Şeytan'dan sonra bize öylesine uslu görünüyorlardı ki! Onların yapıp ettiği şeyler, Şeytan'ın antik dönemlerde seçkin kişilerle yaşadığı serüvenlerden, onun mucizelerinden, eriyip yok olmasından, keşiflerinden, bu gibi bütün şeylerden sonra bize çok önemsiz ve sıradan geliyordu.

İlk gün boyunca bir tek şey nedeniyle büyük bir endişe içindeydik, o şeyin izini sürmek amacıyla şu ya da bu bahaneyle Peder Peter'in evine gidip durduk. Bu şey, altın sikkeydi, o sikkenin parçalanıp un ufak olacağından, sahte bir perili para gibi toza dönüşeceğinden korkuyorduk. Eğer böyle olursa – Ama olmadı. Günün sonunda sikkeyle ilgili hiçbir yakınma gelmedi, bundan sonra biz de o paranın gerçek altın olduğundan emin olduk ve endişeyi zihinlerimizden çıkarıp attık.

Peder Peter'e sormak istediğimiz bir soru vardı, sonunda ikinci akşam, aramızda çöplerle kura çektikten sonra, biraz çekinerek onun evine gittik, ben de o soruyu elimden geldiğince rahat bir havayla sordum, gene de istediğim kadar ra-

hat bir havayla soramadım, çünkü bunun nasıl yapılacağını bilmiyordum:

"Ahlak Duygusu nedir efendim?"

Peder Peter, kocaman gözlüklerinin üstünden bize baktı, "Vallahi, iyiyle kötüyü birbirinden ayırmamızı sağlayan yetidir." dedi.

Bu yanıt durumu biraz aydınlattı, ama pırıl pırıl bir aydınlık değildi bu, ben biraz umut kırıklığına uğramış, bir ölçüde de utanmıştım. Peder, benim konuşmama devam etmemi bekliyordu, söyleyecek başka bir şey bulamadığım için ben de, "Değerli bir şey midir?" diye sordum.

"Değerli mi? Yüce Tanrım! Oğlum, insanı boşu boşuna yok olup giden hayvanların üstüne çıkarıp yücelten, onu ölümsüzlüğün mirasçısı kılan tek şey odur!"

Bu yanıt üzerine aklıma söyleyecek başka bir şey gelmedi, ben de öteki çocuklarla birlikte onun yanından çıktım, çoğu zaman hissettiğimiz o belirsiz doymuşluk ama tatmin olmamışlık duygusu içinde oradan uzaklaştım. Çocuklar bu konuda benden açıklama istediler, ama ben yorulmuştum.

Salondan geçip dışarıya çıktık, orada Marget piyanosunun başına oturmuş, Marie Lueger'e ders veriyordu. Demek ki çekip giden öğrencilerden biri geri gelmişti, üstelik etkili olacak, önemli biriydi bu, onun ardından ötekiler de geleceklerdi. Marget, sıçrayarak yerinden kalktı, koşup benim yanıma geldi, gözlerinde yaşlarla bize yeniden teşekkür etti – bu üçüncü kez oluyordu – kendisini ve amcasını sokaklara düşmekten kurtardığımız için, biz de ona bir kez daha bunları bizim yapmadığımızı söyledik, ama Marget öyle biriydi, ona yapılan iyilik karşılığında ne yaparsa yapsın şükranlarını tam olarak dile getirebilmiş hissetmiyordu kendini, biz de istediği her şeyi söylemesine izin verdik. Bahçeden geçerken, Wilhelm Meidling'in orada oturmuş beklemekte olduğunu gördük, çünkü akşam yaklaşıyordu ve o dersini bitirdiği zaman Marget'i kendisiyle birlikte ırmak boyunca yürüyüş

yapmaya davet edecekti. Wilhelm Meidling genç bir avukattı, oldukça başarılıydı, bu yolda yavaş yavaş ilerliyordu. Marget'ten çok hoşlanıyordu, Marget de ondan. Başkaları Marget'i terk ettiği zaman o terk etmemişti, başından sonuna kadar onların yanında kalmıştı. Bağlılığını Marget'ten ve amcasından esirgememişti. Çok yetenekli biri değildi, ama yakışıklı ve iyi yürekliydi, bunlar da kendi başlarına birer yetenektir ve yaşamda insana yardımcı olur. Bize dersin nasıl geçmekte olduğunu sordu, biz de ona dersin neredeyse bitmek üzere olduğunu söyledik. Belki de bitiyordu, bu konuda hiçbir şey bilmiyorduk, ama bu yanıtın onun hoşuna gideceğini düşünmüştük, gitti de; bize de bir zararı olmadı.

5

Dördüncü gün müneccim, koyaktaki yıkık dökük kulesinden çıkıp geldi, sanırım haberi orada almıştı. Bizimle güzel bir konuşma yaptı, anlatabileceğimiz her şeyi ona anlattık, çünkü ondan çok korkuyorduk. Orada bir süre kendi başına düşünerek öylece oturdu, sonra şunu sordu:

"Kaç duka demiştiniz?"

"Bin yüz yedi, efendim."

Sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi şöyle dedi: "Hiç gö-rül-me-miş bir şey bu. Evet... çok garip. Tuhaf bir rastlantı." Sonra bazı sorular sormaya başladı, olayı bize başından sonuna kadar yeniden anlattırdı, biz de ona yanıtlar verdik. Sonunda şöyle dedi: "Bin yüz altı altın duka. Büyük bir miktar bu."

"Yedi," dedi Seppi, onun söylediğini düzelterek.

"Ah, yediydi, öyle mi? Bir duka az ya da çok olmuş, bunun hiç önemi yok, ama daha önce bin yüz altı demiştiniz."

Ona yanıldığını söylemek bizim açımızdan sakıncalı olurdu, ama biz onun yanıldığını biliyorduk. Nikolaus, "Bu yanlış için bizi bağışlamanızı diliyoruz, ama biz yedi demek istemiştik." dedi.

"Aaa, bunun hiçbir önemi yok delikanlı; yalnızca, bu uyuşmazlık benim gözümden kaçmadı. Aradan birkaç gün geçti, her şeyi tamı tamına anımsamanız beklenemez. Sayıla-

rı belleğe kazıyacak özel bir durum yoksa insan yanılgıya düşebilir."

Seppi hevesle öne atılarak, "Özel bir durum vardı efendim." dedi.

"Neymiş bu durum, oğlum?" diye sordu müneccim, aldırmaz bir havayla.

"Önce yığın yığın duran sikkelerin hepsini sırayla saydık, her seferinde aynı sayıya ulaştık – bin yüz altı. Ama sayma işlemi başladığında, ben birini şaka olsun diye sakladım, sonra çıkarıp yeniden yerine koydum ve, 'Sanırım bir hata oldu – bin yüz yedi tane var, bir daha sayalım.' dedim. Yeniden saydık ve elbette ben haklı çıktım. Herkes şaşırdı, sonra da ben bunun nasıl böyle olduğunu anlattım."

Müneccim, dönüp bize böyle olup olmadığını sordu, biz de öyle olduğunu söyledik.

"Bu, durumu açıklıyor." dedi müneccim. "Şimdi hırsızın kim olduğunu biliyorum. Çocuklar, bu para çalınmıştı."

Sonra çekip gitti, bizi büyük bir endişe içinde, ne demek istiyor acaba diye düşünerek merak içinde bıraktı. Bir saat kadar bir süre içinde, bunun nedenini anladık, çünkü artık köyün dört bir yanında Peder Peter'in müneccimden çok büyük miktarda para çalmış olduğu için tutuklandığı konuşuluyordu. Herkesin dili çözülmüştü, herkes ağzına geleni söylüyordu. Çoğu, Peder Peter'in böyle bir şey yapacak kişilikte biri olmadığını, bu işte bir yanlışlık bulunduğunu söylüyordu, ama bazıları da başlarını iki yana sallayarak, sefaletin ve gereksinmenin, zorluklar içindeki bir insana her şeyi yaptırabileceğini söylüyordu. Tek bir ayrıntı konusunda hiçbir görüş ayrılığı yoktu, herkes Peder Peter'in paranın nasıl eline geçmiş olduğu hakkında anlattıklarının neredeyse inanılmayacak şeyler olduğu konusunda aynı görüşü paylaşıyordu. – bu, öylesine olmayacak bir şey gibi görünüyordu ki! Bu insanlar o paranın müneccimin eline de buna benzer bir yolla geçmiş olabileceğini, ama Peder Peter'in eline hiçbir

zaman bu yolla geçmiş olamayacağını söylüyorlardı, hiçbir zaman! Biz de artık acılar içinde kıvranmaya başlamıştık. Peder Peter'in tek tanıkları bizdik, onun uydurduğu bu inanılmaz masalı desteklememiz için bize ne kadar para ödemiş olabilirdi acaba? İnsanlar bu gibi şeyleri bizimle dürüstçe, açık açık konuşuyorlardı, bizse anlattıklarımıza inanmaları için onlara yalvardığımızda, bizimle bol bol alay ediyorlardı. Anne babalarımızsa herkesten daha sert davranıyorlardı bize. Babalarımız ailelerimizin onurunu lekelediğimizi söylüyor, kendimizi bu yalandan kurtarmamızı buyuruyorlardı, biz gerçeği anlattığımızı söylemeye devam edince de öfkeden deliye dönüyorlardı. Annelerimiz karşımızda ağlıyor, aldığımız rüşveti geri vermemiz için yalvarıyor, adımıza sürdürdüğümüz lekeden kurtulmamızı istiyor, ailelerimizi bu utançtan kurtarmamızı söylüyor, ortaya çıkıp onurlu bir biçimde her şeyi itiraf etmemiz gerektiğini belirtiyorlardı. Sonunda öylesine endişelendik, öylesine bezdirildik ki her şeyi başından sonuna kadar anlatmaya çalıştık. Şeytanı ve her şeyi – ama hayır, anlatamıyorduk. Bütün bu süre boyunca Şeytan'ın çıkıp geleceğine ve bizi bu dertten kurtaracağına inanıyorduk, ama ondan da hiçbir haber yoktu.

Müneccimin bizimle konuşmasının üstünden daha bir saat bile geçmeden Peder Peter hapse atılmıştı, paralar bir yere konup mühürlenmiş, yasa koruyucuların eline teslim edilmişti. Paralar bir torbanın içindeydi, Solomon Isaacs, saydığından beri paralara hiç dokunmadığını söyledi, bunların o paralar olduğunu, miktarının da bin yüz yedi duka tuttuğunu doğrulaması için kendisine yemin ettirildi. Peder Peter kilise mahkemesinde yargılanmak istediğini söyledi, ama bizim rahibimiz Peder Adolf, kilise mahkemesinin görevden alınmış bir rahibi yargılamaya yetkisi bulunmadığını belirtti. Piskopos da onun bu görüşünü destekledi. Böylece mesele halledilmiş oldu, davanın duruşması sivil mahkemede yapılacaktı. Mahkeme bir süre toplanmayacaktı. Wilhelm Meid-

ling, Peder Peter'in avukatı olacak, elbette elinden geleni yapacaktı, ama bize gizlice bunun kendisi açısından savunulması zor bir dava olduğunu, karşı tarafın gücünün ve önyargılarının davanın olumlu sonuçlanmasına engel olacağını söyledi.

Böylece Marget'in yenilerde kavuştuğu mutluluk da çabucak uçup gitti. Dostlarından hiçbiri onun acısını paylaşmak için gelmedi. Hiçbirinin gelmesi de beklenmiyordu zaten, Marget'in partiye daveti de imzasız bir notla iptal edildi. Ders almak için gelecek öğrenci de kalmamıştı. Marget kendisini nasıl geçindirebilirdi? O evde oturmaya devam edebilecekti, çünkü o sırada zavallı Solomon Isaacs'ın elinde değil de hükümetin elinde bulunsa bile, ipotek parası ödenmişti. Peder Peter'in aşçısı, oda hizmetçisi, kâhya kadını, çamaşırcısı, başka her şeyi olan, ayrıca Marget'e sütninelik yapmış olan yaşlı Ursula, Tanrı'nın kendilerine yardım edeceğini söylüyordu. Ama bunu alışkanlık gereği yapıyordu, çünkü o iyi bir Hıristiyandı. Aslında durumu düzeltmeye kendisinin yardım edeceğini söylemek istiyordu, bunu yapmanın bir yolunu bulabilirse, kesinlikle yapacaktı.

Biz çocuklar gidip Marget'i görmek ve ona dostluğumuzu göstermek istiyorduk, ama annelerimiz, babalarımız cemaatin duygularını incitmekten çekiniyor, gitmemize izin vermiyorlardı. Müneccim kapı kapı dolaşıyor, herkesi Peder Peter'e karşı kışkırtıyordu, onun sefih bir hırsız olduğunu, kendisinden bin yüz yedi altın duka çaldığını anlatıyordu. Onun hırsız olduğunu bundan dolayı bildiğini söylüyordu, çünkü kendisinin kaybettiği ve Peder Peter'in "bulmuş" gibi yaptığı paranın miktarı tam olarak bu kadardı.

Bu felaketten sonraki dördüncü gün yaşlı Ursula bizim evin önünde belirdi, yıkanacak çamaşır var mı diye sordu, Marget'in onurunu korumak adına bu sırrı saklaması için anneme yalvardı, sırrı öğrenirse Marget bu girişimine hemen son verirdi, oysa Marget yiyecek şey bulamıyor, zayıf düşü-

yordu. Ursula'nın kendisi de güçten düşüyordu, bu her halinden anlaşılıyordu, kendisine ikram edilen yiyecekleri kıtlıktan çıkmış gibi yedi, ama alıp eve yiyecek götürmesi için ikna edilemiyordu, çünkü Marget hayır için verilen yiyecekleri kesinlikle yemiyordu. Ursula yıkamak için biraz çamaşır alıp ırmağa gitti, ama biz pencereden onun çamaşır tahtasını kaldıracak gücü bile kalmamış olduğunu gördük, ırmaktan geri çağırıldı kendisine biraz para teklif edildi, ama Marget kuşkulanır diye Ursula o parayı da almak istemedi, sonra yolda buldum diye bir açıklama getireceğini söyleyerek parayı aldı. Yalan söylemiş olmaktan ve ruhunu lanetlenmekten kurtarmak için, parayı benim elime verip kendisi beni seyrederken yere atmamı istedi, sonra benim parayı attığım yere gidip parayı orada buldu, şaşkınlık ve sevinç içinde bir çığlık atarak parayı yerden alıp yoluna devam etti. Köydeki bütün öteki insanlar gibi o da çarçabuk sıradan yalanlar uydurup söyleyebiliyordu, üstelik bunu, söylediği yalanlara karşı kireçtaşı ve ateşle hiçbir önlem almadan yapıyordu, oysa bu yeni türde bir yalandı ve tehlikeli görünüyordu, çünkü daha önce hiç böyle bir deneyimi olmamıştı. Bir hafta süreyle uygulama yaptıktan sonra bu konuda artık hiç güçlük çekmeyecekti. Bizler böyle yaratılmışız.

Benim başım dertteydi, çünkü Marget nasıl yaşayacaktı? Ursula her gün yolda para bulamazdı – hatta ikinci bir kez bile para bulamazdı. Ben de Marget'in yanında olmadığım için utanç duyuyordum, üstelik o, dostlarına bu kadar çok gereksinme duyarken, ama bu benim annemle babamın hatasıydı, benim değil, benim yapabileceğim bir şey yoktu.

Patika boyunca üzgün üzgün yürüyordum ki birden içimde belirliveren, çok neşeli, titreşimler yaratan bir duyguyla baştan aşağı sarsıldım, sözcüklerle anlatılamayacak bir hoşnutluk duydum, çünkü bu Şeytan'ın yakınlarda olduğunun belirtisiydi. Bunu daha önce de fark etmiştim. Bir dakika sonra Şeytan yanımda belirdi, ben de ona bütün dertleri-

mi ve Marget'le amcasının başına gelenleri anlatıyordum. Birlikte yürürken bir dönemeçten geçtik, bir ağacın gölgesinde dinlenmekte olan yaşlı Ursula'yı gördük, kucağında sokakta bulduğu zayıf bir kedi yavrusu vardı, onu okşuyordu. Ursula'ya o kedi yavrusunu nerede bulduğunu sordum, kedinin korudan çıkıp geldiğini, peşine takıldığını söyledi, belki de bu yavrunun annesi ya da arkadaşları yoktu, bu nedenle Ursula kedi yavrusunu eve götürüp ona bakacaktı. Şeytan şöyle dedi:

"Anladığıma göre sen çok yoksul birisin. Neden birini daha besleme sorumluluğunu üstleniyorsun? Neden onu zengin birine vermiyorsun?"

Bunu duyunca Ursula irkilerek başını kaldırıp şöyle dedi: "Belki onu siz almak istersiniz. Siz zengin biri olmalısınız, bu güzel giysileriniz ve üstten bakan havanızla." Sonra da burun kıvırarak şöyle dedi: "Zenginlere verecekmişim – şu düşünceye bakın hele! Zenginler, kendilerinden başka kimseye bakmazlar, yoksullara acıyıp onlara yardım edenler yalnızca yoksullardır. Yoksullar ve Tanrı. Bu kedi yavrusunun rızkını Tanrı verecektir."

"Seni böyle düşünmeye götüren şey nedir?"

Ursula'nın gözleri öfkeyle kapanıp açıldı. "Çünkü bunu biliyorum ben!" dedi. "Tanrı görmeden tek bir serçe bile yere düşemez."

"Ama serçe gene de yere düşer. Düştüğünü görmenin neresi iyi?"

Ursula'nın çenesi oynamaya başladı, ama öylesine dehşete kapılmıştı ki ağzından tek bir sözcük bile çıkmadı. Dilini oynatacak duruma gelince bir öfke fırtınasına kapılarak, "Sen git de kendi işine bak it dölü, yoksa sopayı elime alır, seni iyice bir pataklarım!" dedi.

Ben konuşamıyordum, öylesine korkmuştum. Biliyordum ki Şeytan'ın insan ırkı hakkında zihninde barındırdığı görüşler nedeniyle, Ursula'yı oracıkta çarpıp öldürmenin

onun gözünde hiçbir önemi yoktu, insanlardan "daha çok vardı", dilim tutuldu, Ursula'ya hiçbir uyarıda bulunamadım. Ama bir şey olmadı, Şeytan çok sakin duruyordu – sakin ve aldırmaz. Sanırım Ursula ona hiçbir şekilde hakaret etmiş olamazdı, bir bokböceğinin kral için bir hakaret oluşturmaması gibi. Yaşlı kadın, görüşünü dile getirdikten sonra sıçrayarak ayağa kalktı, bunu bir genç kız çevikliğiyle yaptı. Yıllardır böyle çevik bir hareket yapmamıştı. Bu, Şeytan'ın etkisiyle olmuştu, Şeytan nereye gelse zayıflarla hastalara taptaze bir esinti getiriyordu. Şeytan'ın oradaki varlığı, bir deri bir kemik olan kedi yavrusunu da etkiledi, yavru yere atlayıp bir yaprağı kovalamaya başladı. Bu olay Ursula'yı şaşkına çevirdi, orada öylece oturup kediyi seyretmeye, öfkesini bütünüyle unutarak hayretler içinde başıyla onu onaylamaya girişti.

"Ne oldu bu hayvana böyle?" dedi. "Biraz önce yürüyecek gücü bile yoktu."

Şeytan, "Sen daha önce bu cins bir kedi görmedin." dedi.

Ursula'nın bu alaycı yabancıyla dostluk kurmaya hiç niyeti yoktu, hiç de yumuşak olmayan bir havayla ona bakarak ters bir yanıt verdi: "Kim senden buraya gelip de benim üstüme saldırmanı istedi, çok merak ediyorum. Benim neyi görüp neyi görmediğimi nereden biliyorsun?"

"Dilindeki pürtükler öne doğru yatık olan bir kedi yavrusu görmedin ki sen şimdiye kadar, gördün mü?"

"Hayır – sen de görmedin."

"Pekâlâ öyleyse, bununkine bak da kendin gör."

Ursula epeyce çevikleşmişti, ama kedi yavrusu ondan daha da çevikti, bu nedenle Ursula yavruyu yakalayamadı. Şeytan şöyle dedi:

"Ona bir isim tak, belki o zaman gelir."

Ursula onu birkaç değişik adla çağırmaya çalıştı, ama kedi yavrusu hiç oralı olmadı.

"Onu Agnes diye çağır. Bu adı dene."

Yaratık bu adı duyar duymaz tepki verdi, hemen geliverdi. Ursula yavrunun diline baktı. "Aman Tanrım, söylediğin doğru!" dedi. "Daha önce hiç bu tür bir kedi görmemiştim. Senin kedin mi bu?"

"Hayır."

"O zaman nasıl oldu da adını pat diye biliverdin?"

"Çünkü bu cins kedilerin hepsinin adı Agnes'tir, başka bir ada tepki vermezler."

Ursula etkilenmişti. "Dünyanın en harika şeyi bu!" Sonra yüzünü bir endişe bulutu kapladı, çünkü kör inançları depreşmişti, o yaratığı istemeye istemeye yere bırakarak şöyle dedi: "Sanırım, gitmesine izin vermem gerekiyor, korktuğumdan değil – hayır, tam olarak böyle diyemem, her ne kadar rahip – vallahi, insanların dediklerini de duydum – gerçekten de pek çok insanın... Sonra üstelik kedi de artık epeyce iyileşti, kendine bakabilecektir." İçini çekti, şunları mırıldanarak arkasını döndü: "Öylesine güzel bir kedi yavrusu ki bu, çok iyi bir can yoldaşı olurdu – üstelik bu zorlu günlerde evimiz çok hüzünlü ve çok sessiz... Bayan Marget öyle bir yas havası içine girdi ki tam bir gölgeye dönüştü, yaşlı efendimi de hapse attılar."

Şeytan, "Kedinin gitmesine izin vermen çok yazık oldu," dedi.

Ursula hemen arkasına döndü – sanki birinin kendisini yüreklendirmesini umuyor gibiydi.

"Neden?" diye sordu, hevesle.

"Çünkü bu cins kediler insana şans getirir."

"Öyle mi? Doğru mu bu? Genç adam, bunun doğru olduğunu biliyor musun? Nasıl şans getiriyor?

"Vallahi, en azından para getiriyor."

Ursula'nın umutları kırıldı. "Para mı? Kedi para mı getiriyor? Şu düşünceye bak! Onu burada kimseye satamazsın, insanlar burada kedi satın almazlar, bedava kedi bile veremezsin onlara." Gitmek üzere arkasını döndü.

"Ben satmayı kastetmiyorum. Ondan gelir elde etmekten söz ediyorum. Bu tür kedilere uğurlu kedi denir. Bu kedinin sahibi, her sabah cebinde dört gümüş *groschen** bulur."

Ben yaşlı kadının yüzünden kızgınlığının artmakta olduğunu görüyordum. Hakarete uğramıştı. Bu genç çocuk onunla alay ediyordu. Ursula'nın aklından bu düşünceler geçiyordu. Ellerini cebine soktu, genç adamın ağzının payını vermeye hazırlanarak dikleşti. Öfkesi iyice kabarmıştı, yüzüne ateş basmıştı. Ağzı açıldı, dışarıya sert bir tümcenin üç sözcüğü döküldü... sonra o ağız kapandı, yüzündeki öfke de yerini şaşkınlığa, hayrete, korkuya ya da öyle bir şeye bıraktı, ellerini yavaşça ceplerinden çıkardı, açtı ve öylece tuttu. Bir elinde bana ait olan para, ötekinde de dört gümüş *groschen* duruyordu. Ursula, bir süre paralara dikkatle baktı, belki de *groschen*'ler uçup gidecek mi diye bakıyordu, sonra heyecanlı bir havayla şöyle dedi: "Doğruymuş – doğruymuş – utanıyorum ve senden beni bağışlamanı diliyorum, ah benim sevgili efendim, ey hayırsever kişi!" Sonra Şeytan'ın yanına kadar koşup Avusturya adetleri gereğince elini tekrar tekrar öptü.

Ta içinde belki bunun bir cadı-kedi ve Şeytan'ın maşası olduğunu inanıyordu, ama bunun önemi yoktu, böylece Ursula'nın verdiği sözü tutabileceği, ailenin günlük yaşamını sürdürmesini sağlayabileceği daha da kesinleşmiş oluyordu, çünkü parayla ilgili konularda, köylülerin en dindarı bile Şeytan'la yapacağı anlaşmaya, bir başmelekle yapacağı anlaşmadan daha çok güvenirdi. Ursula, Agnes'i kucağına alıp evin yolunu tuttu, ben de keşke onun ayrıcalığına, Marget'i görme ayrıcalığına ben de sahip olsaydım dedim.

Sonra hemen soluğumu tuttum, çünkü kendimizi orada bulmuştuk. Orada, salonda Marget ayakta durmuş, hayretler içinde bize bakıyordu. Zayıf düşmüş, solgunlaşmıştı, ama

---

* *Groschen*: Kuruş, en küçük para birimi (ç. n.)

ben bu koşulların Şeytan'ın yarattığı hava içinde uzun süre böyle devam edemeyeceğini biliyordum, beklediğim gibi de oldu. Şeytan'ı –yani Philip Traum'u– onunla tanıştırdım, oturup konuştuk. Biz köyümüzde basit insanlardık, bir yabancının hoş bir kişiliği varsa, onunla kısa sürede dostluk kurardık. Hiçbir ses duymamış olmasına karşın, Marget bizim içeriye nasıl girdiğimizi merak etti. Traum kapının açık olduğunu, bizim de içeriye girip, o arkasını dönüp bizi selamlayıncaya kadar beklediğimizi söyledi. Bu doğru değildi, açık kapı falan yoktu, biz duvarın içinden, çatıdan, bacadan ya da işte her nerdense içeriye girmiştik, ama bunun önemi yoktu, Şeytan birinin neye inanmasını istiyorsa, o kişi o şeye inanıyordu, Marget de bu açıklamayı hemen kabul etti. Marget'in aklı zaten neredeyse bütünüyle Traum'a takılmıştı, gözlerini ondan alamıyordu, Traum öylesine yakışıklıydı. Bu da bana kıvanç veriyor, beni gönendiriyordu. Ben Traum'un biraz hava atmasını bekliyordum, ama o bunu yapmadı. Traum, yalnızca dostça davranışlarda bulunmakla ve yalanlar uydurmakla ilgileniyor gibiydi. Kendisinin öksüz olduğunu söyledi. Bu da Marget'in ona acımasına yol açtı. Kızın gözleri yaşardı. Traum, annesini hiç tanımadığını söyledi, annesi o daha küçükken ölmüştü, babasının sağlığının da çok bozuk olduğunu, söz etmeye değecek bir mülkü – aslında para edecek hiçbir şeyi – bulunmadığını söyledi, ama tropiklerde ticaretle uğraşan bir amcası vardı, bu amca çok varlıklıydı ve bir tekeli vardı, Traum desteğini bu amcasından alıyordu. İyi yürekli bir amcadan söz edilmesi bile Marget'e kendi amcasını anımsatmaya yetti, gözleri yeniden doldu. Marget ikisinin de amcalarının bir gün birbirleriyle tanışmalarını umduğunu söyledi. Bu benim tüylerimi diken diken etti. Philip de bunun olmasını umduğunu söyledi, bu da gene benim tüylerimin diken diken olmasına yol açtı.

Marget, "Belki de tanışırlar," dedi. "Sizin amcanız çok seyahat eder mi?"

"Ah, evet, her yeri dolaşır, her yerde iş bağlantıları vardır."

İşte böylece sohbet etmeyi sürdürdüler; zavallı Marget, üzüntüsünü kısa bir süre için de olsa unutmuş oldu. Bu, son zamanlarda belki de onun geçirdiği gerçekten canlı ve neşeli tek saat oldu. Onun Philip'ten hoşlandığını görüyordum, hoşlanacağını da biliyordum. Sonra Şeytan papaz olmak için eğitim görmekte olduğunu söyleyince, Marget'in ondan daha da çok hoşlanmaya başladığını görebiliyordum. Daha sonra Traum, Marget'e amcasını görebilmesi için hapishaneye girmesini sağlayabileceğini söyleyince, bu müthiş bir etki yarattı. Traum gardiyanlara küçük bir armağan vereceğini, Marget'in hep akşamları karanlık bastıktan sonra oraya gitmesi gerektiğini, hiçbir şey söylememesini, yalnızca şu kâğıdı gösterip içeriye girmesini, sonra çıkarken gene o kâğıdı göstermesini söyledi – sonra o kâğıdın üzerine garip işaretler çiziktirip kâğıdı Marget'e verdi, Marget öylesine büyük bir şükran duygusu içine girmişti ki hemen büyük bir heyecana kapılıp güneşin batacağı saati beklemeye başladı, çünkü o eski, acımasız günlerde mahpusların yakınlarını görmelerine izin verilmiyordu, bazen insanlar hapishanedeki bir yakınının yüzünü görmeden yıllar geçiriyordu. Ben o kâğıdın üzerindeki işaretlerin bir tür büyü olduğuna karar verdim, gardiyanlar ne yaptıklarını bilmeyeceklerdi, yaptıkları şeyleri de daha sonra hiç anımsamayacaklardı, bu gerçekten böyle olacaktı. Ursula şimdi başını kapıdan içeriye uzatmış şöyle diyordu:

"Akşam yemeği hazır, küçük hanım" Sonra bizi gördü ve korkuya kapıldı, bana yanına gitmem için bir işaret yaptı. Ben de gittim, Marget'e kediden söz edip etmediğimi sordu. Ben etmediğimi söyleyince Ursula'nın içi rahatladı, benden ona kediden söz etmememi rica etti, çünkü Bayan Marget olanları öğrenirse, onun uğursuz bir kedi olduğunu düşünecek, bir rahip çağıracak ve kedinin getirdiği bütün armağan-

ları günahlarından arındırtacaktı, o zaman da artık kediden herhangi bir kazanç sağlanamayacaktı. Ben, Ursula'ya Marget'e hiçbir şey söylemeyeceğime söz verdim. Ursula'nın içi rahatladı. Sonra ben Marget'e veda etmeye hazırlanırken Şeytan araya girdi, çok çok canlı bir havayla –vallahi, kullandığı sözcükleri tamı tamına anımsamıyorum ama neyse– sonunda kendini de, beni de akşam yemeğine davet ettirmeyi başardı. Elbette Marget, utancından perişan oldu, çünkü evde hasta bir kuşu doyurmaya yetecek kadar bile yiyeceğin bulunduğunu düşünmesi için hiçbir neden yoktu. Ursula, Şeytan'ın söylediklerini duyup hemen odaya geldi, hiç de memnun olmuş bir havası yoktu. Önce Marget'in öylesine taptaze ve pespembe bir havaya bürünmüş olduğunu görünce şaşırdı ve şaşkınlığını dile getirdi, sonra Bohemce olan ana dilinde konuşarak –sonradan öğrendiğime göre– şunları söylemiş: "Onu buradan gönderin Bayan Marget, evde yeterince azık yok."

Ama Marget daha konuşma olanağı bulamadan sözü Şeytan aldı, Ursula'ya onun dilinde yanıt vermeye başladı – bu Ursula'yı da, hanımını da çok şaşırttı. Şeytan şöyle dedi: "Ben seni bir süre önce yolun aşağısında görmemiş miydim?"

"Evet, efendim,"

"Ah, buna sevindim işte, görüyorum ki beni anımsıyorsun." Şeytan bir adım atıp Ursula'nın yanına yaklaştı, fısıldayarak ona şunları söyledi: "Sana onun bir uğurlu kedi olduğunu söylemiştim. Endişelenme, o her şeyi sağlayacaktır"

Bu sözler Ursula'nın içinde bulunduğu endişeleri süngerle silmiş gibi yok etti, Ursula'nın gözleri parasal kazanç sağlamış olmanın derin sevinciyle dolarak parladı, kedinin değeri gittikçe artıyordu. Marget'nin kafası Şeytan'a yaptığı daveti bir bakıma içine sindirmekle meşguldü, bunu olabilecek en iyi yolla, kendisi için doğal bir şey olan dürüstlükle yapıyordu. Şeytan'a kendisine sunabilecekleri pek fazla bir

şeyleri bulunmadığını, ama o isterse bulunanları kendisiyle seve seve paylaşmaya hazır olduklarını söyledi.

Akşam yemeğini mutfakta yedik, masada bize Ursula hizmet etti. Tavada küçük bir balık vardı, kızarmış, kıtır kıtır ve iştah açıcıydı, insan Marget'in böylesine güzel bir yemek beklemediğini görebiliyordu. Ursula balığı masaya getirdi, Marget de onu Şeytan'la benim aramda paylaştırdı, kendisine balıktan hiçbir şey almak istemedi, o gün canının balık yemek istemediğini açıklamaya çalıştı, ama sözünü bitiremedi. Bunun nedeni, tavada bir balığın daha belirdiğini fark etmesi olmuştu. Marget şaşırmış görünüyordu, ama hiçbir şey söylemedi. Belki de bunun nedeni Ursula'ya bunu daha sonra sormak niyetinde olmasıydı. Başka sürprizler de vardı: Kırmızı et, av eti, şaraplar ve meyveler – son zamanlarda bu eve yabancı olan şeyler, ama Marget hayretini gösteren bir tek söz bile etmedi, artık şaşırmış bile görünmüyordu, bu da elbette Şeytan'ın etkisiyle oluyordu. Şeytan konuşmasını sürdürdü, çok eğlenceli şeyler anlatıyordu, zamanımızı hoş ve neşeli geçirmemizi sağladı, pek çok yalan söylemesine karşın, bunun ona hiçbir zararı olmuyordu, çünkü o yalnızca bir melekti ve bunun yanlış bir şey olduğunu bilmiyordu. Melekler doğruyla yalanı birbirinden ayıramazlar, ben bunu biliyordum, çünkü onun bu konuda söylemiş olduklarını anımsıyordum. Ursula'dan yana çıkıyordu. Onu Marget'e övüyordu, gizli gizli ama Ursula'nın da duyabileceği kadar yüksek bir sesle. Ursula'nın harika bir kadın olduğunu, bir gün onunla amcasını bir araya getirmeyi umduğunu söylüyordu. Çok geçmeden Ursula, küçük kızlara özgü gülünç bir havayla kırıtarak yürümeye, aptal aptal gülümsemeye, giysisini çekiştirip düzelterek aptal bir tavuk gibi saçını başını düzeltmeye girişti; bütün bunları yaparken de Şeytan'ın söylediklerini duymamış gibi yapıyordu. Ben utanıyordum, çünkü bunlar Şeytan'ın bizi nasıl gördüğünü kanıtlıyordu: Aptal bir ırk, değersiz. Şeytan amcasının sık sık ko-

nuk ağırladığını, becerikli bir kadının bu şölenleri ele alıp yönetmesinin evin çekiciliğini iki kat arttıracağını belirtti.

"Ama sizin amcanız soylu bir beyefendi, değil mi?" diye sordu Marget.

"Evet," dedi Şeytan, aldırmaz bir havayla, "bazıları ona prens derler iltifat olsun diye, ama bağnaz değildir, onun gözünde kişisel değer her şeydir, unvanın hiçbir değeri yoktur."

Benim elim iskemlemin yanından aşağıya sarkıyordu; Agnes gelip elimi yaladı; bu hareketle bir sır açığa çıkmış oldu. Ben şöyle demeye başladım: "Bütün bunlar bir yanlış; bu yalnızca sıradan, adi bir kedi, dilinin üstündeki pürtükler içeriye doğru kıvrılmış, dışarıya doğru değil." Ama bu sözler ağzımdan çıkmadı, çünkü çıkamıyordu. Şeytan bana bakıp gülümsedi, ben de durumu anladım.

Karanlık basınca Marget bir sepete yiyecek, şarap ve meyve koyup aceleyle hapishanenin yolunu tuttu, Şeytan'la ben de bizim eve doğru yürümeye başladık. Ben kendi kendime, hapishanenin içinin nasıl bir yer olduğunu görmek isterdim diye düşünüyordum, Şeytan bu düşünceyi duydu, bir an sonra kendimizi hapishanenin içinde bulduk. Şeytan işkence odasında bulunduğumuzu söyledi. Gergili işkence aleti ve öbür işkence araçları orada duruyordu, duvarlarda da bir iki tane isli fener asılıydı, bunlar ortama loş ve ürkütücü bir hava veriyordu. Orada insanlar –cellatlar– da vardı, ama bize hiç dikkat etmediler, bu da bizim görünmez olduğumuz anlamına geliyordu. Genç bir adam bağlanmış olarak yerde yatıyordu, Şeytan bu kişinin bir sapkın olduğundan kuşkulanıldığını söyledi, cellatlar onu konuda sorgulamak üzereydiler. Genç adamdan bu suçlamayı kabul etmesini istediler, o da bunu yapamayacağını, çünkü doğru olmadığını söyledi. Sonra cellatlar adamın tırnaklarının altına art arda kıymıklar soktular, adam acı dolu çığlıklar atarak bağırdı. Şeytan hiç rahatsız olmamıştı, ama ben olanlara katlanamıyordum, bu nedenle oradan hızla uzaklaşmamız gerekti. Bayılacak gi-

bi olmuştum, kusuyordum ama temiz hava beni kendime getirdi, bizim eve doğru yola koyulduk. Ben bunun hayvanca bir şey olduğunu söyledim.

"Hayır. Bu insanca bir şeydi. Bu sözcüğü böylesine yanlış kullanarak hayvanlara hakaret etmemelisin." dedi Şeytan, bu çizgide konuşmayı sürdürdü. "Bu, tam da sizin düzeysiz ırkınızın yapacağı bir şey – hep yalan söylerler, her zaman sahip olmadıkları erdemlerin kendilerinde bulunduğunu iddia ederler, sürekli olarak erdemlerin gelişmiş hayvanlarda bile bulunmadığını söylerler, oysa bunlar yalnızca o hayvanlarda vardır. Hiçbir hayvan, hiçbir zaman acımasızca bir şey yapmaz – bu, Ahlak Duygusu'na sahip olanların tekelinde olan bir şeydir. Bir hayvan acı verdiği zaman bunu masumca yapar, yaptığı şey yanlış değildir, onun için yanlış diye bir şey yoktur. Ayrıca hayvan acı vermenin zevkini tatmak için acı vermez – bunu ancak insan yapar. Kendisinde bulunan iki yanlı Ahlak Duygusu'ndan esinlenerek! İşlevi, hangisini yapmanın yerinde olacağını seçme özgürlüğüyle, doğruyla yanlışı birbirinden ayırmak olan bir duygudur bu. Şimdi, insan bundan nasıl bir kazanç sağlayabilir? İnsan hiç durmadan seçme yapar, on durumdan dokuzunda da yanlışı yeğler. Yanlış diye bir şey olmamalıdır, Ahlak Duygusu yoksa, yanlış diye bir şey de olamaz. Gene de insan öylesine akıl yürütemeyen bir yaratıktır ki, Ahlak Duygusu'nun kendisini canlı varlıkların en alt düzeyine indirgediğini ve bu duyguya sahip olmanın utanılacak bir şey olduğunu algılamaktan yoksundur. Şimdi kendini daha iyi hissediyor musun? Sana bir şey göstereyim."

6

Bir an içinde kendimizi bir Fransız köyünde buluverdik. Erkeklerin, kadınların, küçük çocukların çok sıcakta, pisliğe batmış halde, bir toz bulutu içinde çalışmakta oldukları, kocaman, fabrikaya benzeyen bir yerden yürüyerek geçtik; insanlar paçavralar içindeydiler, başları işlerine eğilmiş, önlerine düşmüştü, çünkü bitkin ve yarı aç durumdaydılar, güçleri kalmamıştı, uyukluyorlardı. Şeytan şöyle dedi:

"İşte size biraz daha Ahlak Duygusu. Buranın sahipleri zengindir ve çok dindardır, ama bu yoksul erkek ve kız kardeşlerine ödedikleri ücret, ancak onların açlıktan ölüp yere yığılmalarını önlemeye yetecek kadardır. Bu insanlar yazın da, kışın da sabahın altısından gecenin sekizine kadar – günde on dört saat çalışırlar; küçük çocuklar, oturdukları domuz ahırlarından buraya yürüyerek gidip gelirler – her gün dört mil; çamurların, erimiş karların, yağmurun, sulusepkenin, fırtınanın içinden geçerek her gün, yıllar yılı bu böyle gider. Dört saat uyuyabilirler. Kulübelerinde üst üste yığılmış halde yaşarlar, tek bir odada üç aile, düşünülemeyecek bir pisliğin ve pis kokuların içinde; hastalanırlar, sinekler gibi ölüp giderler. Bir suç mu işlemişler bu zavallı şeyler? Hayır. Ne yapmışlar da böylesine bir cezaya çarptırılıyorlar? Hiçbir şey, yalnızca sizin aptal ırkınızın birer üyesi olarak doğmuş olmalarının dışında. Orada, hapishanede, yanlış davranan

birine neler yaptıklarını gördünüz, şimdi de suçsuz ve saygıyı hak eden insanlara nasıl davranıldığını görüyorsunuz. Sizin ırkınız mantıklı bir ırk mı? Pis kokular içindeki bu masum insanlar, o sapkından daha iyi bir durumdalar mı? Gerçekten, hiç de değiller; o sapkının çarptırıldığı ceza, bunların çektikleriyle karşılaştırıldığında hiç kalır. Biz çıktıktan sonra onu çarkın üstünde parçaladılar, ezip paçavralara, kâğıt hamuruna dönüştürdüler, o artık öldü, sizin o pek değerli ırkınızın elinden kurtuldu; ama buradakiler, bu zavallı köleler, vallahi bunlar yıllardır ölmekteler; bazıları yıllarca böyle yaşamaktan kurtulamayacaktır. Fabrika sahiplerine doğruyla yanlış arasındaki farkı öğreten şey Ahlak Duygusu'dur – sonucu görüyorsunuz. Kendilerini köpeklerden daha iyi durumda sanıyorlar. Ah, siz böylesine mantıktan yoksun, böylesine aklını kullanamayan bir ırksınız işte! Üstelik beş para etmezsiniz – ah, sözcüklerle anlatılamaz bu!"

Sonra o ciddi havasını bütünüyle bir yana bırakıp kendini zorlarcasına bizimle alay etmeye girişti, savaşlarda yaptıklarımızdan, büyük kahramanlarımızdan, hiçbir zaman yok edilemeyen ünlü yanlarımızdan, yüce krallarımızdan, kökü çok eskilere uzanan soylularımızdan, saygınlıklarla dolu tarihimizden duyduğumuz gururu alaya aldı – kahkahalara gömülüp duyanları hasta edecek kadar uzun bir süre güldü de güldü, sonra biraz kendine gelir gibi oldu ve şöyle dedi: "Ama gene de her şey bu kadar gülünç değil, günlerinizin ne kadar sayılı, şişinmelerinizin ne kadar çocukça ve sizin de gölgelerden başka bir şey olmadığınızı düşününce acıklı bir yanı da yok değil bütün bunların!"

O anda her şey birdenbire gözlerimin önünden siliniverdi, ben bunun ne anlama geldiğini biliyordum. Bir an sonra kendimizi bizim köyün içinde yürürken bulduk; aşağıda, ırmağın oraya doğru Altın Geyik'in yanıp sönen ışıklarını gördüm. Sonra da karanlığın içinde neşe dolu bir bağırış duydum:

"Gene geldi!"

Seppi Wohlmeyer'di bu. Kanının kaynadığını, ruhunun depreştiğini hissetmişti, bunun da bir tek anlamı olabilirdi, Şeytan'ın yakınlarda bir yerde olduğunu anlamıştı, orası Şeytan'ı göremeyecek kadar karanlık olsa bile. Şeytan yanımıza geldi, birlikte yürümeye başladık, Seppi de duyduğu hoşnutluğu, çeşmeden akan suyun coşkulu sesiyle dile getirdi. Sanki Seppi bir âşıktı da kaybetmiş olduğu sevgilisine yeniden kavuşmuştu. Seppi, zeki ve çok canlı bir çocuktu, heves doluydu ve bunu dışa vurabiliyordu, benim ve Nikolaus'un tam tersiydi. Şimdi de o en son yeni gizeme –Hans Oppert'in, köyün serserisinin kaybolmasına– kaptırmıştı kendini. "İnsanlar bu konuyu merak etmeye başlıyorlar." dedi. "Endişeleniyorlar" demedi – doğru deyiş "merak ediyorlar"dı, bu yeterince güçlü bir deyişti. İki gündür Hans'ı gören olmamıştı.

"O hayvanca şeyi yaptığından beri, işte." dedi.

"Hangi hayvanca şeyi?" Bunu soran Şeytan'dı.

"Vallahi, köpeğini hiç durmadan dövüyor, iyi bir köpek o, adamın tek dostu, sadık, sahibini seviyor, kimseye zarar vermiyor, iki gün önce hiçbir neden yokken Hans ona gene girişti –salt zevk olsun diye– köpek uluyor, yalvarıyordu, Theodor'la ben de yalvardık, ama Hans bizi de tehdit etti, köpeğe var gücüyle bir kez daha vurdu, bir gözünü çıkardı, sonra da dönüp bize, 'İşte, umarım artık tatmin olmuşsunuzdur, lanet olası bir biçimde araya girdiğiniz için ona ne yaptınız, bakın.' – sonra kahkahayla güldü, kalpsiz herif, hayvan herif." Seppi'nin sesi merhametten ve öfkeden titriyordu. Ben, Şeytan'ın ne söyleyeceğini tahmin ettim, o da şunları söyledi:

"İşte gene yanlış kullanılan o sözcük – o eskimiş yanlış. Hayvanlara yalnızca insanlar böyle davranır."

"Vallahi, insanlık dışı bir şeydi bu zaten."

"Hayır, değildi Seppi, insana özgü bir şeydi – çok belirgin bir biçimde insana özgüydü. Senin varlık zincirinde üst-

te bulunan hayvanlara, kendilerinde olmayan ve insan kalbinden başka hiçbir yerde barınamayan özellikleri atfettiğini duymak hiç de hoş değil. Gelişmiş hayvanların hiçbiri Ahlak Duygusu denen o hastalığı taşımazlar. Dilini temizleyip arıtmalısın, Seppi, yalan söyleyen bu gibi deyişleri çıkar at dilinden."

Şeytan –her zamanki tutumuna göre– oldukça sert konuşuyordu, ben de Seppi'yi kullandığı sözcükler konusunda daha önceden uyarmadığım için üzüldüm. Onun kendisini şimdi nasıl hissettiğini anlıyordum. Şeytan'ı incitmek istemezdi, bunu yapmak yerine bütün akrabalarını incitmeyi yeğlerdi. Rahatsız edici bir suskunluk oldu, ama kısa süre sonra hava rahatladı, çünkü o zavallı köpek, gözü dışarıya çıkmış, sarkar bir halde çıkageldi, dosdoğru Şeytan'ın yanına gitti, kesik kesik inlemeye, mırıldanmaya başladı; Şeytan da ona aynı şekilde yanıt vermeye başladı, kendi aralarında köpek diliyle konuştukları açıktı. Hepimiz ay ışığında otların üzerine oturduk, çünkü artık bulutlar aralanmaya başlamıştı; Şeytan köpeğin başını kucağına aldı, gözünü yeniden yerine yerleştirdi, köpek rahatladı, kuyruğunu salladı, Şeytan'ın elini yaladı, ona müteşekkir görünüyordu ve bunu böylece dile getirdi; ben sözcükleri anlamasam da onun bunları söylediğini biliyordum. Sonra ikisi, aralarında biraz konuştular ve Şeytan şöyle dedi:

"Sahibinin sarhoş olduğunu söylüyor."

"Evet, sarhoştu." dedik biz de.

"Bir saat sonra da sahibi, Otlak Yarı'nın ötesindeki uçurumdan aşağı düşmüş."

"Biz orayı biliyoruz; buradan üç mil uzakta."

"Köpek sık sık köye gelip gitmiş, insanlara oraya gelmeleri için yalvarmış, ama insanlar onu kovmuşlar, hiç dinlememişler."

Biz bunların olduğunu anımsıyorduk, ama köpeğin ne dediğini anlamamıştık.

"Köpek yalnızca kendine kötü davranan o adama yardım etmek istiyordu, yalnızca bunu düşünüyordu, üstelik karnı acıkmıştı, yiyecek falan da aramamıştı. İki gece boyunca sahibinin başında nöbet tuttu. Irkınız konusunda ne düşünüyorsunuz siz? Cennet sizin ırkınıza ayrılmış bir yer, bu köpek de cennetin dışında bırakılmış, böyle mi öğretiyor size öğretmenleriniz? Sizin ırkınız bu köpeğin ahlak ilkelerine ve yüce gönüllü edimlerine bir şey ekleyebilir mi?" Şeytan o yaratığa bir şeyler söyledi, köpek de hevesli ve mutlu bir havayla yerinden sıçradı, halinden buyruk almaya hazır olduğu ve buyrukları yerine getirmek için sabırsızlandığı anlaşılıyordu. "Birkaç kişi bulun, köpekle birlikte oraya gidin – adamın yerini o size gösterecektir; işi sağlama bağlamak için yanınıza bir de rahip alın, çünkü adamın ölümü yakın."

Son sözcüğü de söyledikten sonra Şeytan, bizi üzüntü ve umut kırıklığı içinde bırakarak kayıplara karıştı. Adamları ve Peder Adolf'u da yanımıza alıp oraya gittik ve adamın ölümüne tanık olduk. Köpekten başka kimsenin buna aldırdığı yoktu, köpek yas ve üzüntü içindeydi, ne yaptıksa onu yatıştıramadık. Adamı da bulunduğu yere, tabut falan olmaksızın gömdük çünkü parasızdı ve köpekten başka dostu yoktu. Bir saat önce olsa, rahip o zavallı yaratığı cennete gönderecek kadar erken yetişmiş olacaktı, oysa adam sonsuza dek yanmak üzere o korkunç alevlerin içine çoktan düşmüştü. Bu kadar çok insanın kendilerine zaman ayırmakta güçlük çektiği bir dünyada, bir saatlik zamana bu kadar çok gereksinme duyan bu zavallı yaratıktan sonsuz sevinçle sonsuz acı çekme arasındaki farkı yaratan bu bir saatin esirgenmiş olması öylesine yazık olmuştu ki! Bu durum beni afallatarak bir tek saatin bile ne kadar değerli olduğunun farkına varmamı sağladı, bundan böyle bir tek saati bile, pişmanlık ve dehşet duymadan boşa harcayamayacağımı düşündüm. Seppi ruh çöküntüsü ve büyük üzüntü içindeydi, köpek olmanın ve bunun gibi korkunç tehlikelere girmekten kaçın-

manın çok daha iyi olacağını söyledi. Köpeği yanımıza alıp eve götürdük, o bizim köpeğimiz oldu. Biz yürüyerek eve giderken Seppi'nin aklına harika bir fikir geldi, bu fikir hepimizi neşelendirdi ve keyfimizi büyük ölçüde yerine getirdi. Seppi bu köpeğin kendisine o kadar çok kötülük etmiş olan adamı bağışladığını söyledi, adamın günahlarının bu şekilde bağışlanmasını belki Tanrı da kabul ederdi.

Şimdi önümde çok sıkıcı bir hafta vardı, çünkü Şeytan gelmemişti, pek fazla bir şey olmuyordu, çocuklar da gidip Marget'i görmeyi göze alamıyorlardı, çünkü geceler ay aydınlıktı ve böyle bir şey yapmaya çalışırsak, anne babalarımız bizi yakalayabilirlerdi. Ama iki kez ırmağın ötesindeki otlaklarda, hava alması için kediyi dışarıya çıkarmış, yürüyüş yapmakta olan Ursula'ya rastladık, ondan her şeyin çok iyi gitmekte olduğunu öğrendik. Ursula'nın üstünde tertemiz, yeni giysiler vardı; üstünden zenginlik akıyordu. Her gün hiç aksamadan dört *groschen* geliyordu, ama bu para yiyeceklere, şaraba, buna benzer şeylere harcanıyordu. – bu gibi şeylerin hepsini kedi sağlıyordu.

Her şey bir arada göz önüne alınacak olursa Marget, terk edilmişliğine ve yalıtılmışlığına oldukça iyi katlanıyordu; Wilhelm Meidling'in yardımıyla da neşesini koruyordu. Her gece hapishanede amcasıyla birlikte bir iki saat geçiriyordu, kedinin katkılarıyla Marget ona kilo bile aldırmıştı. Ama Philip Traum hakkında daha fazla bilgi edinmek istiyordu, benim onu kendisine yeniden götüreceğimi umuyordu. Ursula da Traum'u merak ediyor, Traum'un amcası hakkında pek çok soru soruyordu. Bu da bizim çocukları kahkahalara boğuyordu, çünkü ben onlara Şeytan'ın Ursula'nın kafasına doldurduğu saçmalıkları anlatmıştım. Dillerimiz bağlanmış olduğundan, Ursula bizden istediği hiçbir şeyi öğrenemedi.

Ursula bize küçük bir bilgi sızdırdı: Artık para bol olduğundan, evde kendisine yardım edecek, getir götür işlerini

yapacak bir uşak tutmuştu. Bunu olağan, alışılmış bir şeymiş gibi söylemeye çalıştı, oysa öylesine büyük bir sevinç duyuyor, bununla öylesine böbürleniyordu ki gururu kendisini açıkça ele veriyordu. Bu görkemlilik içinde duyduğu üstü örtülü sevinci anlamak çok güzel bir şeydi, zavallı yaşlı kadın, ama biz bu uşağın adını duyunca Ursula'nın akıllıca davranıp davranmamış olduğunu merak ettik, çünkü bizler genç ve çoğu zaman düşüncesiz olsak da bazı durumları algılamakta oldukça başarılıydık. Bu çocuk Gottfried Narr'dı, birazcık aptalca, iyi yürekli bir yaratık; ondan zarar gelmezdi, bizim de ona karşı hiçbir olumsuz duygumuz yoktu; gene de Gottfried'in üstünde bir gölge vardı, böyle olması da çok yerinde bir şeydi, çünkü daha altı ay önce bir toplumsal olay bu aileyi lekelemişti – Gottfried'in büyükannesi cadı denerek yakılmıştı. Böylesi bir hastalık bir kez insanın kanına girdi mi, bu her zaman tek bir yakılma olayıyla bitmez. Tam da bu sırada Ursula ile Marget'in böyle bir aileden gelen biriyle ilişkide olmaları hiç de uygun sayılmazdı, çünkü cadı dehşeti son bir yıl içinde en yaşlı köylülerin belleğindeki düzeyin bile üstüne çıkmıştı. Yalnızca cadı adının anılması bile hepimizin neredeyse ödünü koparmaya yetecek bir korku yaratıyordu. Bu da çok doğaldı, çünkü son yıllarda eskiden olduğuna göre çok daha çeşitli cadılar ortaya çıkmıştı; eski zamanlarda cadılar yalnızca yaşlı kadınlardı, oysa son yıllarda her yaşta kadınlar –sekiz dokuz yaşındaki çocuklar bile– cadı olabiliyorlardı; bu durum o kerteye varmıştı ki herkes Şeytan'ın yakın dostu olabilirdi – yaşın ve cinsiyetin bununla hiçbir ilişkisi yoktu. Kendi küçük bölgemizde bizler cadıların kökünü kazımaya çalışmıştık, ama ne kadar çok cadı yakarsak yakalım, onların yerine o kadar çok sayıda cadı yeniden ürüyordu.

Bir keresinde yalnızca on mil ötedeki bir kız okulunda öğretmenler kızlardan birinin sırtının kıpkırmızı ve şişmiş olduğunu görmüşler, bunların Şeytan'ın işaretleri olduğunu

inandıklarından çük büyük bir korkuya kapılmışlar. Kız çok korkmuş, kendisini ele vermemeleri için öğretmenlerine yalvarmış, bu belirtilerin pirelerin kendisini ısırması nedeniyle olduğunu söylemiş, ama elbette mesele burada bitmemiş. Bütün kızlar muayeneden geçirilmiş ve elli kızdan on birinde çok belirgin işaretlere rastlanmış, geri kalan kızlarda işaretler o kadar belirgin değilmiş. Bir kurul oluşturulmuş, ama o on bir kız yalnızca bağırarak annelerini istemişler ve itirafta bulunmamışlar. Sonra kızların her biri tek başına karanlık bir odaya kapatılmış, on gün on gece boyunca kara ekmek ve su verilmiş, on günün sonunda kızların hepsi bitkin düşmüş, göz pınarları kurumuş, artık ağlayamıyorlarmış bile, öylece oturuyor, mırıldanıp duruyorlarmış, yiyeceklerini de yemiyorlarmış. Sonra içlerinden biri itiraf etmiş: Cadılar *Sabbath*'ında* süpürgelerin üstüne binip dağların tepelerinde, kasvetli bir yerde, havalarda dans etmişler, başka birkaç yüz cadıyla ve Kötücül Olan'la birlikte içip âlem yapmışlar, hepsi rezilce davranışlar içine girmiş, rahiplere hakaretler yağdırıp Tanrı'ya küfürler etmişler. Kızın söyledikleri bunlarmış – kız bunları anlatı biçiminde söylememiş, çünkü zihninde her şeyi birbiri ardına dizmeden ayrıntılardan herhangi birini anımsayamıyormuş, ama bu art arda dizme işini kurul yapmış, çünkü iki yüzyıl önce cadı kurulu üyelerinin kullanacakları bütün sorular yazıya geçirilmiş olduğundan, tam olarak hangi sorunun ne zaman sorulacağını onlar biliyorlarmış. Kurul üyeleri, "Şöyle bir şey yaptınız mı?" diye soruyorlarmış, o kız da bunları hep evet diye yanıtlıyormuş, çok bitkin ve yorgun görünüyormuş, olup bitenlerle hiç ilgilenmiyormuş. Böylece, bu kızın her şeyi itiraf ettiğini öğrenince, öteki on kız da her şeyi itiraf etmişler ve sorulara evet diyerek yanıt vermişler. Sonra hepsi birlikte direğe bağlanıp yakılmışlar, bu da adil ve doğru bir şeymiş, bu olayı görmek

---

* *Sabbath*: Sept günü, kutsal dinlenme günü (ç. n.)

için kırsal bölgenin dört bir yanından herkes oraya gitti. Ben de gittim, içlerinden birinin eskiden oyun oynadığım güzel, tatlı bir kız olduğun anlayınca, direğe zincirlenmiş, acınası bir durumda olduğunu, annesinin de gözyaşları içinde kızını öpücüklere boğduğunu, boynuna sıkı sıkı sarıldığını, "Ah, aman Tanrım! Ah, aman Tanrım!" diye bağırdığını görünce her şey bana çok korkunç geldi, oradan hemen çekip gittim.

Gottfried'in büyükannesinin yakıldığı gün hava acı soğuktu. Bu yaşlı kadın –kendi söylediğine göre– insanların baş ağrılarını, başlarını ve boyunlarını parmaklarıyla ovarak, ama aslında herkesin bildiği gibi Şeytan'ın yardımıyla iyileştirmekle suçlanıyordu. Onu muayene edeceklerdi, ama kadın onlara engel oldu, gücünün Şeytan'dan geldiğini hemen itiraf ediverdi. Onlar da kadının ertesi sabah erkenden pazaryerinde yakılmasına karar verdiler. İlk olarak ateşi hazırlayacak olan görevli oraya gidip hazırlıkları yaptı. Sonra da kadın geldi – oraya güvenlik güçlerince getirildi, görevliler kadını orada bırakıp başka bir cadıyı almaya gittiler. Ailesi kadınla birlikte gelmedi. Heyecana kapılırlarsa insanlar aile üyelerine hakaretler yağdırabilir, hatta onları taşlayabilirlerdi. Ben oraya gittim, kadına bir elma verdim. Kadın ateşin başına çömelmiş ısınıyor, bekliyordu; yaşlı dudakları ve elleri soğuktan mosmor olmuştu. Sonra bir yabancı geldi. Bu adam oradan geçmekte olan bir yolcuymuş, kadınla sevecen bir sesle konuştu, orada söylediklerini duyacak benden başka kimse bulunmadığını görünce, kadın için üzüldüğünü söyledi. Ona itiraf ettiği şeylerin doğru olup olmadığını sordu, kadın doğru olmadığını söyledi. Adam şaşırmış görünüyordu, o zaman daha da çok üzülmüş göründü ve kadına şunu sordu:

"Öyleyse neden itirafta bulundun?"

Kadın, "Ben yaşlıyım ve çok yoksulum," dedi, "ekmeğimi kazanmak için çalışıyorum. İtirafta bulunmaktan başka çıkar yol yoktu. İtirafta bulunmasaydım beni serbest bıraka-

bilirlerdi. Bu da mahvolmam anlamına gelirdi, çünkü cadı olduğumdan kuşkulanıldığını kimse unutmayacaktı, ben de hiç iş bulamayacaktım, nereye gitsem köpekleri üstüme salacaklardı. Kısa süre içinde açlıktan ölecektim. Ateşte yakılmak en iyisi, kısa süre içinde her şey olup biter. Siz ikiniz bana çok iyi davrandınız. Sizlere teşekkür ederim."

Ateşin yanına daha da sokuldu, ısınmak için ellerini ateşin üstüne doğru uzattı, saçları kırlaşmış olan yaşlı başının üstüne yumuşak kar taneleri sessizce düşüyor, saçlarını daha da aklaştırıyordu. Kalabalık artık toplanmaya başlamıştı, havada uçarak gelen bir yumurta kadının gözüne çarptı, kırıldı ve yüzünden aşağıya doğru akmaya başladı. Bunun üzerine bir kahkaha koptu.

Bir keresinde Şeytan'a o on bir kızdan ve yaşlı kadından söz ettim, ama bu onu hiç etkilemedi. Şeytan yalnızca bunun insan ırkına özgü bir şey olduğunu, insan ırkının yaptıklarının hiçbir önemi olmadığını söyledi. Sonra insanın yapılışını görmüş olduğunu belirtti, insan ırkı –hiç değilse insan ırkının bir kısmı– topraktan yapılmamıştı, çamurdan yapılmıştı. Bunu söylerken onun neden söz ettiğini biliyordum – Ahlak Duygusu'ndan. Şeytan zihnimden geçen düşünceyi okudu, bu da onu gıdıklayarak güldürdü. Sonra otlaktaki bir boğaya seslenip yanına çağırdı, onunla konuştu ve şöyle dedi:

"İşte bak – bu, çocukları açlıktan, korkudan, yalnızlıktan çıldırtıp, sonra da hiç olmamış şeyler icat edip itiraf ettirmek için yakmaz onları. Masum yaşlı kadınların da kalplerini kırıp kendi ırkının içinde onları kendilerine güvenmekten korkacak duruma düşürmez, sonra da ölüm acıları çektirerek aşağılamaz onları. Çünkü bu boğaya Ahlak Duygusu bulaşmamıştır, melekler gibidir o, kötülük diye bir şey bilmez ve kötülük yapmaz."

Çok sevimli olsa da Şeytan canı istediği zaman acımasızca saldırgan olabiliyordu, insan ırkı dikkat alanına sokuldu-

ğu zaman da canı hep böyle davranmak istiyordu. İnsan ırkına her zaman burun kıvırıyordu, insanlar için söyleyecek hiçbir iyi bir sözü yoktu.

İşte, daha önce de söylediğim gibi, bizim oğlanların Ursula'nın Narr ailesinden birini parayla tutması için zamanın uygun olduğu konusunda kuşkuları vardı. Biz haklıydık. İnsanlar bu durumu öğrendiklerinde doğal olarak kızdılar. Üstelik Marget'le Ursula'nın kendi karınlarını doyurmaya yetecek ekmekleri olmadığına göre, başka bir boğazı doyuracak para nereden geliyordu? İnsanlar bunu bilmek istiyorlardı, öğrenmek için de Gottfried'den kaçınmaktan vazgeçtiler; onunla birlikte olma, onunla dostça konuşmalar yapma peşinde koşmaya başladılar. Gottfried bu durumdan hoşnuttu –aklına herhangi bir kötülük gelmiyordu, kendine hazırlanan tuzağı da görmüyordu– bu nedenle de hiçbir şeyin farkında olmadan onlarla konuşup duruyordu, bir inekten hiç de daha dikkatli değildi bu konuda.

"Para!" diyordu, "Onlarda bol bol para var. Bana haftada iki groschen ödüyorlar, her şeyimi karşıladıktan sonra. Onlar toprağın getirdiği bereketle yaşıyorlar, bakın söylüyorum size, prensin kendisi bile onların sofrasıyla yarışamaz."

Bu şaşırtıcı açıklama bir pazar sabahı büyük ayin dönüşünde Peder Adolf'a aktarıldı. Peder Adolf çok duygulanmıştı ve şöyle dedi:

"Bu konuyu araştırmak gerekiyor."

Peder Adolf, bütün bunların altında kesinlikle cadılığın yattığını, köylülere de Marget ve Ursula'yla ilişkilerini özel, göze batmayacak bir yolla yeniden düzenlemelerini, gözlerini de açık tutmalarını söyledi. Köylülere düşüncelerini kendilerine saklamaları ve hane halkında kuşku uyandırmamaları öğütlendi. Köylüler, başlangıçta böylesine korkunç bir yere girmekte biraz isteksiz davrandılar, ama rahip onlara oradayken kendi koruması altında olacaklarını, hiçbir zarar görmeyeceklerini söyledi, özellikle de yanlarında kutsal su-

dan biraz bulundururlar, tespihleri ve haçları el altında tutarlarsa. Bu sözler köylüleri tatmin etti ve oraya gitmeleri için istekli kıldı; kıskançlık ve kötücüllük, düşük düzeyde olan insanları oraya gitmeye daha da hevesli duruma getirdi.

Böylece zavallı Marget'in yeniden ziyaretçileri oldu, o da kendini bir kedi kadar hoşnut hissetmeye başladı. Marget, neredeyse öteki insanların bulunduğu durumuna geldi – yalnızca insan oldu, elindeki zenginliklerden mutluluk duyuyordu, ama bunlarla gösteriş yapmaktan biraz kaçınıyordu; kendisine yakın davranılmasından, dostlarının ve bütün köyün ona gülümseyerek bakmasından dolayı insana yaraşır şükran duyguları içindeydi; katlanılması zor olan onca şey arasında en zor olanı, komşularınızla ilişkilerinizin kopmuş olması ve kendinizi nefretle çevrelenmiş bir yalnızlık içinde bulmanızdır.

Parmaklıklar kaldırılmıştı, hepimiz artık oraya gidebiliyorduk, hepimiz – anne babalarımız da dahil –hepimiz– her gün oraya gittik. Kedi kendini zorlamaya başladı. Gelen ziyaretçiler için her şeyin en iyisini çıkarıyordu, hem de bol bol – bunların arasında insanların daha önce tatmamış oldukları, prensin uşaklarından ikinci elden duydukları dışında, adını bile duymamış oldukları pek çok yemek ve şarap çeşidi vardı. Üstelik masadaki yemek takımları da sıradan takımların çok ötesindeydi.

Marget zaman zaman üzüntüye kapılıyordu; rahatsız edici dereceye varan sorularıyla Ursula'nın peşinde dolaşıp duruyordu, oysa Ursula tutumundan hiç vazgeçmiyor, bütün bunların Yaradan'ın işi olduğunda direniyor, kediden hiç söz etmiyordu. Marget, Yaradan söz konusu olduğunda hiçbir şeyin olanaksız olmayacağını biliyor, gene de bütün bu çabaların Yaradan'dan geldiği konusunda kuşku duymadan edemiyordu, ama sonu felaketle bitecek diye bunu dile getirmekten korkuyordu. Cadılık aklına gelmiyor değildi, ama bu düşünceyi hemen bir kenara itiyordu, çünkü bu, Gottfri-

ed'in ev halkına katılmasından önceydi, Marget de Ursula'nın dindar ve cadılardan nefret eden biri olduğunu biliyordu. Gottfried geldiğinde Yaradan düşüncesi yerine oturmuş, sarsılmaz bir biçimde yerleşmişti, bütün şükran duyguları ona yöneltiliyordu. Kedi hiç homurdanmıyordu, tersine, deneyim kazandıkça üslubu ve cömertliği daha da gelişip inceliyordu.

Büyük olsun, küçük olsun her toplulukta yaradılışları gereği kötücül ya da katı yürekli olmayan insanların oranı her zaman oldukça yüksektir, bu kişiler aşırı korkuya kapılmadıkları, öz çıkarları büyük ölçüde tehlikeye girmediği ya da bunlara benzer durumlar içine düşmedikleri sürece, hiçbir zaman acımasızca şeyler yapmazlar. Eseldorf da bu gibi insanlardan kendi payına düşeni almıştı; olağan zamanlarda bu insanların iyicil ve sevecen etkileri hissediliyordu, ama –cadı dehşeti nedeniyle bunlar artık olağan zamanlar değildi – bizim çevremizde de bir bakıma sözü edilecek yumuşak ve sevecen kimse kalmamış gibiydi. Herkes Marget'in evinde olup bitenlerin açıklanamaz şeyler oluşundan korkmuştu; bunların altında cadılığın yattığından kuşkulanıyordu; duydukları dehşetli korku da onların akıllarını karıştırmıştı. Doğal olarak Marget ile Ursula'ya, çevrelerinde örülmekte olan tehlike çemberi nedeniyle acıyan bazı kişiler vardı, ama gene doğal olarak bunu dile getirmiyorlardı, onlara acıdıklarını dile getirmeleri pek güvenli bir şey olmazdı. Bu nedenle de öteki insanlar her şeyi istedikleri gibi yürütüyorlardı, hiçbir şeyden haberi olmayan o kızcağıza ve o aptal kadına akıl verecek, tuttukları yolu değiştirmeleri gerektiği yolunda onları uyaracak kimse çıkmamıştı. Biz çocuklar onları uyarmak istedik, ama son anda korkuya kapılarak bunu yapmaktan vazgeçtik. Başımızı derde sokma olasılığı ortaya çıktığında iyi yürekli bir edimde bulunabilecek ölçüde yiğitçe ve gözü pekçe davranamadığımızı gördük. Bu zavallı ruh durumumuzu öteki-

lere itiraf etmiyorduk; tersine, biz de başkalarının yapacağını yapıyorduk – konuyu es geçiyor, başka bir şeyden söz ediyorduk. Ben hepimizin kendimizi ikiyüzlü hissettiğimizin farkındaydım, bütün o casus ziyaretçi topluluklarıyla birlikte Marget'in ikram ettiği harika şeyleri yiyip içiyor, onun ne kadar aptalca bir mutluluk içinde olduğunu kendimizi suçlayarak seyrediyor, onu kendine getirecek tek bir söz bile etmiyorduk. Gerçekten de Marget mutluydu, bir prens gibi kıvanç içindeydi, yeniden dostları olduğu için büyük bir şükran duygusu içindeydi. Bütün bunlar olup biterken insanlar gözlerini dört açmış, onu seyrediyor, gördüklerinin hepsini Peder Adolf'a anlatıyorlardı.

Oysa Peder Adolf kafasında bu durumu bir türlü yerli yerine oturtamıyordu. O evin bir yerlerinde bir büyücü saklanıyor olmalıydı, ama kimdi bu? Marget'in herhangi bir hokkabazlık yaptığı görülmemişti, Ursula'nın da, henüz Gootfried'in de; gene de şaraplar ve o güzel yiyecekler hiç eksik olmuyordu; bir konuğun özel bir şey isteyip de bulamadığı yoktu. Bu gibi sonuçları yaratmak, cadılarda ve büyücülerde çoğu zaman görülen bir şeydi – işin bu yanı yeni bir şey değildi, ama bunu büyülü sözler söylemeden, hatta yer sarsıntıları, gök gürlemeleri, şimşekler ya da hayaletler bile olmadan yapmak – işte bu yeni, yepyeni bir şey, hiç görülmemiş bir şeydi. Kitaplarda buna benzer hiçbir şey yoktu. Büyülü şeyler her zaman gerçekdışı olmuştu. Büyülü bir ortamda altın toprağa dönüşüyordu, yiyecekler kuruyup telef oluyor, kayıplara karışıyordu. Ama bu türden sınamalar, şimdiki durumda sonuçsuz kalıyordu. Casuslar bazı örnekler getiriyorlardı: Peder Adolf bu örneklerin üstüne dualar okuyup üflüyor, içlerindeki cinleri çıkarıyordu, ama bunun hiçbir yararı olmuyordu, örnekler sapasağlam ve gerçek olarak orada öylece kalıyorlardı; yalnızca doğal çürümeye uğruyor, bunu doğal süreçleri içinde tamamlıyorlardı.

Peder Adolf'un aklı karışmakla kalmamıştı, sabrı da tükenmişti, çünkü bu kanıtlar onu bu işin içinde cadılık diye bir şeyin bulunmadığına –özel olarak– neredeyse ikna etmişti. Ama tam olarak ikna etmiş de değildi, çünkü bu yeni bir cadılık türü de olabilirdi. Bunu anlamanın da tek bir yolu vardı. Bu savurganca yiyecek içecek bolluğu dışarıdan taşınarak buraya getirilmiyorsa, o evde üretiliyorsa, o evde kesinlikle cadılık diye bir şey vardı.

7

Marget bir parti vereceğini açıkladı ve partiye kırk kişi davet etti, partinin tarihi yedi gün sonraydı. Bu çok iyi bir fırsattı. Marget'in evinin yanında başka evler yoktu, kolayca gözlemlenebilecek durumdaydı. Ev bütün hafta boyunca, gece gündüz gözlendi. Marget'in evinde yaşayanlar her zamanki gibi eve girip çıkıyorlar, ama ellerinde hiçbir şey taşımıyorlardı; onlar da, başkaları da eve bir şey getirmediler. Bu kesin olarak belirlendi. Açıkça ortadaydı ki kırk kişiye yetecek kadar yiyecek ve içecek dışarıdan getirilmiyordu; konuklara bir şeyler ikram edilecekse, bunlar kesinlikle o evde üretilecekti.

Şu gerçekti: Marget her akşam elinde bir sepetle evden çıkıyordu, ama casuslar kızın o sepeti eve hep boş getirerek döndüğünü kesin olarak saptadılar.

Öğleyin konuklar geldi, her yeri doldurdu, onların arkasından da Peder Adolf geldi; kısa bir süre sonra, davet edilmemiş olmasına karşın müneccim de geldi. Casuslar ona evin arkasından da, önünden de içeriye hiçbir paketin sokulmamış olduğunu bildirdiler. Müneccim içeriye girdi, herkesin güzel güzel yiyip içmekte olduğunu, her şeyin canlı ve neşeli bir hava içinde gitmekte olduğunu gördü. Çevresine bakındı, pişirilerek hazırlanmış güzel yemeklerin çoğunun da, yerli yabancı bütün meyvelerin de çabucak bozulabilecek türden oldukları dikkatini çekti, ayrıca bunların hepsinin

taptaze ve mükemmel durumda olduklarını fark etti. Hayaletler yoktu, dualar yoktu, gök gürlemeleri yoktu. Bu, sorunu çözüyordu. Cadılık vardı bu işin içinde. İş yalnızca bu kadarla da kalmıyordu, yeni türde bir cadılıktı bu – daha önce akla hayale gelmemiş türden bir cadılık. Müthiş bir güçtü bu, hayran olunası bir güç, müneccim bunun gizemini bulup ortaya çıkarmaya karar verdi. Bu gizin açıklanması dünyanın dört bir yanında yankılanacaktı, en ücra yerlerdeki ülkelere kadar sızacaktı, bütün ulusları şaşkınlıktan felce uğratacaktı – üstelik onun adını da kendisiyle birlikte oralara taşıyacaktı, onu sonsuza dek ünlü kılacaktı. Başına talih kuşu konmuştu, harika bir talih kuşu, bunun getireceği utku müneccimin başını döndürdü.

Evdekilerin hepsi ona yer açtılar, Marget ona incelikle yer göstererek oturttu, Ursula Gottfried'e onun için özel bir masa getirmesini söyledi. Sonra üstünü örtüp donattı, neler yemek istediğini sordu.

Müneccim, "Ne istiyorsan onu getir bana." dedi.

İki uşak kilerden –her birinden bir şişe olmak üzere– beyaz ve kırmızı şarapla birlikte yiyecekleri getirdiler. Daha önce büyük olasılıkla böylesine güzel yiyecekler görmemiş olan müneccim kulplu bir bardağa kırmızı şarap doldurup sonuna kadar içti, bir kez daha doldurdu, sonra büyük bir iştahla yemek yemeğe başladı.

Ben Şeytan'ı beklemiyordum, çünkü bir haftadan uzun bir süredir onu ne görmüş ne de kendisinden haber almıştım – oradaki insanların görüşümü engellemesine ve onu görememe karşın, geleceğini hissettim. Şeytan'ın davet edilmeden gelmiş olduğu için özür dilediğini duydum, hemen gidecekti ama Marget kalması için ısrar etti, Şeytan da ona teşekkür ederek kalmaya karar verdi. Marget onu yanına alıp gezdirdi, kızlarla, Meidling'le ve yaşlı insanlardan bazılarıyla tanıştırdı, oldukça uzun süren bir fısıldaşma oldu: "Bu, hakkında çok şey duyduğumuz, ama kendisini göremediğimiz genç ya-

bancı, gözlerden o kadar uzun süre uzakta kalıyor ki!" – "Aman Tanrım, aman Tanrım, ne kadar da güzel biri – adı ne acaba?" – "Philip Traum." – "Ah, bu ad ona çok yakışıyor!" (Anlıyorsunuz ya, "Traum" Almanca'da "Rüya" demektir.) – "Ne iş yapıyor?" – "Papaz olmak için okuyormuş, öyle diyorlar." – "Yüzü onun en büyük şansı – bir gün kardinal olacak." – "Evi neredeymiş?" – "Uzaklarda, tropiklerde bir yerdeymiş diyorlar – orada zengin bir amcası varmış." Bu böyle devam edip gidiyordu. Şeytan kendisini hemen kabul ettirdi, herkes onu tanımak, onunla konuşmak istiyordu. Herkes havanın birdenbire nasıl da serin ve taptaze oluverdiğini fark ederek bu duruma şaştı, çünkü dışarıda güneşin yakıcı sıcaklığının eskisi gibi devam ettiğini görebiliyorlardı, gökyüzü bulutlardan arınmıştı, ama elbette kimse bunun nedenini tahmin edemedi.

Müneccim ikinci kadehini de içip bitirmişti, üçüncüsünü doldurdu. Yere çok fazla şarap dökülmeden şişeyi kaldırıp ışığa tutarak, "Ne yazık – bu krallara layık bir şarap." dedi. Sonra yüzü sevinçle, utkuyla ya da ona benzer bir şeyle aydınlandı, "Çabuk! Bir kap getirin." dedi.

Bir kap getirildi – iki litrelik bir kap. Müneccim o bir litrelik şişesi eline alıp içindekini kabın içine boşaltmaya başladı; şarabı dökmeye devam etti, kırmızı renkli içki lıkırdayarak hızla o beyaz kabın içine aktı, kabın iki tarafında gittikçe hızlanarak yükselmeye başladı; herkes olanları seyrediyor, soluğunu tutuyordu – kap artık ağzına kadar dolmuştu.

Müneccim, "Şişeye bakın," dedi şişeyi kaldırarak, "şimdiden doldu bile!" Ben Şeytan'a baktım, Şeytan o anda kayıplara karıştı. Sonra Peder Adolf ayağa kalktı, kıpkırmızı kesildi ve heyecanlandı, haç çıkardı, o kocaman sesiyle gürlemeye başladı: "Bu ev büyülenmiş ve lanetlenmiş!" İnsanlar ağlamaya, ciyak ciyak bağırmaya başladılar, kapıya doğru koştular. "Ben bu büyülenmiş hane halkını bir şey yapmaya çağırıyorum–"

Sözleri yarıda kesildi. Yüzü önce kıpkırmızı, sonra mosmor oldu, ama ağzından başka bir şey çıkmadı. Sonra Şeytan'ın saydam bir zar olarak eriyip müneccimin bedeninin içine girdiğini gördüm, o zaman müneccim elini kaldırdı, görünüşe göre kendi sesiyle şöyle dedi: "Durun – olduğunuz yerde kalın." Herkes bulunduğu yerde kalakaldı. "Bir huni getirin!" Ursula titreye titreye, korka korka bir huni getirdi, müneccim huniyi şişenin ağzına yerleştirdi, kocaman kâseyi eline alıp şarabı yeniden şişenin içine boşaltmaya başladı; insanlar şaşkınlık içinde gözlerini dikmiş bakıyorlardı, çünkü müneccim şarabı şişenin içine boşaltmaya başlamadan önce şişenin dolu olduğunu biliyorlardı. Müneccim kâsenin içindekileri sonuna kadar şişeye boşalttı, sonra odadakilerin hepsine bakıp gülümsedi, kıs kıs gülerek aldırmaz bir havayla şöyle dedi: "Bu çok kolay bir şey – kim olsa yapabilir! Elimdeki güçlerle ben bundan çok daha fazlasını yapabilirim."

Dört bir yandan korku dolu bağırışlar yükseldi. "Ah, aman Tanrım, bu adamın içine cinler girmiş!" Sonra kapıya doğru gürültülü bir hücum başladı, biz oğlanlar ve Meidling dışında, hane halkından olmayan herkesin hızla dışarıya fırlamasıyla ev boşaldı. Biz çocuklar bu işin sırrını biliyorduk; söyleyebilecek olsak söyleyecektik ama, söyleyemiyorduk. Çok gereksinme duyduğumuz bir zamanda bize bu kolaylığı sağladığı için Şeytan'a çok müteşekkirdik.

Marget sapsarı kesilmişti, ağlıyordu, Meidling taş kesilmiş gibiydi, Ursula da aynı durumdaydı ama Gottfried daha kötü durumdaydı – ayakta duramıyordu, öylesine eli ayağı tutmaz olmuş, korkudan donup kalmış bir haldeydi. Çünkü biliyorsunuz, o cadılar ailesindendi ve kendisinden kuşkulanılması çok kötü olacaktı. Agnes, sessizce içeriye girdi, dindarca, hiçbir şeyden haberi olmayan bir hava içindeydi, Ursula'ya sürtünmek, okşanmak istiyordu, oysa Ursula korkuyor, ondan uzak duruyordu, gene de herhangi bir nezaketsizlik yapmıyormuş havasındaydı, çünkü o tür bir kediyle ger-

gin ilişkiler içinde bulunmanın hiç yararı olmayacağını çok iyi biliyordu. Ama biz oğlanlar, Agnes'i kucağımıza alıp okşadık, çünkü Şeytan, kedi hakkında iyi şeyler düşünmese ona yakınlık göstermezdi, bu da bizim açımızdan yeterli bir onay sayılırdı. Şeytan, Ahlak Duygusu bulunmayan her şeye güven duyuyor gibiydi.

Dışarıda, paniğe kapılmış olan konuklar dört bir yana dağıldılar, acınası bir dehşet havası içinde kaçıştılar, koşuşmaları, ağlamaları, çığlıkları, bağırışlarıyla öyle bir kargaşa yarattılar ki köydekilerin hepsi neler olup bittiğini görmek üzere evlerinden çıkıp oluk oluk oraya aktı, sokakları doldurdu, korku içinde birbirlerine tosladılar, itişip kakıştılar; sonra Peder Adolf ortaya çıktı, insanlar yarılıp iki kanada ayrılan Kızıldeniz gibi iki duvar oluşturacak şekilde ortadan ikiye bölündüler; tam o sırada, o yolda büyük adımlar atarak, bir şeyler mırıldanarak müneccim yürümeye başladı, onun geçtiği yerde sokaktakiler yeniden geriye çekilip üst üste yığınlar oluşturdular, dehşetli korkuları içinde suskunluğa gömüldüler, bakışları bir yere takılıp kaldı, göğüsleri inip kalktı, kadınlardan birkaçı bayıldı, müneccim geçip gidince, kalabalık yeniden bir araya geldi, heyecan içinde sorular sorarak, olanları öğrenmeye çalışarak belli bir uzaklıktan onu izledi. Olup bitenleri öğrenerek, sonra eklemeler yaparak başkalarına aktardılar – bunlar öyle eklemelerdi ki şarap kâsesi kısa süre içinde büyüdükçe büyüdü, bir fıçıya dönüştü, tek bir şişe fıçının içindeki bütün şarabı aldı, gene de sonuna kadar boş kaldı.

Müneccim pazar meydanına ulaşınca, dosdoğru bir hokkabazın yanına gitti; hokkabaz inanılmaz renklerden oluşmuş giysileri içinde üç topu havaya atıp tutuyordu, müneccim topları onun elinden aldı, kendine doğru yaklaşmakta olan kalabalığa döndü ve şöyle dedi: "Bu zavallı palyaço, sanatını hiç bilmiyor. Yaklaşın da işin ustası bunu nasıl yapıyormuş, görün."

Bunu söyledikten sonra topları birbiri ardına havaya attı, yukarıda ince, parlak bir oval hat içinde döndürmeye başladı, bir top daha ekledi, sonra bir tane daha, bir tane daha ekledi, kısa süre içinde kimse nereden çıkardığını görmeden – birbiri ardına toplar ekledi, ekledi, ekledi, oval hat da uzadı; öylesine hızlı hareket ediyordu ki elleri değil, yalnızca bir ağ ya da bulanık bir şekil ayırt edilebiliyordu; sayabilenler artık havada yüz top bulunduğunu söylediler. Dönüp duran o büyük oval şekil havada altı metre yüksekliğe çıktı, parıldıyor, ışıklar saçıyor, harika bir görünüm yaratıyordu. Sonra müneccim kollarını kavuşturdu, toplara kendisi dokunmadan dönmeye devam etmelerini söyledi – toplar da dönmeyi sürdürdü. Bir iki dakika sonra Müneccim, "Tamam, bu kadar yeter!" dedi; o oval şekil bozuldu, şangırdayarak yere düştü, toplar da dört bir yana dağıldı. Toplardan biri nereye yuvarlansa, oradaki insanlar korkuyla geriye kaçıyorlardı, kimse topa dokunmak istemiyordu. Müneccim buna kahkahalarla güldü, insanlarla alay etti, onlara "korkaklar ve yaşlı kadınlar" dedi. Sonra arkasına döndü ve gergin ipi gördü; aptal insanların sakar, cahil, beş para etmez bir adamın bu güzel sanatı rezil edişini seyretmek için her gün paralarını boşa harcadıklarını söyledi. Bunu söyler söylemez de havaya sıçradı, ayaklarını ipin üstüne sımsıkı yerleştiriverdi. Sonra ellerini gözlerinin üstüne koyup kapayarak ipin bir ucundan bir ucuna tek ayağı üstünde sıçraya sıçraya ileri geri gelip gitti, ardından da hem öne, hem de arkaya doğru taklalar atmaya başladı; bunu yirmi yedi kez yaptı.

İnsanlar kendi aralarında mırıldanıyorlardı, çünkü müneccim yaşlıydı, önceleri hep yavaş hareket ediyordu, hatta zaman zaman topallıyordu, oysa şimdi çok çevikleşmişti, ilginç numaralarına en canlı haliyle devam ediyordu. Sonunda tüy gibi sıçrayarak döndü, gözden kayboldu. Bunun üzerine o büyük, soluk yüzlü, suskun, tek vücut olmuş insan kalabalığı derin bir soluk aldı; insanlar şöyle diyormuş-

çasına birbirlerinin yüzüne baktılar: "Gerçek miydi bu? Sen de gördün mü, yoksa yalnızca ben mi gördüm – düş müydü gördüğüm?" Sonra da insanlar alçak sesle mırıldanarak konuşmaya başladılar; çifter çifter kalabalıktan ayrıldılar, evlerine doğru yola çıktılar; yüzlerini birbirlerine yaklaştırarak, ellerini yanlarındakinin kolunun üstüne koyarak, insanların bir şeyden çok etkilendikleri zaman yaptıkları başka hareketleri yaparak, hâlâ o çok korkmuş havaları içinde konuşuyorlardı.

Biz çocuklar, babalarımızın arkasından gidiyorduk, dinliyorduk, onların söylediklerinden duyabildiklerimizi yakalamaya çalışıyorduk; bizim evde oturmuş konuşmalarına devam ederlerken biz de onların yanlarındaydık. Hepsi üzüntülü bir hava içine girmişlerdi, çünkü dediklerine göre, cadıların ve şeytanların bu korkunç ziyaretinin ardından köy kesinlikle bir felaket yaşayacaktı. Sonra babam Peder Adolf'un, o inkârda bulunduğu anda dilinin tutulduğunu anımsadı.

"Tanrı'nın kutsanmış bir hizmetkârına ellerini sürmeye daha önce hiç kalkışmamışlardı," dedi, "bu kez bunu nasıl göze aldılar, bir türlü anlayamıyorum, çünkü haç takıyordu. Öyle değil mi?"

"Evet," dedi ötekiler, "biz de gördük."

"Bu ciddi bir durum dostlar, çok ciddi bir durum. Daha önce hep bizi koruyan bir şey vardı. Bu kez o şey işe yaramadı."

Ötekiler donup kalmış bir hava içinde başlarını iki yana salladılar ve bu sözcükleri mırıldanarak yinelediler – "Bu kez o şey işe yaramadı. Tanrı bizi yüzüstü bıraktı."

Seppi Wohlmeyer'in babası, "Doğru bu," dedi, "yardım istemek için başvurabileceğimiz hiçbir yer yok."

Nikolaus'un babası, yargıç, "İnsanlar bunu anlayacaklar," dedi, "umarsızlık, onların bütün cesaretlerini, enerjilerini yok edecek. Gerçekten kötü zamanlar yaşıyoruz."

Sonra içini çekti. Wohlmeyer de acılı bir ses tonuyla şöyle dedi: "Bu olayların haberi bütün ülkeye yayılacak ve herkes Tanrı'nın hoşnut olmadığı bir yer olarak bizim köyümüzden kaçınacak. Altın Geyik'i zorlu günler bekliyor."

"Doğru komşum," dedi babam, "hepimiz çok zorluk çekeceğiz – hepimiz ünümüzü, çoğumuz da malımızı yitireceğiz. Sonra, ah, ulu Tanrım!–"

"Söyle, nedir o?"

"O şey de gelebilir – bu bizim sonumuz olur!"

"Adını söyle şunun – *um Gottes Willen!*"*

"Ayin yasağı!"

Bu yıldırım çarpmış gibi bir etki yaptı, insanların hepsi bunun dehşetiyle bayılacak duruma geldiler. Sonra da bu felaketin yarattığı dehşetli korku onların enerjilerini harekete geçirdi, kara kara düşünmekten vazgeçip bu durumdan kurtulmanın yollarını aramaya başladılar. Şu yolu, bu yolu, sonra da başka bir yolu tartıştılar, bütün bir öğleden sonrayı böyle konuşarak geçirdiler; sonra da o anda hiçbir karara varamayacaklarını itiraf ettiler. Bu nedenle üzüntü içinde, kötü şeylerin beklentisi içinde, yürekleri sıkışmış durumda oradan ayrıldılar.

Onlar birbirleriyle vedalaşırken ben gizlice oradan kaçıp neler olup bittiğini görmek üzere Marget'in evinin yolunu tuttum. Yolda pek çok kişiye rastladım, ama hiçbiri bana selam vermedi. Bunun beni şaşırtması gerekirdi, ama şaşırmadım, çünkü onlar kapıldıkları korkudan ve dehşetten dolayı öylesine perişan durumdaydılar ki akılları başlarında değildi sanıyorum; yüzleri bembeyaz kesilmişti, bitkindiler; rüyada dolaşan insanlar gibiydiler, gözleri açıktı ama hiçbir şey görmüyorlardı, dudakları oynuyordu ama ağızlarından hiçbir söz çıkmıyordu; endişe içinde, hiç farkında olmadan ellerini bir kenetleyip bir açıyorlardı.

---

* *um Gottes Willen!:* Tanrı aşkına! (ç. n.)

Marget'in evinde sanki bir cenaze töreni vardı. Marget'le Wilhelm kanepede birlikte oturuyorlardı, ama hiç konuşmuyorlardı. İkisi de üzüntüye gömülmüşlerdi, Marget'in gözleri uzun süre ağlamaktan kıpkırmızı olmuştu. Şöyle dedi:

"Gitmesi, bir daha buraya gelmemesi, böylece canını kurtarması için yalvarıyordum ona. Onun katili olmaya katlanamam. Bu ev büyülenmiş, içinde bulunan hiç kimse yangından kurtulamaz. Ama o gitmemekte direniyor; geri kalan herkesle birlikte yok olup gidecek."

Wilhelm gitmeyeceğini söyledi, Marget tehlikedeyse, onun yeri de Marget'in yanıymış, onun yanında kalacakmış. Sonra Marget yeniden ağlamaya başladı, her şey o kadar acı vericiydi ki keşke orada olmasaydım dedim kendi kendime. O sırada kapı vuruldu, Şeytan taptaze, neşeli, güzel bir havaya bürünmüş olarak içeriye girdi, kendisiyle birlikte o esrik havayı da getirdi ve her şeyi değiştirdi. Olup bitenler hakkında tek bir sözcük bile etmedi, cemaatin yüreklerindeki kan dondurucu o dehşetli korkulardan da söz etmedi, her türden neşeli ve hoş şeyden söz ederek konuşmaya başladı: Sonra da müzikten söz etti, bu Marget'te kalmış olan ruh çöküntüsünü alıp götürdü, onun ruhunu ve müziğe duyduğu ilgiyi canlandırdı. Marget başka hiç kimsenin bu konuda bu kadar iyi ve bilerek konuştuğunu duymamıştı, bundan dolayı keyfi öylesine yerine gelmiş, öylesine büyülenmiş bir havadaydı ki hissettikleri yüzüne yansıdı, yüzünü aydınlattı ve sözcüklere döküldü; bu da Wilhelm'in gözünden kaçmadı, ama o bundan gerektiği ölçüde hoşlanmış görünmüyordu. Sonra Şeytan müzikten şiire geçti, birkaç şiir okudu, bunu çok iyi yapıyordu; Marget de yeniden, yeniden büyülenmişti; Wilhelm gene olması gerektiği kadar hoşnut olmuş görünmüyordu; bu kez de Marget bunu fark etti ve pişmanlık duydu.

Ben o gece tatlı bir müzik – yağmurun pencere camlarına vuruşunu ve uzaklardan gelen gök gürlemelerinin pes sesini – dinleyerek uyudum. Gecenin genç bir saatinde

Şeytan gelip beni uyandırdı ve şöyle dedi: "Benimle gel. Nereye gidelim?"

"Nereye olursa – seninle olduktan sonra."

Ardından çok şiddetli bir güneş ışığı parlaması oldu ve Şeytan, "Burası Çin," dedi.

Bu çok büyük bir sürprizdi, bu kadar uzağa – köyümdeki herkesin, bu arada yaptığı yolculukları çok önemseyen Bartel Sperling'in de yaptığı yolculuklardan çok daha uzaklara – gelmiş olduğumu düşünmek, beni gururdan ve memnunluktan sarhoş etti. O imparatorluğun üstünde yarım saatten fazla uçtuk, her yerini gördük. Her şey, gördüğüm bütün o göz kamaştırıcı manzaralar harikaydı, bazıları güzeldi, bazılarıysa düşünülemeyecek kadar korkunçtu. Örneğin – ama bunlardan sırası geldikçe, yavaş yavaş söz edebilirim, ayrıca Şeytan'ın bu gezi için başka bir yeri değil de neden Çin'i seçtiğinden de sırası geldiğinde söz edebilirim. Sonunda uçmaya son verdik ve yere konduk.

Uçsuz bucaksız sıradağlara, derin bir vadiye, ovaya ve ırmağa bakan bir dağın tepesine oturduk; kentler ve köyler gün ışığında uykuya dalmıştı; uzakta, mavi deniz göz ucuyla görülebiliyordu. Dinginlik içinde, düşe benzer bir tabloydu bu, göze güzel, ruha dinlendirici geliyordu. İstediğimiz zaman böyle bir değişiklik yapabilseydik, dünya şimdi olduğuna göre yaşanması daha kolay bir yer olurdu, çünkü sahnelerin değişmesi, zihnimizdeki yükleri öteki omzumuza aktarıyor, o eski bıkkınlık duygusunu, zihinden de, bedenden de uzaklaştırıyor.

Baş başa konuşuyorduk, benim aklıma Şeytan'ı düzeltmeye ve daha iyi bir yaşam sürdürmesi için onu ikna etmeye çalışmak fikri geldi. Ona, yapagelmekte olduğu bütün o şeylerden söz ettim, daha düşünceli olması, insanları mutsuz etmekten vazgeçmesi için yalvardım. Zarar vermeyi amaçlamadığını bildiğimi, her şeyi kendine özgü, o içgüdüsel ve rasgele yolda yapmaya başlamadan önce durup bunun yol açа-

bileceği sonuçları düşünmesi gerektiğini söyledim, o zaman bu kadar çok sorun yaratmış olmayacaktı. Böyle konuşmamdan dolayı alınmadı, yalnızca eğlenmiş ve şaşırmış göründü, sonra şöyle dedi:

"Ne? Rasgele şeyler mi yapıyorum? Aslında hiçbir zaman öyle bir şey yapmıyorum. Durup olası sonuçları düşünmem mi gerekiyor? Gerekli olan yerde mi? Ben sonuçların ne olacağını biliyorum – her zaman."

"Ah, Şeytan, öyleyse nasıl oluyor da yapabiliyorsun bu şeyleri?"

"Vallahi, şimdi sana anlatacağım, anlayabilirsen anlarsın. Sen eşsiz bir ırktansın. Her insan aynı anda hem bir acı çekme makinesidir, hem de bir mutluluk yaratma makinesi. Bu iki işlev mükemmel ve nazik bir dakiklik içinde, alıp verme ilkesine göre, uyum içinde birlikte gider. Bir bölümde üretilen her mutluluğa karşılık, öteki bölüm bunu bir üzüntü ya da acıyla –belki de bir düzine acıyla– dengelemek üzere hazır bekler. Pek çok durumda insanın yaşamı mutlulukla mutsuzluk arasında eşit olarak bölünmüştür. Durum böyle olmazsa, her zaman mutsuzluk ağır basar – hiçbir zaman öteki ağır basmaz. Bazen bir insanın oluşumu ve yatkınlığı öyledir ki, neredeyse bütün işi o kişinin mutsuzluk üretme makinesi yapabilir. Böyle bir insan yaşamın içinden mutluluğun ne olduğunu neredeyse hiç bilmeden geçip gider. Dokunduğu her şey, yaptığı her şey o insana talihsizlik getirir. Sen böyle insanlar gördün mü? Bu tür bir insan için yaşam bir ayrıcalık olmaz, değil mi? Yalnızca bir felakettir. Bazen de bir insanın makinesi, bir saatlik mutluluğu yıllarca süren mutsuzlukla ödetir ona. Bunu biliyor musun? Bu arada bir olur. Sana hemen bir iki örnek vereceğim. Şimdi, senin köyündeki insanların benim gözümde hiçbir önemi yok – bunu biliyorsun, değil mi?"

Aşırı açık konuşmak istemedim, bu nedenle de bunun böyle olduğundan kuşku duyduğumu söyledim.

"Vallahi, benim için hiçbir önem taşımadıkları doğru. Önemli olmalarına da olanak yok. Onlarla benim aramadaki fark bir uçurum gibi, ölçülemez. Onların zekâsı yok."

"Zekâsı yok mu?"

"Buna benzeyen hiçbir şeyleri yok. Gelecekteki bir zamanda, insanın kendi zihni dediği şeyi inceleyip bu karmaşık şeyin ayrıntılarını sana vereceğim, o zaman göreceksin ve anlayacaksın. İnsanların benimle hiçbir ortak yanları yok, aptalca küçük duyguları, küçük, boş benlik duyguları, küstahlıkları ve hırsları var, aptalca yaşadıkları küçücük yaşamları bir gülüşten, bir iç çekişten, bir yok oluştan başka bir şey değil, sağduyu diye bir şeyleri de yok. Yalnızca Ahlak Duyguları var. Ne demek istediğimi sana göstereceğim. Bak, şurada bir kırmızı örümcek var, büyüklüğü bir iğne başı kadar bile değil. Bir filin bu örümceği ilgi duyabileceğini düşünebiliyor musun – onun mutlu olup olmayacağıyla, zengin mi yoksul mu olduğuyla ya da sevgilisinin aşkına karşılık verip vermediğiyle, annesinin hasta mı, sağlıklı mı olduğuyla, toplum içinde saygı görüp görmediğiyle, düşmanlarının onu ezeceği ya da dostlarının onu terk edeceğiyle, umutlarının söneceği ya da siyasal heveslerinin boşa çıkacağıyla, ailesinin kucağında mı, yoksa yabancı bir ülkede, ihmal edilmiş ve aşağılanmış bir durumda mı öleceğiyle ilgileniyor mu? Bütün bunlar fil için hiçbir zaman önemli olamaz, filin gözünde hiçbir anlam taşımaz, fil sevecenlik duygularını bu gibi şeylerin mikroskopik boyutlarına indirgeyemez. Bu kırmızı örümcek filin gözünde neyse, benim gözümde de insan odur. Fil örümceğe karşı hiçbir olumsuzluk taşımaz – kendine bu kadar uzak olan bir düzeye inemez, ben de insana karşı hiçbir olumsuz duygu taşımıyorum. Fil bu gibi şeylere karşı aldırmazdır, ben de aldırmazım. Fil örümceğe bir kötülük yapma zahmetine girmez, bir şey yapmak aklına gelse bile iyilik yapar, yoluna böyle bir fırsat çıkarsa ve kendisi açısından bunun bir bedeli olmazsa. Ben insanlara iyi hizmetlerde bulundum, ama hiç kötülük yapmadım.

"Fil bir yüzyıl yaşar, kırmızı örümcekse bir gün; güç, zekâ ve onur açısından bakıldığında bu yaratıkların biri ötekinden tam anlamıyla astronomik bir uzaklıkla ayrılmıştır. Gene de bütün bunlar açısından bakıldığında, bütün nitelikleri açısından da olduğu gibi, insan küçücük örümceğin filin çok altında olmasına göre, benim ölçülemeyecek kadar altımdadır.

"İnsanın zihni beceriksizce, can sıkıcı bir tekdüzelikte, bin bir güçlükle, küçük küçük önemsiz şeyleri yama yama bir araya getirerek bir sonuca ulaşır – nasıl bir sonuçsa bu! Benim zihnim yaratıcıdır! Bunun taşıdığı gücü anlıyor musun? İstediği her şeyi yaratır – bir anda! Malzeme olmadan yaratır. Sıvıları, katıları, renkleri yaratır –ne olursa, her şeyi– Düşünce denen o havaya benzer hiçlikten yaratır. Bir insan ipek iplik hayal eder, onu yapmak için bir makine hayal eder, bir resim hayal eder, sonra da haftalar süren bir emekle o resmi o iplikle bir bezin üstüne işler. Bense her şeyi başından sonuna kadar bütün olarak düşünürüm, bir anda senin önüne koyuveririm – yaratılmış olarak.

"Ben bir şiiri, müziği, bir satranç oyununda izlenen yolu –herhangi bir şeyi– düşünürüm ve o şey hemen oradadır. Bu ölümsüz zihindir – onun ulaşamayacağı hiçbir şey yoktur. Benim görüş gücümü hiçbir şey engelleyemez, kayalar benim için saydamdır, karanlık gün ışığıdır. Bir kitabı açmam gerekmez, içindekilerin hepsini kapağının içinden görerek bir bakışta zihnime kaydederim, bir milyon yıl geçse bile içindeki tek bir sözcüğü ya da o sözcüğün, o cildin içindeki yerini unutamam. İnsan kafasının içindeki hiçbir şey, kuş, balık, böcek ya da başka bir yaratık, benden gizli kalamaz. Bilgili insan beyninin içine bir bakışla delerek girerim, o bilgileri biriktirmek için onun altmış yıl harcadığı hazineler benim olur, insan unutabilir, unutur da, ama ben onları kendimde alıkoyarım.

"Peki, öyleyse düşüncelerinden sezdiğime göre sen beni oldukça iyi anlıyorsun. Buradan yola çıkarak devam edelim.

Koşullar öyle denk düşer ki fil –görebildiğini varsayacak olursak– örümcekten hoşlanabilir, ama onu sevemez. Onun sevgisi kendi türünden –kendine– eşdeğer olanlar içindir. Bir meleğin sevgisi yücedir, tapılasıdır, ilahidir, insanın imgelem gücünün ötesindedir – sınırsız ölçüde ötesinde! Ama bu sevgi kendisinden üstün düzeydekilerle sınırlıdır. Meleğin sevgisi bir an için senin ırkından birine yönelse, nesnesini yalayıp yutar, yakıp kül eder. Hayır, biz insanları sevmeyiz, ama onlara karşı zarar vermeyecek ölçüde aldırmaz olabiliriz, ayrıca onlardan hoşlanabiliriz de zaman zaman. Ben senden ve öteki oğlanlardan hoşlanıyorum, Peder Peter'den hoşlanıyorum, köylüler için yaptığım bütün bu şeyleri de sizin hatırınız için yapıyorum."

Aklımdan bununla alay etmeyi geçirdiğimi gördü ve kendi konumunu açıkladı.

"Köylüler için çok çalıştım, dışarıdan bakıldığında öyle görünmese de. Senin ırkın talihlilikle talihsizliği hiçbir zaman birbirinden ayıramıyor. Bunlardan birini hep ötekiyle karıştırıyor. Çünkü insanlar gelecekte olacakları göremiyorlar. Benim şimdi köylüler için yapmakta olduklarım bir gün meyvesini verecek, bazı durumlarda onların kendilerinin yararına, bazı durumlarda da henüz doğmamış olan insan kuşakların yararına. Kimse buna benim neden olduğumu hiçbir zaman bilmeyecek, ama bütün bunlara karşın, bu söylediklerim gene gerçek olacak. Siz oğlan çocuklar kendi aranızda bir oyun oynuyorsunuz: Tuğlaları, birkaç santimetre arayla bir sıra halinde diziyorsunuz, bir tuğlayı itiyorsunuz, o tuğla yanındakini deviriyor, yanındaki de bir sonraki tuğlayı deviriyor – sıradaki bütün tuğlalar devrilinceye kadar bu böyle devam ediyor. İnsan yaşamı da böyledir işte. Bir çocuğun ilk edimi baştaki tuğlayı devirir, gerisi engellenemez bir biçimde gelir. Sizler de benim gibi geleceği görebilseniz, o yaratığın başına gelecek olan her şeyi görürdünüz, çünkü o ilk edimle yaşamı belirlendikten sonra, o kişinin yaşam çizgisini

artık hiçbir şey değiştiremez. Yani hiçbir şey değiştirmeyecektir, çünkü her edim şaşmaz biçimde başka bir edime yol açar, o edim de başka bir edim doğurur; bu sonuna kadar böyle gider, geleceği gören biri de bu çizgiyi başından sonuna kadar gözden geçirir, beşikten mezara kadar her bir edimin tam olarak ne zaman ortaya çıkacağını görebilir."

"Bu sıralanışı Tanrı mı düzenliyor?"

"Tanrı önceden mi belirliyor demek istiyorsunuz? Hayır. Bunu insanı çevreleyen koşullar ve içinde yaşadığı ortam düzenliyor. İnsanın ilk edimi ikinci edimini ve ondan sonra gelen her şeyi belirliyor. Ama salt bu savı sürdürebilmek için, varsayalım ki insan bu edimlerden birini atlamış olsun, görünüşte önemsiz olan bir edimi, örneğin, diyelim ki belli bir günde, belli bir saatte, dakikada, saniyede ve saniyenin binde birinde kuyuya gitmesi gerekiyordu da gitmedi. O adamın yaşam çizgisi, o andan başlayarak bütünüyle değişecektir, o andan mezara gidinceye kadar, çocukluğundaki ilk edimin onun için belirlenmiş olduğu yaşam çizgisinden bütünüyle farklı olacaktır. Gerçekten de durum öyle olabilir ki kuyuya gitmiş olsaydı, yaşamı bir tahtın üstünde sona erebilirdi; kuyuya gitmeyi gerçekleştirmemesi, dilenciliğe ve bir yoksulun mezarına götürecek olan bir yaşam çizgisine oturturdu onu. Örneğin, herhangi bir zamanda –diyelim ki küçük bir oğlan çocuğuyken– Kolomb tasarlanan ve ilk çocukluk edimiyle kaçınılmaz kılınan edimler zincirinde en küçük bir halkayı atlamış olsaydı, bu onun daha sonraki yaşamını değiştirecekti, o da bir rahip olacak, İtalya'da adı bile bilinmeyen bir köyde ölüp gidecekti, Amerika da iki yüzyıl daha keşfedilmeden kalacaktı. Ben bunu biliyorum. Kolomb'un zincirindeki milyarlarca edimden herhangi birini atlamak, onun yaşamını başından sonuna kadar değiştirecekti. Onun milyarlarca olasılıkla dolu yaşam çizgisini inceledim, bunların ancak bir tekinde Amerika'nın keşfedilmesi kendini gösteriyor. Siz insanlar bütün edimlerinizin aynı çapta, aynı

önemde olduğundan hiç mi hiç kuşku duymuyorsunuz, ama bu söylediğim doğru; ortaya çıkıveren bir sineği öldürmek, sizin açınızdan, yapılması gereken başka herhangi bir edim kadar önem taşıyor ancak–"

"Kıtanın fethedilmesi gibi mi, örneğin?"

"Evet. Şimdi, öyleyse hiçbir insan, hiçbir zaman bir halkayı atlamaz – böyle bir şey hiçbir zaman olmadı! İnsan bir şeyi yapıp yapmayacağı konusunda kararını vermeye çalışırken bile o şey bir halkadır, bir edimdir, o insanın yaşam zincirinde kendine göre bir yer tutar; insan sonunda bir edime karar verince, o şey aynı zamanda o kişinin kesinlikle yapacağı bir şey olur. Anlıyorsunuz ya, bir insan kendi yaşam zincirindeki bir halkayı artık hiçbir zaman atlamayacaktır. Atlayamaz. Eğer bunu yapmak için çalışmaya karar vermişse, bu kararın kendisi de kaçınılmaz bir halka oluşturacaktır – tam o anda, o insanın aklına mutlaka bir düşünce gelecek, bebekliğindeki ilk edimle onu kesin bir duruma getirecektir."

Bu o kadar iç kapayıcı görünüyordu ki!

"O kişi ömür boyu mahkûm olmuş biri," dedim üzüntü içinde, "kendini kurtaramaz artık."

"Hayır, çocukluğundaki ilk edimin sonuçlarından o kendi başına kaçıp kurtulamaz. Ama ben onu kurtarabilirim."

Ben umutsuz bir hava içinde başımı kaldırıp ona baktım.

"Sizin köylülerinizden birkaçının yaşam çizgilerini değiştirdim."

Ona teşekkür etmeye çalıştım, ama bunu yapmakta güçlük çekiyordum, vazgeçtim.

"Başka bazı değişiklikler de yapacağım. Şu küçük Lisa Brandt'ı tanıyorsun, değil mi?"

"Aa, evet, onu herkes tanır. Annemin dediğine göre öylesine tatlı, öylesine sevimliymiş ki başka hiçbir çocuğa benzemiyormuş. Annem büyüdüğü zaman Lisa'nın köyün gurur kaynağı olacağını söylüyor, köyün taptığı biri olacakmış, tıpkı şimdi olduğu gibi."

"Ben onun geleceğini değiştireceğim."

"Daha iyi mi yapacaksınız?" diye sordum.

"Evet. Nikolaus'un geleceğini de değiştireceğim."

Ben bu kez memnun olmuştum ve şöyle dedim: "Onun durumun sormama gerek yok, ona karşı kesinlikle cömert davranacaksınız."

"Niyetim öyle."

İmgelemimde hemen Nicky için o büyük geleceği kurmaya başladım, onu çoktan tanınmış bir general ve mahkemede bir *hofmeister** yapmıştım ki, Şeytan'ın yeniden kendisini dinlemeye hazır olmamı beklediğini fark ettim. İmgeleminde canlandırdığım bu zavallı düşlemleri ona açık kılmış olmamdan dolayı utanmıştım ve benimle biraz alay etmesini bekliyordum, ama böyle bir şey olmadı. O açtığı konuya devam etti.

"Nicky'nin belirlenmiş yaşam süresi altmış iki yıl."

"Bu harika!" dedim.

"Lisa'nınki otuz altı. Ama sana söylediğim gibi, ben onların yaşamlarını ve bu süreleri değiştireceğim. Şu andan sonraki iki dakika çeyrek saniye içinde Nikolaus uykusundan uyanacak, yağmurun evin içine girdiğini görecek. Onun arkasını dönüp yeniden uykuya dalması tasarlanmıştı. Ama ben onun yerinden kalkıp önce pencereyi kapatmasını planladım. Bu küçük olay onun yaşam çizgisini başından sonuna kadar değiştirecek. Sabahleyin yaşam zincirinde kalkması tasarlanan zamandan iki dakika geç kalkacak. Bunun sonucu olarak da o andan sonra başına eski zincirin ayrıntılarına uygun düşen hiçbir şey gelmeyecek." Şeytan saatini çıkardı, saatine bakarak birkaç dakika öylece oturdu, sonra şöyle dedi: "Nikolaus pencereyi kapatmak için yatağından kalktı. Yaşamı değişti, yeni yaşam çizgisi başladı. Bunun getireceği sonuçlar olacak."

---

* Başyargıç (ç. n.)

Bu beni ürpertti, çok uğursuz bir şeydi.

"Bu değişiklik olmasa, bundan sonraki on iki gün içinde bazı şeyler olacaktı. Örneğin Nikolaus, Lisa'yı boğulmaktan kurtaracaktı. Olay yerine tam zamanında –çok eskiden saniyesi saniyesine belirlenen zamanda, onu dört dakika geçe– ulaşacaktı, su sığ olacaktı; kurtarma işlemi de kolay ve kesin. Ama şimdi Nikolaus, oraya birkaç saniye geç ulaşacak artık, Lisa da debelene debelene derin suların içine sürüklenmiş olacak. Nikolaus elinden geleni yapacak ama ikisi de boğulacak."

Ben, "Ah, Şeytan! Ah, sevgili Şeytan!" diye bağırdım gözlerime yaşlar dolarak, "kurtar onları! Bunun olmasına izin verme. Nikolaus'u kaybetmeye dayanamam, o benim sevgili oyun arkadaşım ve dostum, sonra Lisa'nın zavallı annesini düşün!"

Ona sarıldım, yalvardım, yakardım ama o bundan hiç etkilenmedi. Beni yeniden yerime oturttu ve anlatacaklarını dinlemem gerektiğini söyledi.

"Ben Nikolaus'un yaşamını değiştirdim, bu da Lisa'nın yaşamını değiştirdi. Bunu yapmasaydım, Nikolaus Lisa'yı kurtaracaktı, sonra da ıslanmış olduğu için soğuk algınlığına yakalanacaktı, bunun ardından da sizin ırkınıza özgü, yürek parçalayıcı sonuçları olan o inanılmaz, mahvedici, yüksek ateşli hastalıklardan biri gelecekti, kırk altı yıl boyunca Nikolaus kötürüm olmuş, kütük gibi sağır, dilsiz, gözleri kör bir durumda yatağına bağlı kalacaktı, ölüm gelip de kendisini kurtarsın diye gece gündüz dua edecekti. Onun yaşamını eski durumuna döndüreyim mi gene?"

"Ah, hayır! Ah, dünyada olmaz! İyi yüreklilik ve merhamet adına, yalvarıyorum sana, bırak böyle kalsın."

"En iyisi böylesi. Yaşam zincirinde başka bir halkayı değiştirebilmiş olsam, ona bu kadar iyi bir hizmette bulunamazdım. Nikolaus'un milyarlarca olası yaşam zinciri vardı,

ama bir teki bile yaşanmaya değmezdi, başından sonuna kadar hepsi ızdıraplarla, felaketlerle doluydu. Ben araya girmeseydim, o gözü pekçe eylemi –altı dakika içinde başlayıp biten eylemi– bugünden on iki gün sonra yapacaktı, ödül olarak da sana anlattığım kırk altı yılı üzüntüler, acılar içinde geçirecekti. Biraz önce sana, bazen bir edimin oyuncusuna getirdiği bir saatlik mutluluğun ve doyumun bedeli ya da cezası yıllar yılı çekilen acılar olur derken, düşündüğüm durumlardan biri de buydu."

Zavallı küçük Lisa'nın erken ölmesinin onu ne gibi bir şeyden kurtaracağını merak ettim. Şeytan bu düşünceyi yanıtladı:

"On yıl çekilecek acılardan ve bir kazadan sonra çok yavaş ilerleyen bir iyileşme döneminden, sonra da on dokuz yıllık kirlenme, utanç, yoksulluk ve suçluluktan, bir celladın elinde ölerek sonlanacak bir yaşamdan. Lisa bundan on iki gün sonra ölecek, istese annesi onun yaşamını kurtarabilirdi. Ben onun annesinden daha iyi yürekli değil miyim?"

"Evet – ah, gerçekten de evet, öyle, üstelik ondan daha bilgesin."

"Şimdi de Peder Peter'in durumu gündeme geliyor. O aklanacak, suçsuz olduğunu gösteren çürütülemez kanıtlar nedeniyle."

"Neden Şeytan, nasıl olabilir bu? Sen gerçekten böyle mi düşünüyorsun?"

"Aslında böyle olduğunu biliyorum. Lekesiz adı ona geri verilecek, yaşamının geri kalan kısmı da mutlu geçecek."

"Buna inanabilirim. Lekesiz adının geri verilmesi bu sonucu getirecek."

"Onun mutluluğu bu nedenle olmayacak. Onun yaşamını o gün değiştireceğim, onun iyiliği için. Kendisi temiz adının ona geri verildiğini hiçbir zaman öğrenmeyecek."

Kendi zihnimde –ve alçakgönüllülükle– bu işin ayrıntılarının ne olduğunu sordum, ama Şeytan benim bu düşünce-

lerimi hiç dikkate almadı. Sonra zihnim müneccime kaydı, onun nerede olduğunu merak ettim.

"Ayda." dedi Şeytan, kıkırdama sesi sandığım, havalarda uçuşan bir sesle. "Üstelik onu ayın soğuk olan tarafına koydum. Kendisi nerede olduğunu bilmiyor, pek hoş bir zaman da geçirmiyor, gene de bu onun için yeterince iyi, yaptığı yıldız gözlemleri için de orası iyi bir yer. Yakında ona gereksinme duyacağım, o zaman onu geri getirip elimin altında tutacağım. Önünde uzun, acımasız ve iğrenç bir yaşam var. Ama ben bunu değiştireceğim, çünkü ona karşı hiçbir olumsuz duygu taşımıyorum, ona bir iyilikte bulunmayı çok istiyorum. Sanırım onu yaktıracağım."

Şeytan'ın o kadar garip iyilikte bulunma anlayışı vardı ki! Ama melekler böyle yaratılmışlardır ve başka türlüsünü bilmezler. Onların davranışları bizim davranışlarımıza benzemez; üstelik onların gözlerinde insanlar bir hiçtir, onlar insanların yalnızca garip yaratıklar olduklarını düşünürler. Şeytan'ın müneccimi bu kadar uzak bir yere yerleştirmesi bana tuhaf göründü, onu pekâlâ el altında bulunabileceği bir yere, Almanya'ya da atabilirdi.

"Uzaklara mı dedin?" diye sordu Şeytan. "Benim için hiçbir yer uzak değildir, bana göre uzaklık diye bir şey yoktur. Güneş buradan yüz milyon milden biraz daha az uzaktadır, üstümüze vuran ışığın buraya ulaşması da sekiz dakika sürer, ama ben bu yolculuğu öylesine küçük bir zaman aralığı içinde yapabilirim ki bu süre saatle ölçülemez. Bu yolculuğu düşünmem yeter, yolculuk gerçekleştirilmiş olur."

Elimi uzattım, "Elime ışık vuruyor, bunun bir kadeh şarap olduğunu düşün Şeytan." dedim.

Şeytan bunu gerçekleştirdi. Ben de şarabı içtim.

"Kadehini kır." dedi.

Ben kadehi kırdım.

"İşte – gerçek olduğunu görüyorsun. Köylüler o pirinçten yapılmış topların sihirli olduğunu ve duman gibi uçup kayıp-

lara karışacağını sandılar. Onlara dokunmaya korkuyorlardı. Tuhaf bir topluluksunuz sizler – sizin ırkınız. Ama hadi gel artık, yapılacak işim var benim. Seni yatıracağım." Söyler söylemez de yaptı bunu. Sonra çekip gitti, ama sesi yağmurun ve karanlığın içinden geçerek bana ulaştı. "Evet, Seppi'ye söyle, ama başka kimseye söyleme."

Bu benim aklımdan geçen düşüncenin yanıtıydı.

8

Uyku bir türlü gelmiyordu. Bunun nedeni, yaptığım yolculuklardan ve kocaman dünyayı dolaşarak Çin'e ulaşmaktan duyduğum heyecan değildi, kendi deyişiyle "gezgin" olan, bir kez Viyana'ya gitmiş olduğu için başkalarına yukarıdan bakan ve böyle bir yolculuğu yaparak dünyanın harikalarını görmüş tek Eseldorf'lu çocuk Bartel Sperling'den nefret etmem de değildi. Başka bir zamanda bunlar uyumama engel olurdu belki, ama şimdi beni etkilemiyordu. Hayır, zihnim Nikolaus'la doluydu; düşüncelerimde yalnızca onu, uzun yaz günlerinde korularda, tarlalarda, ırmakta birlikte yaptığımız haşarılıklar ve deliliklerle, anne babalarımızın bizi okulda sandıkları kış günlerinde paten yapıp kızakla kaydığımız güzel günleri izliyordum. Şimdiyse o, gencecik yaşamını terk edip gidecekti, yazlar kışlar gelip geçecekti, biz öteki çocuklar eskisi gibi oynayıp eğlenecektik, ama onun yeri boş kalacaktı, onu artık görmeyecektik. Yarın o hiçbir şeyden kuşkulanmayacaktı, hep eskiden yaptığı gibi davranacaktı, onun kahkahalar attığını duyunca, şakalar, delilikler yaptığını görünce şok geçirecektim, çünkü benim gözümde o balmumu gibi sararmış elleri ve donuk gözleriyle bir ceset olacaktı, yüzünün çevresine sarılmış kefeni görecektim; ertesi gün de, bir sonraki gün de o hiçbir şeyden kuşkulanmayacaktı, bütün bu süre boyunca, bir avucu ancak dolduracak

sayılı günleri geçip gidecek, o korkunç olay daha çok, daha çok yaklaşacaktı; yazgısı yavaş yavaş onu çevreleyip sıkıştıracak, bunu da Seppi'yle benden başka kimse bilmeyecekti. On iki gün – yalnızca on iki gün. Bunu düşünmek korkunç bir şeydi. Düşüncelerimde ona seslenirken küçük adları olan Nick'i ve Nicky'yi değil de, insanın ölmüş birinden söz ederken yaptığı gibi, saygıyla tam adını kullandığımı fark ettim. Ayrıca arkadaşlığımız boyunca yaşadığımız olaylar geçmişten çıkıp art arda zihnimi doldururken, bunların da gene ona kötü davrandığım ya da canını yaktığım durumlar olduğunu fark ettim; bunlar içimi burkuyor, bende suçluluk duygusu uyandırıyordu; yüreğim pişmanlıkla sızladı, tıpkı öbür dünyaya göçmüş olan dostlarımıza yaptığımız kırıcı şeyleri anımsadığımızda, önlerinde dizlerimizin üstüne çökerek, "Bana acı ve bağışla beni," diyebilelim diye, bir an için bile olsa onları yeniden geri getirebilmeyi dilerken olduğu gibi.

Bir keresinde, dokuz yaşındayken, Nikolaus meyve yetiştiren adama yapacağı bir yardım için neredeyse iki millik yol kat etmişti, adam da ona ödül olarak kocaman, harika bir elma vermişti, Nikolaus elinde o elmayla, şaşkınlıktan ve sevinçten kendinden geçmiş durumda uçarcasına eve gidiyordu ki ona rastladım, kendisini kandıracağımı hiç aklına getirmeden elmasına bakmama izin verdi, ben elmayı kapıp kaçtım, kaçarken bir yandan da elmayı yiyordum, Nikolaus peşimden geliyor, bana yalvarıyordu, yetiştiği zaman elmanın elimde kalan parçası olan eşeleğini ona uzatıp kahkahalarla güldüm. Bunun üzerine Nikolaus, ağlayarak bana arkasını döndü, o elmayı küçük kız kardeşine vermek istediğini söyledi. Bu söz beni mahvetti, çünkü Nikolaus'un kız kardeşi bir hastalık geçirmişti ve iyileşme evresindeydi, kızın şaşkınlığını ve sevincini, kendisini okşayarak teşekkür ettiğini görmek Nikolaus'un gurur duyacağı bir an olacaktı. Ama ben ona utandığımı söylemeye utandım, hiç aldırmıyormuş gibi yaparak yalnızca kaba ve adi bir şey söyledim; Nikola-

us bana sözle karşılık vermedi, dönüp evin yolunu tutarken yüzünde çok incinmiş bir hava vardı, bu incinmiş hava daha sonraki yıllarda geceleyin defalarca gözlerimin önünde canlanmış, beni suçlamış ve yeniden utanmama neden olmuştu. Zihnimde yavaş yavaş bulanıklaşmış, sonra bütünüyle yok olup gitmişti, oysa şimdi aynı hava geri dönüp gelmişti ve artık bulanık da değildi.

Bir keresinde de okulda, biz on bir yaşındayken, mürekkep hokkasını devirmiş, dört defteri lekelemiştim, çok sert bir cezaya çarptırılma tehlikesi içindeydim, suçu Nikolaus'un üstüne atmıştım, kamçılanarak cezalandırılan o olmuştu.

Daha geçen yıl da onu bir değiş tokuşta kandırmıştım, üç küçük oltaya karşılık ona yarı kırılmış, kocaman bir balık oltası vermiştim. Tuttuğu ilk balıkta olta kırılmıştı, ama o bunun benim yüzünden olduğunu bilmiyordu, çektiğim vicdan azabı nedeniyle ona geri vermeye çalıştığım küçük oltayı almayı reddetmişti, ama şöyle dedi: "Değiş tokuş, değiş tokuştur; o olta kötüydü, ama bu senin hatan değildi."

Hayır, uyuyamıyordum. Bu küçük, bencilce yapılmış kötülükler beni utandırıyor, bana işkence oluyordu, üstelik insan bu kötülükleri yaşayan birine yapıldığı zaman hissedeceğinden çok daha keskin bir vicdan azabıyla anımsıyordu. Nikolaus yaşıyordu, ama bunun bir önemi yoktu, benim gözümde o çoktan ölmüştü. Rüzgâr saçaklarda uğultulu sesler çıkararak esiyordu, yağmur da pencere camlarını hâlâ patırtılarda dövüp duruyordu.

Sabah olunca Seppi'yi arayıp buldum, durumu ona anlattım. Irmağın kıyısına inmiştik. Seppi'nin dudakları titriyordu, ama hiçbir söylemedi, yalnızca şaşırmış, taşlaşmış görünüyordu, yüzü de bembeyaz kesilmişti. Birkaç dakika öylece kalakaldı, gözlerine yaşlar doldu, sonra arkasını döndü, ben kolumu sımsıkı onun koluna geçirdim, düşünceler içinde, hiç konuşmadan yürüdük. Köprüden geçtik, otlakların

içinde dolaştık, tepelere tırmandık, korulara girdik, sonunda sözcükler kendiliğinden gelip rahatça akmaya başladı, konuştuklarımızın hepsi Nikolaus'la ilgiliydi, onunla geçirdiğimiz yaşamın anılarıyla doluydu. Arada bir de Seppi, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi şöyle diyordu.

"On iki gün! – On iki günden daha da az."

Bütün zamanımızı Nikolaus'a ayırmamız konusunda kendi aramızda anlaştık, olabileceğimiz kadar onunla birlikte olmalıydık, bu günler artık çok değerliydi. Gene de gidip onu aramadık. Bu bir ölüyle buluşmak gibi bir şey olacaktı ve biz korkuyorduk. Korkumuzu sözlere dökmedik, ama hissettiklerimiz bunlardı. Bu nedenle bir dönemeçten geçip Nikolaus'la yüz yüze geliverince şok geçirdik. Nikolaus neşeyle bağırdı:

"Hey – hey! Ne oldu böyle? Hayalet mi gördünüz?"

Biz konuşamıyorduk, ama söyleyecek bir şey de yoktu, bizim yerimize o konuşmaya hazırdı, çünkü biraz önce Şeytan'ı görmüştü, bu nedenle de çok heyecanlıydı. Şeytan ona birlikte Çin'e yaptığımız yolculuğu anlatmıştı, Nikolaus da kendisini de bir yolculuğa çıkarması için ona yalvarmıştı. Şeytan bunu yapacağına söz vermişti. Bu yolculuk uzak bir yere yapılacaktı, Nikolaus ona bizi de yanına alması için yalvarmıştı, ama Şeytan olmaz demişti, bizi de bir gün götürecekti belki, ama şimdi değil. Şeytan ayın on üçünde Nikolaus'u almaya gelecekti, Nikolaus da şimdiden saatleri saymaya başlamıştı bile, öylesine sabırsızlanıyordu.

O gün, ölüm günüydü işte. Biz de saatleri saymaya başlamıştık.

Dolaşarak millerce yol kat ettik, hep küçükken en çok sevdiğimiz keçiyollarını izleyerek, hep eski günlerden söz ederek. Nikolaus mutluluktan havalara uçuyordu, bizse yaşadığımız ruh çöküntüsünden bir türlü kendimizi kurtaramıyorduk. Nikolaus'a karşı tutumumuz öylesine yadırgatıcı bir biçimde yumuşaktı, öylesine sevecenlik ve özlem doluydu ki,

bu onun gözünden kaçmadı, onu çok hoşnut etti, hiç durmadan ona alışılmamış, saygı dolu küçük hizmetlerde bulunuyor, "Dur senin için o şeyi ben yapayım." diyorduk, o da bundan hoşnut oluyordu. Nikolaus'a yedi balık oltası –elimdekilerin hepsini– verdim, ısrar ederek hepsini almasını sağladım, Seppi de ona yeni çakısını, kırmızı ve sarıya boyalı, vınlayan topacını verdi – sonradan öğrendiğime göre, bunları daha önce kendisinin Nikolaus'a yaptığı, belki de Nikolaus'un artık anımsamadığı kandırmacaların günahını çıkarmak için vermiş. Bütün bunlar Nikolaus'u duygulandırdı, kendisini eskiden bu kadar çok sevmiş olduğumuza inanamıyordu, bunlardan duyduğu gurur ve şükran bizim yüreklerimizi sızlattı, biz onun hiç hak etmediği arkadaşlardık. Sonunda birbirimize veda ederken Nikolaus'un yüzü pırıl pırıl parlıyordu, bu kadar mutlu bir gün geçirmemiş olduğunu söyledi.

Biz eve doğru yürümeye devam ederken Seppi, "O bizim gözümüzde her zaman değerliydi, ama hiçbir zaman şimdi olduğu kadar değerli olmadı." dedi.

Ertesi gün ve ondan sonraki her gün boş zamanlarımızı Nikolaus'la birlikte geçirdik, bu da üçümüzün de çok sert azarlar işitmemize, cezalandırılma tehditleri almamıza neden oldu. Seppi'yle ben her sabah irkilerek ve titreyerek uyanıyor, gün akıp geçerken kendi kendimize, "Yalnızca on gün kaldı", "yalnızca sekiz gün", "yalnızca yedi gün" diyorduk. Zaman giderek daralıyordu. Nikolaus hep neşeli ve mutluydu, biz öyle olmadığımız için sürekli aklı karışıyordu. Bizi neşelendirmenin yollarını bulmak için yaratıcılığını sonuna kadar zorluyordu, ama bu çabaları işe yaramıyordu; bizim neşeli davranışlarımızın yürekten gelmediğini, attığımız kahkahaların şu ya da bu engele takıldığını, tekleyerek çözülüp bir iç çekişe dönüştüğünü görebiliyordu. Paylaşarak ya da hafifleterek bizi o dertten kurtarabilsin diye, sorunun nereden kaynaklandığını anlamaya çalışıyordu, biz de onu kan-

dırmak ve yatıştırmak için pek çok yalan uydurmak zorunda kalıyorduk.

Gene de en üzücü olan, Nikolaus'un durmadan planlar yapıp durmasıydı; bunlar da çoğu zaman on üçüncü günden sonraya ilişkin planlar oluyordu! Bunu her yapışında içimiz sızlıyordu. Onun zihni bütünüyle ruh çöküntümüzü gidermenin, bizi neşelendirmenin bir yolunu bulmaya yoğunlaşmıştı, sonunda ömründen üç gün kaldığında doğru olan düşünceyi yakaladı ve sevincinden kendini kaybedecek duruma geldi – koruda, Şeytan'la ilk kez karşılaştığımız yerde oğlanlarla kızların birlikte katılacakları bir danslı eğlence düzenlemek; bu eğlence on dördüncü gün yapılacaktı. Korkunç bir şeydi bu, çünkü o gün onun cenazesinin kaldırılacağı gündü. Bu fikre karşı çıkmayı göze alamadık, çıkacak olsak, yalnızca yanıtını veremeyeceğimiz bir "Neden?" sorusuyla karşılaşacaktık. Nikolaus çağıracağı konukların davet edilmesinde bizden yardım istedi, biz de ona yardım ettik – insan, ölmekte olan bir arkadaşının isteğini reddedemez. Ama bu gerçekten korkunçtu, çünkü aslında biz o insanları Nikolaus'un cenazesine davet ediyorduk.

O on bir gün korkunç geçti, gene de bugünle o zaman arasında bir ömür kadar uzun olan zaman aralığı düşünülürse, onlar benim için hâlâ çok değerli ve güzel anılar. Sonuçta onlar, insan için kutsal olan o artık ölmüş kişiyle dostluğun yaşandığı günlerdi, üstelik ben böylesine yakın, böylesine değerli başka bir dostluk tatmamıştım. Saatlere, dakikalara sıkı sıkı tutunuyorduk, akıp giderken sayıyorduk onları, biriktirdiklerinin soyguncular tarafından kendisinden kuruş kuruş koparılıp alındığını gören bir cimrinin hissettiği acı ve yoksunluk duygusuyla ayrılıyorduk o anlardan.

Son günün akşamı geldiğinde çok uzun süre dışarıda kaldık, Seppi'yle ben, bunu yapmakla hatalı davranmıştık, Nikolaus'tan ayrılmaya dayanamıyorduk, bu nedenle onu evinin önünde bıraktığımızda saat çok geç olmuştu. Oralarda

bir süre kulak kabartarak oyalandık, korktuğumuz şey başımıza geldi. Babası ona daha önce sözü edilen cezayı verdi, biz de onun attığı çığlıkları duyduk. Ama o sesleri yalnızca bir dakika dinledik, sonra bizim neden olduğumuz bu şeyden pişmanlık duyarak oradan aceleyle ayrıldık. Nikolaus'un babası için de üzüldük, zihnimizden geçen düşünce şuydu: "Ah, bir bilse – keşke bilebilse!"

Sabahleyin Nikolaus, kararlaştırdığımız yerde bizimle buluşmaya gelmedi, biz de ne olup bittiğini anlamak için onun evine gittik. Annesi şöyle dedi:

"Bütün bu olup bitenler yüzünden babasının sabrı taştı, artık bunların daha fazla sürmesini istemiyor. Kendisine gerek duyduğumuz zamanların yarısında Nick ortalarda yok, sonra bir de bakıyoruz ki sizinle birlikte orada burada yaramazlık peşinde. Babası dün gece onu kamçıyla dövdü. Bu önceleri de beni hep üzüyordu, pek çok kez yalvararak onu vazgeçirdim, Nick'i kurtardım, ama bu kez Nick benden boşuna yardım istemiş oldu, çünkü benim de sabrımı tükenmişti."

Ben sesim biraz titreyerek, "Keşke bu kez bir kereliğine onu kurtarmış olsaydınız," dedim, "bir gün bunu hatırladığınızda, yüreğinizde duyacağınız acıyı hafifletirdi."

Nick'in annesi o sırada ütü yapıyordu, arkası kısmen bana dönüktü. Yüzünde irkilmiş ve merak dolu bir ifadeyle arkasına döndü, "Bununla ne demek istiyorsun?" dedi.

Hazırlıksız yakalanmıştım, ne diyeceğimi bilemedim; bu nedenle de tuhaf bir durum ortaya çıktı, çünkü Nikolaus'un annesi gözlerini benden ayırmıyordu; ama Seppi uyanık davrandı ve sesini yükseltti:

"Neden olmasın, elbette anımsamak hoş olacaktır, çünkü dün gece bizim o geç saatlere kadar dışarıda kalmamızın nedeni, Nikolaus'un bize sizin kendisine ne kadar iyi davrandığınızı, siz onu kurtarmak için orada bulunduğunuz zaman hiç kamçılanmadığını anlatmasıydı, kendisi bu duygularla o

kadar doluydu, biz de onu öylesine büyük bir ilgiyle dinliyorduk ki, hiçbirimiz saatin geç olduğunu fark etmemişiz!"

Nikolaus'un annesi, "Gerçekten bunları mı söyledi? Söyledi mi?" dedi, sonra da iş önlüğünü tutup gözlerine götürdü.

"Theodor'a sorabilirsiniz – o da size aynı şeyleri anlatacaktır."

"Sevgili, iyi bir çocuktur, benim Nick'im," dedi Nikolaus'un annesi, "kamçılanmasına izin verdiğim için üzülüyorum, bunu bir daha yapmayacağım. Düşünüyorum da – dün gece ben burada oturmuş sabırsızlıkla bekleyip ona kızarken, o beni seviyor ve övüyormuş! Ah Tanrım, Tanrım, keşke bunu bilmiş olsaydık! O zaman hiç yanlış davranmazdık, oysa bizler yalnızca zavallı, duygusuz hayvanlarız, oraya buraya saldırıyor, yanlış şeyler yapıp duruyoruz. Dün geceyi ne zaman düşünsem yüreğim sızlayacak."

O da geriye kalan öteki insanlar gibiydi, o kahrolası günlerde kim ağzını açsa bizi tepeden tırnağa titretecek şeyler söylüyordu. "Oraya buraya saldırıyorlarmış." Kazara nasıl da doğru olan, üzüntü verecek ölçüde doğru olan şeyler söylediklerini bilmiyorlardı.

Seppi, Nikolaus'un bizimle birlikte dışarıya çıkıp çıkamayacağını sordu.

"Özür dilerim," diyerek yanıt verdi Nikolaus'un annesi, "ama çıkamaz. Daha büyük bir ceza vermek için babası onun bugün evden çıkmasına izin vermiyor."

Biz çok büyük bir umuda kapılmıştık! Bu umudu ben Seppi'nin gözlerinde gördüm. "Evden çıkamazsa boğulamaz." diye düşünüyorduk. Seppi, bundan emin olmak için sordu:

"Bütün gün mü evde kalması gerekiyor, yoksa yalnızca sabahleyin mi?"

"Bütün gün. Çok da yazık, aslında çok güzel bir gün, o da eve kapatılmaya hiç alışık değildir. Ama düzenleyeceği eğ-

lenceyi planlamakla uğraşıyor, belki bu onu oyalar. Gerçekten, çok fazla yalnızlık çekmeyeceğini umarım."

Seppi, Nikolaus'un annesinin gözlerinde, kendisine cesaret veren bir şey gördü, gidip onun bu zamanı geçirmesine yardım edip edemeyeceğimizi sordu.

Nikolaus'un annesi, "Çok da iyi edersiniz." dedi bütün içtenliğiyle. "İşte ben buna gerçek arkadaşlık derim; dışarıda, tarlalarda ya da koruda zamanınızı mutlu geçirebilecekken bunu yapmanız. Sizler iyi çocuklarsınız, bunu kabul ediyorum, her zaman daha da iyi olmanızı sağlayacak doyurucu yollar bulmasanız da. Şu kekleri alın –bunlar sizin– bunu da ona verin, annesinden."

Nikolaus'un odasına girdiğimizde ilk baktığımız şey saat oldu – 10'a çeyrek vardı. Saat doğru olabilir miydi? Nikolaus'un yaşayacak yalnızca birkaç dakikası kalmıştı! Yüreğimin sıkıştığını hissettim. Nikolaus sevinç içinde ayağa fırlayarak bizi çok sıcak karşıladı. Eğlence için yaptığı planlar nedeniyle neşesi yerindeydi, yalnızlık hissetmemişti.

"Oturun," dedi, "bakın neler yapıyorum. Ayrıca çok güzel bulacağınız bir uçurtmayı da bitirdim. Kuruyor, mutfakta, gidip getireyim."

Nikolaus oyunlarda ödül olarak verilecek çeşitli türlerde küçük, güzel şeyler yapmak için ne zamandır kuruş kuruş para biriktiriyordu, güzel ve gösterişli bir etki yaratmak üzere o şeylerin hepsini masanın üstüne dizmişti. Şöyle dedi:

"Siz bunları rahat rahat inceleyin, ben de gideyim, tam kurumamışsa, annemden uçurtmayı hafifçe ütülemesini isteyeyim."

Sonra kayarcasına dışarıya çıktı, ıslık çalarak merdivenlerden patır patır aşağıya indi.

Biz orada duran şeylere bakmadık, saatten başka hiçbir şeye ilgi duyarak bakamıyorduk. Gözlerimizi saate dikip sessizce oturuyor, saatin tiktaklarını dinliyorduk, yelkovanın her ilerleyişinde bunu fark edip başımızla onaylıyorduk –

ölümle yaşamın yarışı bir dakika daha azalmış oluyordu. Sonunda Seppi derinden iç çekerek şöyle dedi:

"Ona iki dakika var. Yedi dakika sonra ölüm noktasının ötesine geçmiş olacağız. Theodor, Nikolaus kurtulacak! Kurtulacak–"

"Sus! Diken üstünde oturuyorum. Gözlerini saatten ayırma ve sessiz dur."

"Kurtuldu!" Sonra ayağa fırlayıp yüzlerimizi kapıya çevirdik.

Yaşlı anne elinde uçurtmayla içeriye girdi. "Çok güzel, değil mi?" dedi. "Aman Tanrım, nasıl da uğraştı bunun için – güneş doğduğundan beri uğraşıyordu sanıyorum, siz gelmeden biraz önce bitirdi." Uçurtmayı duvara dayadı, iyice görmek için bir adım geriye çekildi. "Resimleri kendi başına çizdi, bence çok da iyi oldular. Kilise o kadar iyi değil, kabul etmem gerekiyor, ama şu köprüye bakın – kim olsa hemen tanır bu köprüyü. Nikolaus, benden bunu yukarıya getirmemi istedi... Aman Tanrım! Saat onu yedi dakika geçiyor ve ben..."

"İyi ama, o nerede?"

"O mu? Aa, şimdi gelir; bir dakikalığına dışarıya çıktı."

"Dışarıya mı çıktı?"

"Evet. Tam o merdivenlerden inerken küçük Lisa'nın annesi içeriye girdi, çocuğun evden çıkıp bir yerlere gitmiş olduğunu söyledi, kadın biraz huzursuz göründüğünden Nikolaus'a babasının buyruklarına boş vermesini – gidip kızı aramasını söyledim... Ne oldu, ikiniz de bembeyaz kesildiniz! Bence siz hastasınız: Oturun, gidip bir şey getireyim. O kek size dokundu. Biraz ağırdır ama, ben sanmıştım ki–"

Tümcesini bitirmeden gözden kayboldu, biz de hemen arka pencereye koşup ırmağa doğru baktık. Köprünün öteki ucunda büyük bir kalabalık vardı, insanlar dört bir yandan uçarcasına o noktaya doğru gidiyorlardı.

"Ah, her şey bitti – zavallı Nikolaus! Neden, ah, neden annesi onun evden çıkmasına izin verdi!"

"Haydi, gel," dedi Seppi, hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak, "gel çabuk – annesini görmeye dayanamayız; beş dakika sonra öğrenecek."

Ama kaçamayacaktık. Nikolaus'un annesi merdivenlerin dibinde, elinde mide ilaçlarıyla yetişti, bizi içeriye sokup oturttu, ilaçları içirdi. Sonra etkisini göstermesini bekledi, ama sonuçtan memnun olmadı, bu nedenle bizi daha da uzun bir süre bekletti, o bozulmuş keki bize verdiği için kendini suçlamaya girişti.

O sırada korktuğumuz şey oldu. Dışarıda bir tepinme ve sürtünme sesi vardı, bir kalabalık yaslı bir havayla, başları açık durumda içeriye girdi ve boğulmuş iki bedeni yatağın üzerine uzattı.

"Ah, Tanrım!" diyerek bağırıyordu zavallı anne, dizlerinin üstüne yığıldı, kollarını ölmüş oğlunun bedenine sardı, onun ıslak yüzünü öpücüklere boğdu. "Ah, onu gönderen ben oldum, ölümüne ben neden oldum. Söz dinleyip de onu evin içinde tutsaydım, bu olmayacaktı. Hak ettiğim cezayı buldum işte, dün gece ona acımasız davranmıştım, oysa o bana, annesine, ondan yana çıkmam için yalvarıyordu."

Nikolaus'un annesi bu gibi sözler ederek konuştu, konuştu, bütün kadınlar ağlıyordu, ona acıyorlardı, onu yatıştırmaya çalışıyorlardı, ama o kendini bağışlayamıyordu, yatıştırılamıyordu; Nikolaus'un dışarıya göndermemiş olsaydı, şimdi onun iyi ve sağ olacağını, bu ölüme kendisinin neden olduğunu söyleyip duruyordu.

Yaptıkları, herhangi bir şey için kendilerini suçladıklarında insanların ne kadar aptalca davrandıklarını gösteriyor. Şeytan bunu biliyordu, ilk ediminizin belirlediği ve kaçınılmaz kıldığı hiçbir şeyin gerçekten yer almadığını söyledi, bu nedenle de attığımız adımla planı değiştiremeyeceğimizi, halkayı koparacak bir şey yapamayacağımızı belirtti. Sonra çığ-

lıklar duyduk; Frau Brandt kalabalığı ite kaka yararak, giysisi havalarda uçuşarak, dağılmış saçları savrularak geldi; inlemeler, öpücükler yalvarıp yakarmalar ve sevgi dolu sözcüklerle kendini ölmüş çocuğunun üstüne attı, sonra coşkulu duygularını dışa vurmaktan bitkin düşmüş bir halde yavaş yavaş ayağa kalktı, yumruğunu sıkıp gökyüzüne doğru kaldırdı, gözyaşlarına boğulmuş yüzü sertleşti, öfkeye büründü, sonra şöyle dedi:

"Neredeyse iki haftadır ölümün en değerli şeyimi alacağını gösteren bir takım rüyalar görüyor, bir şeyler seziyor, uyarılar alıyordum; gündüz gece, gece gündüz onun önünde diz çöküp ona yalvararak, masum çocuğuma acıması, gelebilecek bir zarardan koruması için yerlerde sürünüp yalvararak dualar ediyordum – Onun yanıtı işte bu oldu!"

Vallahi, Tanrı o değerli şeyi zarar görmekten kurtarmıştı – ama annesi bunu bilmiyordu.

Frau Brandt, gözlerindeki, yanaklarındaki yaşları sildi; çocuğa bakarak, elleriyle yüzünü ve saçlarını okşayarak bir süre orada öylece kalakaldı; sonra kızgın ses tonuyla yeniden konuştu: "Ama onun o taş kalbinde şefkat diye bir şey yok. Bir daha hiç dua etmeyeceğim."

Ölmüş çocuğunu kucaklayıp bağrına bastırdı, yürüyüp gitti; kalabalık gerileyerek ona yol açtı, duydukları o korkunç sözlerden dolayı herkes donup kalmıştı. Ah, zavallı kadın! Şeytan'ın da dediği gibi biz talihlilikle talihsizlik arasındaki farkı bilmiyoruz, yanılarak hep bunların birini öteki sanıyoruz. İnsanların kaç kez hastaların yaşamlarını bağışlaması için Tanrı'ya yalvardıklarını duydum, ama ben hiç yalvarmadım.

Her iki cenaze töreni de ertesi gün küçük kilisemizde bir arada yapıldı. Herkes, eğlenceye davet edilmiş olan konuklar da oradaydı. Şeytan da oradaydı, bu da çok yerinde bir şeydi, çünkü cenaze törenlerinin yapılması onun çabaları sonucunda gerçekleşmişti. Nikolaus bu yaşamdan günahları

bağışlanmadan ayrılmıştı, onun Araf'tan çıkarılabilmesi için yapılacak büyük ayinler için para toplandı. Gerekli olan paranın ancak üçte ikisi toplanabilmişti; Nikolaus'un annesiyle babası, geriye kalan miktarı ödemek için borç alacaklardı, ama bu parayı onlara Şeytan sağladı. Şeytan bize gizlice Araf diye bir yerin bulunmadığını söyledi, ama bu bağışı Nikolaus'un annesiyle babası ve arkadaşları endişeden ve üzüntüden kurtulabilsinler diye kendisi yapmıştı. Biz de Şeytan'ın çok yüce gönüllü davrandığını düşündük, oysa Şeytan bu parayı vermenin kendisi için bir masraf olmadığını söyledi.

Mezarlıkta küçük Lisa'nın cesedine annesinin bir yıl önce yaptırdığı bir iş için elli *groschen* borçlu olduğu marangoz tarafından el kondu. Lisa'nın annesi bu parayı daha önce ödeyememişti, şimdi de ödeyemiyordu. Marangoz cesedi alıp evine götürdü, dört gün evin mahzeninde tuttu, Lisa'nın annesi bütün bu süre boyunca adamın evinin çevresinde ağlayarak, yalvararak dolaşıp durdu, sonra da marangoz dinsel törenler yapılmadan cesedi erkek kardeşinin hayvanlarını barındırdığı avluya gömdü. Bu da anneyi üzüntüden, utançtan deliye çevirdi, kadın işini gücünü bıraktı, her gün kasabanın içinde marangoza lanetler yağdırarak, imparatorluk yasalarına ve kiliseye küfürler ederek dolanıp durdu, görenler için bu çok acıklı bir manzara oluşturuyordu. Seppi, Şeytan'dan duruma el koymasını istedi, ama Şeytan marangozun ve geri kalanların insan ırkının üyeleri olduklarını, bu hayvan türüne çok uygun davrandıklarını söyledi. Bu biçimde davranan bir at bulursa duruma el koyacaktı; bir ata insana özgü bir şey yaparken rastlarsak, bunu kendisine bildirmemiz gerekiyordu ki Şeytan o atın yaptığı şeye engel olabilsin. Biz bunun acı bir aşağılayıcı alay olduğuna inandık, çünkü elbette böyle bir at yoktu.

Ama birkaç gün geçtikten sonra, o zavallı kadının çektiği acılara katlanamayacağımızı anladık, bu nedenle Şeytan'a yalvararak ondan kadını gelecekte bekleyen birkaç olası şe-

yi incelemesini, onun lehine olacak bir gelecek yaratarak bunları değiştirip değiştiremeyeceğine bir bakmasını istedik, Şeytan şimdiki durumda kadını bekleyen en uzun geleceğin kırk iki yıl, en kısa geleceğin de yirmi dokuz yıl olduğunu, bu geleceklerin ikisinin de elemler, açlık, soğuk ve acılarla dolu olacağını söyledi. Yapabileceği tek iyileştirme, kadının o andan sonraki üç dakikalık süreyi atlatmasını sağlamakmış; bize, "Bunu yapayım mı?" diye sordu. Karar vermek için bize tanınan süre öylesine kısaydı ki, gerginliğin yarattığı heyecandan ne yapacağımızı bilemedik; biz daha kendimizi toparlayıp da işin ayrıntılarını öğrenmeye zaman bulamadan Şeytan verdiği sürenin birkaç saniye içinde sona ereceğini söyledi, biz de soluk soluğa, "Yapın!" dedik.

"Yapıldı bile," dedi Şeytan, "bir köşeden dönüyordu, onu oradan geri çevirdim, bu da onun geleceğini değiştirdi."

"Sonra ne olacak, Şeytan?"

"Şimdi oluyor. Kadın dokumacı Fischer'le konuşuyor. Öfkesinden dolayı Fischer, bu kaza olmasaydı yapmayacak olduğu şeyi hemen yapıveriyor. Kadın çocuğunun cesedinin başında durup da o küfürlü sözleri söylerken Fischer de oradaydı."

"Ne yapacak Fischer?"

"Şu anda yapıyor, onu ele veriyor. Üç gün sonra kadın idam sehpasına gidecek."

Dilimiz tutulmuştu, dehşetten donakalmıştık, çünkü biz yaşamına müdahale etmeseydik, kadın bu korkunç yazgıdan kurtulmuş olacaktı. Bu düşünceler Şeytan'ın gözünden kaçmadı ve şöyle dedi:

"Sizin şu anda aklınızdan geçenler, tam anlamıyla insanlara özgü düşünceler, başka deyişle aptalca şeyler. O kadın ayrıcalıklı. Ne zaman ölecekse, o zaman cennete gidecekti. Bu ani ölümüyle cennette hak etmiş olduğundan yirmi yıl daha uzun kalacak, üstelik burada geçireceği yirmi dokuz yıllık sefaletten kurtulmuş olacak."

Bir dakika önce kızgınlık içinde Şeytan'dan dostlarımız için bir iyilikte bulunmamasını istemeye karar vermek üzereydik, çünkü o bir insanı öldürmenin dışında başka herhangi bir iyilikte bulunamıyor gibiydi, oysa şimdi durum bütünüyle değişmişti, yaptığımız şeyden memnunduk, bunu düşünmek de içimizi mutlulukla doldurmuştu.

Kısa bir süre sonra ben, Fischer konusunda rahatsızlık duymaya başladım ve utana sıkıla, "Bu öykü Fischer'in yaşam planını değiştiriyor mu Şeytan?" diye sordum.

"Değiştirmek mi? Vallahi, elbette. Üstelik kökten değiştiriyor. Fischer bir süre önce Frau Brandt'a rastlamasaydı, bir dahaki yıl otuz dört yaşında ölecekti. Şimdiyse doksan yaşına kadar yaşayacak, insan yaşamlarının süresi açısından bakıldığında, epeyce refah içinde ve rahat bir ömür sürecek."

Biz Fischer için yapmış olduğumuz şeyden dolayı büyük bir sevinç ve gurur duyuyorduk, Şeytan'ın da bu duygumuzu anlayacağını biliyorduk, ama o hiçbir belirti göstermedi, bu da bizi çok huzursuz etti. Onun bir şey söylemesini bekledik, ama o hiçbir şey demedi, bu nedenle merakımızı gidermek için ona Fischer'in talihliliğinde bir hata bulup bulunmadığını sormak zorunda kaldık. Şeytan bu soru üzerinde bir an düşündü, sonra biraz duraksayarak şöyle dedi:

"Vallahi, gerçek şu ki bu çok nazik bir nokta. Daha önceki birkaç olası yaşam çizgisine göre kendisi cennete gidecekti." Biz ağızlarımız açık, öylece kalakaldık. "Ah, Şeytan! Peki, bu yaşam çizgisine göre–"

"Tamam, üzüntüye kapılmayın. Siz ona içtenlikle bir iyilik yapmak istediniz, bu içinizi rahatlatsın."

"Ah, Tanrım, Tanrım, bu bizim içimizi rahatlatamaz. Ne yaptığımızı bize önceden söylemeliydin, o zaman biz de böyle davranmazdık"

Ama bu onun üzerinde hiçbir etki yapmadı. Kendisi hiç acı ya da üzüntü diye bir şey hissetmemişti, bunların ne olduğunu da gerçekten kendisine bilgi kazandıracak biçimde

bilmiyordu. Bunlar hakkında kuramsal –başka deyişle zihinsel– bir bilgi dışında hiç bilgisi yoktu. Elbette bu tür bilginin de hiçbir yararı yoktur. İnsan deneyimleri dışında bu gibi şeyler hakkında gevşek ve cahilce bir kavram dışında hiçbir bilgi edinemez. Biz, yapılmış olan o korkunç şeyi, bizim bununla nasıl uzlaştığımızı kavramasını sağlamak için elimizden geleni yapmaya çalıştık, ama o bunu hiç kavrayamıyormuş gibi görünüyordu. Fischer'in nereye gittiğini önemli görmediğini söyledi, cennette onun yokluğu fark edilmeyecekti, orada onun gibilerden "çok vardı". Biz onun asıl meseleyi gözden kaçırdığını, bunun önemli olduğu konusunda karar verecek olanın başkaları değil, Fischer'in kendisi olduğunu anlamasını sağlamaya çalıştık, ama bu çabaların hepsi boşa gitti, o Fischer'in kendisi açısından önemli olmadığını söyledi – pek çok sayıda başka Fischer vardı.

Bir dakika sonra Fischer yolun karşı tarafından geçiyordu, onu görünce, kendisini bekleyen yazgıyı, üstelik buna bizim neden olduğumuzu anımsayıp kusacak, bayılacak duruma geldik. Ayrıca Fischer başına bir şey gelmiş olduğunun bilincinde de değildi! Onun çevik adımlarından ve uyanık havasından, zavallı Frau Brandt'a yapmış olduğu o acımasızca şeyden dolayı kendinden çok memnun olduğunu görebiliyordunuz. Gerçekten de çok geçmeden Frau Brandt görevlilerin gözetiminde, ayağına takılmış, şakırdayıp duran zincirlerle onun arkasından geldi. Kadının ardından da alaylı sözler savurarak, "İnkârcı ve sapkın!" diye bağırarak giden bir kalabalık vardı, aralarındaki bazı insanlar kadının daha mutlu günlerindeki komşuları ve dostlarıydı. Bazıları ona vurmaya çalışıyorlardı, görevlilerse bunu engellemek için yapmaları gerekeni yapmıyorlardı.

"Ah, durdur onları Şeytan!" Bu söz, Şeytan'ın daha sonraki yaşamlarını değiştirmeden bu insanları durduramayacağını aklımıza getirmeden ağzımızdan çıkıvermişti. Şeytan dudaklarını büzerek onlara doğru şöyle bir üfledi,

insanlar çarpışmaya, sendelemeye, elleriyle havaya tutunmaya başladılar, sonra dağıldılar, dayanılmaz acılar çekiyorlarmış gibi çığlıklar atarak dört bir yana kaçıştılar. Şeytan o küçük üfürüğüyle herkesin birer kaburgasını ezivermişti. Yaşam çizgilerinin değiştirilip değiştirilmediğini Şeytan'a sormadan edemedik.

"Evet, başından sonuna kadar değişti. Bazıları birkaç yıl kazandı, bazıları kaybetti. Aralarından bazıları bu değişiklikten çeşitli yollarla kazançlı çıkacak, ama yalnızca o birkaçı."

Biz Şeytan'a zavallı Fischer'in talihsizliğini, onlardan herhangi birinin başına getirmiş olup olmadığımızı sormadık. Bunu bilmek istemiyorduk. Şeytan'ın bize iyilik etmeyi istediğine tam olarak inanıyorduk, ama onun kararlarına duyduğumuz güveni yitiriyorduk. İşte tam o sırada onun bizim yaşam çizgilerimizi de gözden geçirmesini ve iyileştirmesini isteme yolundaki sabırsızlığımız azalarak yerini başka tür meraklara bırakmaya başladı.

Bir iki gün boyunca bütün köy Frau Brandt olayıyla ve kalabalığı pençesine alan o gizemli felaketle çalkalandı, kadının duruşmasının yapıldığı yer de kalabalıktı. Frau Brandt ettiği küfürlü sözler nedeniyle hemen mahkûm edildi, çünkü o korkunç sözleri tekrarlayarak geri alamayacağını söyledi. Yaşamını tehlikeye atmakta olduğu yolunda uyarıldığında, canını seve seve alabileceklerini, yaşamak istemediğini, köydeki sahtekâr insanlarla yaşayacağına cennetteki profesyonel şeytanlarla yaşamayı yeğlediğini söyledi. Onu cadılık becerisini kullanarak bütün o kaburgaları kırmakla suçladılar, cadı olup olmadığını sordular. Frau Brandt aşağılayıcı bir havayla yanıt verdi buna:

"Hayır. Benim öyle bir gücüm olsa, siz kutsal ikiyüzlülerden biri bile beş dakika sağ kalır mıydı? Hayır, bir vuruşta öldürürdüm hepinizi. Hükmünüzü verin de bırakın gideyim, sizin toplumunuzdan bıktım usandım artık."

Böylece onlar da onu suçlu buldular, aforoz edildi ve cennetin zevklerinden mahrum edilerek cehennemin ateşleri içinde yanmaya yazgılandı, sonra üstüne kaba kumaştan yapılmış bir giysi geçirilerek dünyevi kesimin eline teslim edildi, ölüm çanları sürekli çalınırken alınıp pazar meydanına götürüldü. Zincirle kazığa bağlandığını gördük; sonra, durgun havanın içinde mavi dumanların yükseldiğini fark ettik. Sonra kadının o sert yüzü yumuşadı; önünde biriken kalabalığa bakarak yumuşak sesle şöyle dedi:

"Bir zamanlar, çok eskide kalan günlerde, küçük masum yaratıklar olarak birlikte oyunlar oynamıştık. O günlerin hatırına sizleri bağışlıyorum."

Bunun üzerine biz oradan uzaklaştık, alevlerin onu yutuşunu görmedik, ama ellerimizle kulaklarımızı kapatmış olsak da çığlıkları duyduk. Çığlıklar kesildiğinde, aforoz edilmiş olmasına karşın, onun cennette olduğunu biliyorduk; ölmesinden memnunluk duyduk ve bunu onun başına biz getirmiş olduğumuz için üzülmedik.

Bundan kısa bir süre sonra bir gün Şeytan yeniden çıkageldi. Biz hep Şeytan gelecek mi diye bakıp duruyorduk, çünkü o yakınlarımızda olduğunda yaşam hiçbir zaman hareketsiz olmuyordu. Koruda, ona ilk rastlamış olduğumuz yerde karşımıza çıktı. Küçük oğlan çocuklar olduğumuz için eğlendirilmek istiyorduk, kendisinden bize bir gösteri yapmasını istedik.

"Pekâlâ," dedi, "insan ırkının ilerleyişinin –uygarlık dediği o ürünü geliştirmesinin– bir tarihçesini görmek ister miydiniz?"

Görmek istediğimizi söyledik.

Bu nedenle o da şöyle biraz düşünerek orayı cennet bahçesine dönüştürdü; Habil'i mihrabın önünde dua ederken gördük, sonra Kabil elinde sopasıyla yürüyerek ona yaklaştı, bizi görmüyor gibiydi, çekmeseydim ayağımın üstüne basacaktı. Kardeşine bizim anlamadığımız bir dilde bir şeyler

söylüyordu, sonra şiddet ve tehdit dolu bir havaya büründü; olacakları anladık, başlarımızı bir an için arkaya çevirdik, ama indirilen darbenin sesini, çığlıkları, inlemeleri duyduk, sonra sessizlik oldu, Habil'in kanlar içinde yerde yattığını, ölmemek için zorlukla soluk almaya çalıştığını, Kabil'in de başına dikilmiş, intikam duyguları içinde, hiç pişmanlık duymadan onu seyrettiğini gördük.

Sonra bu görüntü yok oldu, arkasından adı bilinmeyen savaşlar, cinayetler ve kıyımlardan oluşan uzun bir olay dizisi geldi. Bundan sonra da Tufan'ı gördük, Nuh'un gemisi uzakta yüce dağların, yağmurun arasından sisli ve bulanık göründüğü çalkantılı sularda bata çıka dönüp duruyordu. Şeytan şöyle dedi:

"Irkınızın ilerleyişi tatmin edici değildi. Şimdi ona yeni bir fırsat tanımak gerek."

Sahne değişti, biz de şaraba yenik düşmüş olan Nuh'u gördük.

Daha sonra da Sodom ve Gomora'yı, Şeytan'ın betimleyişiyle "orada iki üç saygın kişi keşfetme girişimi"ni gördük. Bunun ardından da mağarada Lut'la kızları geldi.

Sonra İbrani savaşları geldi, zafer kazananların sağ kalanları ve onların hayvanlarını kıyımdan geçirdiklerini, genç kızları da sağ olarak kurtarıp çevredekilere dağıttıklarını gördük.

Sonra da Jael'i gördük, kızın gizlice çadıra girdiğini, uyumakta olan konuğunun şakağına çiviyi çakışını izledik, o kadar yakın duruyorduk ki, fışkırdığında kanlar ayaklarımıza kadar gelen küçük, kırmızı bir akıntı oluşturdu, istesek içine sokup ellerimizi kana bulayabilirdik.

Ardından Mısır savaşları, Yunan savaşları, Roma savaşlarını, yeryüzünün korkunç bir biçimde kanlar içine batışını gördük, Romalıların Kartacalılara karşı giriştikleri kalleşlikleri, o cesur insanların kıyımdan geçirilişinin insanı hasta eden manzaralarını gördük. Sezar'ın İngiltere'yi istila edişini

de seyrettik – "Bu, o barbarların Sezar'a herhangi bir zarar vermiş olmasından dolayı değil, onların topraklarını ele geçirmek, uygarlığın lütuflarını onların dullarına ve yetimlerine bağışlamak istemesinden dolayı oldu." açıklamasında bulundu Şeytan.

Bundan sonra Hıristiyanlık doğdu. Ondan sonra da Avrupa'nın yaşadığı çağlar özet olarak gözlerimizin önünden geçti, Hıristiyanlık'la Uygarlık'ın el ele o çağlar boyunca, Şeytan'ın sözleriyle "açlığı ve yoksulluğu, insan ırkının başka ilerleyiş belirtilerini arkalarında bırakarak" geçtiklerini gördük.

Karşımızda hep savaşlar vardı, daha çok savaş, daha da çok savaş – Avrupa'nın her yerinde, dünyanın dört bir yanında. "Bazen kral ailelerinin özel çıkarları için," dedi Şeytan, "bazen de zayıf bir ulusu ezmek için; ama savaş, saldırgan tarafından hiçbir zaman temiz bir amaç için başlatılmamıştır – ırkın tarihinde böyle bir savaş yoktur."

"Şimdi," dedi Şeytan, "bugüne kadarki ilerlemenizi gördünüz, itiraf etmeniz gerekir ki harika olmuş – kendine göre. Şimdi de geleceği sergilememiz gerekiyor"

Şeytan bize yaşamın o zamana kadar görmüş olduklarımızdan daha korkunç yollarla mahvedilişini, savaş makineleri açısından çok daha yok edici olan yıkımları gösterdi.

"Algıladığınız gibi," dedi, "sürekli olarak ilerleme kaydetmişsiniz. Kabil cinayetini bir sopayla işledi, İbraniler cinayetlerini mızraklarla ve kılıçlarla işlediler; Yunanlılar ve Romalılar bunlara koruyucu zırhları, askeri düzenlemelerden ve generallerden oluşan güzel sanatları eklediler, Hıristiyanlar tüfekleri ve barutu getirdiler, bundan birkaç yüzyıl sonra insanoğlu kıyım silahlarının etkinliğini öylesine büyük bir ölçüde geliştirecektir ki, bütün insanlar, Hıristiyan uygarlığı olmasa, savaşın, zamanın sonuna kadar zavallı ve önemsiz bir şey olarak kalacağını kabul edeceklerdir."

Sonra Şeytan en duygusuz havasıyla kahkahalar atmaya, söylediklerinin bizi utandırdığını ve yaraladığını bilse de insan ırkıyla alay etmeye başladı. Ancak bir melek böyle davranabilirdi, acı çekmek onlar için hiçbir anlam taşımaz, söylentiler dışında acının ne olduğunu bilmez onlar.

Seppi'yle ben birçok kez alttan alarak, çekinerek Şeytan'ın fikrini değiştirmeye çalışmıştık, suskun kaldığı zaman da onun bu suskunluğunu bir yüreklendirme işareti olarak yorumlamıştık, bu nedenle onun böyle konuşması bizde ister istemez bir mutluluk yaratmıştı, çünkü onun üzerinde derin bir etki yaratmamış olduğumuzu gösteriyordu. Bu düşünce bizi üzdü, o zaman misyonerin mutlu bir umudu yaşatırken, umudun sönmesiyle kendini nasıl hissettiğini anladık. Çalışmamızı devam ettirmek için bunun uygun bir zaman olmadığını anlayarak üzüntümüzü kendimize sakladık.

Şeytan o acımasız kahkahasını kesti, sonra şöyle dedi: "Dikkate değer bir ilerleme bu. Beş ya da altı bin yıl içinde beş ya da altı yüksek uygarlık ortaya çıktı, serpildi, dünyanın hayranlığını kazandı, sonra etkisini yitirip yok oldu; en sonuncusu dışında bunların biri bile insanları toptan ve yeterli biçimde öldürmenin herhangi bir yolunu icat etmedi. Hepsi ellerinden geleni yaptılar –öldürmek, insan ırkının en başta gelen hırsı ve bu ırkın tarihinde en erken ortaya çıkan olaydı– ama yalnızca Hıristiyan uygarlığı gurur duyulacak bir zafer kaydetti. İki üç yüzyıl sonra bütün yetkin katillerin Hıristiyanlar olduğu anlaşılacaktır; o zaman pagan dünya, Hıristiyanların okuluna gidecektir – onların dinini benimsemek için değil, silahlarını edinmek için. Türkler ve Çinliler, misyonerleri ve dini değiştirenleri öldürmek için o silahları satın alacaklardır."

Şeytan'ın tiyatrosu artık yeniden açılmıştı; iki ya da üç yüzyıl boyunca ortaya çıkan uluslar gözlerimizin önünden geçti; görkemli, sonu gelmez bir geçitti bu; öfkeyle kaynaşarak, debelenerek, kan denizleri içinde yuvarlanarak, içinde bayrakların yanıp söndüğü, topların ağızlarından akkor

mermilerin atıldığı savaş dumanları arasında boğuldular; bütün bunlar olurken, silahların gümbürtülerini ve ölenlerin bağırışlarını sürekli duyuyorduk.

Şeytan o kötücül gülüşüyle, "Bütün bunların ne anlamı var?" dedi. "Hiçbir anlamı yok. Hiçbir şey kazanmıyorsunuz; nereden giriyorsanız hep oradan çıkıyorsunuz. Milyonlarca yıl bu ırk tam bir tekdüzelik içinde kendini yineleyip durdu, tekdüzelik içinde bu can sıkıcı saçmalıkları sahneleyip durdu – sonucu ne oldu? Hiçbir bilgelik bunu tahmin edemez! Kim yarar sağlıyor bundan? Sizlere aşağılayarak bakan bir avuç gaspçı küçük kralın ve soylunun dışında hiç kimse; onlara dokunursanız kendinizi kirlenmiş hissedersiniz, onları ziyaret etmek isteseniz, kapıyı yüzünüze kapatırlar; onlara kölelik edersiniz, onlar için savaşırsınız, ölürsünüz; bundan utanmaz, gurur duyarsınız; onların varlıkları sizin için sürekli bir aşağılanmadır, oysa siz buna içerlemekten bile utanırsınız; sizin sadakalarınızla geçinen dilencilerdir onlar; gene de size hayırseverin dilenciye davrandığına benzer havalara girerek davranırlar; efendinin kölesiyle konuşurken kullandığı dille seslenirler, kölenin efendisine verdiği yanıtları alırlar; sizler ağzınızdan çıkan sözlerle onlara taparsınız, oysa –eğer varsa– yüreklerinizde bundan dolayı kendinizi aşağılarsınız. İlk insan ikiyüzlünün, korkağın biriydi, bu nitelikler onun soyağacından henüz silinmedi, bütün uygarlıkların üstüne inşa edildiği temel budur. Bunların devam ettirilmesine kadeh kaldırın! Kaldırın kadehlerinizi–" Sonra Şeytan, yüzlerimizden ne kadar incinmiş olduğumuzu anladı, tümcesini yarıda bırakıp o kötücül gülüşünü kesti, tavrını değiştirdi. Yumuşak bir havayla, "Hayır, birbirimizin sağlığına içeceğiz, uygarlığı bir yana bırakacağız. Arzuladığım için boşluktan ellerinize akan şarap dünyevidir, o öteki şeyin şerefine kadeh kaldıracak kadar da iyidir; ama kadehleri atın, biz bu kadehten, daha önce dünyayı hiç ziyaret etmemiş olan şarabı içeceğiz."

Onun söylediklerine uyduk; ellerimizi uzatarak, yukarıdan inmekte olan yeni kadehleri aldık. Bunlar şekilleri düzgün ve güzel kadehlerdi, ama bizim tanıdığımız bir maddeden yapılmamışlardı. Devinim içindeymiş, canlıymış gibi görünüyorlardı, içlerindeki renkler kesinlikle devinip duruyordu: Renkler çok parlaktı, her tonda yıldızlar gibi yanıp sönüyorlardı, hiçbir zaman durağan olmuyorlardı; tersine, büyülü, zengin gelgit dalgalarıyla ileri geri akıp duruyorlardı. Sanırım dalgaların içinde oraya buraya sürüklenen, görkemli ateşlerini parıltılarla dışarı yansıtan opallere benziyorlardı en çok. Ama bu şarabı benzetebileceğimiz hiçbir şey yoktu. Şarabı içtik, içimizden cennet kayarak geçiyormuş gibi garip ve gıdıklayıcı bir esriklik hissettik, Seppi'nin gözleri doldu, tapınıyormuşçasına şöyle dedi:

"Bir gün orada olacağız, işte o zaman–"

Seppi, Şeytan'a çekinerek şöyle bir baktı; sanırım Şeytan'ın, "Evet, bir gün orada olacaksınız." diyeceğini umuyordu, oysa Şeytan başka bir şey düşünüyormuş gibiydi; hiçbir şey söylemedi. Bu da benim kendimi berbat hissetmeme yol açtı, çünkü onun her şeyi duymuş olduğunu biliyordum, sözcüklere dökülmüş olsun olmasın dikkatinden hiçbir şey kaçmıyordu. Seppi çok üzgün görünüyordu; gözlemini dile getirdiği tümceyi tamamlamadı. Kadehler yükseldi, güneş çarklarından oluşan bir üçlü olarak gökyüzüne yükselip gözden kayboldu. Kadehler neden elimizde kalmadılar? Bu kötü bir işaretmiş gibi görünüyordu ve beni üzüntüye düşürdü. Kendi kadehimi bir daha görecek miydim? Seppi de kendisininkini bir daha hiç görebilecek miydi?

9

Bu harikaydı, Şeytan'ın zamana ve mesafeye egemen olması. Bu iki şey onun için yoktu. O bunlara insan icatları diyordu, bunların yapaylıklar olduğunu söylüyordu. Onunla birlikte sık sık yerkürenin en uzak kesimlerine gittik, oralarda haftalarca, aylarca kaldık; oysa genellikle yalnızca saniyenin binde biri kadar bir süre kalıyorduk oralarda. Bir gün insanlarımız, cadılar komisyonun müneccime ve Peder Peter'in hane halkına ya da yoksullar ve dostu olmayanlar dışında herkese karşı harekete geçmesinden korktukları için korkunç bir üzüntü içindeyken, sabırları taştı ve kendi başlarına cadı avına giriştiler, insandan doğmuş bir hanımın şeytanca sanatlarla insanları iyileştirme alışkanlığında olduğu biliniyordu, o kadın bu işi berber-cerrah'ın yaptığı gibi, uygun sağaltma yollarıyla, kanlarını akıtarak temizlemek yerine, suya sokup çıkarma, yıkama ve besleme yoluyla yapıyordu. Kadın yukarıdan uçarak indi, kalabalık onun peşinden uluyarak ve lanetler yağdırarak koşuyordu, kadın evlere sığınmaya çalıştı, ama kapılar yüzüne kapandı. Kalabalık onu yarım saatten fazla bir süre kovaladı, biz de olanları görmek için onların peşinden gidiyorduk, sonunda kadın bitkin düşüp yere yığıldı, kalabalık da onu yakaladı. Kadını yerlerde sürükleyerek bir ağaca götürdüler, kollarından bir ip geçirdiler, bu arada bazıları kadını tutarak ipe düğüm atmaya giriştiler, kadın ağlıyor, yalvarıyordu, kadının küçük kızı da olup

bitenleri seyrediyordu, sessiz sessiz ağlıyordu, ama bir şey söylemeye ya da yapmaya korkuyordu.

Kadını astılar, yüreğimin derinlerinde acısam da ben de ona bir taş attım, ama herkes taş atıyordu, insanların her biri yanında duran komşusunu gözlüyordu, ben de öteki insanların yaptığını yapmasaydım, bu herkesin gözüne çarpacak, dilden dile dolaşacaktı. Şeytan bir kahkaha patlattı.

Yakınlarında bulunan herkes şaşırmış ve hiç hoşlanmamış bir havayla Şeytan'a doğru döndü. Bu gülmenin yakışık almayacağı bir zamandı, çünkü Şeytan'ın rahat ve alaycı davranışları, ayrıca o doğaüstü müziği bütün köyün gözünde onu kuşkulu bir duruma düşürmüştü, pek çok kişiyi gizliden gizliye onun aleyhine çevirmişti. İri yarı demirci herkes duysun diye sesini yükselterek herkesi ona bakmaya çağırdı ve şöyle dedi:

"Neye gülüyorsun. Cevap ver! Ayrıca neden hiç taş atmadığını buradakilere açıkla."

"Benim taş atmadığımdan emin misin?"

"Evet. Bu işten sıyrılmaya çalışma, bakışlarım senin üstündeydi."

"Ben – ben de gördüm seni!" diye bağırdı iki kişi daha.

"Üç tanık." dedi Şeytan, "Demirci Mueller, kasabın çırağı Klein, dokumacının kalfası Pfeiffer. Üç çok sıradan yalancı. Başkaları da var mı?"

"Başkalarının bulunup bulunmadığına boş ver, bizi nasıl gördüğüne de boş ver – senin bu meseleni halletmek için üç kişi yeter. Ya bir taş attığını kanıtlarsın ya da sana gösteririm ben."

"Dediği doğru!" diye haykırdı kalabalık, sonra da ilginin yöneldiği merkeze olabildiğince yaklaşmak üzere harekete geçti.

"Önce şu öteki soruyu yanıtlayacaksın." diye bağırdı demirci, halkın sözcüsü ve bu olayın kahramanı olduğu için hoşnuttu. "Neye gülüyorsun sen?"

Şeytan gülümsedi, hoş bir havayla yanıt verdi: "Kendileri ölüme bu kadar yakınken, üç korkağın zaten ölmekte olan bir hanımı taşlamalarına."

Kör inançlara saplanmış kalabalığın birden geliveren bu şok karşısında nasıl da sinip soluklarını tuttuklarını görebilirdiniz. Demirci bir kabadayılık gösterisiyle şöyle dedi:

"Hah! Sen ne bilirsin ki bu konuda?"

"Ben mi? Her şeyi. Benim mesleğim falcılıktır, kadını taşlamak için ellerinizi kaldırdığınız zaman siz üçünüzün –ve başka bazı kişilerin– el falına baktım. İçinizden biri yarından sonra bir hafta içinde ölecek; başka biriniz de bu gece ölecek, üçüncüsünün beş dakikalık ömrü kaldı – saat da işte şurada!"

Bu çok büyük bir heyecan yarattı. Kalabalıktakilerin yüzleri bembeyaz kesildi, bütün yüzler saate çevrildi. Kasapla dokumacı bir hastalığın pençesine düşmüş gibi görünüyorlardı, ama demirci kendini toparlayıp dikleşerek heyecanla şöyle dedi:

"Bir numaralı tahmin için çok beklemek gerekmiyor. Eğer bu tahmin doğru çıkmazsa, genç efendimiz, size söz veriyorum ki, siz kendiniz ondan sonra bir dakika bile yaşamayacaksınız."

Kimse bir şey söylemedi, herkes çok etkileyici, derin bir suskunluk içinde saati gözlüyordu. Dört buçuk dakika geçtikten sonra, demirci birden kocaman bir soluk aldı, "Soluk alamıyorum! Bana yer açın!" diyerek ellerini kalbinin üstüne kapattı, yavaş yavaş kayarak yere yığıldı. Kalabalık dalgalanarak geriye çekildi, kimse demirciye destek olmadı, adam küt diye yere düştü ve öldü. İnsanlar önce hızla ona, sonra Şeytan'a, sonra da birbirlerine baktılar; dudakları oynuyordu ama ağızlarından bir tek sözcük çıkmıyordu. Sonra Şeytan şöyle dedi:

"Üç kişi benim taş atmadığımı görmüş. Belki üç kişi daha görmüştür, haydi konuşsunlar."

Bu sözler onlarda bir tür paniğe yol açtı, kimse yanıt vermese de pek çok kişi, "Sen, o atmadı dedin." diyerek birbirlerini suçlamaya girişti, "Yalan söylüyorsun, bunu sana ödeteceğim!" yanıtını aldı. İşte böylece insanlar bir an içinde, öfkeli ve gürültülü bir kargaşa içine düştüler, birbirlerine vurup yumruklaşmaya başladılar, bütün bunların ortasında hiçbir şeye aldırmayan tek bir kişi vardı – ipin ucunda asılmış halde duran ölmüş, dertlerini unutmuş, ruhu huzur içindeki hanım.

Böylece biz de oradan uzaklaştık, ama benim içim rahat değildi; kendi kendime, "Şeytan, onlara güldüğünü söyledi, oysa bu yalandı – aslında bana gülüyordu." diyordum.

Bu, Şeytan'ın yeniden gülmesine neden oldu ve bana, "Evet, ben sana gülüyordum, çünkü başkalarının senin hakkında söyleyebileceklerinden korktuğun için, yüreğin buna isyan ederken, sen o kadına taş attın – ama ben başkalarına da gülüyordum."

"Neden?"

"Çünkü onlar da seninle aynı durumdaydılar."

"Bu nasıl oluyor?"

"Vallahi, orada altmış sekiz kişi vardı, bunların altmış ikisi taş atmayı senin istediğinden fazla istiyor değildi."

"Şeytan!"

"Aa, bak bu doğru. Ben sizin ırkınızı tanırım. Koyunlardan oluşmuştur. Bu ırk azınlıklar tarafından yönetilir, çok ender olarak çoğunluklar tarafından yönetilir ya da hiçbir zaman onlar tarafından yönetilmez. Bu ırk duygularını, inançlarını bastırır, en çok gürültü çıkaran bir avuç insanın peşinden gider. Bazen o bir avuç gürültücü haklıdır, bazen de haksızdır ama bunun önemi yoktur, kalabalık onları izler. Irkın büyük çoğunluğu, vahşi olsun, uygarlaşmış olsun, gizliden gizliye iyi yüreklidir ve acı vermekten kaçınır, ama saldırgan ve acımasız bir azınlığın bulunması durumunda, kendilerini öne çıkarmayı göze alamazlar. Şunu bir düşün! İyi

yürekli bir yaratık öteki aleyhine casusluk yapıyor, ikisini de isyan etmeye götürecek haksızlıklara sadık bir tutumla yardımcı oluyor. Uzman olarak konuştuğum için şunu biliyorum ki, sizin ırkınızın yüzde doksan dokuzu bu aptallığa, çok eskiden ilk kez bir avuç bağnaz dindar delinin kışkırttığı o cadıların öldürülmesi olayına şiddetle karşıydı. Gene biliyorum ki bugün bile, çağlar boyu aktarılarak gelen önyargılardan ve aptalca öğretilerden sonra, ancak yirmi kişiden biri bir cadının cezalandırılması gerektiğine gerçekten inanıyor. Oysa öyle görünüyor ki herkes cadılardan nefret ediyor ve onların öldürülmesini istiyor. Bir gün öteki taraftaki bir avuç insan başkaldıracak, ortalığı karıştıracak –belki kocaman sesiyle ve kararlı çıkışıyla bir tek gözü pek adam yapacak bunu– ve bir hafta içinde bütün koyunlar dönüş yapıp onu izleyecek, cadı avı da birdenbire sona erecek.

"Krallıklar, soylular, dindarlar, bunların hepsi sizin ırkınızdaki bu büyük kusurun –bireyin komşusuna güvenmemesinin ve güvenlik ya da rahatlık adına, komşusunun gözünde iyi görünme arzusunun– üzerinde yükseliyor. Bu kurumlar hep kalıcı olacak, hep gelişip serpilecek, hep sizi ezecek, karşınıza çıkacak ve sizi aşağılayacak, çünkü sizler hep azınlıkların köleleri olacak ve öyle kalacaksınız. Halkın çoğunluğunun, yüreklerinin derinlerinde bu kurumlardan herhangi birine gizlice sadık olduğu hiçbir ülke yoktu."

Ben ırkımıza koyun denmesinden hoşlanmadım, onların koyun olduklarına inanmadığımı söyledim.

"Gene de doğru bu kuzucuk." dedi Şeytan. "Savaştaki halinize bakın – nasıl da tam anlamıyla birer koyunsunuz ve ne kadar da gülünçsünüz!"

"Savaşta mı? Nasıl?"

"Hiçbir zaman haklı bir savaş, onurlu bir savaş olmadı – savaşı başlatan taraf açısından. Milyonlarca yıl ötesini görebiliyorum, bu kural, örneklerin yarım düzinesinde bile hiç değişmiyor. O bağırgan bir avuç insan –her zaman olduğu

gibi– savaş çığlıkları atacaktır. Vaiz kürsüsü de –isteksiz ve tedbirli bir tutumla– buna itiraz edecektir – başlangıçta; ulusun o büyük, kocaman, aptal çoğunluğundan oluşan kesim, uykulu gözlerini ovuşturacak, neden savaş olması gerektiğini anlamaya çalışacaktır; ciddi ve içerlemiş bir havayla, 'Bu haksız ve onursuz bir şey, üstelik bunun için bir zorunluluk da yok.' diyecektir. Sonra da o bir avuç insan daha da yüksek perdeden bağıracaktır. Öteki tarafta bulunan birkaç haksever insan savaşa karşı çıkacak, aklın yolunu gösterecektir; insanlar önce onları dinleyecek ve alkışlayacaklardır, ama bu uzun sürmeyecektir; ötekiler bağırışlarıyla onları bastıracaklardır; o zaman da, savaşa karşı olanlar sayıca azalacak, halkın onayını yitirecektir. Çok geçmeden şu garip şeyi göreceksiniz: Konuşmacılar taşlanarak platformdan indirilecek, yüreklerinin ta derinlerinde –eskiden olduğu gibi– taşlanan konuşmacılarla hâlâ gizliden gizliye bir olan, ama bunu açıkça söylemeyi göze alamayan öfkeli insan sürüleri tarafından konuşma özgürlüğü yok edilecek. Şimdi de bütün ulus – vaiz kürsüsü ve herkes savaş çığlıkları atanlara katılacak, sesleri kısılıncaya kadar bağıracak, ağzını açmaya yeltenen bütün dürüst insanlara saldıracak, çok geçmeden bu ağızlar artık açılmaz olacak. Ardından devlet adamları ucuz yalanlar uyduracak, suçu saldırılan ulusa yükleyecek, vicdanları yatıştırmak için yapılan bu yalancılıklardan da herkes memnun olacak, bunları dikkatle inceleyecek, ama bunları çürütecek her türlü şeyi incelemeyi reddedecek, böylelikle o kişi yavaş yavaş kendisini o savaşın adil olduğuna ikna edecek, bu garip kendi kendini kandırma sürecinden sonra da tadını çıkardığı rahat uykusu için Tanrı'ya şükredecek."

10

Günler günleri kovalamıştı, ama Şeytan ortalarda yoktu. Onsuz her şey can sıkıcıydı. Ama aya yapmış olduğu geziden dönmüş olan müneccim köyde dolaşıyor, halkın kanısına meydan okuyor, cadı avcısının biri taş atma fırsatını yakalayıp gözden kaybolduğu zamanlarda arada bir sırtının ortasına bir taş yiyordu. Bu arada iki etkili şeyin Marget'e çok yararı dokunuyordu. Onunla hiç ilgilenmeyen Şeytan'ın kızın gururunu inciten bir iki ziyaretten sonra onun evine gitmez olması ve Marget'in onu gönlünden çıkarmaya karar vermesi. Bir de zaman zaman yaşlı Ursula tarafından Marget'e getirilen, Wilhelm Meidling'in kayıplara karıştığı, nedeninin de Şeytan'ı kıskanması olduğu yolundaki haberlerin Marget'in pişmanlık duymasına yol açması. Bu iki sorunun Marget'in üzerindeki etkisi şimdi birleştiğinden, o da bundan sonuna kadar yararlanıyordu. Şeytan'a duyduğu ilgi zayıflayarak gittikçe azalıyordu, Wilhelm'e duyduğu ilgi de ısınarak gittikçe artıyordu. Marget'in fikrini değiştirmesi için gerekli olan tek şey, Wilhelm'in cesaretini toplayıp olumlu konuşmalara yol açacak ve halkı yeniden ondan yana kılacak bir şey yapmasıydı.

Bu fırsat şimdi ortaya çıkmıştı. Marget haber göndererek ondan, yaklaşmakta olan duruşmada amcasını savunmasını istedi, Wilhelm buna çok sevindi, içkiyi bıraktı ve titizlikle

hazırlanmaya başladı. Aslında umutlu olmaktan çok titizlikle çalışıyordu, çünkü bu pek de umut verici bir dava dosyası değildi. Ofisinde Seppi'yle ve benimle pek çok kez görüşme yaptı, sapın samanın arasında bazı değerli taneler bulacağını düşünerek bizden döve döve oldukça kapsayıcı tanıklıklardan oluşan bir hasat sağladı, ama elbette bu hasat pek bereketli olmadı.

Ah, Şeytan bir gelseydi! Benim düşünüp durduğum şey hep buydu. O bu davayı kazanmanın bir yolunu bulabilirdi, çünkü davanın kazanılacağını söylemişti, bu nedenle de bunun nasıl yapılabileceğini mutlaka biliyordu. Oysa günler uzadıkça uzuyor, o hâlâ gelmiyordu. Elbette ben davanın kazanılacağından, Peder Peter'in ömrünün geri kalan kısmını mutlu geçireceğinden kuşku duymuyordum, çünkü Şeytan böyle demişti; gene de Şeytan gelse ve bunun nasıl başarılacağını bize anlatsa, içimin çok daha rahat olacağını biliyordum. Peder Peter'in mutluluğa giden yolda bir kurtulma fırsatı yakalaması için vakit geçiyordu, çünkü gelen haberlere göre, hapisliğinden ve sırtında yük olan bu suçlamadan dolayı yıpranmıştı ve yakında serbest bırakılmazsa üzüntüsünden ölecek gibiydi.

Sonunda duruşma günü gelip çattı, insanlar dört bir yandan duruşmada tanıklık etmek üzere geldiler, aralarında büyük mesafeler kat ederek gelen pek çok yabancı vardı. Evet, sanık dışında herkes oradaydı. Peder Peter'in bedeni bu gerilime dayanamayacak kadar zayıf düşmüştü. Ama Marget oradaydı, umudunu ve ruhunu elinden geldiğince canlı tutmaya çalışıyordu. Para da oradaydı. Masanın üstüne boşaltılmıştı, ayrıcalıklı kişilerce sayılıyor, okşanıyor, inceleniyordu.

Müneccim tanık locasına alındı. Duruşma için en iyi şapkasını takmış, en iyi giysisine bürünmüştü.

SORU: Bu paranın size ait olduğunu iddia ediyorsunuz?

YANIT: Evet, ediyorum.

SORU: Bu para elinize nasıl geçti?

YANIT: Yolculuğumdan dönerken çantayı yolda buldum.

SORU: Ne zaman?

YANIT: İki yıldan fazla oluyor.

SORU: Çantayı ne yaptınız?

YANIT: Eve getirip gözlemevimde gizli bir yere sakladım, bulabilirsem sahibini bulmak amacıyla.

SORU: Onu bulmaya çalıştınız mı?

YANIT: Birkaç ay boyunca titiz soruşturmalar yürüttüm, ama hiçbir sonuç çıkmadı.

SORU: Peki sonra?

YANIT: Daha fazla aramaya değmeyeceğini, o parayı küçük manastıra ve kadınlar manastırının yanında, bulunmuş çocuklar için yapılacak bakımevinin bitirilmesine kullanmayı düşündüm. Bu nedenle parayı sakladığım yerden çıkardım, bir eksik var mı diye saydım. Sonra da –

SORU: Neden durdunuz? Devam edin.

YANIT: Bunu söylediğim için özür dilerim, ama tam saymayı bitirmiş, çantayı yeniden yerine koymaya hazırlanıyordum ki, başımı kaldırınca arkamda Peder Peter'in durduğunu gördüm.

Birkaç kişi, "Bu kötü görünüyor." diyerek mırıldandı; ama başka birkaç kişi de, "Aaa, ama bu adam yalancının teki." diyerek yanıt verdi onlara.

SORU: Bu sizi huzursuz mu etti?

YANIT: Hayır, o zaman bunun hiç önemli olmadığını düşünmüştüm, çünkü Peder Peter ihtiyacı olduğu zamanlarda küçük bir yardım istemek üzere, haber vermeden sık sık gelirdi.

Marget amcasının yalan yere, hiç utanmadan dilencilikle suçlandığını duyunca kıpkırmızı kesildi, üstelik amcasının hep sahtekâr diyerek suçlamış olduğu biri tarafından; Marget bir şey söylemeye hazırlandı, ama kim olduğunu tam zamanında anımsayarak suskunluğunu korudu.

SORU: Devam edin.

YANIT: Sonunda o parayı bulunmuş çocuklar bakımevine bağışlamaktan korktum; bir yıl daha beklemeyi ve soruşturmalarıma devam etmeyi seçtim. Peder Peter'in para bulduğunu duyunca buna memnun oldum, zihnimde hiçbir kuşku belirmedi; bir iki gün sonra eve gelip kendi paramın da gitmiş olduğunu fark ettiğimde hiçbir şeyden hâlâ kuşkulanmıyordum; Peder Peter'in başına konan talih kuşuyla ilgili bu üç olayın eşi bulunamayacak rastlantılar olduğu bana çarpıcı görününceye kadar.

SORU: Lütfen bu olayları adlarıyla belirtin.

YANIT: Peder Peter, parasını bir keçiyolunun üzerinde bulmuş – ben benimkini bir yolun üzerinde buldum. Peder Peter'in bulduğu para, yalnızca altın dukalardan oluşuyormuş – benimki de öyle. Peder Peter bin yüz yedi duka bulmuş – ben de tam olarak aynı miktarda para buldum.

Bununla onun gösterdiği kanıtlar tamamlanmış oldu, bu da duruşma salonunda kesinlikle çok büyük bir etki yarattı, insan bunu görebiliyordu.

Wilhelm Meidling ona bazı sorular sordu, sonra biz çocukları çağırdı; biz de kendi öykümüzü anlattık. Bu, insanların gülmesine yol açtı, biz de utandık. Kendimizi zaten epeyce kötü hissediyorduk, çünkü Wilhelm umutsuzdu ve bunu gösteriyordu. Elinden ne gelirse yapıyordu, ama zavallı adamcağız, hiçbir şey onun lehinde değildi; az da olsa gösterilen anlayışın da onu müvekkilinden yana olmadığı artık açıkça ortadaydı. Kişiliği göz önüne alınacak olursa, mahkemenin ve insanların müneccimin öyküsüne inanmaları zor olabilirdi, oysa Peder Peter'inkine inanmak neredeyse olanaksızdı. Biz kendimizi zaten yeterince kötü hissediyorduk, ama müneccimin avukatı bize hiç soru sormayacağını söyleyince – çünkü bizim öykümüz biraz kırılgandı ve bu öyküyü herhangi bir biçimde zorlaması, onun açısından acımasızlık olacaktı – herkes kıkırdayarak güldü; bu da bizim dayana-

mayacağımız bir şey oldu. Sonra avukat aşağılayıcı, alaycı bir konuşma yaptı; bizim öykümüzle öyle bir eğlendi, öykümüzü öylesine gülünç ve çocukça, her açıdan o kadar olmayacak bir şey ve aptalca görünecek duruma getirdi ki, herkesi gözlerinden yaşlar gelinceye kadar güldürdü; sonunda Marget cesaretini daha fazla koruyamadı ve çözülerek ağlamaya başladı; ben onun bu haline çok üzüldüm.

O anda bana güç veren bir şey gördüm. Şeytan, Wilhelm'in yanı başında dikilmiş duruyordu! Bu öyle büyük bir karşıtlık oluşturuyordu ki! – Şeytan son derece kendine güvenli görünüyordu, gözlerinde ve yüzünde büyük bir canlılık vardı, oysa Wilhelm son derece çökmüş ve mutsuz görünüyordu. Biz ikimiz artık rahatlamıştık, onun tanıklık yapacağı, kürsüyü ve insanları karanın ak, akın da kara olduğuna ya da istediği başka bir renk olduğuna inandıracağı yargısına vardık. Mahkeme salonundaki yabancıların, onun hakkında ne düşündüklerini görmek için çevremize bakındık, çünkü Şeytan güzeldi, biliyorsunuz –aslında çarpıcıydı– ama kimsenin onu gördüğü yoktu, bu nedenle biz de onun görünmez olduğunu anladık.

Avukat son sözlerini söylüyordu, o bunları söylerken Şeytan eriyerek Wilhelm'in içine sızmaya başladı. Eriyerek onun içine aktı ve gözden kayboldu, sonra Şeytan'ın ruhu Wilhelm'in gözlerinden dışarıya bakmaya başlayınca bir değişiklik oldu.

Avukat söylediklerini çok ciddi ve onurlu bir havayla bitirdi. Eliyle parayı göstererek şöyle dedi:

"Bütün kötülüklerin kökeninde bunu sevmek yatıyor. İşte orada duruyor, en eski günaha teşvik nesnesi, kazandığı en son zaferin utancıyla yenilerde kıpkırmızı kesilmiş – Tanrı'nın bir rahibinin ve onun işlediği suçta iki zavallı genç yardımcısının yüz karası. Bu nesne bir konuşabilse, bütün başarılarının arasında bunun en alçakça ve en acımasız kazancı olduğunu itiraf etmekten utanacağını umalım."

Avukat yerine oturdu. Wilhelm ayağa kalkıp şöyle dedi:

"Suçlayıcı kişinin tanıklığından anlıyorum ki, o bu parayı iki yıldan uzun bir süre önce yolda bulmuş. Düzeltin beni efendim, eğer sizi yanlış anladıysam."

Müneccim, Wilhelm'in kendisini doğru anladığını söyledi.

"Üstelik onun bu yolla bulduğu para, o zamandan bu yana, belli ve kesin bir tarihe –geçen yılın son gününe– kadar hiç elinden çıkmamış. Düzeltin beni efendim, eğer yanlış anladıysam."

Müneccim söylenenleri başıyla onayladı. Wilhelm yargıç kürsüsüne dönüp şöyle dedi:

"Ben şurada duran paranın o para olmadığını kanıtlarsam, o zaman bu para onun değildir, değil mi?"

"Elbette değildir, ama bu kurallara uymuyor. Eğer böyle bir tanığınız vardıysa, sizin göreviniz bunu zamanında bildirmek ve tanıklık etmek üzere onu buraya getirmek olmalıydı ki–" Başyargıç, tümcesini burada kesip öteki yargıçlara danışmaya girişti. Bu arada öteki avukat heyecanlanarak ayağa kalktı, bu son aşamada yeni tanıkların bu davanın duruşmasına dahil edilmesini protesto etmeye başladı.

Yargıçlar, avukatın bu isteğinin yerinde olduğu ve kabul edilmesi gerektiği kararına vardılar.

"Ama bu yeni bir tanık değil." dedi Wilhelm. "Bu konu zaten kısmen incelendi. Ben madeni paralardan söz ediyorum."

"Madeni paralar mı? Madeni paralar ne söyleyebilir?"

"Kendilerinin bir zamanlar müneccimin sahip olduğu paralar olmadıklarını söyleyebilir. Geçen Aralık'ta var olmadıklarını söyleyebilir. Bunu basılış tarihiyle söyleyebilir."

Böyle de oldu! O avukat ve yargıçlar, ellerini uzatıp madeni paraları alırken, incelerken, bağırırken duruşma salonunu çok büyük bir heyecan sardı. Herkes bu harika fikri düşünüp bulduğu için Wilhelm'in zekâsına hayranlık duyu-

yordu. Salondakiler son kez sakin olmaya davet edildi ve mahkeme başkanı şöyle dedi:

"Dört tanesi dışında, bu madeni paraların hepsi bu yılın tarihini taşıyor. Mahkeme, sanığa en içten duygularını sunar ve masum bir insan olan kendisinin talihsiz bir hata sonucunda hapsedilerek ve yargılanılarak hak etmediği biçimde aşağılanmış olması nedeniyle derin bir pişmanlık duyduğunu belirtir. Dava düşmüştür."

Demek ki sonunda para konuşabiliyordu işte, o avukat konuşamayacağını sansa da. Mahkeme heyeti ayağa kalktı, herkes Marget'le el sıkışmak ve onu kutlamak için, sonra da Wilhelm'in elini sıkmak ve ona övgülerde bulunmak üzere öne çıktı. Şeytan, Wilhelm'in içinden çıkmış, orada durarak olup bitenleri büyük bir ilgiyle seyrediyordu; insanlar dört bir yandan geliyor, orada bulunduğunu bilmeden onun içinden geçerek yürüyorlardı. Wilhelm de madeni paraların üstündeki tarihin daha önce değil de ancak son anda aklına gelmiş olmasını açıklayamıyordu; bunun aklına öylece, birdenbire bir esin gibi geliverdiğini söyledi; aklına gelen bu şeyi hiç duraksamadan söyleyivermişti, çünkü madeni paraları incelememiş olsa da, her nasılsa bunun doğru olduğunu biliyormuş gibi görünüyordu. Böyle davranmakla dürüstlük göstermiş, kendi yaradılışına uygun davranmıştı; başka biri olsa, bunu önceden düşünmüş de şaşkınlık yaratmak için sonraya saklıyormuş gibi davranırdı.

Wilhelm ruhunu biraz yitirmiş gibiydi şimdi, çok fazla değil, gene de Şeytan onun içindeyken gözlerinde parlayan ışığın artık o kadar canlı olmadığını görebiliyordunuz. Oysa Marget gelip de onu övdüğü, ona teşekkür ettiği ve kendisiyle ne kadar büyük bir gurur duyduğunu ona gösterdiğinde, o ışık bir anlığına yeniden parladı. Müneccim tatmin olmamış bir durumda, lanetler yağdırarak oradan uzaklaştı, Solomon Isaacs da paraları toparlayıp götürdü. Paralar artık sonuna kadar ve bütünüyle Peder Peter'indi.

Şeytan gitmişti. Ben onun uçup haberi mahkûma yetiştirmek için hapishaneye gitmiş olduğuna karar verdim, bu kararımda da haklı çıktım. Marget ile geri kalanlarımız olabilecek en büyük hızla ve çok büyük bir sevinçle oraya koştuk.

Vallahi, Şeytan'ın yapmış olduğu şey şuydu: O zavallı mahkûmun önünde belirip bağırarak şunları söylemişti: "Duruşma sona erdi, sen de bir hırsız olarak sonsuza dek utanç içinde kalacaksın – mahkemenin vardığı hüküm bu!"

Bu sarsıcı haber, yaşlı adamın aklını yerinden oynatmıştı. On dakika sonra biz oraya vardığımızda, şişinerek aşağı yukarı yürüyor, şu ya da bu memura ya da gardiyana buyruklar yağdırıyor, onlara Başmabeyinci, Prens Şu, Prens Bu, Donanma Amirali, Başkumandan, Mareşal, buna benzer tumturaklı unvanlarla hitap ediyor, havalarda uçuyormuş gibi görünüyordu. Kendini imparator sanıyordu!

Marget onun göğsüne kapanıp ağlamaya başladı, gerçekten de herkes bundan kalbi duracak kadar etkilenmişti. Peder Peter, Marget'i tanıdı ama onun neden ağladığını anlayamıyordu. Omzunu okşayarak şöyle dedi:

"Yapma bunu canım; unutma, tanıklar var; ayrıca bu veliaht prensese yaraşmıyor. Bana derdini anlat – halledilir; imparatorun yapamayacağı hiçbir şey yoktur." Sonra çevresine bakındı ve mutfak önlüğüyle gözlerini silen yaşlı Ursula'yı gördü. Bu onun aklını karıştırdı, "Peki, senin neyin var?" dedi.

Ursula hıçkırıklarının arasında, onu "böyle" gördüğü için çok üzüldüğünü açıklayan bazı sözler etti. Peder Peter, bunların üzerinde bir an düşündü, sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi şunları mırıldandı: "Eşsiz bir yaşlı şey, Dowager Düşesi – kötü bir niyeti yoktur, ama hep burnunu çeker ve ne olup bittiğini hiçbir zaman anlatamaz. Çünkü bilmez." Sonra gözleri Wilhelm'e takıldı. "Hindistan Prensi," dedi, "benim kehanetim şudur ki veliaht prensesin hakkında endişeye kapıldığı kişi sensin. Onun gözyaşları

kuruyacak, ben artık aranızdan çekileceğim, o senin tacını paylaşacak, ikiniz birlikte benim tacımı devralacaksınız. İşte bak, küçükhanım, iyi yaptım mı? Şimdi gülümseyebilirsin – öyle değil mi?"

Marget'in sırtını okşayıp onu öptü, kendinden ve herkesten öylesine hoşnuttu ki bizler için ne yapsa ona az geliyordu, sağa sola krallıklar, buna benzer şeyler bağışlamaya başladı, aramızdan herhangi birinin payına düşen en küçük şey bir prenslik oluyordu. Sonunda eve gitmeye ikna edilince de etkileyici bir havayla, kocaman adımlarla yürüdü; yol boyunca sıralanmış olan kalabalık, tezahürat yapılmasının onu ne kadar memnun ettiğini görünce bu arzusunu sonuna kadar doyurmak için sevgilerini gösterdi; o da bunlara alçakgönüllü bir havayla eğilip selam vermelerle, sıcak gülümseyişlerle yanıt verdi; sık sık da elini kaldırıp, "Tanrı sizi kutsasın, halkım!" dedi.

Bu benim o zamana kadar gördüğüm en acımasız manzaraydı. Marget ile yaşlı Ursula da yol boyunca ağlayıp durdular.

Eve dönerken yolda Şeytan'a rastladım ve o yalanla beni kandırmış olduğu için onu suçladım. Şeytan hiç utanmış görünmüyordu; tersine, doğrudan, rahat bir havayla şöyle dedi:

"Aa, yanılıyorsun; söylediğim gerçekti. Ömrünün geri kalan kısmında onun mutlu olacağını söyledim, öyle de olacak, çünkü kendisini hep imparator sanacak; bundan duyduğu gurur ve sevinç sonuna kadar azalmadan devam edecek. Artık o, bu imparatorluğun en mutlu kişisi ve bu böyle kalacak."

"Ama bunu yaparken kullandığın yöntem Şeytan, yöntem! Onu aklından yoksun bırakmadan yapamaz mıydın bunu?"

Şeytan'ı kızdırmak zordu, ama söylediklerim bu işi başarmıştı.

Şeytan, "Eşeğin tekisin sen!" dedi. "Akıl sağlığıyla mutluluğun bir arada bulunamayacağını anlayamayacak kadar yoksun musun görme gücünden? Aklı başında hiç kimse mutlu olamaz, çünkü o kişi için yaşam gerçektir; yaşamın ne kadar korkutucu bir şey olduğunu görür o kişi. Ancak deliler mutlu olabilir, onların da sayısı çok değildir. Kendilerini kral ya da Tanrı sanan birkaç kişi mutludur, geri kalanlar aklı başında olanlardan hiç de daha mutlu değildir. Elbette hiç kimsenin, her zaman aklı yerinde değildir, ama ben burada aşırı durumlardan söz ediyorum. Ben o adamdan insan ırkının akıl gözüyle baktığı o değersiz şeyi aldım, onun tenekeden yapılmış yaşamının yerine, gümüş kaplanmış bir yalan koydum, sonucu görüyorsun – ve eleştiriyorsun! Onu sürekli olarak mutlu kılacağımı söyledim ve bunu yaptım. Irkı açısından bakıldığında olabilecek tek yolla mutlu kıldım onu – sen gene de tatmin olmuyorsun!" Cesareti kırılmış bir havayla içini çekti ve, "Bana öyle geliyor ki bu hoşnut edilmesi zor bir ırk." dedi.

İşte durum böyleydi, anlıyorsunuz ya. Şeytan, öldürmenin ya da bir deliye dönüştürmenin dışında bir insana iyilik yapmanın yolunu biliyormuş gibi görünmüyordu. Ondan elimden geldiğince özür diledim, ama kendi içimde onun izlemiş olduğu bu süreci pek de beğenmedim – o sırada.

Şeytan, bizim ırkımızın sürekli ve kesintisiz bir kendini kandırmadan oluşan bir yaşam sürdürdüğünü söyleme alışkanlığındaydı. Irkımız beşikten mezara yanılgı içinde, gerçeklikler sandığı düzmeceler ve aldatmacalarla kendini kandırıyordu, bu da onun yaşamını başından sonuna bir sahteciliğe dönüştürüyordu. Kendisinde bulunduğunu sandığı ve boş bir gurura kapıldığı düzinelerce harika nitelikten aslında bir tanesine bile sahip değildi. Kendini altın sanıyordu, oysa yalnızca pirinçten yapılmıştı. Bir gün gene bu hava içindeyken Şeytan bir ayrıntıdan söz etti – mizah duygusu. Ben o za-

man hemen neşelendim ve ondan yana çıktım. Bu duygunun bizde bulunduğunu söyledim.

"İşte o ırk şimdi konuştu!" dedi Şeytan, "Sahip olmadığı şeyin kendinde bulunduğunu iddia etmeye ve bir gramlık pirinçten kıymıklarını bir ton altın tozuymuş gibi görmeye her zaman hazır. Sizde melez bir mizah algılayışı var, hepsi o kadar; büyük bir çoğunluğunuzda bu var. Bu çoğunluk binlerce düşük düzeyli önemsiz şeyin gülünç tarafını görüyor – genel olarak geniş çaplı çakışmazlıklar, acayiplikler, saçmalıklar, eşekleri güldürecek şeyler. Dünyada var olan yüksek düzeydeki on bin komiklik, onların donup kalmış olan görme gücüne kapanmış durumdadır. Bu ırkın, bu çocukça şeylerin gülünçlüğünü yakalayacağı, onlara güleceği –gülerken de onları mahvedeceği– bir gün gelecek midir? Çünkü yoksulluk içinde yaşayan ırkınızın elinde gerçekten etkili tek bir silah var – kahkaha. İktidar, para, ikna etme gücü, Tanrı'dan niyaz etmek, zulüm –bunlar büyük bir şarlatanlığa destek olabilir– onu birazcık itebilir – birazcık zayıflatabilir, yüzyıllar boyunca, ama onu ancak kahkaha bir patlayışla parçalayıp atomlara dönüşebilir. Kahkahanın saldırması karşısında hiçbir şey duramaz. Siz hep öteki silahlarınızın üzerine titreyip onlarla savaşıyorsunuz. Bunu kullandığınız hiç oluyor mu? Hayır, onu bir yana, paslanmaya bırakmışsınız. Bir ırk olarak onu kullandığınız hiç oluyor mu? Hayır, aklınız ve cesaretiniz eksik sizin."

O sırada yolculuk yapıyorduk, Hindistan'da küçük bir kentte durduk, bir hokkabazın bir grup yerlinin önünde yapmakta olduğu numaraları seyrettik. Bunlar harika numaralardı, ama ben Şeytan'ın ona ağır basacağını biliyordum, biraz gösteriş yapması için ona yalvardım, o da yapacağını söyledi. Hemen bir yerli türbanı takıp şalvar giyerek kılık değiştirdi, çok düşünceli davranarak, o insanların dilini geçici bir süre anlamamı da sağladı.

Hokkabaz bir tohum çıkarıp gösterdi, tohumu küçük bir saksıya koyup üstünü toprakla örttü, saksının üstüne de bir bez yerleştirdi, bir dakika sonra bez yükselmeye başladı, on dakika sonra otuz santim yükselmişti, sonra bez oradan alındı ve üstünde yaprakları, olgun meyveleri olan bir ağaç çıktı. Biz meyveleri yedik, güzeldi. Ama Şeytan şöyle dedi:

"Saksının üstünü neden örtüyorsun? Ağacı gün ışığında büyütemez misin?"

"Hayır," dedi hokkabaz, "bunu kimse yapamaz"

"Sen henüz bir çıraksın, işini bilmiyorsun. Bana bir tohum ver. Sana göstereceğim." Şeytan tohumu aldı ve "Ne yetiştireyim bundan?" diye sordu.

"Bu bir kiraz çekirdeği, elbette kiraz yetiştireceksin."

"Aaa, hayır; bu çok kolay bir iş olur; acemilerin hepsi yapabilir bunu. Bir portakal ağacı yetiştireyim mi bundan?"

"Ah, evet!" diyerek güldü hokkabaz.

"Ayrıca portakalların yanı sıra başka meyveler de yetiştireyim mi ağacın üstünde?"

"Tanrı isterse!" dedi hokkabaz, bunun üzerine herkes güldü.

Şeytan, tohumu yere toprağın içine koydu, üstüne de bir avuç toprak serpti ve "Yüksel!" dedi.

Hızla küçük bir sap çıktı, büyümeye başladı; o kadar hızlı büyüyordu ki beş dakika içinde yeşil bir ağaç oluverdi, biz de onun gölgesinde oturuyorduk. Hayret dolu mırıldanışlar oldu, sonra herkes başını kaldırdı, garip ve güzel bir manzara gördü, çünkü dallar çok çeşitli ve farklı renklerde meyvelerle –portakallar, üzümler, muzlar, şeftaliler, kirazlar, kayısılar vb.yle– dolup ağırlaşmıştı – sepetler getirildi, ağacın meyveleri toplanmaya başladı, insanlar Şeytan'ın çevresini sardılar, elini öptüler, ona övgüler yağdırdılar, hokkabazların şahı dediler. Haber bütün kasabaya yayıldı, bu harika olayı görmek için herkes koşup geldi – sepetlerini getirmeyi de unutmadılar. Oysa ağaç kendinden bekleneni yapıyordu, meyve-

leri toplanır toplanmaz yeni meyveler çıkarıyordu, verim hiç azalmadan devam ediyordu. Sonunda beyaz keten giysiler içinde, başında güneşlikle bir yabancı gelip öfkeyle bağırdı:

"Uzak durun buradan! Dağılın sizi köpekler, bu ağaç benim toprağımda, benim mülküm o."

Yerliler ellerindeki sepetleri yere bıraktılar ve onun önünde alçakgönüllülükle eğildiler. Şeytan da yerlilerin yaptığı gibi, parmaklarını alnına götürerek alçakgönüllülükle eğilerek şöyle dedi:

"Lütfen izin verin de bir saat bunun zevkini çıkaralım efendim – yalnızca bir saat, daha uzun süre değil. Daha sonra o insanları yasaklayabilirsiniz; gene de sizin ve devletinizin bir yılda tüketebileceğinizden daha fazla meyveniz olacak."

Bu, yabancıyı çok öfkelendirdi, adam bağırarak, "Sen de kim oluyorsun, seni serseri, üstlerine neyi yapıp neyi yapamayacaklarını söylemeye kalkışıyorsun!" dedi. Bastonuyla Şeytan'a vurdu, bu hatasının arkasından bir de tekme indirdi.

Meyveler dallarda çürüdü, yapraklar da sarardı, kuruyup döküldü. Yabancı şaşırmış birinin bakışlarıyla çıplak dallara bakakaldı, bundan hiç de memnun olmamıştı. Şeytan şöyle dedi:

"Bu ağaca iyi bakın, çünkü onun sağlığıyla sizinki birbirine bağlı. Bir daha meyve vermeyecek, ama ona iyi bakarsanız uzun süre yaşayacak. Her gece, her saat başında köklerini bir kere sulayın ve bunu kendiniz yapın, sizin yerinize başka biri yapmamalı, üstelik sulamanın gündüz yapılması sonuç vermeyecektir. Gece bile sulamayı aksatırsanız, ağaç ölecek, aynı şeklide siz de öleceksiniz. Artık kendi ülkenizdeki evinize gitmeyin – oraya ulaşamayacaksınız, geceleyin bahçe kapınızdan çıkmanızı gerektirecek hiçbir iş ya da eğlence gezisi yapmayın – bu riski göze alamazsınız, burayı kiralamayın ya da satmayın – bu sağduyusuz davranmak olur."

Yabancı gururlu biriydi ve yalvarmıyordu, ama bana bunu yapmak istiyormuş gibi göründü. O, gözlerini Şeytan'a dikmiş, öylece dururken, biz uçarak oradan uzaklaştık, Seylan'a indik.

O adam için üzüldüm; Şeytan'ın her zamanki kişiliğine bürünerek onu öldürmemesine ya da bir deliye dönüştürmemesine üzüldüm. Bu, merhametli bir davranış olurdu. Şeytan bu düşüncemi duydu ve şöyle dedi:

"Bunu yapacaktım, ama beni hiç incitmemiş olan karısını düşündüm. Şu anda karısı, anavatanları olan Portekiz'den onun yanına geliyor. Kadının durumu iyi, ama uzun süre sağ kalmayacak; kocasını görmeyi ve onu gelecek yıl kendisiyle birlikte ülkelerine dönmeye ikna etmeyi özlemle bekliyor. Kocasının buradan ayrılamayacağını bilmeden ölecek."

"Kocası ona bunu söylemeyecek mi?"

"Kocası mı? O, güvenip de kimseye bu sırrı açmayacak, bu sırrının Portekizli bir konuğun hizmetçisinin şu ya da bu zamanda duymasıyla, kendisi uyurken açığa çıkacağını düşünecek."

"O yerlilerden hiçbiri senin yabancıya söylediklerini anlamadı mı?"

"Hiçbiri anlamadı, ama yabancı bazılarının anlamış olduğundan hep korkacak. Bu korkuyu duyması onun için bir işkence olacak, çünkü onlara karşı hep acımasız bir efendi olarak davrandı. Düşlerinde yerlilerin ağacını baltayla parçaladıklarını görecek. Bu da günlerini rahatsızlık içinde geçirmesine yol açacak – geceleriniyse ben zaten ayarlamış durumdayım."

Şeytan'ın bu yabancı için yaptığı planlardan böylesine kötücül bir zevk aldığını görmek benim içimde çok keskin olmasa da bir üzüntü yarattı.

Yabancı, "Ona söylediklerine inanıyor mu Şeytan?" dedi.

"İnanmadığını sanıyordu, ama bizim uçarak oradan yok oluvermemizin yardımı oldu. Daha önce hiç ağaç bulunma-

yan yerdeki ağaç – bunun da yardımı oldu. Meyvelerin çılgınca ve açıklanamaz çeşitliliği – her şeyin birdenbire kuruyup gidivermesi – bütün bunların yardımları oldu. Bırak adam istediğini düşünsün, bırak istediği gibi akıl yürütsün, bir tek şey kesin: O ağacı sulayacak. Ama şimdiyle bu gece arasında değişen yaşamına –kendisi için– çok doğal olan bir önlem alarak başlayacak."

"Nedir o?"

"Ağacın içindeki şeytanı çıkarmak için bir rahip getirecek. Siz öylesine gülünç bir ırksınız ki – üstelik bundan hiç kuşku duymuyorsunuz."

"Adam olup bitenleri rahibe anlatacak mı?"

"Hayır. Bunu Bombay'dan gelen bir hokkabazın yarattığını, ağaç yeniden serpilsin ve meyve versin diye hokkabazın şeytanlığının ağaçtan çıkarılmasını istediğini söyleyecek. Rahibin okuduğu dualar etkisiz kalacak, sonra bizim Portekizli o planından vazgeçecek ve sulama kabını hazırlayacak."

"Ama rahip ağacı yakacak. Bunu biliyorum; orada kalmasına izin vermeyecek."

"Evet, Avrupa'nın her yerinde o adamı da yakarlardı. Ama Hindistan'da insanlar uygarlaşmıştır, bu gibi şeyler olmaz. Adam rahibi oradan gönderecek ve ağaca kendisi bakacak."

Ben biraz düşündüm, sonra, "Şeytan, bence sen o adama zor bir yaşam verdin." dedim.

"Görece zor. Yanılgıyla bunun bir tatil olduğu sanmamalı."

Daha önce de yaptığımız gibi, dünyanın bir yerinden bir yerine hızla taşınıyorduk, Şeytan çoğu bir yolla ırkımızın zayıflığını ve önemsizliğini yansıtan yüzlerce şaşılası şey gösteriyordu bana. Artık bunu iki üç günde bir hep yapıyordu –kötücül olmasından değil– bundan emindim – bu yalnızca onu eğlendiriyor ve ilgisini çekiyor gibiydi, tıpkı bir doğabilimcinin bir karınca topluluğu karşısında eğlenmesi ve ilgi duyması gibi.

11

Şeytan bir yıl kadar uzun bir süre bu ziyaretlere devam etti, ama sonunda daha seyrek gelmeye başladı, sonra da uzun süre hiç gelmedi. Bu da hep benim kendimi yalnız ve mutsuz hissetmeme neden oldu. Onun bu minnacık dünyamıza ilgisini yitirmekte olduğu ve ziyaretlerine her an bütünüyle son verebileceği duygusuna kapıldım. Bir gün, sonunda bana geldiğinde, sevincimden havalara uçtum, ama bu çok kısa sürdü. Bana söylediğine göre Şeytan veda etmeye gelmişti, hem de kesin olarak. Dediğine göre, evrenin başka köşelerinde, benim onun dönüşünü bekleyebileceğimden daha uzun sürecek araştırmaları ve girişimleri varmış.

"Şimdi gidiyorsun ve artık geri dönmeyeceksin, öyle mi?"

"Evet." dedi Şeytan. "Seninle uzun süre yoldaşlık ettik, bu da çok hoş oldu –ikimiz için de– ama şimdi gitmem gerekiyor, birbirimizi artık görmeyeceğiz."

"Bu yaşamda mı Şeytan, başka bir yaşamda mı? Başka bir yaşamda buluşacağız herhalde?"

O zaman Şeytan, çok sakin ve çok ciddi bir havaya bürünerek o garip yanıtı verdi: "*Başka yaşam diye bir şey yok.*"

Onun ruhundan benimkine, yakalanması güç bir etkilenme esintisi oldu, bu esinti kendisiyle birlikte belli belirsiz, bu-

lanık, ama bu inanılmaz sözlerin doğru olabileceği –hatta kesinlikle doğru olması *gerektiği* yolunda– kutlu ve umut dolu bir duygu getirdi.

"Bu konuda hiç kuşku duymadın mı Theodor?"

"Hayır. Nasıl duyabilirdim? Ama bu keşke doğru olabilse–"

"Doğru."

Göğsümün içinde bir şükran fırtınası yükseldi, ama sözlere dökülmeden önce bir kuşku bu fırtınayı engelledi ve ben şöyle dedim: "Ama – ama – biz gelecek yaşamı gördük – gerçekliği içinde gördük, bu nedenle de–"

"O bir hayaldi – gerçek varlığı yoktu."

İçimde doğmak için çabalayan o büyük umut nedeniyle neredeyse nefes alamıyordum. "Bir hayal mi? Bir – ha –"

"*Yaşamın kendisi yalnızca bir hayaldir, bir düştür.*"

Bu bende elektriğe tutulmuşum gibi bir etki yarattı. Tanrı adına! Derin düşüncelere daldığım zamanlarda ben de tam bu düşünceye ulaşmıştım!

"*Hiçbir şey* var olmaz, her şey bir düştür. Tanrı – insan – dünya – güneş, ay, yıldızların ıssızlığı – bir düştür, hepsi bir düştür, onların varlığı yoktur. *Boş uzamdan –ve senden– başka hiçbir şey var değildir!*"

"Ben mi?"

"Sen de sen değilsin – bedenin yok, kanın yok, kemiklerin yok, sen bir *düşünce*'den başka bir şey değilsin. Benim kendimin de bir varlığı yok; bir düşten başka bir şey değilim ben – senin düşünüm, senin imgelemenin yaratığıyım. Biraz sonra bunu anlamış olacaksın, o zaman beni hayalinden kovacaksın; ben de eriyerek senin beni içinden çıkarıp yarattığın o hiçliğe karışacağım.

"Şimdiden yok olmaya başladım bile –gücüm azalıyor– ölüyorum. Kısa süre sonra sen kıyıları bulunmayan bir uzamda, sonsuza dek dostun ya da yoldaşın olmadan, o uzamın sınırsız ıssızlığı içinde dolaşmak üzere yalnız kalacaksın

– çünkü bir *düşünce* olarak, var olan tek düşünce olarak kalacaksın, üstelik yaradılışın gereği söndürülemez, yok edilemez bir düşünce olarak. Ama ben, senin zavallı hizmetlin, seni kendi gözünde açığa çıkardım ve özgür kıldım seni. Başka düşler düşle ve daha iyilerini düşle!

"Garip! Bundan yıllar önce – yüzyıllar, çağlar, devirler önce bundan kuşkulanmamış olman, çünkü sen bütün o sonsuz zamanlar boyunca hiç yoldaşın olmadan var olageldin. Garip gerçekten, evreninin ve içindekilerin yalnızca düşler, hayaller, kurmacalar olduğundan hiç kuşkulanmamış olman! Garip çünkü bunlar öylesine apaçık, isteriklik içinde çılgınca şeyler ki – tıpkı bütün düşlerin olduğu gibi: Kötü çocuklar yaratabildiği kolaylıkla iyi çocuklar da yaratabilecek olan, gene de kötü çocukları yeğleyen bir Tanrı; bunların hepsini mutlu kılabilecek olan, gene de bir tekini bile mutlu bir çocuk yapamayan bir Tanrı; o acı dolu yaşamlarını çok değerli görmelerini sağlayan, gene de cimri davranıp bu yaşamları kısa kesen bir Tanrı; meleklerine hak etmedikleri ebedi mutluluk bağışlayan, oysa başka çocuklarından bunu kazanarak elde etmelerini bekleyen bir Tanrı; meleklerine acısız yaşamlar bağışlayan, oysa başka çocuklarını canlarını yakan sefilliklerle, zihinsel ve bedensel hastalıklarla lanetleyen bir Tanrı; adaletten söz eden ama cehennemi icat eden – merhametten söz eden ve cehennemi icat eden – Altın Kurallar'dan, yetmiş kere yediyle çarpılmış bağışlamadan söz eden ve cehennemi icat eden bir Tanrı; başkalarına ahlaktan söz eden ama kendisinde ahlak diye bir şey bulunmayan bir Tanrı; işlenen suçlar karşısında kaşlarını çatan, ama o suçların hepsini kendisi işleyen bir Tanrı, kendisinden istenmediği halde insanı yaratan, sonra da dürüst davranarak bunları ait oldukları yere, kendisine bağlamak yerine edimlerinin sorumluluğunu insana yüklemeye çalışan bir Tanrı; son olarak da bütünüyle tanrısal bir ahmaklıkla bu zavallı, sömürülmüş köleyi kendisine tapınmaya çağıran bir Tanrı!..

"Anlıyorsun *artık*, bütün bunların hepsi, düş dışında bir yerde olanaksızdır. Anlıyorsun ki bunlar safdil ve çocukça çılgınlıklardır, kendi garipliklerinin bilincinde olmayan bir imgelemin aptalca yaratılarıdır – tek sözcükle bunlar, bunlar bir düştür, sen de bu düşü yaratan kişisin. Düş olduğunu gösteren işaretlerin hepsi ortada, bunları daha önce fark etmiş olman gerekirdi.

"Doğru bunlar, sana şimdi açıkladıklarım; Tanrı diye bir şey yok, evren diye bir şey yok, insan ırkı diye bir şey yok, dünyevi yaşam diye bir şey yok, cennet cehennem diye bir şey yok. Bunların hepsi bir düş – garip ve aptalca bir düş. Senden başka hiçbir şey var değil. Sen de bir *düşünce*'den, serseri, işe yaramaz, yersiz yurtsuz bir düşünceden – başka bir şey değilsin; bomboş sonsuzlukların ortasında, yitik bir durumda dolaşıp duruyorsun!"

Şeytan kayıplara karıştı, beni afallamış bir durumda orada öylece bıraktı, çünkü onun söylediklerinin hepsinin doğru olduğunu biliyordum ve anlamıştım.

HADLEYBURG'U YOZLAŞTIRAN ADAM[*]

---

[*] The Man That Corrupted Hadleyburg (1900)

1

Yıllar önceydi. Hadleyburg, kendisini çevreleyen koskocaman bölgenin en dürüst ve en namuslu köyüydü. Üç kuşak boyunca bu ününü hiç lekelemeden korumuştu, sahip olduğu başka her şeyden çok daha fazla gurur duyuyordu bundan. Öylesine gurur duyuyor, temiz adını güvence altında tutmakta öylesine titiz davranıyordu ki, dürüst alışveriş ilkelerini beşikteki bebeklere öğretmeye başlamıştı; benzer dersleri, eğitimlerine ayrılan bütün o yıllar boyunca çocukların kültürünün de başlıca besini durumuna getirmişti. Ayrıca kişiliğin oluştuğu yıllar boyunca, ayartıcı şeyler gençlerin yolundan uzak tutuluyordu; böylece onların dürüstlükleri daha da pekişmek ve güçlenmek için her türlü olanağa kavuşuyor ve iliklerine işliyordu. Komşu köyler Hadleyburg'un kazandığı bu onurlu üstünlüğü kıskanıyorlar, bundan duyduğu gururla alay ediyormuş gibi yapıyorlar, buna kendini beğenmişlik diyorlardı; gene de Hadleyburg'un yozlaştırılamaz bir köy olduğu gerçeğini kabul etmek zorunda kalıyorlardı: Hadleyburg'dan gelen bir delikanlı, sorumluluk gerektiren bir iş aramak için doğduğu köyden ayrıldığında gerek duyacağı her türlü tavsiyeyi zaten yanında taşıyordu.

Oysa sonunda zamanın kayıp gitmesiyle birlikte Hadleyburg, oradan geçmekte olan bir yabancıya zarar vermek gibi bir talihsizlik yaşadı – büyük olasılıkla da bunu bilmeden,

kesinlikle dikkat etmeden yaptı, çünkü Hadleyburg kendine yetiyordu; yabancılara ya da onların taşıdıkları kanılara hiç mi hiç önem vermiyordu. Oysa bu kişinin durumunu istisna saymak iyi olurdu, çünkü o, nefret ve öç alma duygularıyla yüklü bir adamdı. Bütün bir yıl boyunca yaptığı yolculuklar sırasında, görmüş olduğu bu kötülüğü hiç aklından çıkarmadı; boş zamanlarının hepsini bu zedelenmeyi giderecek bir tatmin yolu icat etmekle geçirdi, düşünüp çok sayıda plan buldu, bunların hepsi de iyiydi, ama hiçbiri yeterince geniş kapsamlı değildi; bu planların arasında en kötüsü, çok sayıda bireyi incitecek bir plandı, ama onun istediği, bütün köyü içine alacak, bir tek kişiyi bile incitmeden bırakmayacak bir plandı. Sonunda çok iyi bir fikir buldu; zihninde belirginleştiğinde bu fikir beynini kötücül bir sevinçle aydınlattı. Hemen bir plan oluşturmaya başlayarak, "Yapılacak şey işte bu – ben bu köyü yozlaştıracağım," dedi kendine.

Altı ay sonra Hadleyburg'a gitti, gece saat on sularında küçük bir atlı arabayla bankanın yaşlı veznedarının evine ulaştı. Arabadan bir çuval çıkardı, omzuna attı, o çuvalla sendeleye sendeleye köy evinin avlusunu geçip kapısını çaldı. Bir kadın sesi, "Girin" dedi; adam içeriye girdi, çuvalını salondaki sobanın arkasına yerleştirdi, lambanın yanında *Missionary Herald*'ı okumakta olan yaşlı hanıma nazik bir havayla şunları söyledi:

"Yerinizden kalkmayın hanımefendi, sizi rahatsız etmeyeceğim. Tamam – şimdi oldukça iyi saklanmış durumda, insan orada olduğunu bile bilmez. Kocanızla bir dakika görüşebilir miyim hanımefendi?"

Görüşemezdi, kadının kocası Brixton'a gitmişti, yarın sabahtan önce de dönmeyecekti.

"Pekâlâ hanımefendi, önemi yok. Yalnızca bu çuvalı onun gözetimine bırakmak istemiştim, bulunduğu zaman gerçek sahibine teslim edilmek üzere. Ben yabancıyım, kendisi beni tanımaz, yalnızca uzun zamandır zihnimde olan bir

meseleyi halletmek üzere bu gece bu köyden geçiyorum. Yapacağım iş şimdi tamamlanmış oldu; hoşnut, biraz da gururlu olarak gidiyorum, beni bir daha görmeyeceksiniz. Çuvala iliştirilmiş bir kâğıt var; orada her şey açıklanıyor. İyi geceler, hanımefendi."

Yaşlı kadın bu gizemli, iriyarı yabancıdan korkmuştu, onun gittiğini görünce memnun oldu. Ama merakı uyanmıştı, hemen çuvalın yanına gitti, kâğıdı alıp geldi. Kâğıtta yazılanlar şöyle başlıyordu:

YAYINLANMAK ÜZERE – ya da doğru adam özel bir soruşturmayla bulunacak – ikisinden birinin yapılması yeter. Bu çuvalın içinde yüz altmış pound, dört ons ağırlığında altın para var –

"Tanrı bize merhamet etsin, üstelik kapı da kilitli değil!"

Bayan Richards baştan ayağa titreyerek uçarcasına gidip kapıyı kilitledi, sonra pencerenin gölgelik perdesini çekip kapattı, korku ve endişe içinde, kendini ve parayı daha güvenli duruma getirmek için yapabileceği bir şey var mı diye düşünerek orada öylece kalakaldı. Bir süre kulak kabartıp soyguncular geldi mi acaba diye dinledi, sonra merakına yenik düşerek lambanın yanına dönüp kâğıtta yazılanları sonuna kadar okudu:

Ben bir yabancıyım, şu anda hep orada kalmak üzere kendi ülkeme dönüyorum. Bayrağının altında kaldığım uzun süre boyunca kendisinden sağladığım yararlar için Amerika'ya müteşekkirim, Amerikan vatandaşlarından birine – Hadleyburg'lu bir vatandaşa – bir iki yıl önce bana gösterdiği büyük iyilik için özellikle şükran borcum var. Aslında iki büyük iyilik için. Açıklayayım. Ben bir kumarbazdım. *Kumarbazdım* diyorum. Mahvolmuş bir kumarbazdım. Aç ve meteliksiz bir durumda geceleyin bu köye ulaştım. Yardım istedim – karanlıkta. Aydınlıkta dilenmekten utanıyordum. O kişi bana yirmi dolar verdi – başka deyişle

o kişi, düşünüyorum da, bana yaşam bağışlamış oldu. Ayrıca bir servet de vermiş oldu, çünkü o parayla kumar masasında zengin oldum. Son olarak da onun bana söylediği bir söz bugüne kadar aklımdan hiç çıkmadı; o adam sonunda benim gönlümü fethetti, fethetmekle de ahlakımdan geriye ne kaldıysa onu kurtarmış oldu: Artık kumar oynamayacaktım. Şimdi, o adamın kim olduğu konusunda hiçbir fikrim yok, ama onu bulmak istiyorum, bu parayı da onun almasını istiyorum; bağışlamak için, atmak için ya da kendisinde tutmak için, canı nasıl istiyorsa. Bu yalnızca benim ona duyduğum şükranı göstermenin bir yolu. Kalabilseydim, onu kendim bulurdum ama bunun önemi yok, bulunacaktır. Burası dürüst ve yozlaştırılamayan bir köy, ben de bu köye hiçbir şeyden korkmadan güvenebileceğimi biliyorum. Bu adamın kim olduğu, bana söylemiş olduğu o söz aracılığıyla bulunabilir; onun bu sözünü anımsayacağına benim inancım tam.

Şimdi benim planım şu: Eğer siz bu soruşturmayı özel olarak yapmayı yeğliyorsanız, öyle yapın. Doğru insan olabilecek kişiye, o kişi kim olursa, bu yazının içeriğini anlatın. Eğer o kişi, "O adam benim, söylediğim sözler de şöyleydi..." derse, bu testi ona uygulayın – ama şuna dikkat edin: Çuvalı açın, içinde o sözün yazılı olduğu mühürlü bir zarf bulacaksınız. Adayın söylediği sözler bunlarla çakışıyorsa, parayı ona verin; başka soru sormayın, çünkü o kişi kesinlikle doğru adamdır.

Ama halka açık bir soruşturma yapmayı yeğliyorsanız, o zaman bu yazıyı yerel gazetede yayınlatın – şu yönergeyi de ekleyin, dikkat edilecek şey olarak: Bundan otuz gün sonra aday (cuma günü) akşam saat sekizde belediye binasına gelsin, söylemiş olduğu sözü mühürlü bir zarfın içinde Muhterem Peder Bay Burgess'e (kendisi bunu yapma nezaketini göstermek isterse) teslim etsin, Bay Burgess oracıkta ve hemen çuvalın mühürlerini kırsın, açsın ve o söz doğru mu, de-

ğil mi diye baksın; doğruysa, kimliği böylece belirlenmiş olan o hayırsever kişiye para benim en içten şükran duygularımla birlikte teslim edilsin.

Bayan Richards heyecandan her yanı hafif hafif titreyerek oturdu ve çok geçmeden düşüncelerinin zinciri koptu – şu sırayla: Ne garip bir şey bu!.. Yiyeceği ekmeği böyle sularda başıboş yüzmeye bırakmış bir adam için ne büyük bir servet!.. Keşke bunu yapan benim kocam olsaydı! – Çünkü biz öylesine yoksuluz, öylesine yaşlı ve yoksuluz ki!.. Sonra içini çekerek – "Ama o kişi benim Edward'ım değildi; hayır, bir yabancıya yirmi dolar veren o değildi. Yazık da olmuş, bunu şimdi anlıyorum..." Sonra tepeden tırnağa titreyerek – "Ama bu *kumarbaz*'ın parası! Günah işleyerek edinilen kazanç: Biz bunu alamayız, biz buna dokunamayız. Yakınında bulunmak bile istemiyorum, bu bana kirlenme gibi geliyor." Bayan Richards daha uzakta bulunan bir sandalyeye geçti... "Keşke Edward gelse de bunu alıp bankaya götürse; her an bir soyguncu gelebilir, burada bu parayla birlikte böyle yalnız başıma kalmak korkunç."

Saat on birde Bay Richards eve geldi; karısı, "Gelmene *o kadar* sevindim ki!" derken Bay Richards, "O kadar yorgunum ki – yorgunluktan bittim; yoksul olmak korkunç, üstelik yaşamımın bu döneminde o kasvetli yolculukları yapmak zorunda kalıyorum. Hep koştur, koştur, koştur, bir maaşa – başka bir adamın kölesi olarak, oysa o ayağında terlikleriyle, zenginlik ve rahatlık içinde evinde oturuyor."

"Senin için üzülüyorum Edward, bunu biliyorsun, ama için rahat olsun; geçinmemize yetecek kadar şeyimiz var, iyi bir adımız da var–"

"Evet, var, bu her şey demek. Sen benim konuşmama bakma – bir kızgınlık bu, hiçbir anlama gelmiyor. Öp beni – işte oldu, hepsi geçip gitti, ben de artık yakınmıyorum. Ne aldın? Şu çuvalın içinde ne var?"

Bunun üzerine karısı ona o büyük sırrı anlattı. Bu Bay Richards'ın bir an başını döndürdü; sonra şunları söyledi:

"Yüz altmış pound ağırlığında mı? Vallahi Mary, bu – kırk – kırk bin dolar – bir düşün – tam bir servet! Bu köyde değeri bu kadar edecek on adam yoktur. Ver şu kâğıdı bana."

Bay Richards kâğıttakileri hızla gözden geçirdi ve şöyle dedi:

"Tam bir macera bu, değil mi? Vallahi bu bir aşk macerası, insanın kitaplarda okuduğu, ama hayatta hiç rastlamadığı, olmayacak şeylere benziyor." Artık iyice heyecanlanmıştı, neşeliydi, hatta sevinçliydi. Karısının yanağını okşadı, nükteli bir havayla, "Vallahi biz zengin olduk Mary, zengin," dedi, "yapmamız gereken şey, bu parayı gömmek, kâğıtları da yakmak. O kumarbaz soruşturmak üzere geri gelecek olursa, onun yüzüne soğuk soğuk bakar ve şöyle deriz: 'Sözünü ettiğin bu saçmalık da nedir? Senin varlığından ve o altın çuvalından şimdiye kadar haberimiz bile olmadı'; o zaman adam aptallaşacaktır ve–"

"Ve bu arada sen böyle şakalarına devam ederken, o para hâlâ orada öylece duruyor, soyguncuların geleceği zaman da hızla yaklaşıyor."

"Doğru. Pekâlâ, ne yapacağız – bu araştırmayı kişisel olarak mı yürüteceğiz? Hayır bunu yapamayacağız, aşk macerasını berbat eder bu. Halka açıklama yöntemi daha iyi. Ortalığı nasıl ayağa kaldıracağını bir düşün! Ayrıca bu bütün öteki köyleri da kıskandıracaktır, çünkü hiçbir yabancı böyle bir şey için Hadleyburg'dan başka bir köye güvenmez, onlar da bunu bilirler. Bu bizim elimizde bulunan büyük bir kart. Benim şimdi basımevine gitmem gerekiyor, yoksa çok geç kalmış olacağım."

"Ama dur – dur – beni burada onunla tek başıma bırakma Edward!"

Oysa Bay Richards çoktan gitmişti. Yalnızca kısa bir süreliğine. Evinden çok uzaklaşmadan gazetenin sahibi ve ya-

yıncısı olan kişiye rastladı. "İşte senin işine yarayacak bir şey Cox – bunu gazetene koy." dedi.

"Çok geç olabilir Bay Richards, ama bir bakarım."

Eve dönünce gene Bay Richards'la karısı o harika, gizemli şeyi konuşmak üzere oturdular; uyuyacak durumda değillerdi. İlk soru, yabancıya yirmi doları veren vatandaşın kim olabileceğiydi. Bu yanıtlanması kolay bir soru gibi görünüyordu, ikisi bir ağızdan yanıtı verdiler –

"Barclay Goodson."

"Evet," dedi Richards, "bunu o yapmış olabilir, onun yapacağı türden bir şey bu; köyde böyle başka biri yok."

"Herkes bunu kabul edecektir Edward – hiç değilse kendi içinde. Altı aydır bu köy bir kez daha öz benliğine kavuşmuş durumda – dürüst, içine kapalı, kendinden emin ve cimri."

"O da hep böyle demişti bu köy için –öldüğü güne kadar– hem de herkesin önünde açık açık."

"Evet, bu yüzden de nefret ediliyordu kendisinden"

"Aa, elbette, ama onun buna aldırdığı yoktu. Sanırım aramızda en çok nefret edilen kişi oydu. Muhterem Peder Burgess dışında."

"Vallahi, Burgess bunu hak ediyor – burada kendine hiçbir zaman başka bir cemaat bulamaz. Bu köy ne kadar art niyetli olsa da, *onun* nasıl değerlendirileceğini biliyor. Edward, şu yabancının parayı sahibine teslim etmek için Burgess'i tayin etmesi garip görünmüyor mu sana?"

"Vallahi, görünüyor, evet. Yani – yani–"

"Neden bu kadar çok *yani* deyip duruyorsun? *Sen* olsan onu seçer miydin?"

"Mary belki o yabancı onu bu köyün tanıdığından daha iyi tanıyordur."

"*Bu da* Burgess'in çok işine yarayacak!"

Kocası buna bir yanıt bulmakta zorlanıyor gibiydi, karısı gözlerini ondan hiç ayırmadı, bekledi. Sonunda Richards

kuşkuyla karşılanabilecek olası bir önermede bulunan birinin duraksamasıyla şöyle dedi:

"Mary, Burgess kötü bir adam değildir."

Karısı buna kesinlikle şaşırmıştı.

"Saçma!" diye bağırdı.

"Kötü bir adam değildir. Biliyorum. Onun bu kadar sevilmemesinin temelinde tek şey yatıyor – o kadar büyük gürültü çıkaran şey."

"O 'tek şey' mi, şu işe bak! Sanki o 'tek şey' kendi başına yetmezmiş gibi."

"Bol bol yeterdi. Bol bol yeterdi. Ama o şeyin suçlusu o değildi."

"Nasıl konuşuyorsun sen! Suçlusu o değilmiş! Onun suçlu *olduğunu* herkes biliyor."

"Mary emin ol – suçsuzdu o."

"Buna inanamam, inanmıyorum da. Nereden biliyorsun?"

"Bu bir itiraf. Utanıyorum, ama itirafta bulunacağım. Onun suçsuz olduğun bilen tek kişi bendim. Ben onu kurtarabilirdim, ve – ve – vallahi, köyün nasıl galeyana getirilmiş olduğunu biliyorsun – bunu yapacak cesareti kendimde bulamadım. Herkesi aleyhime çevirmiş olurdum. Kendimi kötü hissettim, ama göze alamadım; o şeyle yüzleşecek erkek gözü pekliği yoktu bende."

Mary acı çekiyor gibi görünüyordu, bir süre suskun kaldı. Sonra kekeleyerek şöyle dedi:

"Ben – bence bunu yapmak senin için iyi olmayacaktı – bunu yapmak – İnsan bunu yapmamalı – aaa – halkın kanısı – insan çok dikkatli olmalı – çok–" Mary zor bir yola girmişti, çamura saplanmıştı, ama kısa süre sonra yeniden konuşmaya başladı, "Çok yazık olmuş – ama – Vallahi, buna bizim gücümüz yetmezdi Edward – yapamazdık, gerçekten. Ah, dünyayı verseler senin böyle bir şey yapmanı istemezdim!"

"O kadar çok sayıda insanın güvenini kaybettirirdi ki bu bize Mary, sonra da – sonra da–"

"Şimdi bana dert olan şey, *onun* bizim hakkımızda ne düşündüğü Edward."

"Onun mu? Benim kendisini kurtarabilecek olduğumu aklına bile getirmiyor *o*."

"Ah," diye bağırdı karısı, rahatlamış bir ses tonuyla, "buna memnun oldum, senin onu kurtarabilecek olduğunu bilmediği sürece, o – o – vallahi, bu her şeyi daha iyi bir duruma getiriyor. İşte onun bunu bilmediğini benim bilmem gerekirdi, çünkü o bize hep dostça davranmaya çalışıyor, biz ona çok az cesaret versek de. İnsanlar bu konuda birçok kez benimle alay ettiler. Aralarında Wilsonlar, Wilcoxlar, Harknessler var; bu insanlar "*sizin dostunuz* Burgess" demekten kötücül bir zevk alıyorlar, çünkü bunun beni rahatsız ettiğini biliyorlar. Keşke o da bizi bu kadar çok sevmekte ısrar etmese, neden böyle davranmaya devam ettiğini düşünemiyorum."

"Ben bunu açıklayabilirim. Bu da başka bir itiraf. O şey henüz yeniyken ve sıcakken, köylüler de onu yerinden kaydırma planı yaparlarken, vicdanım beni o kadar rahatsız ediyordu ki artık dayanamaz olmuştum, gizlice gidip onu uyardım, o da köyü terk etti ve güven içinde geri dönebilene dek orada kaldı."

"Edward! Eğer köy bunu öğrenmiş olsaydı–"

"*Yapma*! Beni hâlâ korkutuyor, bunu düşünmek bile. Yaptığım anda pişman oldum, sana söylemeye bile korkuyordum, yüzünün ifadesi olanları birisine ele verebilir diye. O gece hiç uyumadım endişemden. Ama birkaç gün sonra kimsenin benden kuşkulanmayacağını anladım, ondan sonra da o şeyi yapmış olduğum için memnunluk duymaya başladım. Hâlâ da memnunum Mary – tam anlamıyla mutluyum."

"Ben de memnunum artık, çünkü bu ona yapılacak korkunç bir muamele olacaktı. Evet, ben memnunum, çünkü

gerçekten sen bunu ona borçluydun, biliyorsun. Ama Edward bu ortaya çıkarsa bir gün!"

"Çıkmaz."

"Neden?"

"Çünkü herkes bunu yapanın Goodson olduğunu sanıyor."

"Elbette öyle sanırlar."

"Elbette. Ama tabii *o*'nun buna aldırdığı yoktu. Zavallı yaşlı Sawlsberry'yi gidip suçu ona yüklemesi için ikna ettiler, o da paldır küldür oraya koşup yaptı bunu. Goodson onu şöyle bir süzdü, sanki en çok aşağılayabileceği bir yerini arıyormuş gibi, sonra da, 'Soruşturma Kurulu sensin demek, öyle mi?' dedi. Sawlsberry de aşağı yukarı öyle bir şey olduğunu söyledi. 'Hımm. Özel birtakım ayrıntılar mı istiyorlar, yoksa sence bir tür *genel* yanıt yeterli olur mu?' – 'Özel ayrıntılar isterlerse yeniden döner yanınıza gelirim Bay Goodson, önce genel yanıtı alayım.' – 'Pekâlâ öyleyse, söyle onlara, hepsinin canları cehenneme – sanırım bu yeterince genel bir yanıt oldu. Sana bir de öğüt vereyim Sawlsberry, özel ayrıntılar için dönüp geldiğinde, senden geri kalacakları içine koyup evine taşımaları için bir de sepet getir yanında.'"

"Tam da Goodson'ın davranacağı gibi, onun bütün izlerini taşıyor üstünde. Onun yalnızca tek bir kendini beğenmişliği vardı: Goodson, herkesten daha iyi öğüt verebileceğini sanırdı."

"Bu, meseleyi halletti ve bizi kurtardı Mary. Konu kapandı."

"Tanrı seni korusun, benim hiç kuşkum yok *böyle olduğundan*."

Sonra yeniden çok büyük bir ilgiyle altın çuvalının gizemini ele aldılar. Çok geçmeden konuşmaları kesintilere –yoğun düşüncelere dalmanın neden olduğu kesintilere– uğramaya başladı. Bu kopukluklar giderek daha uzun, daha sık olmaya başladı. Sonunda Richards düşüncelerin içinde kendini yitirdi. Uzun süre boş bakışlarını yere dikerek öylece

oturdu, zaman ilerledikçe de düşüncelerini ellerinin bıkkınlık gösteriyormuş gibi görünen küçük, sinirli hareketleriyle noktalamaya başladı. Bu arada karısı da düşünceli bir suskunluğa gömülmüştü, onun hareketleri de huzursuzluk taşıyan bir rahatsızlık sergilemeye başlamıştı. Sonunda Richards yerinden kalkıp, kötü bir düş görmüş bir uyurgezerin yapabileceğine çok benzer bir biçimde, odanın içinde büyük adımlarla amaçsızca yürümeye, parmaklarını tarak gibi saçlarının arasından geçirmeye başladı. Bir süre sonra kesin bir sonuca ulaşmış gibiydi; ama bir tek söz bile etmeden şapkasını taktı, çabucak evden çıktı. Karısı kara kara düşünerek gergin bir yüzle oturuyordu, yalnız olduğunun farkında değil gibiydi. Arada bir şöyle mırıldanıyordu: "Bizi gü... yoluna götürme – ama – ama – biz öylesine yoksuluz ki, öylesine yoksuluz ki!.. Bizi gü... yoluna... Ah, kime zararı olur ki bunun? – Üstelik kimse hiç bilmeyecek... Bizi götürme..." Sesi mırıldanmalar arasında sönüp kayboldu. Kısa bir süre sonra başını kaldırıp baktı, yarı korkmuş, yarı memnun bir havayla mırıldandı.

"Gitmiş! Ama, ah Tanrım, çok geç kalmış olabilir – Çok geç... Belki de geç kalmamıştır – belki hâlâ zaman vardır." Ayağa kalktı, ellerini sinirli sinirli bir kenetleyip bir açarak, düşünceler içinde öylece durdu. Bedenini baştan ayağa hafif bir titreme sardı, kurumuş boğazından şu sözler döküldü: "Tanrı beni bağışlasın – bu gibi sözler düşünmek korkunç bir şey ama... Tanrım, nasıl yaratılmışız biz ne kadar garip yaratılmışız!"

Işığı kıstı, usulca kayar gibi gidip çuvalın yanında dizlerinin üstüne çöktü, çuvalın kabarık olan yanını elleriyle yokladı, sevgiyle okşadı; zavallı yaşlı gözlerinde doymak bilmez bir açlığın ışığı parıldadı. Kendini kaybettiği nöbetlerin içine düştü, zaman zaman bu nöbetlerden yarı yarıya çıkıp, "Keşke bekleseydik! – ah, keşke birazcık beklemiş olsaydık da o kadar çok acele etmeseydik!" diye mırıldandı.

Bu arada Cox ofisinden evine gitmiş, olup biten o garip şeyle ilgili her şeyi karısına anlatmıştı, olayı büyük bir heves-le konuşup tartışmış, rahmetli Goodson'ın zorluk içindeki o yabancıya yirmi dolar gibi büyük bir miktar parayla yardım etmiş olabilecek tek kişi olduğunu tahmin etmişlerdi. Sonra bir suskunluk oldu, ikisi de düşüncelere ve sessizliğe daldılar. Giderek gergin ve yerlerinde duramaz bir duruma geldiler. Sonunda Cox'un karısı kendi kendine konuşuyormuş gibi şöyle dedi:

"Bu sırrı Richardslardan... ve bizden... başka kimse bil-miyor... kimse."

Kocası hafif bir irkilmeyle düşüncelerinden silkinip ken-dine geldi, dalgın bir havayla, yüzü bembeyaz kesilmiş du-rumda karısına uzun uzun baktı, sonra tereddütle ayağa kalktı, kaçamak bir bakışla şapkasına, sonra da karısına şöyle bir göz attı – bu bir bakıma suskun bir sorgulamaydı. Bayan Cox elini boğazına götürerek iki kez yutkundu, son-ra konuşmak yerine başıyla onaylama işareti yaptı. Bir an sonra yalnız kalmış, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu.

Şimdi artık Richards ve Cox bomboş sokaklarda karşıt yönlerde aceleyle ilerliyorlardı. Basımevindeki ofisin merdi-venlerinde soluk soluğa karşılaştılar, gecenin aydınlığında birbirlerinin yüzlerini okudular. Cox şunları fısıldadı:

"Bunu bizden başka kimse bilmiyor, değil mi?"

Fısıldanarak gelen yanıt şu oldu:

"Bir tek kişi bile – şerefim üzerine, bir terk kişi bile!"

"Eğer şey yapmak için çok geç olmadıysa–"

Adamlar merdivenlerden çıkmaya hazırlanıyorlardı, o anda arkalarından gelen bir erkek çocuk onlara yetişti, Cox sordu:

"Sen misin Johnny?"

"Evet efendim."

"Erken postayı – ya da *hiçbir* postayı – göndermene ge-rek yok, ben sana söyleyinceye kadar bekle."

"Çoktan gitti efendim."

"*Gitti mi?*" Bu söz sözcüklerle anlatılamayacak bir umut kırıklığı tonu taşıyordu.

"Evet efendim. Brixton için ve ötesindeki bütün köyler için zaman çizelgesi değişti, efendim – gazeteleri her zamankinden yirmi dakika önce göndermek zorunda kaldım. Acele etmem gerekiyordu, iki dakika daha geç kalsaydım–"

Adamlar arkalarını döndüler, gerisini duymamak için beklemeden yavaş yavaş yürüyerek oradan uzaklaştılar. On dakika boyunca ne biri ne de öteki konuştu, sonra Cox canı sıkılmış bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Sana ne oldu da böylesine büyük bir telaşa kapıldın? *Ben* bunu anlayamıyorum."

Yanıt yeterince yalındı.

"Şimdi anlıyorum, ama nedense hiç düşünmemiştim, biliyorsun, çok geç oluncaya kadar. Ama bir dahaki sefere–"

"Bir dahaki sefer git kendini as daha iyi! Bin yıl sonra bile bir dahaki sefer diye bir şey olmayacak."

Sonra iki dost birbirlerine iyi geceler bile demeden ayrıldılar, ölüm hükmü giymiş insanların yürüyüşüyle, sürüklenircesine evlerinin yolunu tuttular. Evlerine vardıklarında karıları heves dolu bir "eee?" çekerek yerlerinden fırladılar, sonra sorunun yanıtını gözleriyle görerek sözlü yanıtın gelmesini beklemeden üzüntü içinde yerlerine çöktüler. Her iki evde de ateşli bir tartışma başladı – bu yeni bir şeydi, daha önce de tartışmalar olmuştu ama onlar ateşli tartışmalar, yumuşaklıktan uzak tartışmalar değildi. Bu geceki tartışmalar açıkça birbirinden aşırılarak yapılmış gibi görünen tartışmalardı. Bayan Richards şöyle dedi:

"Keşke beklemiş olsaydın Edward – ah, keşke durup bir düşünseydin, ama hayır, dosdoğru basımevine koşmadan ve haberi dünyanın dört bir yanına yaymadan edemedin."

"Kâğıtta *yayınla* diyordu."

"Bunun hiç önemi yok, aynı zamanda kişisel olarak yap da diyordu, istersen. Bak, şimdi – doğru mu, doğru değil mi bu?"

"Vallahi, evet – evet, doğru ama bunun ortalığı nasıl ayağa kaldıracağını, bir yabancının buraya bu kadar güvenmesinin Hadleyburg için ne büyük bir övgü olacağını düşündüğümde–"

"Ah, elbette, bütün bunları ben de biliyorum; ama durup bir düşünseydin, o doğru insanı *bulamayacağımızı* anlayacaktın, çünkü o kişi mezarında yatıyor, arkasında çoluk çocuk, akraba falan da bırakmadı; sonra o para çok gereksinme duyan birine gittiği ve bundan kimse zarar görmediği sürece, sonra – sonra–"

Bayan Richards konuşamaz oldu, ağlamaya başladı. Kocası onu yatıştıracak bir söz bulmaya çalıştı, biraz sonra da şunu söyledi:

"Ama sonunda Mary, en iyisi neyse o olmalı – *olmalı*, bunu biliyoruz. Ayrıca şunu da aklımızdan çıkarmamalıyız, bu öyle düzenlenmişti ki–"

"Düzenlenmişmiş! Ah, her şey düzenlenmiş oluyor, insan aptalca davrandığında bir çıkış yolu bulmak zorunda kalınca. Aynı şekilde bu paranın bu özel yolla bize gelmesi de düzenlenmişti, sen de kalkıp Yaradan'ın tasarladıklarına parmak sokmayı kendine görev bildin – peki, kim verdi sana bu hakkı? Kötücüllüktü bu, tam olarak kötücül bir şey – düpedüz günahkârca bir haddini bilmezlikti, bundan sonra – pısırıkça ve alçakgönüllü bir bilmem ne profesörlüğü yapmaya kalkışmak yok "

"Ama Mary, yaşamımız boyunca bütün köy halkı gibi nasıl eğitilmiş olduğumuzu biliyorsun, yapılacak dürüstçe bir şey olduğunda durup bir an bile düşünmememiz ilikilerimize işleyinceye kadar–"

"Ah, ben biliyorum bunu, biliyorum – dürüst olmak için sonu gelmez bir eğitim, eğitim, eğitim aldık – günaha

kışkırtılmanın her türlüsüne karşı, ta beşikten beri dürüstlük kalkanına büründük, bu nedenle de *yapay* bir dürüstlüktü bu; günah işlemeye kışkırtıldığımız zaman da, bu gece de gördüğümüz gibi, su gibi dayanıksız bir kalkan bu. Tanrı biliyor ya, şimdiye kadar o taşlaşmış, yok edilemez dürüstlüğümde hiçbir kuşku gölgesi ya da belirtisi gözlemlemedim – oysa şimdi ilk büyük ve gerçek günaha teşvik karşısında kalınca, ben – Edward, benim inancım o ki, bu köyün dürüstlüğü de benimki kadar çürükmüş, seninki kadar çürükmüş. Kötü bir köy bu, acımasız cimri bir köy; kendisini böylesine ünlü kılan, kendini bu kadar beğenmesine yol açan bu dürüstlükten başka hiçbir erdemi yok şu dünyada; bu nedenle bana yardım et, ben gerçekten şuna inanıyorum ki, bu köyün dürüstlüğü büyük bir günaha teşvik durumuyla karşı karşıya kaldığı gün, o büyük ünü üst üste dizilmiş kartlar gibi yerle bir olacak. Bak işte, ben itirafımı yaptım, kendimi daha iyi hissediyorum; ben hilekârın biriyim, bütün ömrüm boyunca bilmeden öyle olmuşum. Kimse bana bir daha dürüst demesin – bunu kabul edemem."

"Ben – vallahi Mary, ben de büyük ölçüde senin hissettiklerini hissediyorum, kesinlikle öyle hissediyorum. Ayrıca bu bana garip de görünüyor, çok garip. Böyle bir şeye hiçbir zaman inanamazdım – hiçbir zaman."

Bunun ardından uzun bir suskunluk geldi, ikisi de düşüncelere dalmıştı. Sonunda Bay Richards'ın karısı başını kaldırıp baktı ve şöyle dedi:

"Ne düşündüğünü biliyorum Edward."

Richards'da yakalanıvermiş birinin utanmış görünümü vardı.

"İtiraf etmeye utanıyorum Mary, ama–"

"Önemi yok Edward, ben de aynı soruyu düşünüyordum."

"Umarım öyledir. Haydi söyle."

"Sen şunu düşünüyordun, keşke insan Goodson'ın o yabancıya *söylediği sözün ne olduğunu* tahmin ederek bulabilse."

"Tam olarak doğru. Kendimi suçlu hissediyorum ve utanıyorum. Ya sen?"

"Ben bunların ötesine geçtim. Şimdi burada bir sıralama yapalım, sabahleyin bankanın kasası açılıp da çuval oraya teslim edilinceye kadar başında beklememiz gerekiyor... Aman Tanrım, ah Tanrım – keşke o hatayı yapmamış olsaydık!"

Sıralama yapılmıştı, Mary şöyle dedi:

"Açıl susam açıl – ne olabilirdi o söz acaba? O sözün ne olduğunu gerçekten merak ediyorum. Ama gel, gidip yatalım artık."

"Uyumak için mi?"

"Hayır, düşünmek için."

"Evet, düşünmek için."

Bütün bunlar olup biterken, Coxlar da artık ağız dalaşını bitirmişler, barışmışlardı; yatmaya hazırlanıyorlardı – düşünmek, düşünmek, yatağın içinde dönüp durmak, pişmanlık duymak, Goodson'ın yolunu kaybetmiş olan o zavallı adama söylediği sözün ne olduğunu endişeler içinde düşünüp durmak üzere; altın değerindeki o sözü, kırk bin dolar, üstelik nakit olarak kırk bin dolar getirecek sözü.

Köyün telgraf binasının o gece her zamankinden geç saatte açık olmasının nedeni şuydu: Cox'un gazetesinde çalışan ustabaşı Associated Press'in yerel temsilcisiydi. Onursal temsilcisiydi de denebilir buna, çünkü yılda kabul edilmeye değecek ancak otuz sözcük gönderebiliyordu. Oysa bu kez durum farklıydı. Yakaladığı haberin ne olduğuyla ilgili olarak gönderdiği nota anında yanıt geldi:

Haberi bütün olarak gönder – tüm ayrıntılarıyla – bin iki yüz sözcük.

Dev boyutlu bir emir! Ustabaşı haberi istenen sözcük sayısıyla başından sonuna kadar yazarak tamamladı, artık eyaletin en gururlu adamıydı. Ertesi sabah kahvaltı saatinde Yozlaştırılamaz Hadleyburg'un adı, Montreal'den Körfez'e, Alaska buzullarından Florida'nın portakal bahçelerine kadar Amerika'da herkesin ağzındaydı; milyonlarca, milyonlarca insan o yabancıyı, onun para çuvalını konuşuyor, doğru adamın bulunup bulunamayacağını merak ediyor ve bu konuyla ilgili daha çok haberin hemen gelmesini umut ediyordu.

2

Hadleyburg köyü, dünyaca ünlü olmuş – şaşırmış – mutlu – kendini beğenmiş bir durumda uyandı. Hayallere sığmayacak bir kendini beğenmişlik içinde. Önde gelen on dokuz vatandaşıyla karıları birbirlerinin ellerini sıktılar, yüzleri mutlulukla parlıyordu, gülümsüyorlardı, olay için birbirlerini kutluyorlardı; *bu* şeyin, sözlüklere sonsuza dek yaşayacak olan yeni bir sözcük, *yozlaştırılamaz*'la eş anlamlı Hadleyburg sözcüğünü eklediğini söylüyorlardı! İkinci derecedeki ve daha önemsiz vatandaşlarla onların karıları da buna çok benzer bir tarzda davranarak dolaşıyorlardı. Herkes altın çuvalını görmek üzere barkaya koştu, öğle saatinden önce de Brixton'dan ve bütün komşu köylerden üzüntülü ve kıskanç kalabalıklar akın akın gelmeye başladı, o gün öğleden sonra ve ertesi gün de her yerden muhabirler üşüştü: Çuvalın varlığını ve öyküsünü doğrulamak, her şeyi yeni baştan yazmak, çuvalın, Richardsların evinin, bankanın, Presbyterian kilisesinin, Baptist kilisesinin, köy meydanının, sınamanın yapılıp paranın teslim edileceği belediye binasının hızla çiziktirilmiş resimlerini yapmak için; Richardsların, bankacı Pinkerton'ın, Cox'un, ustabaşının, muhterem Peder Burgess'in, posta müdürünün – hatta aylak aylak dolaşıp duran, iyi huylu, hiç dikkate alınmayan o saygısız balıkçı, avcı, erkek çocukların arkadaşı, başıboş

köpeklerin dostu, köyün tipik "Sam Lawson"u olan Jack Halliday'in bile – resimlerini yapmak için. O ufak tefek, aptal aptal gülümseyip duran, saçı başı yağlı Pinkerton, çuvalı gelenlerin hepsine gösterdi; terli avuçlarını kendinden hoşnut bir havayla ovuşturarak, köyün o güzelim eski dürüstlük ünü ve bu ünün böylesine harika bir biçimde doğrulanmış olması üzerine uzun uzun konuştu; bu örneğin artık Amerikan dünyasının dört bir yanına yayılacağını, ahlakın yeniden canlanmasında çığır açıcı bir örnek oluşturacağını umduğunu ve buna inandığını belirtti.

Haftanın sonu geldiğinde her şey yeniden yatışmış durumdaydı, gururun ve sevincin getirdiği o çılgınca sarhoşluğun yerini yumuşak, tatlı, sessiz bir zevk –bir tür derin, adsız, söze dökülemeyecek hoşnutluk– almıştı. Bütün yüzlerde hüzünlü, kutsal bir mutluluk okunuyordu.

Sonra bir değişiklik oldu. Bu yavaş yavaş gelen bir değişiklikti: Öylesine yavaş oldu ki, başladığını gösteren işaretler hemen hemen hiç kimsenin gözüne çarpmadı; her zaman her şeyi gören, üstelik o ne olursa olsun hep alaya alan Jack Halliday dışında belki hiç kimse bunlara dikkat bile etmedi. Jack Halliday, bir iki gün önce o kadar mutlu görünmeyen insanlar hakkında sağa sola alaylı sözler savurmaya başladı; sonra yeni ortaya çıkan bu durumun derinleşerek tam bir mutsuzluğa dönüşmekte olduğunu iddia etti; sonra da bu durumun hasta bir görünüme bürünmekte olduğunu belirtti; son olarak da herkesin çok dalgın, düşünceli ve unutkan bir havaya girdiğini, kendisinin köydeki en alçak adamın bile pantolonun cebindeki bir senedi, içine düşmüş olduğu rüya halinden uyandırmadan çalabileceğini söyledi.

Bu aşamada –ya da bu aşamanın bir yerlerinde– önde gelen on dokuz hane halkının her birinde insanların kafalarından yatma saatinde şöyle bir deyiş –çoğunlukla bir iç çekişle birlikte– geçti: "Ah, Goodson'ın söylemiş olduğu o söz ne *olabilirdi* acaba?"

Sonra –bir titremeyle birlikte– adamın karısından hemen şu yanıt geliyordu:

"Ah, yapma! Hangi korkunç düşünce dolaşıyor zihninde? Uzaklaştır şunu oradan, Tanrı hakkı için!"

Ama bu soru o adamların zihninden yeniden beliriyordu – ve aynı sert yanıtı alıyordu. Ama daha zayıf bir sesle.

Üçüncü gece o adamlar aynı soruyu bir kez daha soruyorlardı – ızdırap içinde, farkında olmadan. Bu kez –ertesi gece– karıları yerlerinde hafif hafif debeleniyor, bir şey söylemeye çalışıyorlardı. Ama söylemiyorlardı.

Ondan sonraki gece dillerinin olduğunu keşfediyor, özlem içinde yanıt veriyorlardı:

"Ah, keşke *tahmin edebilsek*!"

Halliday'in yorumları, günbegün daha çok, daha da göze çarpacak biçimde tatsız ve küçük düşürücü oluyordu. Halliday büyük bir hevesle çevrede dolaşıyor, köye, tek tek insanlara ve kitlelere kahkahalarla gülüyordu. Ama onun kahkahası bu köyde sesi duyulan tek kahkahaydı: Kahkahalar, kof ve yaslı bir boşluğun, hiçliğin içine düşüyordu. Hiçbir yerde tek bir gülümseme bulma olanağı bile yoktu. Halliday yanında fotoğraf makinesiymiş gibi üç ayak üzerinde duran bir sigara tabakası taşıyor, yoldan geçen herkesi durduruyor, o şeyi ona yöneltip, "Hazır ol! – şimdi memnun görün lütfen." diyordu, ama onun bu çok büyük boyutlu şakası bile o kasvetli yüzleri şaşkınlığa uğratarak herhangi bir biçimde yumuşatamıyordu.

Böyle üç hafta geçti – bir hafta kalmıştı. Cumartesi akşamıydı – akşam yemeğinden sonra. Daha önceki cumartesi akşamından önceki telaşın, koşuşturmanın, alışverişin ve şakalaşmaların tersine, sokaklar bomboş ve ıssızdı. Richards'la yaşlı karısı küçük salonlarında ayrı yerlerde oturuyorlardı – perişan bir halde, düşünceye dalmış olarak. Bu artık onların akşam alışkanlığı olmuştu. Ömür boyu edinmiş oldukları o okuma, örgü örme, memnun memnun sohbet et-

me ya da konuklarını ağırlama ya da onları ziyaret etme alışkanlığı bitmiş, yok olmuş, unutulmuştu, çağlar önce – iki ya da üç hafta önce; artık kimse konuşmuyordu – bütün köy evde oturuyor, iç çekiyor, endişelere kapılıyor, susuyordu. O sözü tahmin ederek bulmaya çalışıyordu.

Postacı bir mektup bıraktı. Richards zarfın üstünde yazılanlara ve damgasına kayıtsızca, şöyle bir göz attı –onun aşina olmadığı şeylerdi bunlar, ikisi de– mektubu masanın üstüne fırlattı, zihninde olmuş olabilecekleri ve o umutsuz, sıkıcı dertlerini kaldığı yerden alıp yeniden düşünmeye başladı. İki ya da üç saat sonra karısı bıkkın bir havayla yerinden kalktı, iyi geceler bile demeden –bu artık adet olmuştu– yatmaya gidiyordu – ama mektubun yanında durdu ve ölgün bir ilgiyle bir süre gözden geçirdi, sonra zarfı yırtıp açtı, hızla okumaya başladı. İskemlesini arkaya kaydırmış, çenesi dizlerinin arasında orada oturmakta olan Richards bir şeyin yere düştüğünü duydu. Bu karısıydı. Hemen yerinden fırlayıp onun yanına koştu, ama kadın bağırarak şöyle dedi:

"Beni rahat bırak, ben çok mutluyum, mektubu oku – oku şunu!"

Richards mektubu okudu. Mektubun içindekileri başı dönerek yuttu. Mektup uzak bir eyaletten geliyordu ve içinde şunlar yazıyordu:

Ben sizin için bir yabancıyım ama bunun önemi yok: Size anlatacak bir şeyim var. Meksika'dan vatana yeni döndüm ve o öyküyü öğrendim. O sözü kimin söylediğini siz elbette bilmiyorsunuz, ama ben biliyorum; üstelik bunu gerçekten bilen hayattaki tek kişi benim. O adam GOODSON'dı. Onu çok iyi tanıyordum, yıllar önce. Tam o gece sizin köyünüzden geçiyordum; gece yarısı treni gelinceye kadar Goodson'ın konuğu olmuştum. Karanlıkta onun o sözü yabancıya söylediğini duydum – bu Hale Alley'de oldu. Go-

odson'la ben eve dönerken yolun geri kalan kısmında ve onun evinde sigara içerken o şey hakkında konuştuk. Konuşması sırasında Goodson, sizin köyünüzdeki pek çok kişinin adından söz etti – çoğu hakkında söyledikleri pek de hoş şeyler değildi, ama iki üç kişiden olumlu bahsetti; bu ikinci gruptakilerin arasında siz de vardınız. "Olumlu" diyorum – daha güçlü bir sıfat kullanmıyorum. Goodson'ın köydeki hiç kimseyi –bir tek kişiyi bile– gerçekten *sevmediğini* söylediğini anımsıyorum; ama siz –*sanıyorum* siz olduğunu söyledi– bundan neredeyse eminim – bir keresinde ona çok büyük bir hizmette bulunmuşsunuz, belki de yaptığınız hizmetin değerinin tam olarak farkında olmadan; keşke bir servetim olsaydı diyordu; öldüğü zaman onu size bırakacaktı, geri kalan vatandaşların her birini de teker teker lanetleyecekti. Şimdi, ona bu hizmette bulunan kişi siz idiyseniz, onun yasal varisi oluyorsunuz ve altın çuvalını almaya hak kazanıyorsunuz. Ben sizin şerefli ve dürüst biri olduğunuza güvenebileceğimi biliyorum, çünkü Hadleyburglu birinde bu erdemler hiç şaşmaz bir biçimde devralınmış erdemlerdir, bu nedenle ben de o sözü size açıklayacağım. Bunu, eğer doğru insan siz değilseniz bile, doğru insanı arayıp bulacağınızdan ve zavallı Goodson'ın sözü edilen hizmet için şükran borcunun ödenmesini sağlayacağınızdan bütünüyle emin olarak yapıyorum. O söz şuydu: "SEN HİÇ DE KÖTÜ BİR ADAM DEĞİLSİN: GİT, KENDİNİ ISLAH ET."

HOWARD L. STEPHENSON

"Ah, Edward, bu para bizim, ben de öylesine müteşekkirim ki, ah öylesine müteşekkirim ki –beni öp canım, öpüşmeyeli yıllar oldu– buna o kadar gereksinmemiz var ki –paraya– sen de artık Pinkerton'dan ve onun bankasından kurtuldun, kimse artık köle falan olmayacak, sevincimden havalara uçacak gibi oluyorum."

Karı koca orada, kanepenin üzerinde birbirlerini okşayarak mutlu bir yarım saat geçirdiler; eski günler geri gelmişti – birbirlerine kur yaptıkları zaman başlayan ve yabancı o ölümcül parayı getirinceye kadar sürüp giden eski günler. Biraz sonra Richards'ın karısı şöyle dedi:

"Ah, Edward, ona o büyük hizmette bulunman ne büyük bir şans olmuş, zavallı Goodson! Ondan hiç hoşlanmazdım ama şimdi onu seviyorum. Senin bundan hiç söz etmemen ya da bununla hiç övünmemen iyi ve güzel bir şey." Sonra hafiften suçlayıcı bir havayla, "Ama *bana* söylemiş olman gerekirdi Edward, bundan karına söz etmiş olman gerekirdi, biliyorsun."

"Vallahi, ben – eee – vallahi Mary, anlıyorsun ya–"

"Şimdi ahlamayı vahlamayı kes de bana şunu anlat Edward. Seni hep sevdim, şimdi de seninle gurur duyuyorum. Herkes bu köyde yalnızca tek bir iyi yürekli, cömert kişinin bulunduğuna inanıyor, şimdi anlaşıldı ki o kişi sensin – Edward neden bana söylemiyorsun?"

"Vallahi – eee – eee – İşte, söyleyemem."

"*Söyleyemez* misin? Neden söyleyemezsin?

"Anlıyorsun ya, o – vallahi, o – söylemeyeceğime söz verdirdi bana."

Karısı onu baştan ayağa süzdü ve çok yavaş konuşarak şöyle dedi:

"Sana – söz mü – verdirdi? Edward bunu bana neden söylüyorsun?"

"Mary, sen benim yalan söyleyeceğimi mi sanıyorsun?"

Karısı bir süre aklı karışmış ve suskun bir durumda kaldı, sonra elini kocasının elinin içine koyup şöyle dedi:

"Hayır... hayır. Biz, bulunduğumuz sağlam yerden yeterince uzaklara sürüklendik – Tanrı bizi bundan korusun! Ömrün boyunca senin ağzından bir tek yalan çıkmadı. Oysa şimdi – altımızdaki her şeyin temeli yıkılıp ufalanıyor gibi görünürken biz – biz–" Sesi bir an çıkmaz oldu, sonra kırık

bir sesle şöyle dedi: "Bizi günaha kışkırtma... Bence sen o sözü verdin Edward. Bırak o söz verilmiş olarak kalsın. Biz o alandan uzak duralım. Artık – bunların hepsi geçip gitti, yeniden mutlu olalım, zaman her yeri bulutların kaplayacağı bir zaman değil."

Edward buna katılmak için kendisini zorlaması gerektiğini hissetti, çünkü zihninde meraklı bir soru dolaşıp duruyordu – Goodson'a yapmış olduğu o hizmetin ne olduğunu anımsamaya çalışıyordu.

Karı koca gecenin büyük bir kısmında uyumadan yattılar; Mary mutlu ve meşguldü, Edward meşguldü ama o kadar mutlu değildi. Mary o parayla ne yapacağını planlıyordu, Edward da o hizmeti anımsamaya çalışıyordu. Başlangıçta, Mary'ye söylemiş olduğu yalan nedeniyle vicdan azabı çekiyordu – eğer söylediği şey yalan idiyse. Üzerinde epeyce bir düşündükten sonra – varsayalım ki bu bir *yalandı?* Ne olurdu o zaman? Bu o kadar da büyük bir mesele miydi? Biz hep yalanları *oynayıp durmuyor* muyuz? O zaman neden yalan *söylemeyelim?* Mary'ye bak – onun ne yaptığına bak. Kendisi dürüst davranmak için, o iş için koşuştururken, o ne yapıyordu? Kâğıtlar ortadan kaldırılıp yok edilmediği ve parayı ellerinde alıkoymadıkları için hayıflanıyordu! Hırsızlık yapmak yalan söylemekten daha iyi bir şey midir?

Bu nokta artık acı vermez oldu – yalan art alana kaydı ve arkasında bir rahatlama duygusu bıraktı. Ondan sonraki nokta öne çıktı: Kendisi o hizmette bulunmuş muydu? Vallahi, işte, Stephenson'ın mektubunda sözü edilen Goodson'ın kendi gösterdiği kanıt vardı ortada; bundan daha sağlam kanıt olamazdı – hatta bu, onun bu hizmette bulunmuş olduğunun somut *kanıtıydı.* Elbette. O zaman bu mesele halledilmiş oluyordu... Hayır, tam olarak değil. İçi yanarak, bu kim olduğu bilinmeyen Bay Stephenson'ın o hizmette bulunanın Richards mı, bir başkası mı olduğu konusunda birazcık kuşkusu olduğunu anımsadı – ve ah, Tanrım, Step-

henson, aslında Richards'ın şerefli biri olup olmadığını anlamak istemişti! O paranın nereye gitmesi gerektiğine Richards'ın bizzat kendisinin karar vermesi gerekiyordu – ve Bay Stephenson, Richards yanlış kişiyse, şerefli davranarak onun gidip doğru kişiyi bulacağından kuşku duymuyordu. Ah, bir insanı bu duruma düşürmek çok çirkin bir şeydi – ah, Stephenson, bu kuşkuyu neden ortadan kaldırmamıştı? Bu kuşkuyu neden ille de devreye sokmak istemişti?

Daha da ilerisini düşündü. Nasıl olmuştu da Stephenson'ın zihninde doğru adamı gösteren ad olarak *Richards*'ın adı kalmıştı, başka birinin adı değil? Bu iyi görünüyordu. Evet, çok iyi görünüyordu. Aslında giderek daha iyi, daha iyi görünüyordu, ta sonuna kadar, yavaş yavaş güç kazanarak olumlu bir *somut kanıt*'a dönüşünceye kadar. O zaman Richards bu meseleyi hemen zihninden uzaklaştırdı, çünkü bir kanıtın bir kez saptandıktan sonra öyle bırakılması gerektiği yolunda kişisel bir sezgisi vardı.

Artık kendini oldukça rahatlamış hissediyordu, oysa hâlâ onu zorlayarak dikkatine çarpıp duran başka bir ayrıntı vardı: Elbette kendisi o hizmette bulunmuştu – bu sağlama bağlanmıştı, iyi ama *neydi* o hizmet? Bunu anımsaması gerekiyordu – anımsayıncaya kadar da uyuyamayacaktı; bunu anımsamak, zihninin tam olarak huzura kavuşmasını sağlayacaktı. Bu nedenle o da düşündü, düşündü. Düzinelerce şeyi zihninden geçirdi –yapılmış olabilecek hizmetleri, hatta olası hizmetleri– ama bunların hiçbiri yeterli görünmüyordu, hiçbiri büyük görünmüyordu, hiçbiri bu paraya –Goodson'ın, vasiyetnamesinde bırakmayı istemiş olduğu servete– değer görünmüyordu. Sonra şu da vardı ki, kendisi o hizmetleri yapmış olduğunu anımsayamıyordu. Peki öyleyse – peki öyleyse – bir adamın böylesine olmayacak ölçüde şükran duyduğunu gösterecek şey, ne *türden* bir hizmet olurdu? Ah – ruhunu kurtarmak! O hizmet bu olmalıydı. Evet, şimdi anımsayabiliyordu bir zamanlar nasıl kendisinin Goodson'ı

dürüstlük yoluna sokmaya çalıştığını, bunu başarmak için çok uzun bir zaman – üç ay diyecekti, ama daha yakından inceleyince bu süre kısalarak bir aya, sonra bir haftaya, sonra bir güne indi, sonra da hiçliğe. Evet, şimdi anımsamıştı, kendisine hiç de hoş gelmeyen bir canlılıkla, Goodson ona cehenneme gitmesini, kendi işine bakmasını söylemişti – *onun* Hadleyburg'un peşine takılıp cennete gitmek gibi bir özlemi yoktu!

Böylece bu çözüm de başarısız oldu – Kendisi Goodson'ın ruhunu kurtaramamıştı. Richards'ın cesareti kırıldı. Sonra, kısa bir süre sonra zihninde başka bir fikir belirdi. Goodson'ın mülkünü kurtarmış mıydı acaba? Hayır, bu işe yaramıyordu – Goodson'ın hiç mülkü yoktu. Peki, yaşamını? Tamam, işte buydu! Elbette. Vallahi, bunu daha önce de düşünebilirdi aslında. Bu kez doğru yoldaydı, kesinlikle. İmgelem gücünün çarkları bir dakika içinde hızla dönmeye başlamıştı artık.

Ondan sonra içini tüketen iki uzun saat boyunca Goodson'ın yaşamını kurtarmakla uğraştı. Onun canını her türlü zor ve tehlikeli yola başvurarak kurtardı. Her bir durumda Goodson'ın canını belli bir noktaya kadar doyurucu bir yolla kurtarıyordu, sonra tam bu kurtarışına gerçekten iyice ikna olmaya başlarken, bu işi baştan sona olanaksız kılan baş belası bir ayrıntı ortaya çıkıveriyordu. Boğulma meselesinde olduğu gibi örneğin. O durumda kendisi denizin açıklarına kadar yüzmüş, kocaman bir kalabalık seyredip alkışlarken Goodson'ı baygın bir halde çeke çeke kıyıya çıkarmıştı; ama her şeyi başından sonuna kadar düşünüp de tam bununla ilgili her şeyi anımsamaya başlarken, ortaya her şeyi mahveden bir sürü ayrıntı çıkmaya başlıyordu: Köy halkı böyle bir olayın olduğu koşulları bilirdi, Mary'nin bundan haberi olurdu, belki "değerini tam olarak bilmeden" yaptığı, gözlerden kaçmış bir hizmet olmak yerine, kendi belleğinde sahne ışıkları gibi pırıl pırıl parlayıp duran bir şey olurdu bu.

Sonra tam bu noktada, kendisinin zaten yüzme bilmediğini anımsayıverdi.

Ah – ta başından beri gözden kaçırmakta olduğu bir nokta *vardı*: Bunun, "belki değerini tam olarak bilmeden" yaptığı bir hizmet olması gerekiyordu. Vallahi, gerçekten de bunun çok kolay yakalanacak – bütün öteki yollardan çok daha kolay bir av olması gerekiyordu. O şeyi, hiç şaşmadan, yavaş yavaş ilerleyerek buldu da. Yıllar yıllar önce Goodson, Nancy Hewitt adında çok tatlı ve güzel bir kızla evlenmeye çok yaklaşmıştı, ama evlilik anlaşması şu ya da bu nedenle bozulmuştu, kız ölmüştü, Goodson da hiç evlenmedi, bekâr kaldı; zamanla huysuz bir insan oldu ve insan ırkından açıkça nefret eden biri oldu. Kızın ölmesinden hemen sonra köy halkı kızın damarlarında bir kaşık kadar zenci kanı taşıdığını keşfetti ya da keşfettiğini sandı. Richards epeyce düşünüp bu ayrıntılar üzerinde çalıştı; sonunda bunlarla ilgili bazı şeyleri anımsadığını sandı; uzun süre ihmal edilmiş olmaları nedeniyle bunlar aklında yanlış kalmış olmalıydı herhalde. Zenci kanıyla ilgili şeyi keşfedenin ve bunu bütün köye söyleyenin *kendisi* olduğunu belli belirsiz anımsıyor gibiydi. Köylülerin Goodson'a bunu nereden öğrendiklerini söylediklerini, böylece Goodson'ın o lekeli kızla evlenmesini kendisinin engellemiş olduğunu, "değerini tam olarak bilmeden", aslında böyle bir hizmette bulunduğunu *bilmeden* ona büyük bir iyilikte bulunmuş olduğunu belli belirsiz anımsıyor gibiydi; ama Goodson bu hizmetin değerini bilmişti; Goodson nasıl da son anda kıl payı sıyrılmıştı bu işten; böylelikle mezarına, kendisine bu iyiliği yapan kişiye karşı şükran duygularıyla dolu olarak ve ona bırakacak bir serveti olmasını dileyerek gitmişti. Her şey artık apaçık ve yapyalın ortadaydı; Richards aklından yeniden geçirdikçe, bu olayın daha da aydınlık, daha da kesin olduğunu anlıyordu; sonunda tatmin olmuş ve mutlu bir halde uyumak üzere yatağına rahatça yerleştiğinde, bütün olayı sanki dün olmuş gibi

anımsadı. Aslında Goodson'ın kendisine karşı şükran duyguları içinde olduğunu söylemiş olduğunu da belli belirsiz anımsadı. Bütün bunlar olurken, Mary de kendisi için aldığı bir eve ve gittiği kilisenin papazına aldığı bir çift terliğe altı bin dolar harcamış, sonra da huzur içinde uykuya dalmıştı.

Aynı cumartesi akşamı postacı öteki vatandaşların hepsine birer mektup getirdi – toplam olarak on dokuz mektup. Bu mektupların arasında birbirine benzeyen iki zarf yoktu; oysa içlerindeki mektuplar, biri dışında ayrıntılar açısından birbirinin tıpı tıpına aynıydı. Bunlar Richards'ın aldığı mektubun tıpı tıpına kopyalarıydı –elyazısı ve her şeyi– hepsi de Stephenson tarafından imzalanmıştı, ama Richards'ın adı yerine, mektubu alacak her bir kişinin kendi adı yazılmıştı.

Bütün gece boyunca, önde gelen on sekiz vatandaş aynı sınıftan kardeşleri olan Richards'ın yapmakta olduğu şeyi aynı sırayla yaptılar. Barclay Goodson'a farkında olmadan ne gibi dikkate değer bir hizmette bulunduklarını anımsamaya harcadılar bütün enerjilerini. Bu durumların hiçbirinde bunu yapmak kolay bir iş değildi; gene de bu işi başardılar.

Onlar bu işle uğraşırlarken, karıları da geceyi o parayı harcamakla geçirdiler, bu da kolay bir işti. O tek gece boyunca on dokuz eşin her biri, çuvalda bulunan kırk bin dolardan ortalama yedişer bin dolar –toplam olarak yüz otuz üç bin dolar– harcamıştı.

Ertesi gün Jack Halliday'i bir sürpriz bekliyordu. Halliday önde gelen on dokuz vatandaşın ve karılarının yüzlerinde o huzurlu ve kutsal ifadenin yeniden belirmiş olduğunu gördü. Bunu anlayamıyordu, bu ifadeyi zedeleyebilecek ya da rahatsız edebilecek herhangi bir söz de icat edemiyordu. Bu nedenle de yaşamından memnun olmama sırası ona gelmişti. Bu mutluluğun nedenleri olabilecek şeyler, kişisel tahminleri, her bir durumda, incelenince boşa çıkıyordu. Bayan Wilcox'a rastlayıp da yüzündeki o yumuşak mutluluk ifade-

sini görünce, kendi kendine "Kedisi yavrulamış." dedi – gidip bunu kadının aşçısına sordu; kedi yavrulamamıştı, aşçı da mutluluğu görüp yakalamıştı ama nedenini bilmiyordu. Halliday aynı mutluluğun kendinden geçme ifadesini (köydeki takma adıyla) "Shadbelly" Billson'ın yüzünde de görünce, Billson'ın komşularından birinin bacağının kırılmış olduğundan emin oldu, ama soruşturma durumun böyle olmadığını gösterdi. Gregory Yates'in yüzündeki dingin mutluluk tek bir anlama gelebilirdi – kayınvalidesini kaybetmiş olmalıydı, ama bunun da bir yanılgı olduğu ortaya çıktı. "Sonra Pinkerton – Pinkerton – kaybedeceğini sandığı on sentlikler toplamış." Ve bu böylece sürüp gitti. Bazı durumlarda tahminler ister istemez birer kuşku olarak kalıyordu, başka bazı durumlarda da bu tahminlerin yanılgılar olduğu ortaya çıkıyordu. Halliday kendi kendine, "Ne olursa olsun, sonunda iş şuna gelip dayanıyor ki, geçici olarak cennette bulunan on dokuz Hadleyburglu aile var: Bunun nasıl olduğunu bilmiyorum, tek bildiğim, Yaradan'ın bugün izne çıkmış olduğu." dedi.

Komşu eyaletten bir mimarla inşaatçı, yakınlarda bu sönük köyde bir işyeri açmayı göze almışlardı, işyerinin levhası bir haftadır asılı duruyordu. Henüz tek bir müşteri bile gelmemişti, adamın umudu kırılmıştı, geldiğine pişmandı. Ama havası şimdi birden değişivermişti. Önce bir, sonra da başka bir vatandaşın karısı ona gizlice şöyle dedi:

"Haftaya pazartesi benim evime gelin, ama şimdilik bu konudan hiç söz etmeyin. İnşaat yaptırmayı düşünüyoruz."

Adam o gün on bir davet aldı. O gece kızına mektup yazarak, öğrenci arkadaşıyla yaptığı evlilik sözleşmesinden vazgeçmesini istedi. Kızına o gencin çok üstünde biriyle evlenebileceğini söyledi.

Bankacı Pinkerton ve iki üç varlıklı kişi de kır evi yaptırmayı planladılar – ama beklediler. Bu tür insanlar dereyi görmeden paçaları sıvamazlar.

Wilsonlar yepyeni, görkemli bir olay düzenlediler – bir kıyafet balosu. Bu konuda gerçekten bir söz vermediler, ama bütün tanıdıklarına gizlice bu meseleyi düşünmekte olduklarını ve bu baloyu vermeleri gerektiğine inandıklarını söylediler – "Eğer verirsek, siz de davet edileceksiniz elbette." dediler. İnsanlar şaşırmışlardı; birbirlerine, "Vallahi, deli bunlar, şu yoksul Wilsonlar, bunu yapmaya onların paraları yetmez ki!" diyorlardı. On dokuz kadın arasından birkaçı yalnızken kocalarına, "İyi bir fikir bu: Onların yapacağı bu kötü şey gelip geçinceye kadar biz hiçbir şey yapmayız; sonra *biz* onu gölgede bırakacak bir balo veririz." dediler.

Günler gelip geçiyordu, gelecekte yapılacak bol keseden harcamaların parasal miktarı da gittikçe yükseliyor, daha da çılgınca boyutlara varıyor, daha aptalca ve gözü kara bir havaya bürünüyordu. Durum öyle görünmeye başlamıştı ki, sanki on dokuz hanenin her bir üyesi o kırk bin doların hepsini harcamakla kalmayacak, parayı eline aldığında gerçekten borca batacaktı. Başı dönmüş olan bazı insanlar harcama planları yapmakla kalmadılar: Gerçekten harcamalar yaptılar – krediyle alarak. Arsa, ipotekle bina, çiftlikler, spekülasyonla hisse senetleri, güzel giysiler, atlar, daha başka çeşitli şeyler aldılar, bonoları ödediler, geriye kalan miktar için de parasal yükümlülüklere girdiler on gün sonrası için. Biraz sonra akılları başlarına gelince yeniden düşünmeye başladılar, Halliday pek çok yüzü korkunç bir endişenin kaplamakta olduğunu gördü. Gene aklı karıştı, buna ne anlam vereceğini bilemiyordu. "Wilcoxların kedi yavruları ölmedi, çünkü hiç doğmamışlardı, kimsenin bacağı kırılmadı, kayınvalidelerin sayısında azalma yok, *hiçbir şey* olmadı – bu çözülmesi olanaksız bir sır."

Aklı karışmış bir adam daha vardı – Muhterem Peder Bay Burgess. Günlerce her nereye gitse, insanlar onun peşinden geliyor ya da onun gelmesini bekliyor gibiydi, ne za-

man ıssız bir köşeye çekilse, o on dokuz kişiden biri mutlaka ortaya çıkıyor, eline gizlice bir zarf tutuşturuyor, fısıldayarak, "Cuma akşamı, belediye binasında açılmak üzere." diyor, sonra suçlu biriymiş gibi kayıplara karışıyordu. Muhterem Peder Bay Burgess, çuvalın sahibi olduğunu iddia edecek tek bir kişi olabileceğini biliyordu – ama Goodson ölmüş olduğundan, bu kuşkuluydu – oysa bütün bu kalabalığın çuvalda hak iddia edebileceği onun aklına hiç gelmemişti. Sonunda o çok önemli cuma günü geldiğinde, elinde on dokuz zarf bulunduğunu gördü.

3

Belediye binası daha önce göze hiç bu kadar güzel görünmemişti. Ucundaki platformun arkasında gösterişli bayraklar sallanıyordu, duvarlar boyunca da aralıklarla kurdele biçiminde bağlanmış bayraklar asılmıştı, balkonların önleri bayraklarla kaplanmıştı, destek sütunlarına bayraklar sarılmıştı, bütün bunlar yabancıyı etkilemek içindi, çünkü kendisi oldukça büyük bir gösteriyle oraya gelecekti, büyük ölçüde de basınla bağlantılı olacaktı. Bina ağzına kadar doluydu. Dört yüz on iki sabit koltuk dolmuştu, ayrıca yanlardaki koridorlara da fazladan altmış sekiz iskemle tıkıştırılmıştı, platformun merdivenleri de doluydu, bazı seçkin yabancılar için platformun üzerine koltuklar yerleştirilmişti, ön kısımla platformun kenarlarını ayıran nal şeklinde konmuş masalarda dört bir yandan gelmiş muhabirlerin oluşturduğu güçlü bir hazır kuvvet oturuyordu. Bu, köyün o güne dek oluşturduğu en iyi donatılmış belediye sarayıydı. Orada hoş görülebilecek ölçüde pahalı bazı tuvaletler de vardı, birkaç durumda bunları giymiş olan hanımların bu tür giysilere pek alışık olmadıklarını gösteren bir havaları vardı. En azından köylüler onların böyle bir görünüşleri olduğu düşüncesindeydi, ama bu düşünce bu hanımların daha önce hiç bu gibi giysilerin içinde bulunmamış oldukları yolundaki bilgilerinden geliyor olabilirdi.

Altın çuvalı, platformun önünde, binada bulunan herkesin görebileceği bir yerde, küçük bir masanın üzerinde duruyordu. Belediye sarayındakilerin büyük bir çoğunluğu gözlerini dikmiş, içlerini yakan, ağızlarını sulandıran, hüzünlü ve yürek parçalayıcı bir ilgiyle seyrediyorlardı; on dokuz çiftin oluşturduğu azınlık da çuvala şefkatle, sevgiyle, sahipleri onlarmış gibi bakıyorlardı, bu azınlığın erkeklerden oluşan yarısı da biraz sonra seyircilerin alkışları ve kutlamaları için ayağa kalkıp yapacakları duygusal, kısa, hemen o anda oluşturuverecekleri teşekkür konuşmalarını kendi kendilerine yineleyip duruyorlardı. Arada bir de bu kişilerden biri, yeleğinin cebinden küçük bir kâğıt parçası çıkarıp, belleğini tazelemek için gizlice şöyle bir göz atıyordu.

Elbette konuşmaların yarattığı sürekli bir uğultu vardı – her zaman vardır. Saygıdeğer Bay Burgess ayağa kalkıp da elini çuvalın üstüne koyduğunda, içindeki mikropların kendisini kemirirken çıkardıkları sesi bile duyabilirdi, ortalık öylesine sessizdi. Bay Burgess çuvalın garip tarihçesini anlattı, sonra Hadleyburg'un çok eskilere dayanan ve hak etmiş olduğu o lakesiz dürüstlük ününden sıcak bir havayla ve köyün bu ünden duyduğu haklı gururdan söz ederek konuşmasını sürdürdü. Bu ünün, paha biçilemeyecek değerde bir hazine olduğunu, Yaradan sayesinde bu değerin ölçülemeyecek derecede artmış olduğunu söyledi, çünkü bu son olay bu ünün dört bir yana yayılmasına sağlamıştı, böylelikle Amerikan dünyasının gözlerinin bu köye çevrilmesini sağlamış ve kendisinin umduğu ve inandığı gibi, bu köyün adını ticari açıdan yozlaştırılamazlıkla sonsuza dek eşanlamlı kılmıştı. (Alkışlar.) "Peki, bu soylu hazinenin koruyucusu kim olacak – bir bütün olarak bu cemaat mi? Hayır! Bu sorumluluk bireyseldir, topluluğa özgü bir sorumluluk değil. Bugünden sonra her biriniz kişisel olarak onun özel koruyucularısınız, ona hiçbir zarar gelmemesi için teker teker sorumlusunuz – size verilen bu büyük koruyuculuk sorumluluğunu kabul

ediyor musunuz? (Yankılanan bir onaylama sesi.) O zaman her şey yolunda demektir. Bunu çocuklarınıza ve çocuklarınızın çocuklarına aktarın. Bugün tertemiz olduğunuz her türlü suçlamanın ötesindedir – onun böyle kalmasını sağlayın. Bugün topluluğunuz içinde kendisinin olmayan tek bir kuruşa dokunmak için kışkırtılabilecek tek bir kişi yoktur – bu erdemli tutuma uygun davranmayı titizlikle sürdürün. (Sürdüreceğiz! Sürdüreceğiz!) Kendimizle başka topluluklar arasında karşılaştırmalar yapma yeri burası değildir – onların bazıları bize karşı değer bilmez davranışlar içindeler, onların kendilerine göre tarzları var, bizim de kendimize göre, biz halimizden memnun olalım. (Alkışlar.) Söyleyeceklerim bunlar. Elimin altında, dostlarım, bizim ne olduğumuzla ilgili olarak bir yabancının çok şey anlatan tanıklığı duruyor, onun sayesinde dünya bundan böyle bizim ne olduğumuzu her zaman bilecek. Biz o yabancının kim olduğunu bilmiyoruz, ama ben sizlerin adına şükran duygularınızı sözlere döküyorum ve sizlerden onayladığınızı göstermek üzere seslerinizi yükseltmenizi istiyorum.

Salondakiler yekvücut olarak ayağa kalktılar, uzun süren bir dakika boyunca, şükran duygularını belirten bağırışların yarattığı gök gürültüleriyle duvarları salladılar. Sonra herkes yerine oturdu ve Bay Burgess cebinden bir zarf çıkardı. Zarfı yırtarak açtı, içinden küçük bir kâğıt parçasını çıkarırken salondakiler soluklarını tuttular. Bay Burgess kâğıtta yazılı olanları –yavaş yavaş ve etkileyici bir ses tonuyla– okudu, dinleyiciler sözcüklerinin her biri bir altın külçesi değerinde olan bu sihirli belgeyi, kendilerinden geçmiş bir dikkatle dinliyorlardı. "Zorluk içindeki o yabancıya söylediğim söz şuydu: Sen hiç de çok kötü bir adam değilsin. Git, kendini ıslah et!"

Sonra Bay Burgess sözlerine şöyle devam etti: "Biraz sonra burada alıntılanan sözün çuvalın içinde saklı olan sözle çakışıp çakışmadığını öğreneceğiz; çakıştığı anlaşılırsa –kuş-

kusuz çakışacaktır– bu altın çuvalı, köyümüzü ülkenin dört bir yanında ünlü kılan o eşi bulunmaz erdemin simgesi olarak, bundan böyle ulusun önünde dimdik ayakta duracak vatandaşımıza ait olacaktır – Bay Billson!"

Salondakilerin hepsi kendilerini duruma uygun düşecek bir alkış patlamasına hazırlamışlardı, ama bunu yapmak yerine, felce uğramış gibi bir görünüme büründüler, bir iki dakika süren derin bir sessizlik oldu, sonra ortalığı mırıldanmalardan oluşan bir fısıldaşma dalgası kapladı – aşağı yukarı şu tonda: "*Billson mu?* Ah, hadi canım, *olacak şey* değil bu! Bir yabancıya –*herhangi* birine– yirmi dolar vermek nerde, Billson nerde! Git sen onu dedemin külahına anlat!" Şimdi, tam bu noktada salondakiler yeni bir şaşkınlığın devreye girmesiyle birden soluklarını tuttular, çünkü salonun bir tarafında Papaz Yardımcısı Billson başını utanarak önüne eğmiş, ayakta dururken, başka bir tarafında Avukat Wilson'ın aynı şeyi yapmakta olduğunu keşfettiler. Şimdi de bir süre merak dolu bir sessizlik oldu.

Billson ile Wilson, dönüp uzun uzun birbirlerine baktılar. Billson, ısırıcı bir sesle sordu:

"*Siz* neden ayağa kalkıyorsunuz Bay Wilson?"

"Çünkü bunu yapmaya hakkım var. Belki de siz salondakilere *kendinizin* neden ayağa kalktığınızı açıklama inceliğini gösterirsiniz?"

"Büyük bir zevkle, çünkü o kâğıdı ben yazdım."

"Bu küstahça bir yalan! Onu ben kendi ellerimle yazdım."

Şimdi felç olma sırası Burgess'e gelmişti. Ayağa kalkıp boş gözlerle bu iki adamdan önce birine, sonra ötekine baktı – ne yapacağını bilemiyormuş gibi bir hali vardı. Salondakiler aptallaşmışlardı. Avukat Wilson sesini yükselterek şöyle dedi:

"Başkan'dan, o kâğıdı imzalayanın adını okumasını istiyorum."

Bu Başkan'ı kendine getirdi, Başkan da o adı yüksek sesle okudu.

"John Wharton *Billson*."

"İşte!" diye bağırdı Billson, "Kendi adınıza söyleyecek neyiniz var şimdi? Burada sergilemeye kalkıştığınız sahtekârlık için benden ve bu aşağılanmış topluluktan dileyecek ne gibi bir özür bulabilirsiniz?"

"Özür dilemeye gerek yok efendim, işin geri kalanına gelince, herkesin önünde sizi benim yazdığım o notu Bay Burgess'ten çalmak ve onun yerine kendi adınızla imzalanmış bir kopyasını koymakla suçluyorum. Bu sınama sözünü ele geçirebilmenizin başka hiçbir yolu yok, yaşayan insanlar arasında o notta yazılı olan sözcüklerin sırrını yalnızca ben biliyorum."

Bu durum böyle devam ederse, her şeyin bir rezalete dönüşmesi olasılığı vardı, herkes üzüntü içinde, stenoyla not tutan yazmanların tutanakları deli gibi kayda geçirmekte olduklarını gördü, pek çok kişi "Başkan, Başkan! Düzen istiyoruz! Düzen istiyoruz!" diye bağırıyordu. Burgess, elindeki tokmakla masaya vurarak şöyle dedi:

"Gözetilmesi gereken kuralları unutmayalım. Belli ki bir yerlerde bir yanlışlık olmuş, ama kesinlikle her şey bundan ibaret. Bay Wilson bana bir zarf vermişse – şimdi anımsıyorum da vermişti – o zarf hâlâ benim yanımdadır."

Cebinden bir zarf çıkardı, açtı, şöyle bir göz attı, şaşırmış ve endişeli görünüyordu, ayakta birkaç dakika suskun, öylece durdu. Sonra elini havada sallayıp mekanik bir hareket yaptı, bir şey söylemek için bir iki kez girişimde bulundu, sonra umutsuzluk içinde bundan vazgeçti. Birkaç sesin şöyle bağırdığı duyuldu:

"Oku onu! Oku onu! Nedir o?"

O da sersemlemiş ve uyurgezer bir hava içinde okumaya başladı:

"O mutsuz yabancıya söylediğim söz şuydu: Sen hiç de kötü bir adam değilsin. (Salondakiler gözlerini dikip şaşkınlık içinde ona bakakaldılar.) Git, kendini ıslah et!" (Mırıldanmalar: "Hayret! Ne demek istiyor olabilir bununla?")

"Bu not," dedi Başkan, "Thurlow G. Wilson adıyla imzalanmış."

"İşte!" diye bağırdı Wilson, "Sanırım bu, meseleyi çözüme kavuşturuyor! Ben notumun çalınmış olduğunu çok iyi biliyorum."

"Çalınmış mı?" diyerek sert bir yanıt verdi ona Billson. "Ben şimdi sana senin de, senin soyundan başka birinin de böyle bir şeye kalkışmaması gerektiğini göstereceğim–"

Başkan: "Sakin olun, beyler, sakin olun! Yerlerinize oturun, ikiniz de, lütfen."

İkisi de başlarını iki yana sallayarak ve öfkeyle homurdanarak söyleneni yaptılar. Salonda bulunanların akılları iyice karışmıştı; ortaya çıkan bu garip durum karşısında ne yapacaklarını bilemiyorlardı. O sırada Thompson ayağa kalktı. Thompson şapkacıydı. O da On dokuzlar'dan biri olmak isterdi, ama bu konumda değildi. Elindeki şapka stoku onun bu konumda biri sayılabilmesi için yeterince büyük değildi. Şöyle dedi:

"Sayın Başkan, eğer bir öneride bulunmama izin verilirse, bu beyefendilerin ikisi de haklı olabilir mi acaba? Bunu size bırakıyorum efendim, ikisi de o yabancıya bu sözleri aynıyla söylemiş olabilirler mi? Bana öyle geliyor ki–"

Sepici ayağa kalkıp onun sözünü kesti. Sepici küskün bir adamdı, kendisinin On dokuzlar arasında bulunmaya hakkı olduğuna inanıyordu, ama onu böyle kabul etmiyorlardı. Bu da onun davranışlarında ve konuşmalarında biraz tatsız olmasına yol açıyordu. Sepici şöyle dedi:

"Sorun *bu* değil! *Böyle bir şey* olabilir –yüz yılda iki kez– ama öteki şey olamaz. Bu iki adamdan *hiçbiri* o yirmi doları vermedi!"

Bir onaylama dalgalanması oldu.

Billson: "*Ben* verdim!"

Wilson: "*Ben* verdim!"

Sonra ikisi de birbirini aşırmacılıkla suçladı.

Başkan: "Düzen istiyorum! Oturun, lütfen – ikiniz de. Bu iki nottan hiçbiri, herhangi bir anda benim elimden başka bir yerde olmadı."

Bir ses: "İyi – bu, *meseleyi* hallediyor işte!"

Sepici: "Sayın Başkan, şimdi bir tek şey açıkça ortaya çıktı: Bu iki adamdan biri ötekinin yatağının altına girmiş, onu gizlice dinliyor ve ailenin sırlarını çalıyordu. Eğer şunu önermem bu oturumun kurallarına aykırı olmayacaksa, ben bu iki kişinin ikisinin de eşit hakka sahip olduğunu söyleyeceğim. (Başkan: "Düzen istiyorum! Düzen!") Söylediklerimi geri alıyorum efendim ve kendimi şunu önermekle sınırlı tutuyorum: *Eğer* ikisinden biri ötekini bu sınama sözünü karısına açıklarken duymuşsa, şimdi onu yakalayacağız."

Bir ses: "Nasıl?"

Sepici: "Kolayca. Bu iki kişi o sözü tamı tamına ayın sözcüklerle alıntılamadı. İki okuma arasına oldukça uzun bir zaman ve heyecanlı bir ağız dalaşı girmemiş olsaydı, bu da sizin dikkatinizden bu da kaçmazdı."

Bir ses: "Aradaki farkı belirtin."

Sepici: "Billson'ın notunda *çok* sözcüğü var, ama ötekinde yok."

Birçok ses bir arada: "Bu doğru – adam haklı!"

Sepici: "Demek oluyor ki, Başkan çuvalın içindeki sınama sözünü incelerse, bu iki kişiden hangisinin sahtekâr olduğunu (Başkan: "Düzen istiyorum!") bu iki maceraperestten hangisinin (Başkan: "Düzen istiyorum! Düzen!"), bu iki beyefendiden hangisinin (kahkahalar ve alkışlar) şerefini yerle bir ettiği, bundan böyle kendisi için yaşanmaz bir yer olacak bu köyde şimdiye kadar yetişen ilk namussuz yalancı kuşağını beline takmaya hak kazandığını öğreneceğiz!" (Şiddetli alkışlar.)

Pek çok ses bir arada: "Açın şunu – çuvalı açın!"

Bay Burgess, çuvalda bir yarık açtı, elini içine soktu ve bir zarf çıkardı. Zarfın içinde iki tane katlanmış not vardı. Şöyleydi:

"Bunlardan biri şöyle işaretlenmiş: 'Başkanlığa yönetilmiş –eğer varsa– her türlü yazılı bilgi okununcaya kadar bu incelenmeyecek'. Öteki, 'Sınama' diyerek işaretlenmiş. İzin verin. Şu sözler yazılmış – şöyle deniyor:

'Bana bu iyiliği yapan kişi tarafından söylenen sözün ilk yarısının tamı tamına alıntılanmasını talep etmiyorum, çünkü çarpıcı değildi ve akıldan çıkabilirdi; ama sonundaki on beş sözcük çok çarpıcı ve bence kolayca akılda kalabilir; *bunlar* doğru olarak yeniden bir araya getirilmedikçe, başvuran kişi bir sahtekâr olarak kabul edilsin. Bana bu iyiliği yapan kişi, herhangi birine hemen hemen hiç vermediği bir öğüdü vererek başlamıştı sözüne, ama o öğüdü ne zaman verse, hep o yüce değerin damgası üstünde olmuş. Sonra da şunu söyledi ve bu söz benim belleğimden hiç çıkmadı: Sen hiç de kötü bir adam değilsin –'"

Elli ses birden: "Bu, meseleyi hallediyor – para Wilson'ın! Wilson! Wilson! Konuşma yap! Konuşma yap!"

İnsanlar ayağa fırlayıp Wilson'ın çevresin sardılar, elini sıktılar, onu candan kutladılar – bu arada Başkan elindeki tokmakla masaya vurup bağırıyordu:

"Düzen istiyorum, beyler! Düzen! Düzen! Okumayı bitirmeme izin verin, lütfen!" Sessizlik yeniden sağlandığında, okuma işi yeniden başladı – "Şöyle:

'Git, kendini ıslah et –yoksa sözlerime dikkat et– bir gün günahların yüzünden *öleceksin ve cehenneme ya da Hadleyburg'a gideceksin – çaba göster de bunların birincisi olsun.*'"

Bunun ardından korkunç bir sessizlik oldu. Önce vatandaşların yüzüne öfke dolu bir bulut karanlık gibi çökmeye başladı, kısa bir aradan sonra o bulut kalkmaya başladı, onun yerine gıdıklanıyormuş gibi bir ifade geçti, bu ifadenin

yerleşmesi o kadar zor oldu ki ancak büyük ve acı verici bir zorlamayla engellenebiliyordu, muhabirler, Brixtonlular ve başka yabancılar başlarını öne eğip elleriyle yüzlerini kapattılar, bütün güçlerini ve kahramanca nezaketlerini kullanarak kendilerini zapt edebiliyorlardı. Bu en olmayacak zamanda, sessizliğin içinde tek bir sesin – Jack Halliday'in gürleyen sesi patladı:

"*Onun* üzerinde damgası var!"

Sonra salondakiler, yabancılar ve herkes kendilerini koyuverdiler. Bay Burgess'in ağırbaşlı ciddiliği bile anında bozuldu, sonra seyirciler kendilerini her türlü kısıtlamadan resmen kurtulmuş hissettiler ve bu ayrıcalığı en iyi şekilde kullandılar. Gerçekten güzel, uzun bir kahkaha koptu, üstelik bu kahkaha fırtına yaratacak kadar içten geliyordu, ama sonunda kesildi. Bay Burgess'in kendini toplamasına ve insanların gözlerindeki yaşları kısmen silmelerine yetecek kadar uzun süren bir aradan sonra bir kahkaha daha koptu, ardından bir tane daha koptu, sonunda Bay Burgess ağzından şu ciddi sözleri çıkarabildi:

"Gerçeği saklamaya çalışmanın yararı yok – çok büyük ağırlık taşıyan bir meseleyle karşı karşıyayız. Burada, köyün şerefi söz konusu; bu köyün temiz adı tehlikede. Bay Wilson'la Bay Billson'ın önerdikleri sınama sözü arasındaki tek bir sözcük farkı bile kendi başına ciddi bir şey, çünkü bu iki beyefendiden birinin ya da ötekinin hırsızlık yaptığını gösteriyor–"

O iki beyefendi yerlerinde cansız, cesaretsiz ve ezilmiş bir durumda oturuyorlardı, ama bu sözleri duyunca, ikisi de elektriğe tutulmuş gibi çarpılarak harekete geçtiler ve ayağa kalkmaya çalıştılar –

"Oturun!" dedi Başkan sert bir sesle, onlar da buyruğa uydular. "Bu, daha önce de söylediğim gibi ciddi bir şeydi. Ciddi bir şeydi de – ama ancak bunlardan biri için. Oysa mesele daha da ciddi hale geldi, çünkü *ikisinin* de şerefi artık

korkunç bir tehlike içinde. Daha da ileriye gidip, artık kurtarılamayacak bir tehlike içinde diyeyim mi? *Her ikisi* de o can alıcı on beş sözcüğü atlamış." Başkan burada sustu. Birkaç dakika boyunca her yeri kaplamış olan kıpırtısızlığın derinleşerek etkileyici ağırlığını arttırmasını bekledi, sonra şunları ekledi: "Bunun olabilmesi için yalnızca tek bir yol var gibi görünüyor. Bu beyefendilere soruyorum – *Danışıklılık –anlaşma–* var mıydı?"

Salonun bir ucundan bir ucuna kadar alçak sesle bir mırıldanma dolaştı, bunun anlamı, "İkisini de yakaladı"ydı.

Billson acil durumlara alışık biri değildi, çaresiz bir çökmüşlük havası içinde yerinde oturuyordu. Oysa Wilson bir avukattı. Zar zor ayağa kalktı, solgun ve endişeliydi, şöyle dedi:

"Bu son derece acı verici meseleyi açıklarken, salondakilerin hoşgörüsüne sığınıyorum. Biraz sonra söyleyeceklerim için özür diliyorum, çünkü bunlar şimdiye kadar –hepinizin de yapageldiğiniz gibi– hep takdir ettiğim, saydığım ve günaha teşvik karşısındaki sağlamlığına bütünüyle inandığım Bay Billson'a ister istemez inanılmaz bir zarar vermiş olacak. Ama kendi şerefimi korumak için konuşmak zorundayım – üstelik büyük bir açıksözlülükle. Utanarak itiraf ediyorum – ve şimdi bunun için beni bağışlamanızı rica ediyorum – ki ben o mahvolmuş yabancıya, sınama sözünde bulunan bütün sözleri, o mahvedici on beş sözcük de dahil, söyledim. (Büyük heyecan.) Yakınlarda yayınlandığı zaman bu sözcükleri anımsadım ve içi para dolu çuvalın bana ait olduğunu açıklamaya karar verdim, çünkü onu almaya her açıdan hakkım vardı. Şimdi sizden şu nokta üzerinde düşünmenizi ve bunu iyice tartmanızı rica edeceğim: Yabancının o gece bana duyduğu şükranın sınırı yoktu; bizzat kendisi bu şükranı dile getirmeye yetecek sözcük bulamadığını ve olanak bulacak olursa bana bu iyiliğin bin katını ödeyeceğini söyledi. Şimdi, bu durumda ben sizlere şunu soruyorum: Bu duy-

gular içinde olduğuna göre, o yabancının bu sınama sözüne çok gereksiz o on beş sözcüğü eklemek gibi nankörce bir davranışta bulunacağını –bana bir tuzak kuracağını– belediye salonunda toplanmış olan kendi halkımın önünde, köyünü aldatan biri olarak sorgulanacağımı bekleyebilir miydim –buna inanabilir miydim– hatta bunu aklımdan bile geçirebilir miydim? Bu, akıl almaz bir şey, olanaksız bir şey olurdu. Onun bu sınama sözü, benim söylediklerimdeki iyi yürekli açılış tümceciğini içerecekti yalnızca. Bu konuda en küçük bir kuşkum yok. Siz şimdi benim düşündüğüm gibi düşünecektiniz. Dostluk gösterdiğiniz ve kendisine karşı hiçbir zarar verici davranışta bulunmadığınız birinden alçakça bir ihanet beklemeyecektiniz. Bu nedenle de tam bir özgüven içinde, eksiksiz bir güven duyarak başlangıçtaki 'Git, kendini ıslah et' ile biten o sözcükleri bir kâğıdın üzerine yazıp imzaladım. Tam kâğıdı zarfın içine koymak üzereyken ofisimin arka odasına çağırıldım ve o kâğıdı, düşünmeden masanın üstünde, açıkta bıraktım." Bay Wilson burada durdu, başını yavaşça Billson'a çevirdi, bir an bekledi, sonra şunları ekledi: "Sizden şuraya dikkat göstermenizi istiyorum. Biraz sonra geri dönüp geldiğimde, Bay Billson ofisin sokağa açılan kapısından çıkıyordu." (Büyük heyecan.)

O anda Billson ayağa fırladı, bağırarak şöyle dedi:

"Bu bir yalan! Çirkin bir yalan!"

Başkan, "Yerinize oturun, efendim! Konuşma sırası Bay Wilson'da."

Billson'ın arkadaşları çekerek onu yerine oturtup yatıştırdılar, Wilson da sözlerine devam etti:

"Bunlar yalın gerçekler. Benim yazdığım not, artık masanın üzerinde bırakmış olduğum yerden başka bir yerde duruyordu. Bu benim gözümden kaçmadı, ama esintinin onu oraya savurmuş olduğunu düşünerek bunun üstünde durmadım. Bay Billson'ın özel bir yazıyı okuyacağı aklımdan bile geçiremeyeceğim bir şeydi, o şerefli bir insandı ve böyle bir

şey yapmazdı. Eğer şunu söylememe izin verirseniz, onun eklemiş olduğu "*çok*" sözcüğü her şeyi açıklamaya yetiyor, bu bir bellek yanılgısına bağlanabilir. Burada, sınama sözünün herhangi bir ayrıntısını yerine koyabilecek dünyada tek kişi benim – *şerefli* bir yolla. Söyleyeceklerim bitti."

Dünyada uzanlatımın hileleri ve aldatmacalarında deneyimli olmayan bir dinleyici kitlesinin zihinsel aygıtını bulandırmak, inançları altüst etmek ve duyguları karmakarışık duruma getirmek için, ikna edici bir konuşmadan daha iyi bir şey yoktur. Wilson zafer kazanmış bir havayla yerine oturdu. Salondakiler bir alkış tufanıyla onu onayladı, dostları çevresini sardı, elini sıktı, onu kutladı, Billson da bağırışlarla yerine oturtuldu, tek bir sözcük bile etmesine izin verilmedi. Başkan tokmağını art arda masaya vurdu ve hiç durmadan şöyle bağırmaya başladı:

"Ama oturuma devam edelim beyler, devam edelim!"

Sonunda bir ölçüde yatışma sağlandı ve şapkacı şöyle dedi:

"İyi ama devam edilecek ne var efendim, paranın teslim edilmesinden başka?"

Sesler: "Yapılacak şey işte bu! İşte bu! Öne çık Wilson!"

Şapkacı: "Bay Wilson'ı üç kez alkışlayalım diyorum, özel bir erdemin simgesi olarak–"

Daha o sözünü bitiremeden alkışlar patladı, alkışların ortasında –aynı zamanda tokmağın yarattığı gürültülerin de arasında– bazı hevesli destekleyiciler Wilson'ı iriyarı bir arkadaşının omzuna oturttular ve zafer havası içinde, onu platformun üstüne taşımaya hazırlanıyorlardı. Başkan'ın sesi artık bu gürültüyü bastırmak için yükselmişti:

"Düzen istiyorum! Yerlerinize geçin! Okunması gereken bir belge olduğunu unutuyorsunuz." Sessizlik yeniden sağlandığında, Başkan eline bir belge aldı ve onu okumaya hazırlandı, ama elinden bırakıp şöyle dedi: "Unuttum, bu benim aldığım bütün yazılı iletilerin hepsi okunmadan önce

okunmayacaktı." Cebinden bir zarf aldı, içindekileri dışarı çıkardı ve baktı –şaşırmış görünüyordu– kâğıdı önünde tuttu, gözlerini dikip uzun uzun baktı – aslında bakakaldı.

Yirmi ya da otuz ses hep bir ağızdan bağırdı:

"Nedir o? Okuyun! Okuyun!"

Başkan da okudu – yavaş yavaş ve hayretler içinde:

"'Benim o yabancıya söylediğim sözler (Sesler: "Bir dakika! Bu nasıl oluyor?") şunlardı: Sen hiç de kötü bir adam değilsin. (Sesler: "Yüce Tanrım!") Git, kendini ıslah et.' (Bir ses: "Aaa, hadi ordan!") İmzalayan, bankacı Bay Pinkerton."

Şimdi birdenbire boşalan sevinç patlaması aklı başında insanları bile ağlatacak türdendi. Boynu hiç yerinden oynamamış olanlar bile gözlerinden yaşlar gelinceye kadar güldüler, kahkaha nöbetine yakalanmış olan muhabirler, dünyada hiçbir zaman şifresi çözülmeyecek olan karmakarışık haber avlama araçlarını ellerinden bıraktılar, uyumakta olan bir köpek ödü kopacak kadar korktuğundan sıçrayarak yerinden fırladı, o kargaşaya karşı delice bir havlama tutturdu. Bu gümbürtünün her köşesinden her türlü bağırış duyuluyordu: "Zenginleşiyoruz – *iki* Yozlaştırılamazlık Simgesi birden!" – "*Üç* – Shadbelly'yi de sayın – sayıları ne kadar çok olursa o kadar iyi!" – "Tamam – Billson seçildi!" – "Yazık, zavallı Wilson – *iki* hırsızın kurbanı oldu!"

Güçlü bir ses: "Susun! Başkan cebinden bir şey daha çıkardı."

Sesler: "Yaşasın! Yepyeni bir şey mi bu? Okuyun şunu! Okuyun!"

Başkan (okuyarak): "'Benim söylediğim söz, vb. Sen hiç de kötü bir adam değilsin. Git, vb.' İmzalayan, Gregory Yates!"

Seslerin oluşturduğu bir fırtına: "Dört simge!" – "Yaşasın Yates!" – "Bir tane daha bul, gel!"

Salondakiler artık gümbür gümbür bir mizah havası içine girmişti, bu havanın içinde bulunabilecek olanca eğlence-

nin tadını çıkarmaya hazır durumdaydı. On dokuzlardan birkaçı, solgun ve üzgün bir halde ayağa kalkıp koridorlara doğru ilerlemeye başladılar, ama yirmiye yakın kişinin sesi birlikte yükseldi:

"Kapılar, kapılar – kapıları kapatın! Yozlaştırılamaz olan hiç kimse bu yerden çıkmayacak! Oturun, herkes otursun!"

Verilen buyruğa uyuldu.

"Bir tane daha çıkar! Oku! Oku!"

Başkan bir belge daha çıkarıp geldi ve o tanıdık sözler bir kez daha dudaklarından dökülmeye başladı – "Sen hiç de kötü bir adam değilsin–"

"Adı ne? Adı ne? Adamın adı nedir?"

"L. Ingoldsby Sargent."

"Beş kişi seçildi! Simgeleri üst üste yığın! Devam edin, devam edin!"

"Sen hiç de kötü bir adam–"

"Adı! Adı!"

"Nicholas Whitworth!"

"Yaşasın! Yaşasın! Bugün simgeler günü!"

Biri sesini yükselterek buna katıldı ve (bugün'ü atlayarak) "Bir adam korktuğu zaman, güzel bir kız–" diye başlayarak bu şarkıyı o güzel *Mikado* ezgisiyle söylemeye başladı; oradakiler neşeyle ona katıldılar, sonra tam zamanı geldiğinde, başka biri buna bir dize daha ekledi –

"Sonra şunu da sakın unutma–"

Salondakiler bir ağızdan kükrercesine şarkı söylemeye başladılar. Üçüncü bir dize hemen eklendi.

"Hadleyburg'dan uzak olan yozlaştırılabilenler–"

Salondakiler buna da gürlercesine katıldılar. Son nota da söylenip bittiğinde, Jack Halliday'in sesi tiz ve dupduru bir biçimde yükselerek son dizeyi taşıyıp getirdi.

"Ama Simgeler burada işte, ne demezsin!"

Bu dize de bir heves patlamasıyla söylendi. Sonra mutluluk içinde yüzen salondakiler, başından başlayıp o dört dize-

yi büyük bir salınım ve enerjiyle iki kez yineledi ve üç kere üçlük bir gürleme ve kaplan kükremesi gibi şunu söyleyerek bitirdiler şarkılarını: "Yozlaştırılamaz Hadleyburg ve bu köyün, bu gece damgasını hak etmeye değer bulacağımız bütün Simgeleri."

Sonra gene her yeri Başkan'a yöneltilen bağırışlar kaplamaya başladı:

"Devam edin. Devam edin! Okuyun! Biraz daha okuyun! Elinizde ne varsa hepsini okuyun!"

"İşte böyle – devam edin! Sonsuza kadar yaşayacak bir ün kazanıyoruz!"

Şimdi de bir grup adam ayağa kalkıp durumu protesto etmeye başladılar. Bu kuru gürültüyü bir yana atılmış bir şakacının çıkardığını ve bütün topluluğa yapılan bir hakaret olduğunu söylediler. Hiç kuşku yoktu ki bu imzaların hepsi sahteydi.

"Oturun! Oturun! Susun! İtiraf etmiş oluyorsunuz. Hepsinin içinde *sizin* adınızı da bulacağız."

"Sayın Başkan, o zarflardan kaç tane var elinizde?"

Başkan zarfları saydı.

"Şimdiye kadar incelenmiş olanlarla birlikte on dokuz tane var."

Aşağılayıcı bir bağırış ve alkış fırtınası koptu.

"Belki hepsinin içinde o sır saklıdır. Ben zarfların hepsini açmanızı ve o tür bir nota eklenmiş her bir imzayı okumanızı öneriyorum – ayrıca notun ilk sekiz sözcüğünü de okuyun."

"Bu öneriyi destekliyorum!"

Öneri oya sunuldu ve kabul edildi – gürültülü sesler eşliğinde. Zavallı yaşlı Richards ayağa kalktı, karısı da ayağa kalkıp onun yanında durdu. Kadının başı öne eğilmişti, bu nedenle kimse ağladığını görmedi. Kocası ona kolunu uzattı, böylece ona destek olarak, titreyen bir sesle konuşmaya başladı:

"Dostlarım, ikimizi de –Mary'yi ve beni– bütün ömrümüz boyunca tanıdınız, öyle sanıyorum ki bizi seviyor ve saygı duyuyorsunuz–"

Başkan onun sözünü kesti:

"İzin verin. Bu çok doğru – söylemekte olduklarınız Bay Richards. Bu köydekiler siz ikinizi *gerçekten de* tanıyorlar, sizi *gerçekten* seviyorlar, size *gerçekten* saygı duyuyorlar – dahası – sizi yüceltip gerçekten sizi seviyorlar–"

Halliday'in sesi çınladı:

"Ayrıca bu onaylanmış bir gerçek! Başkan haklıysa, salondakiler seslerini yükseltip söylesinler bunu. Ayağa kalkın! Haydi, öyleyse haydi! Haydi! Haydi! Hep birlikte!"

Salondakiler kitle halinde ayağa kalktılar, yüzlerini heyesle yaşlı çifte çevirdiler, havayı kar fırtınası gibi savrulan mendillerle doldurdular ve sevgi dolu yüreklerinden yükselen övgü sözcükleri yağdırdılar.

Sonra Başkan sözlerine devam etti:

"Söyleyeceğim şey şuydu: Biz sizin ne kadar iyi yürekli olduğunuzu biliyoruz Bay Richards, ama şimdi, suç işleyenlere karşı iyilikte bulunma zamanı değil" ("Doğru! Doğru!" diye bağrışmalar.) O cömertlik dolu amacınızı görebiliyorum, ama bu adamlar için ricada bulunmanıza izin veremem–"

"Ama ben diyecektim ki–"

"Lütfen yerinize oturun Bay Richards. Bu notların geriye kalanlarını da incelememiz gerekiyor – adları artık açığa çıkmış olan insanlara adil davranmak için bu gerekiyor. Bu iş biter bitmez – bunun için size söz veriyorum – sizi dinleyeceğiz."

Pek çok ses birden: "Haklı! Başkan haklı – bu aşamada hiçbir kesintiye izin verilemez! Devam edin! O adlar! O adlar! Önerinin koşullarına göre!"

Yaşlı çift istemeye istemeye yerlerine oturdu, kocası fısıldayarak karısına, "Beklemek acı çekmek kadar zor, yalnızca

bizim *kendimiz* için hak iddia ettiğimizi öğrendiklerinde utancımız hiç olmadığı kadar büyük olacak."

Adların okunmasıyla birlikte, o gürültülü neşe havası hemen yeniden başladı.

"Sen hiç de kötü bir adam değilsin" – İmza "Robert J. Titmarsh."

"Sen hiç de kötü bir adam değilsin" – İmza "Eliphalet Weeks."

"Sen hiç de kötü bir adam değilsin" – İmza "Oscar B. Wilder."

Bu noktada, salondakilerin aklına, o yedi sözcüğü Başkan'ın elinden alma düşüncesi geliverdi. Başkan'ın bundan memnun olmadığı söylenemezdi. Ondan sonra her bir notu sırayla elinde tutup havaya kaldırıp bekledi. Salondakiler o yedi sözcüğü kitle halinde, ölçülü, derinden gelen ezgisel bir tonla (çok tanınan bir kilise şarkısına korkusuzca benzeterek) söylediler – "Sen h-i-i-ç de k-ö-ö-t-ü-ü bir adam değilsin" Sonra Başkan, "İmza, Archibald Wilcox." dedi. Ve bu böylece devam edip gitti, herkes dozu gittikçe artan ve harika bir eğlence yaşadı, bir tek On dokuzlar'ın dışında. Arada bir, özellikle parıltılı bir ad okunduğunda, salondakiler Başkan'ı beklettiler, bu sırada sınama sözünü başından sonuna, en son sözleri olan, "Cehenneme ya da Hadleyburg'a gideceksin" – çaba göster ve bunların birincisi olsun"a kadar şarkı biçiminde söylediler, bu özel durumlarda da, yüce, acı dolu, etkileyici bir "A-a-a-*m-i-i-n*!" eklediler.

Liste kısaldı, kısaldı, kısaldı, zavallı yaşlı Richards sayıların çetelesini tutuyor, kendi adına benzeyen bir ad söylendiğinde yüzünü buruşturuyor, ızdırap dolu bir gerginlik içinde Mary'yle birlikte ayağa kalkıp o aşağılayıcı ayrıcalığını kullanarak hak iddiasından vazgeçeceği anın gelmesini bekliyordu; bunu şu sözlerle yapmaya niyetleniyordu: "...çünkü şimdiye kadar biz hiçbir yanlış şey yapmadık, ter-

sine kendi alçakgönüllü yolumuzda hiçbir suçlamayla karşı karşıya kalmadan ilerledik. Biz çok yoksuluz, yaşlıyız, bize yardım edecek çoluk çocuğumuz da yok; fena halde günaha teşvik edildik ve yenik düştük. Daha önce, ayağa kalkmadan önce, amacım itirafta bulunmak ve adımın bu herkese açık yerde okunmaması için yalvarmaktı, çünkü buna katlanamazmışız gibi geliyordu, ama engellendim. Bu hak ettiğimiz bir şeydi, geriye kalanlarla birlikte acı çekmek sıramız gelmişti. Bizim için bu zor oldu. Adımızın başka birinin ağzından söylendiğini – kirletildiğini – ilk kez duyuyoruz. Merhametli davranın – daha iyi günlerin hatırı için utancımızı, iyilikseverliğinizle, bizim katlanabileceğimiz kadar hafifletin." Kocasının içinde bulunduğu güç durumun bu noktasında Mary, kocasının aklının başında olmadığını fark ederek, onu dürtükledi. Salondakiler, "Sen h-i-i-ç de" vb. diyerek şarkı söylüyorlardı.

Mary fısıldayarak, "Hazır ol" dedi. "Şimdi senin adın geliyor, on sekiz ad okundu."

Şarkı kesildi.

"Bir sonraki! Sonraki! Sonraki!" bağırışları yükseldi salonun her köşesinden.

Burgess elini cebine soktu. Yaşlı çift, tir tir titreyerek ayağa kalkmaya çalıştı. Burgess bir an bocaladı, sonra şöyle dedi:

"Bakıyorum da hepsini okumuşum."

Sevinçten ve şaşkınlıktan bayılacak durumda olan çift, koltuklarına yığıldılar ve Mary fısıldayarak şöyle dedi:

"Ah, Tanrı'ya şükürler olsun, kurtulduk! – bizimkini kaybetmiş – bunu altın dolu yüz çuvala değişmem!"

Salondakiler birden bağırarak *Mikado*'nun taklidini söylemeye başladılar, giderek artan bir hevesle şarkıyı üç kez tekrarladılar, şarkı üçüncü kez söylenişinde son dizesine yaklaştığında ayağa kalktılar.

"Ama simgeler burada işte, ne demezsin!"

Sonra şarkıyı alkışlarla ve "Hadleyburg'un saflığı ve bunu temsil eden on sekiz ölümsüz temsilcimiz için" diye bağırarak bitirdiler.

Sonra semerci Wingate, ayağa kalkıp, köyün o parayı çalmaya kalkışmayan tek önemli vatandaşı – Edward Richards – için üç kez "Yaşa, Varol!" diye bağırılmasını önerdi.

Bu üç bağırış büyük ve duygulandırıcı bir içtenlikle yapıldı; sonra biri çıkıp, Richards'ın artık Kutsal olan Hadleyburg Geleneği'nin tek koruyucusu ve Simgesi seçilmesini, ayağa kalkıp bütün o aşağılayıcı dünyanın yüzüne bakma gücü ve hakkı tanınmasını önerdi.

Bu öneri alkışlarla kabul edildi, sonra yeniden *Mikado*'yu söylediler ve şarkıyı şu dizeyle bitirdiler:

"Ve *tek bir* Simge kaldı geriye, ne demezsin!"

Bir suskunluk oldu; sonra –

Bir ses: "Peki, öyleyse şimdi kim alacak çuvalı?"

Sepici (batıcı bir alaycılıkla): "Bu kolay. Paranın on sekiz Yozlaştırılamaz kişi arasında paylaştırılması gerekiyor. Onların her biri zorluk içindeki o yabancıya sırayla yirmişer dolar verdiler – ve o sözü söylediler – sıradakilerin onun önünden geçmesi yirmi iki dakika sürdü. Yabancıya ödemelerini yaptılar – toplam olarak üç yüz altmış dolarlık bir katkı. Bütün istedikleri yalnızca bu borcun ve faizinin geri ödenmesi, toplam olarak kırk bin dolar."

Pek çok ses bir arada (alay ederek): "Tamam! İşte bu! Paylaştırın! Paylaştırın! Yoksullara cömertçe davranın – bekletmeyin onları!"

Başkan: "Düzen istiyorum! Şimdi sizlere, yabancının geriye kalan belgesini sunuyorum: 'Eğer hak iddia eden kimse çıkmazsa (inlemelerden oluşan büyük bir koro), benim arzu ettiğim şey çuvalı açmanız ve parayı köyün önde gelen vatandaşlarına sayarak dağıtmanızdır; onlar da bunu güven içinde alsınlar ("Ah! Ah! Ah!" bağırışları), topluluğunuzun o soylu yozlaştırılamazlık ününü yaygınlaştırmak ve koru-

mak için kendilerince en iyi gördükleri yollarda kullansınlar (daha çok bağırışlar) – bu öyle bir ün ki, onların adları ve çabaları buna yepyeni ve her yere ulaşacak bir parlaklık katacaktır.' (Alaycı alkışlardan oluşan heves dolu bir patlama.) Hepsi bu kadarmış gibi görünüyor – ek bir not var:

"'NOT – HADLEYBURGLULAR: Sınama sözü diye bir şey *yok* – kimse böyle bir söz söylemedi. (Büyük heyecan.) Yoksulluk içinde bir yabancı da yoktu, yirmi dolarlık bağış da olmadı, bunlara eşlik eden bir kutsama ve övgü de olmadı – hepsi uydurmaydı. (Şaşkınlık ve sevinçten oluşan genel bir çalkalanma, devinim ve mırıldanmalar.) İzin verin de öykümü anlatayım – bir iki sözcükten uzun sürmez. Bir gün sizin köyünüzden geçiyordum ve hiç hak etmediğim ağır bir aşağılanmayla karşılaştım. Başka biri olsa, aranızdan birkaç kişiyi öldürmekten geri kalmazdı, böylelikle hakkın yerini bulduğunu söylerdi, ama benim için bu önemsiz ve yetersiz bir öç alma yolu olurdu, çünkü *ölüler acı çekmez*. Ayrıca hepinizi birden öldüremezdim – sonra zaten ben böyle yaratılmış olduğumdan, bunu yapmak bile beni tatmin etmezdi. Bu yerdeki tek tek bütün erkeklere ve tek tek bütün kadınlara zarar vermek istedim – yalnızca bedenlerine ya da mal mülklerine değil, kendini beğenmişlik tutumlarına – zayıf ve aptal olan insanların en çok incinebilir olan yanlarına. Bu nedenle kimliğimi sakladım, geri geldim ve sizleri inceledim. Ağıma çok kolay düştünüz. Dürüstlük adına eskilere uzanan ve yüce bir ününüz vardı, doğal olarak bundan gurur duyuyordunuz. – bu sizin en değerli hazinenizdi, gözünüzün nuruydu. Kendilerinizi ve çocuklarınızı *günaha teşvikten* özenle ve uyanıklık içinde nasıl uzak tuttuğunuzu öğrenir öğrenmez, işe nereden başlayacağımı anladım. Vallahi, siz basit yaratıklara şunu söyleyeyim ki bütün zayıflıkların en zayıfı, ateşle imtihan edilmiş bir erdemdir. Bir plan yaptım ve adlardan bir liste oluşturdum. Amacım yozlaştırılmaz olan Hadleyburg'u yozlaştırmaktı. Aklımdaki düşünce, ömürleri boyunca hiç

yalan söylememiş ya da tek bir kuruş bile çalmamış olan yaklaşık elli tertemiz erkeğin ve kadının yalancı ve hırsız olduğunu ortaya çıkarmaktı. Goodson'dan korkuyordum. O ne Hadleyburg'da doğmuş ve ne burada yetiştirilmiş biriydi. Yaptığım planı, mektubumu sizin önünüze koyarak uygulamaya başlarsam, kendinize, "Aramızda o yoksul şeytana yirmi dolar bağışlayacak tek kişi Goodson'dır," diyeceğinizden korktum. O zaman önünüze koyduğum yemi yutmayabilirdiniz. Ama Goodson cennete gitti, o zaman güvende olduğumu hissettim; tuzağımı kurdum, yemini de taktım. Sözde o sınama sözünü gizlice postaladığım insanların hepsini yakalayamayacağım, eğer Hadleyburg'un ne olduğunu biliyorsam. (Sesler: "Doğru – her birini, en sonuncusuna kadar yakaladı.") İnanıyorum ki o insanlar, sözde *kumar* parasını bile çalarlar, zavallı günaha teşvik edilmiş, kötü eğitilmiş herifleri atlatmaktansa. Kendini beğenmiş havanızı sonsuza kadar ve hiç geri gelmemek üzere yok etmeyi ve Hadleyburg'a yeni bir ün – üstüne *yapışacak* ve dört bir yana yayılacak bir ün – kazandırmayı umut ediyorum. Eğer bunda başarılı olduysam, çuvalı açın ve Hadleyburg'un Ününü Yayma ve Koruma Kurulu'nu çağırın.'"

Seslerden oluşan büyük bir bağırış patlaması: "Açın şunu! Açın şunu! On sekizler öne çıksın! Geleneği Yayma Kurulu! – Öne çıkın – Yozlaştırılamayanlar!"

Başkan çuvalı yırtarak tamamen açtı ve bir avuç parlak, parlak, kocaman, sarı madeni parayı avucunun içinde şıkırdattı, sonra inceledi –

"Dostlarım, bunlar yalnızca altın suyuna batırılmış, kurşundan yapılmış yuvarlaklar!" dedi.

Bu haber üzerine müthiş bir sevinç çığlığı patladı, gürültü yatıştığında sepici bağırdı:

"Bu işte açıkça görülen öncelik hakkına dayanarak, Bay Wilson, Geleneği Yayma Kurulu Başkanı'dır. Arkadaşları adına öne çıkmasını ve parayı teslim almasını öneriyorum."

Yüz ses birden: "Wilson! Wilson! Wilson! Konuşma yap! Konuşma yap!"

Wilson (öfkeden titreyen bir sesle): "Şunu söylememe izin verin, üstelik kullandığım dil için de özür dilemeyeceğim, o paranın *canı cehenneme*!"

Bir ses: "Ah, şuna bak, bir de Baptist olacak!"

Bir ses: "On yedi Simge kaldı! Öne çıkın beyler ve size verileni teslim alın!"

Bir suskunluk oldu – hiçbir tepki gelmedi.

Semerci: "Sayın Başkan, ne olursa olsun, ölmüş olan soylular arasından geriye *tek bir* temiz adam kalıyor; üstelik onun paraya gereksinimi var ve bu parayı hak ediyor. Ben, Jack Halliday'in oraya çıkmasını sağlamanızı ve içinde yirmi dolarlık yaldız kaplama paralar bulunan çuvalı açık arttırmaya çıkarmanızı, sonuçta elde edilen miktarı hakkı olan adama – Hadleyburg'un onurlu saymaktan sevinç duyacağı kişiye – Edward Richards'a vermenizi öneriyorum."

Bu büyük bir sevinçle karşılandı; köpek yeniden sesini duyurmaya başladı; semerci açık arttırmayı bir dolardan başlattı; Brixtonlular ve Barnum'un temsilcisi kıyasıya yarıştılar; verilen fiyatın her yükseltilişinde insanlar sevinçle bağırıp alkışladılar, heyecan anbean arttı, açık arttırmada fiyat verenler iyice ısındılar, giderek daha gözü kara, daha kararlı davranmaya başladılar, fiyatlardaki büyük artışlar bir dolardan beş dolara, sonra on dolara, sonra yirmi dolara, sonra elli dolara, sonra yüz dolara, sonra da –

Açık arttırma başladığı zaman Richards üzüntü içinde karısına fısıldayarak şöyle dedi: "Ah, Mary, buna izin verebilir miyiz? Bu, bu anlıyorsun ya, bu bir onurluluk ödülü, temiz bir kişiliğin tanığı ve, ve biz buna izin verebilir miyiz? Ayağa kalksak daha iyi olmaz mı – Ah! Mary, ne yapmamız doğru olur? – Sence biz – (Halliday'in sesi: "On beş verildi! – Çuval için on beş! – Yirmi! – Ah, teşekkürler! – Otuz – Yeniden teşekkürler! Otuz, otuz, otuz! – Kırk mı

duydum? Kırk oldu! Arttırmaya devam edin beyler, devam edin! – Elli! – Teşekkürler soylu Romalı! Elliye gidiyor, elli, elli! – Yetmiş! – Doksan! – Harika! – Yüz! – Yükseltin, yükseltin! – Yüz yirmi – Kırk! – Tam zamanında! Yüz elli! – İki yüz – Muhteşem! İki y... mü, duydum – Teşekkürler! – İki yüz elli! –)

"Bu da başka bir günaha teşvik Edward – tepeden tırnağa titriyorum – ama, ah, bir günaha teşvikten kurtulduk, bu da bizim için bir uyarı olmalı – ("Altı mı duydum? – Teşekkürler – Altı yüz elli, altı yüz – *Yedi* yüz!") Gene de Edward, insan düşündüğünde – kimse kuşku ("Sekiz yüz dolar! – Yaşasın! – Dokuz yapın şunu! – Bay Parsons dediğinizi duydum mu – Teşekkürler – Dokuz! Tertemiz kurşun dolu bu soylu çuval yalnızca dokuz yüz dolara gidiyor, altın yaldızı ve her şeyiyle birlikte – Haydi! Duyduğum doğru mu – Bin! – şükranlarımızla birlikte sizin – Biri on bir mi dedi? En ünlü çuval olacak bu, bütün evren") Ah, Edward (hıçkırmaya başlayarak), " *öyle* yoksuluz ki! – ama – ama – sence en iyisi neyse onu yap – sence en iyi olanı yap."

Edward çöktü – başka deyişle, oturduğu yerde hiç kıpırdamadan kalakaldı; tatmin olmamış, ama bu koşullar altında ezilmiş bir vicdanla öylece oturuyordu.

Bu arada hiç olmayacak bir İngiliz kontu gibi giyinmiş amatör bir dedektife benzeyen bir yabancı, o akşam olup bitenleri açıkça görülen bir ilgiyle ve yüzünde hoşnut bir ifadeyle seyrediyordu. Şimdi de bu kişi, şuna benzer şeyler söyleyerek kendi kendine konuşmaya başlamıştı: "On sekizler'den hiçbiri fiyat vermiyor; bu hiç de tatmin edici bir durum değil, bunu değiştirmem gerekiyor – tiyatroda geçerli olan birlik kuralları bunu gerekli kılıyor; çalmaya çalıştıkları bu çuvalı satın almaları gerekiyor; ayrıca ağır bir bedel de ödemeleri gerekiyor – aralarından bazıları zengin. Sonra başka bir şey daha var; ben Hadleyburg'un yapısını zedeleyecek bir hata yaparsam, bu hatayı bana mal eden adam,

kendisine yüksek bir huzur hakkı ödenmesini hak eder; bunu da birinin ödemesi gerekir. Şu yoksul yaşlı Richards benim değerlendirmemi geçersiz kıldı; kendisi dürüst bir adam – bunu anlamıyorum ama kabul ediyorum. Evet, o adam benim açıklarımı gördü, *üstelik* hemen gördü; hak etme açısından bakıldığında altın küpü onun. Üstelik ben bu işi becerebilirsem, beklenmedik büyük bir bedel olacak aldığı. O beni umut kırıklığına uğrattı, ama burasını geçelim."

Bu yabancı, açık arttırmada fiyatların verilişini seyrediyordu. Bin dolarda piyasa çöktü, fiyatlar hızla düştü. Yabancı bekliyordu, hâlâ bekliyordu. Bir yarışmacı çekildi, sonra biri daha, biri daha. Yabancı şimdi bir iki fiyat verdi. Verilen fiyatlar on dolara düştüğü zaman o beş dolar ekledi; biri onun verdiğinin üç katını verdi; yabancı bekledi, sonra birden elli dolarlık bir sıçrama yaptı ve çuval onun oldu – bin iki yüz seksen iki dolara – Salondakiler sevinç çığlıkları attılar – sonra sustular, çünkü yabancı ayağa kalkmış, elini yukarıya kaldırmıştı. Konuşmaya başladı.

"Bir şey söylemek ve bana bir iyilik yapılmasını dilemek istiyorum. Ben ender bulunan şeylerin alım satımını yaparım; dünyanın her yerinde eski paralarla ilgilenenlerle alışverişler yaparım. Bu alımdan da, bu durumuyla kar sağlayabilirim; ama eğer sizlerin onayını alabilirsem, kurşundan yapılmış olan bu yirmi dolarlık paraların her birinin değerini altın değerine, belki daha da yüksek bir değere çıkarabilmenin bir yolu var. Bana bu onayı verin; ben de buradan elde edeceğim kazancın bir kısmını, bozulamayan dürüstlüğünü bu gece, bu kadar adil ve bu kadar büyük bir nezaketle kabul ettiğiniz sizin Bay Richards'ınıza verebilirim; onun payına düşen miktar on bin dolar olacak ve parayı ben kendisine yarın teslim edeceğim. (Salondakilerden büyük alkış. Ama "bozulamayan dürüstlük" sözleri, Richardsların utançtan iyice kızarmalarına neden oldu, gene de onların alçakgönüllülüklerine bağlandı ve kimseye bir zararı olmadı.) Bu öneri-

mi büyük bir çoğunlukla – oyların üçte ikisini isterim – onaylarsanız, ben bunu köyün onayı olarak kabul edeceğim; bütün istediğim bu kadar. Ender bulunan nesneler, merak uyandıran ve gözlem gerektiren herhangi bir yolla her zaman daha da değer kazanır. Şimdi, görünüşte para olan bu nesnelerin her birinin yüzüne, o on sekiz beyefendinin adlarının yazılması için izninizi alabilirsem–"

Orada bulunan dinleyicilerin onda dokuzu o anda ayağa fırladı – köpek de dahil – ve öneri fırtına gibi esen onaylayıcı alkışlar ve kahkahalarla kabul edildi.

Herkes yerine oturdu ve "Dr" Clay Harkness dışında bütün Simgeler ayağa kalktılar, önerilen bu olmayacak şeyi şiddetle protesto ettiler ve tehditte bulundular –

"Sizlerden beni tehdit etmemenizi rica ediyorum." dedi yabancı, sakin bir havayla. "Ben yasal haklarımı biliyorum ve gözdağı verilerek korkutulmaya alışık biri değilim. (Alkışlar.) Yabancı yerine oturdu. "Dr" Harkness burada bir fırsat yakaladı. Kendisi buranın en zengin iki kişisinden biriydi; öteki de Pinkerton'dı. Harkness bir darphanenin sahibiydi, başka deyişle, herkesin tanıdığı bir şarlatandı. Bir aday listesinde Yasama Meclisi için onun adı vardı, ötekinde de Pinkerton'ın. Bu atbaşı giden, çok heyecanlı bir yarıştı; günden güne daha da çok kızışıyordu. Her ikisinin de paraya olan iştahları çok büyüktü; her ikisi de belli bir amaçla büyük araziler almıştı; yeni bir demiryolu yapılacaktı; her ikisi de Yasama Meclisi'nde olup demiryolunun geçeceği güzergâhın kendi çıkarlarından yana belirlenmesini sağlamak istiyordu; tek bir oy kararı, kararla birlikte de iki ya da üç kat büyük servet sahibi olmayı belirleyebilirdi. Kazanç yüksekti ve Harkness gözü kara bir spekülasyon ustasıydı. Yabancıya yakın bir yerde oturuyordu. Simgeler'den biri ya da öteki, salondakileri protestolar ve isteklerle eğlendirirken, Harkness eğilerek yabancıya yaklaştı ve fısıldayarak sordu:

"Bu çuvala ne fiyat veriyorsun?"

"Kırk bin dolar."

"Ben sana yirmi veririm."

"Olmaz."

"Yirmi beş."

"Olmaz."

"Otuz diyelim."

"Fiyatı kırk bin dolar, bir kuruş aşağıya olmaz."

"Tamam, vereceğim. Sabah saat onda otele gelirim. Bunun bilinmesini istemiyorum; seninle özel olarak görüşeceğim."

"Pekâlâ." Sonra, yabancı ayağa kalkıp salondakilere şöyle dedi:

"Vakit geç oldu. Bu beyefendilerin konuşmaları hiç de değersiz değil, ilginç olmaktan uzak değil, zarafetten yoksun değil; gene de eğer beni bağışlarsanız, buradan ayrılmak istiyorum. Önerimi kabul etmekle göstermiş olduğunuz büyük nezaket için sizlere teşekkür ederim. Başkan'dan bu çuvalı benim için yarına kadar saklamasını ve üç tane beş yüz dolarlık banknotu Bay Richards'a teslim etmesini rica ediyorum." Banknotlar Başkan'a iletildi. "Çuvalı almak için saat dokuzda geleceğim ve saat on birde geriye kalan on bini Bay Richards'a evinde şahsen ben teslim edeceğim. İyi geceler."

Yabancı sessizce oradan çıkıp gitti; salondakileri "Yaşa, Varol!" bağırışlarının, *Mikado* şarkısının, köpeğin onaylayıcı olmayan havlamalarının ve "Sen h-i-i-ç de k-ö-ö-t-ü-ü bir adam değilsin!" çığlıklarının karışımından oluşan çok büyük bir gürültünün içinde bıraktı.

4

Evlerinde karı koca Richardslar gece yarısına kadar kutlamalara ve övgülere katlanmak zorunda kaldılar. Sonra kendi başlarına kaldılar. Biraz üzgün görünüyorlardı, suskun ve düşünceli bir durumda oturuyorlardı. Sonunda Mary içini çekerek şöyle dedi:

"Sence biz suçlu muyuz Edward – *çok* suçlu muyuz?" Sonra da Mary'nin gözleri masanın üstünde duran, kutlamaya gelenlerin saygıyla baktıkları, saygıyla elledikleri o suçlamayı oluşturan üç kâğıt paraya kaydı. Edward buna hemen yanıt vermedi, sonra içini çekti ve duraksayarak şöyle dedi:

"Biz – bizim elimizde değildi ki bu Mary. Bu – vallahi, işte, bu emredilmiş bir şeydi. *Bütün* her şey öyledir."

Mary başını kaldırıp ona ısrarla baktı, ama kocası ona bakmıyordu. Hemen ardından Mary şöyle dedi:

"Kutlamaların ve övgülerin hep çok hoşa giden şeyler olduğunu sanırdım. Ama – şimdi bana öyle geliyor ki – Edward?"

"Evet?"

"Bankadaki işine devam edecek misin?"

"Ha-hayır."

"İstifa mı edeceksin?"

"Sabahleyin – yazı göndereceğim."

"En iyisi gerçekten de bu olacakmış gibi görünüyor."

Richards başını öne eğip ellerinin arasına aldı ve şöyle mırıldandı:

"Daha önce insanların denizlerdeki su kadar çok paralarının ellerimden akmasından korkmazdım, ama – Mary öylesine yorgunum ki, öylesine yorgunum–"

"Gidip yatalım."

Sabah saat sekizde yabancı gelip çuvalı aldı, taksiyle otele götürdü. Saat onda Harkness onunla özel bir görüşme yaptı. Yabancı bir büyük kent bankasında bozdurulmak üzere – hamiline yazılmış – beş çek istedi ve aldı – çeklerin dördü bin beş yüz dolarlıktı, biri de otuz dört bin dolar değerindeydi. Yabancı bin beş yüz dolarlıklardan birini cebine koydu, geriye kalan otuz sekiz bin beş yüz dolar tutarındaki çekleri de bir zarfın içine yerleştirdi; bunlara Harkness gittikten sonra yazdığı bir notu ekledi. Saat on birde Richardsların evine uğradı ve kapıyı çaldı. Bayan Richards kepenklerin arasından dışarıya baktı, sonra gidip zarfı aldı; yabancı da tek bir söz bile etmeden gözden kayboldu. Bayan Richards kıpkırmızı kesilmiş, bacakları biraz titreyerek geri dönüp geldi ve soluk soluğa şöyle dedi:

"Onu tanıdığımdan eminim! Dün gece de bana onu daha önce bir yerde görmüşüm gibi gelmişti."

"Çuvalı buraya getiren adam mı o?"

"Bundan neredeyse eminim."

"Öyleyse görünüşte Stephenson olan adam da bu; o uydurma sırrıyla köydeki bütün önemli vatandaşları sattı. Şimdi, eğer bize para yerine çek gönderdiyse, biz de satıldık demektir, hem de bu işten paçamızı sıyırdığımızı sandıktan sonra. Bir kez daha kendimi epeyce rahat hissetmeye başlamıştım, gece dinlendikten sonra, ama şu zarfın görünüşü beni hasta ediyor. Zarf yeterince şişkin değil; en büyük değerdeki kâğıt paralarla bile olsa, sekiz bin beş yüz dolar bundan daha şişkin durur."

"Edward çeklere neden itiraz ediyorsun?"

"Stephenson'ın imzaladığı çekler onlar! Banknotlar halinde gelebilseydi, sekiz bin beş yüz doları almaya razı olabilirdim – çünkü gerçekten de her şey böyle düzenlenmiş gibi görünüyor, Mary – ama benim hiçbir zaman fazla cesaretim olmadı; bu yüzden o felaket getirici isimle imzalanmış bir çeki ortaya çıkarmaya çalışacak cesaret yok bende. Bir tuzak olacak bu. O adam beni yakalamaya çalıştı, şu ya da bu yolla bundan kurtulduk, şimdi de bu adam yeni bir yol deniyor. Eğer bunlar çekse–"

"Ah, Edward, bu *çok ama çok* kötü!" dedi Mary ve çekleri eline alıp kaldırarak ağlamaya başladı.

"Onları ateşe at! Çabuk! Günah işlemeye teşvik edilmemeliyiz. Dünyayı ötekilerle birlikte bize güldürmek için düzenlenmiş bir hile bu – ve – *bana* ver onları, sen bunu yapamayacağına göre!" Bay Richards çekleri kaparcasına aldı ve sobaya ulaşıncaya kadar elinde sımsıkı tuttu; ama o bir insan ve bir banka memuruydu, imzadan emin olmak için bir an durdu. Sonra bayılacak gibi oldu.

"Yelpazele beni Mary, yelpazele! Bunlar altın değerinde!"

"Ah, ne kadar güzel, Edward! Neden?"

"Harkness imzalamış! Bunun arkasında ne gibi bir sır yatabilir Mary?"

"Edward, senin düşüncene göre–"

"Şuraya bak – şuna bak! On beş – on beş – on beş – otuz dört. Otuz sekiz bin beş yüz! Mary, o çuval on iki dolar etmez; öyleyse Harkness, – öyle görünüyor ki – o bunların karşılığını ödemiş."

"Peki, hepsi bizim mi oluyor sence – on bin doların yerine?"

"Vallahi, öyle görünüyor. Üstelik bu çekler 'hamiline' yazılmış."

"Bu iyi bir şey mi, Edward? Ne için böyle yazılmış?"

"Karşılığını uzaktaki bir bankadan almamız için bir ipucu bu, sanırım. Belki de Harkness bu meselenin bilinmesini istemiyordur. Bu da ne – bir not mu?"

"Evet. Çeklerin yanındaydı."

Not Stephenson'ın elyazısıyla yazılmıştı, ama altında imza yoktu. Notta şunlar yazıyordu:

"Ben umut kırıklığına uğramış bir adamım. Sizin dürüstlüğünüz, günaha teşvikin ulaşamayacağı ölçülerde. Ben bu konuda farklı düşünüyordum, ama bu konuda size haksızlık ettim, sizden beni bağışlamanızı istiyorum ve bunu içtenlikle yapıyorum. Sizi yüceltiyorum – bunu da içtenlikle yapıyorum. Bu köy sizin eteğinizi öpecek değerde bile değil. Sayın bayım, kendisinden gurur duyan topluluğunuz içinde baştan çıkarılabilecek on dokuz kişi bulunduğu konusunda kendimle bir iddiaya girmiştim. İddiayı kaybettim. Bütün parayı siz alın, bunu hak ettiniz."

Richards derin derin iç çekti ve şöyle dedi:

"Bu, ateşle yazılmış gibi – içimi öylesine yakıyor ki. Mary ben gene çok mutsuz oldum."

"Ben de. Ah, Tanrım, isterdim ki–"

"Bir düşünsene Mary, bu adam bana *inanıyor*."

"Ah, yapma, Edward – buna dayanamıyorum."

"Eğer bu güzel sözler hak edilmiş sözlerse, Mary – Tanrı biliyor ya, bir zamanlar bunları hak ettiğime inanıyordum – bu sözler için o kırk bin doları verebilirim sanıyordum. Altından ve mücevherlerden daha fazlasını temsil eden bu kâğıdı bir yere kaldırıp onu hep saklamak isterdim. Ama şimdi – bu kâğıdın bizi suçlayıcı varlığının gölgesinde yaşayamayız Mary."

Bay Richards kâğıdı ateşe attı.

Bir ulak bir zarf getirip teslim etti. Richards zarfın içinden bir not çıkarıp okudu, not Burgess'ten geliyordu.

"Siz beni kurtardınız, hem de zor bir zamanda. Ben de dün gece sizi kurtardım. Bunun bedelini bir yalanla ödedim,

ama bu fedakârlığı özgürce ve şükran dolu bir yürekle yaptım. Bu köyde hiç kimse sizin ne kadar cesur, iyi ve soylu olduğunuzu benim kadar iyi bilemez. Ta derinde, bana saygı duyamazsınız, benim karışmakla suçlandığım ve genel kanının beni mahkûm ettiği o meseleyi sizin de bilmeniz nedeniyle; ama yalvarıyorum size, en azından benim şükran duyguları içinde biri olduğuma inanın, bu üstümdeki ağırlığa daha kolay katlanmama yardım edecektir.

(*İmza*) BURGESS"

"Kurtulduk, bir kez daha kurtulduk. Üstelik bu gibi koşullarla!" Bay Richards, notu ateşe attı. "Ben – ben, keşke ölseydim diyorum Mary, keşke bütün bunların dışında kalsaydım."

"Ah, bunlar acı, çok acı günler Edward. Bize indirilen bıçak darbeleri, bu kadar cömertçe indirilmeleri nedeniyle öylesine derinlere işliyor ki – üstelik – darbeler art arda, çok hızlı geliyor!"

Seçimlerden üç gün önce iki bin seçmenin her biri elinde değerli bir anımsatma notu –o ünlü sahte çifte kartallardan birini– buldu. Kartallardan birinin yüzünü çevreleyen damgada şu sözler yazılıydı: "BENİM O YOKSUL YABANCIYA SÖYLEDİĞİM SÖZ ŞUYDU–" Öteki yüzün çevresine de şunlar basılmıştı: "GİT, KENDİNİ ISLAH ET. (imza) PİNKERTON!" Böylece o ünlü şakanın geriye kalmış bütün artıkları, bir tek başın üstüne boşaltılmış oldu, üstelik felaket yaratıcı bir sonuçla. Bu son zamanlarda kopan büyük kahkahayı yeniden canlandırdı ve Pinkerton'ın üstünde yoğunlaştırdı; Harkness'in seçilmesi çok kolay oldu.

Çekleri aldıktan sonraki yirmi dört saat içinde Richardsların vicdanları yatışmaya başlamış, zayıflamıştı; yaşlı çift işledikleri günahı kendilerini kabul ettirmeyi öğreniyorlardı. Ama şimdi, şunu da öğreniyorlardı: Ortaya çıkma olasılığı varmış gibi göründüğü zaman, bir günah yepyeni ve gerçek

dehşetlere bürünüyordu. Bu da o günaha çok ağırlıklı ve önemli bir yön katıyordu. Kilisede sabah vaazı her zamanki düzendeydi; o aynı eski şeylerin, o aynı eski tarzda söylenmesinden oluşuyordu; bunları binlerce kez dinlemişler, zararsız, neredeyse anlamsız bulmuşlar, dinlerken kolayca uykuya dalmışlardı; oysa şimdi durum farklıydı. Vaaz suçlamalarla onlara batıyormuş gibi geliyordu; doğrudan doğruya ve özellikle ölümcül günahlarını gizlemekte olanlara yönetilmiş gibi görünüyordu. Kiliseden sonra Richardslar kendilerini kutlamaya gelen kalabalıktan olabildiğince çabuk kaçıp kurtuldular ve ne olduğunu bilemedikleri bir şey – belli belirsiz, bulanık, tanıma gelmez korkular – nedeniyle iliklerine kadar donmuş bir durumda evin yolunu tuttular. Bir köşeyi dönmekteyken, rastlantı sonucu Bay Burgess'i göz ucuyla gördüler. Bay Burgess onların kendisini tanıyınca başlarını eğerek verdikleri selamı hiç dikkate almadı! Verilen selamı görmemişti, ama onlar bunu bilmiyorlardı. Bu davranışın ne anlamı olabilirdi? Bu davranış, ah, birçok korkunç anlama gelebilirdi. Bu adamın, eskide kalmış o zamanda Richards'ın kendisini suçluluk duygusundan kurtarabileceğini bilmesi ve bu hesabı kapatma fırsatını sessizce beklemiş olması mümkün müydü? Evde, yaşadıkları üzüntü içinde Richardslar, Richards'ın, Burgess'in masum olduğunu bildiği yolundaki sırrı karısına açıklaması sırasında hizmetçilerinin yandaki odadan kendilerini dinlemiş olduğunu düşünmeye başladılar; bundan sonra da Richards o sırada bir giysi hışırtısı duymuş olduğunu hayal etmeye başladı, daha sonra da böyle bir hışırtıyı *duymuş olduğundan* emin oldu. Sarah'yı yanlarına çağırır, bir bahane yaratarak yüzünü inceleyebilirlerdi; eğer Sarah sırlarını Bay Burgess'e ele vermişse bunu tavırlarıyla gösterirdi. Sarah'ya bazı sorular sordular, bunlar öylesine rasgele, tutarsız ve görünüşte amaçsız sorulardı ki, kız bu yaşlı insanların zihinlerinin birdenbire konuverdikleri servetten etkilenmiş olduğundan emin oldu; yaşlıların kendi üzeri-

ne diktikleri o keskin ve dikkatli bakışlar kızı korkuttu; böylece bu iş de tamamlanmış oldu. Kız kıpkırmızı kesildi, gerginleşti, aklı karıştı; yaşlı insanlar açısından da bunlar suçluluk şu ya da bu türden korkutucu bir suçluluk göstergesiydi; hiç kuşku yoktu ki kız bir casus ve bir haindi. Yeniden yalnız başlarına kaldıklarında Richardslar birbiriyle bağlantısız pek çok şeyi bir araya getirmeye, bu birleştirmelerden dehşetli sonuçlar çıkarmaya başladılar. İşler dönüp dolaşıp en kötüsüne dayandığında Richards'ın soluğu aniden kesildi; karısı sordu:

"Ah, ne oldu? – Ne oldu?"

"O not işte – Burgess'in notu! Kullanılan dil alaycıydı, şimdi anlıyorum bunu." Richards, nottan alıntı yaptı: "'Ta derinde, benim suçlandığım *o meseleyi* sizin de *bilmeniz* nedeniyle, bana saygı duyamazsınız.' – Ah, şimdi her şey apaçık ortada, Tanrı yardımcım olsun! Benim bunu bildiğimi biliyor! Buradaki sözcüklerin düzenlenişindeki ustalığı görüyorsun. Bu bir tuzaktı – bir aptal gibi ben de bu tuzağa düştüm. Sonra Mary–?"

"Ah, bu korkunç bir şey – ne söyleyeceğini biliyorum – o, senin sahte sınama sözünün kopyasını geri vermedi."

"Hayır, vermedi – onu bizi mahvetmek için elinde tuttu. Mary, adam bizi çoktan bazılarının gözünde açığa çıkardı. Bunu biliyorum – çok iyi biliyorum bunu. Kiliseden sonra bunu pek çok yüzde gördüm. Ah, sonra verdiğimiz selamı da almadı – *adam*, yaptıklarını bilerek yapıyordu!"

Geceleyin doktor çağırıldı. Sabahleyin yaşlı çiftin – doktorun dediğine göre, başlarına konan o büyük talih kuşunun, kutlamaların heyecanlarını arttırması ve geç saatlere kadar uyanık kalmaları nedeniyle yorgun düşmüş olmalarından dolayı ağırlaşan – oldukça ciddi bir hastalık geçirmekte olduğu haberi yayıldı. Köy gerçekten üzüntüye gömüldü, çünkü artık onların gurur duyabilecekleri neredeyse tek şey olarak bu yaşlı insanlar kalmıştı.

İki gün sonra haber daha da kötüleşti. Yaşlı çift hezeyan içindeydi ve garip şeyler yapıyorlardı. Hemşirelerin tanıklığı önünde Richards çekleri ortaya çıkarıp göstermişti. Çekler sekiz bin beş yüz dolarlık mıydı? Hayır – şaşırtıcı bir miktar olan – otuz sekiz bin beş yüz dolarlık dolarlıktı! Bu dev boyutlu talih kuşunun açıklaması ne olabilirdi?

Ertesi gün hemşirelerden daha başka – ve harika – haberler de geldi. Hemşireler zarar gelmesin diye çekleri saklamaya karar vermişlerdi; ama aradıklarında çekler hastanın yastığının altından çıkmadı, kayıplara karışmışlardı. Hasta şöyle dedi:

"Yastığa dokunma, ne istiyorsun?"

"Düşündük de, en iyisi bu çeklerin–"

"Onları bir daha hiç göremeyeceksiniz – yok edildiler. O çekler Şeytan'dan geldi. Üzerlerinde cehennemin damgasını gördüm, onların benim işlediğim günahı açığa çıkarmak için gönderildiğini anladım." Sonra Bay Richards, açık seçik anlaşılamayan garip ve korkunç şeyler, doktorun hemşirelerine kendilerine saklamalarını salık verdiği şeyler gevelemeye başladı.

Richards haklı çıktı, o çekleri bir daha gören kimse olmadı.

Hemşirelerden biri uykusunda konuşmuş olmalıydı, çünkü iki gün içinde, yasaklanan o gevelemeler köyün malı durumuna geldi; ayrıca bunlar şaşırtıcı türden şeylerdi. Richards'ın çuvalın kendisine ait olduğunu iddia ettiğini, Burgess'in de bu gerçeği saklayıp sonra da kötü niyetle bunu ele verdiğini gösteriyor gibiydi.

Burgess bu konuda sorgulandı, ama her şeyi inatla inkâr etti. Aklını yitirmiş yaşlı, hasta bir adamın boş sözlerini ciddiye almanın haksızlık olduğunu söyledi. Gene de ortam kuşkularla doluydu ve herkes bunu konuşuyordu.

Bir iki gün sonra Bayan Richards'ın hezeyan içinde söylediklerinin de kocasınınkilerin kopyası olmaya başladığı

söylentisi çıktı. Kuşkular alevlenip artık inanca suçlamaya dönüşmüştü, adı lekelenmemiş tek önemli vatandaşının temizliğinden köyün duyduğu gurur gölgelenmeye ve yok olmaya başladı.

Altı gün geçti, sonra daha başka haberler geldi. Yaşlı çift ölüyordu. Richards'ın zihni en son saatinde açıldı; Richards, Burgess'i çağırttı. Burgess şöyle dedi:

"Oda boşaltılsın. Sanırım, bana özel olarak bir şey söylemek istiyor."

"Hayır!" dedi Richards: "Ben tanıkların da bulunmasını istiyorum. Hepinizin itirafımı duymanızı istiyorum ki, böylece insana yaraşır bir biçimde ölebileyim, bir köpek gibi değil. Ben temizdim – yapay olarak – geriye kalan insanlar gibi; gene geriye kalan insanlar gibi, günaha teşvik edildiğimde ben de çözüldüm. Bir yalana imza attım ve o kahrolası çuvalın bana ait olduğunu iddia ettim. Bay Burgess, bir zamanlar kendisine bir iyilikte bulunmuş olduğumu anımsadı ve şükran duyguları içinde (ve hiç bilmeden) bu hak iddiamı saklayıp beni kurtardı. Yıllar önce Burgess'e yöneltilen suçlamayı biliyorsunuz. Onu benim tanıklığım, yalnızca benim tanıklığım temize çıkarabilirdi; bense korkağın biriydim ve onun bu utancı yaşaması için yalnız bıraktım–"

"Hayır – hayır – Bay Richards, siz–"

"Hizmetçim sırrımı ona açıklamış–"

"Hiç kimse bana bir şey açıklamadı–"

"– sonra kendisi, doğal ve haklı görülebilecek bir şey yaptı, bana yapmış olduğu o kurtarıcı iyilik için pişman oldu ve beni *ele verdi* – hak etmiş olduğum gibi–"

"Asla! – yemin ederim ki–"

"Onu bütün kalbimle bağışlıyor."

Burgess'in tutkulu karşı çıkışlarına herkes kulaklarını kapamıştı; ölüm döşeğindeki adam zavallı Burgess'e kötülük yapmış olduğunu bir kez daha öğrenmeden son nefesini verdi. Yaşlı karısı da o gece öldü.

Kutsal On dokuzlar'ın sonuncusu da o şeytansı çuvalın kurbanı olmuştu; köydekiler çok eski zamanlara dayanan görkemliliğinin son paçavralarını da üstlerinden çıkarıp çırılçıplak kalmışlardı. Köyün içine düştüğü yaslı durum hiç de gösteriş değildi, çok derindi.

Yasama Kurulu'nun –yalvarmalar ve dilekçeler nedeniyle– çıkardığı yasayla Hadleyburg'un adını değiştirerek başka bir ad (ne olduğuna boş verin – bunu size söylemeyeceğim) almasına ve köyün resmi damgasını kuşaklar boyu onurlandırmış olan savsözünden tek bir sözcüğün çıkarılmasına izin verdi.

Burası bir kez daha dürüst bir köy oldu, bu köyü yeniden birinin çıkıp da suçüstü yakalaması için insanın erken kalkması gerekecek.

Önceki resmi damga	Gözden geçirilmiş yeni damga
BİZİ GÜNAHA TEŞVİK ETME	BİZİ GÜNAHA TEŞVİK ET

ESKİMO KIZIN AŞK ÖYKÜSÜ[*]

* The Esquimaux Maiden's Romance (1893)

"Evet, yaşamımla ilgili olarak bilmek istediğiniz her şeyi anlatacağım size Bay Twain," dedi o yumuşak sesiyle, dürüstlük okunan gözlerini uysal bir bakışla yüzüme dikerek, "çünkü benden hoşlanmanız ve bana önem vermeniz çok nazik bir davranış."

Dalgın bir hava içinde, elindeki küçük kemik bıçakla yanaklarındaki balina yağını kazıyıp kürkünün koluna aktarıyor, bir yandan da *aurora borealis*'in* gökyüzünden yağan alevli ışıklarının süzülerek akışını, ıssızlık içindeki kar kaplı ovayla dik yamaçlı buz dağlarını zengin renk tonlarıyla yıkayışını, neredeyse dayanılmaz görkemlilik ve güzellikte olan bu manzarayı seyrediyordu; ama şimdi silkinerek bu düşten uyanmıştı ve benim kendisinden istediğim o alçakgönüllü küçük öyküyü anlatmaya hazırlanıyordu.

Sedir olarak kullanmakta olduğumuz buz kütlesinin üstüne rahatça yerleşti, ben de onu dinlemeye hazırlandım.

Güzel bir yaratıktı. Bunu Eskimoların görüş açısından bakarak söylüyorum. Başkaları onu biraz fazla tombul bulabilirdi. Yirmi yaşına daha yeni girmişti, bu kabilede onun başkalarını kat kat geride bırakacak, en büyüleyici güzellikteki kız olduğuna inanılıyordu. Şimdi bile, açık havada, hantal ve şekilsiz kürk paltosu, pantolonu, çizmeleri ve kocaman başlığıyla, en azından yüzünün güzel olduğu açıkça görülü-

* *Aurora borealis:* Kuzey kutup dairesinde, geceleri gökyüzünde görülen renkli ışıklar. (ç. n.)

yordu, ama bedenin güzelliğini tahminle bulmak gerekiyordu. Gelip giden bütün o konuklar arasında, babasının konuksever konağında, onun dengi olabilecek tek bir kız bile görmemiştim. Gene de şımarmış değildi. Tatlı, doğal ve içtendi; çok güzel bir kız olduğunun farkında olsa bile, davranışlarında bunu ele verecek hiçbir şey yoktu.

Artık bana bir haftadır can yoldaşlığı ediyordu, tanıdıkça ondan daha çok hoşlanıyordum. Kutup bölgelerinin ender rastlanan incelikli ortamında şefkat ve özenle yetiştirilmişti, çünkü babası kabilenin en önemli kişisiydi ve Eskimo eğitiminin en üst düzeyine ulaşmış biri olarak görülüyordu. Lasca'yla –kızın adı buydu– yüzen görkemli buz parçalarının arasında, köpeklerin çektiği kızakla uzun yolculuklar yapmıştım; onun arkadaşlığından hep hoşlanmış, konuşmalarını da çok tatlı bulmuştum. Onunla balık avlamaya çıktım, ama o tehlikeli teknesine binmedim: Yalnızca onu kıyıdan, buzların üzerinden izledim öldürücü bir şaşamazlıkla kullandığı zıpkınla avını yakalayışını seyrettim. Birlikte fok avına çıktık, birkaç kez de Lasca ve ailesi, karaya vurmuş bir balinadan kazıyarak yağ çıkarırken ben kıyıda durup bekledim; bir keresinde de Lasca ayı avlamaya çıktığında, yolun bir kısmında ona eşlik ettim ama av sona ermeden geri döndüm, çünkü aslında ben ayılardan korkan biriyimdir.

Her neyse, Lasca şimdi öyküsünü anlatmaya hazırdı; söyledikleri şunlardı:

"Bizim kabilemiz de öteki kabileler gibi, donmuş denizlerin üzerinde hep bir yerden bir yere dolaşagelmiştir, ama babam iki yıl önce bundan bıktı, donmuş kar blokları kullanarak bu büyük konağı yaptı; şu konağa bir bakın, iki buçuk metre yükseklikte, ötekilerden üç ya da dört kat daha yüksek – biz de o zamandan beri burada oturuyoruz. Babam eviyle gurur duyuyordu, bu da anlaşılır bir şeydi, çünkü evi dikkatle incelediyseniz, bunun öteki evlere göre ne kadar

mükemmel, çok daha eksiksiz olduğuna dikkat etmişsinizdir. Ama dikkatle incelemediyseniz incelemelisiniz, çünkü bu evin sıradan olanların çok ötesine geçen lüks donanımları bulunduğunu göreceksiniz. Örneğin, sizin 'salon' dediğiniz şeyin ucunda, konukları ağırlamak ve ailenin yemek yerken oturması için yapılan yükseltilmiş yer, bütün evlerde görmüş olduklarınızın en genişidir – öyle değil mi?"

"Evet, çok haklısın Lasca, en genişi. Birleşik Amerika'daki en mükemmel evlerde bile buna benzer bir şey yoktur." Bunu kabul etmem onun gözlerinde gurur ve zevk dolu bir parıltı yarattı. Bu da benim gözümden kaçmadı, ipucunu yakalamıştım.

"Bunun sizi şaşırtmış olacağını düşündüm." dedi. "Sonra başka bir şey daha var: Bu yüksek yer, her zamankine göre çok daha kalın kürklerle kaplanmıştır; her tür kürkten – fok, deniz samuru, gümüş grisi tilki, ayı, sansar, samur – her türlüsünden bol bol vardır burada; duvarların kenarlarına dayanmış, sizin yatak dediğiniz buz bloklarından oluşan uyuma sedirleri de öyledir. Sizin ülkenizde yüksek yerleriniz ve uyuma sedirleriniz daha iyi mi donatılmıştır?"

"Aslında değildir Lasca – onlar bunların yanına bile yaklaşamaz." Bu söylediğim de gene onun çok hoşuna gitti. Onun düşündüğü, estetik zevkli babasının elinde tutma zahmetine katlandığı kürklerin *sayısıydı*, değerleri değil. Ona bu yığın yığın zengin kürklerin bir servet oluşturduğunu –ya da benim ülkemde oluşturacağını– söyleyebilirdim, ama o bunu anlamayacaktı, onun insanlarının zenginlik saydığı şeylerden değildi bunlar. Ona, üstündeki giysilerin ya da çevresindeki en sıradan insanların gündelik giysilerinin bin iki yüz ya da bin beş yüz dolar değerinde olduğunu, ülkemde bin iki yüz dolarlık tuvaletler giyerek balık avlamaya çıkan kimse tanımadığımı söyleyebilirdim, ama o bunu da anlamayacaktı; bu nedenle ben de hiçbir şey söylemedim. Lasca öyküsünü anlatmaya kaldığı yerden devam etti:

"Sonra yıkanma küvetleri. Bizim salonda iki küvetimiz var, evin geri kalan kısmında iki tane daha var. Salonda iki yıkanma küvetinin bulunması çok enderdir. Sizin ülkenizde salonda iki tane küvet var mıdır?"

O küvetleri hatırlayınca soluğum kesilecek gibi oldu, ama Lasca daha bunu görmeden kendimi toparlayıp büyük bir heyecan patlamasıyla şöyle dedim:

"Vallahi Lasca, ülkemin sırlarını açıkladığım için utanıyorum; bunun daha da ileri gitmesine izin vermemelisin, çünkü ben bunları sana sır olarak söylüyorum; ama şerefim üzerine yemin ederim ki New York kentinde en zengin adamların oturma odasında bile iki tane yıkanma küveti yoktur."

Kürklerle kaplı ellerini masum bir sevinçle çırparak şöyle bağırdı:

"Aaa, ama siz *doğru* söylüyor olmazsınız!"

"Geçekten, ciddi söylüyorum, sevgili Lasca. Vanderbilt diye biri var, neredeyse dünyanın en zengin adamıdır. Şimdi ölüm döşeğinde bile olsam, sana şunu söyleyebilirim ki onun oturma odasında bile iki tane küvet yoktur. Vallahi, bir tane bile yoktur – bu söylediğim doğru değilse, öleyim daha iyi."

Güzel gözleri hayret içinde sonuna kadar açıldı, sesinde bir tür korku ve hayranlıkla yavaş yavaş şöyle dedi:

"Ne kadar garip – ne kadar inanılmaz – insan bunu anlayamıyor. Kendisi yoksulluk içinde mi yaşıyor?"

"Hayır – sorun bu değil. Onun masrafa aldırdığı yok ama – şey – vallahi, bilirsin işte, gösteriş yapmak gibi bir şey olurdu bu. Evet, sorun burada, ardında yatan düşünce tam olarak bu, kendine göre sadelikten hoşlanan biridir o, gösterişten kaçınır."

"Vallahi, bu alçakgönüllülük tutumu oldukça doğru bir şey," dedi Lasca, "insan bu tutumu çok aşırıya götürmezse – iyi ama onun evi nasıl bir yerdir?"

"Doğrusu, ister istemez oldukça boş ve tamamlanmamış görünen bir yerdir ama–"

"Öyledir herhalde! Hiç böyle bir şey duymamıştım. Güzel bir ev midir – yani başka bakımlardan?"

"Oldukça güzeldir, evet. Çok beğenilen bir evdir."

Kız bir süre suskun kaldı; düşlere dalmış halde, bir mumun ucunu kemirerek öylece oturdu; öyle görünüyordu ki üzerinde düşünerek bu meseleyi anlamaya çalışıyordu. Sonunda başını hafifçe bir yana eğerek, vardığı kararla ilgili kanısını dile getirdi:

"Benim düşünceme göre öyle bir alçakgönüllülük türü vardır ki işin özüne inildiğinde *bu alçakgönüllülük* bir gösteriştir; bir insanın salonuna iki yıkanma küveti koymaya kesesi elveriyorsa, ama koymuyorsa bunu gerçekten alçakgönüllü biri olduğu için *yapıyor olabilir*, ama herkesin gözüne batsın diye yapmaya çalışması olasılığı yüz kez fazladır. Benim değerlendirmeme göre, sizin Bay Vanderbilt'iniz yaptığını bilerek yapıyor."

Onun bulunduğu yerde güvenilir bir ölçüt olsa da, ikili yıkanma küveti ölçütünün herkesi değerlendirmekte kullanılacak adil bir ölçüt olmadığını düşündüğümden, onun yargısını değiştirmeye çalıştım, ama bu kız kararını vermişti, ikna edilmesi olanaksızdı. Hemen ardından şunları söyledi:

"Sizin zenginlerinizin buz bloklarından yapılmış, bizimkiler kadar iyi, bu kadar güzel ve geniş uyuma sedirleri var mıdır?"

"Vallahi bizimkiler oldukça iyidir – yeterince iyidir – ama buz bloklarından yapılmış değildir."

"Bilmek istiyorum işte! *Neden* buz bloklarından yapılmamıştır."

Bunu yapabilmenin önündeki güçlükleri, buz getiren adamı dikkatle gözleyerek yakalamanız gereken bir yerde ya da buz faturasının buzdan daha ağır olduğu bir ülkede buzun ne kadar pahalı olduğunu açıkladım. O zaman Lasca bağırarak şöyle dedi:

"Aman Tanrım, siz buzunuzu *satın mı alıyorsunuz?*"

"Elbette satın alıyoruz, sevgili Lasca."

Lasca hiç de sahtelik taşımayan bir kahkaha patlatarak şöyle dedi:

"Aaa, *hiç* bu kadar aptalca bir şey duymamıştım! Tanrım, buzdan çok bir şey yok – buzun hiçbir değeri yok ki! Vallahi, gözün görebildiği yere kadar yüzlerce mil uzanıyor buzlar. Bunların hepsine ben bir tek balığın sidik torbasını bile vermem."

"Vallahi, bunun nedeni onların nasıl değerlendirileceğini bilmemeniz, sizi minik taşralı ahmaklar. New York'ta yazın ortasında bu buzlar elinizin altında olsa, onlarla pazardaki bütün balinaları satın alabilirdiniz."

Lasca bana kuşku dolu gözlerle bakarak şöyle dedi:

"Doğru mu söylüyorsunuz?"

"Kesinlikle. Yemin ederek söylüyorum."

Bu onun düşünceye dalmasına neden oldu. Sonra küçük bir iç çekişle şöyle dedi:

"Keşke ben orada *yaşayabilseydim.*"

Ben ona yalnızca onun anlayabileceği bir değer ölçütü göstermek istemiştim, oysa amacım gerçekleşmemişti. Yalnızca, New York'ta ucuza ve bol bol balina bulunduğu izlemini uyandırmış, balinalar için ağzının sulanmasına yol açmıştım. Yapılacak en iyi şey, neden olduğum bu kötü izlenimin etkisini azaltmaya çalışmak gibi görünüyordu, bu nedenle ben de şöyle dedim:

"Ama sen orada yaşasan balina etine değer vermezdin. Kimse vermez."

"Ne?"

"Gerçekten vermezler."

"*Neden* vermiyorlar?"

"Vallahi, ben – ben – ben, bunun nedenini hemen hemen hiç bilmiyorum. Bir önyargı nedeniyle sanırım. Evet, tam olarak böyle, yalnızca bir önyargı bu. Sanıyorum, yapacak daha iyi bir şey bulamayan biri, şu ya da bu zamanda bu ko-

nuda bir önyargı oluşturmuş; böyle bir kapris bir kere başladı mı, biliyorsun, sonsuza kadar devam eder."

"Bu doğru – *tam olarak* doğru." dedi kız düşünceye dalarak. "Bizim sabun konusundaki önyargımız gibi, burada – bizim kabilelerimizin de başlangıçta sabuna karşı bir önyargıları vardı, biliyor musunuz?"

Bunu ciddi olarak mı söylüyor diye kıza şöyle bir baktım. Ciddi söylediği açıkça görülüyordu. Duraksadım, sonra tedbirli bir havayla şöyle dedim:

"Bağışla beni. Sabuna karşı ön yargıları *vardı* mı dedin? Vardı mı?" – sesimin tonu alçalarak.

"Evet – ama bu yalnızca başlangıçtaydı, kimse sabun yemek istemiyordu."

"Aaa – anlıyorum. Belirtmek istediğin fikri daha önce anlamamıştım."

Lasca sözlerine devam etti:

"Bir önyargıydı bu. Yabancılardan alınıp ilk kez buraya getirildiği zaman kimse sabundan hoşlanmadı, ama moda olur olmaz herkes sabundan hoşlanmaya başladı; kesesi elveren herkeste artık sabun bulunuyor. Siz sabundan hoşlanır mısınız?"

"Evet, gerçekten! Sabun bulamasam ölürüm ben – özellikle de burada. Sen sabun sever misin?"

"Sabuna bayılırım ben! Siz sever misin?"

"Ben sabunu vazgeçilmez bir gereksinme olarak görürüm. Sen mumdan hoşlanır mısın?"

Lasca, gözlerini dans eder gibi oynattı, sonra şöyle dedi:

"Ah! Adını anmana gerek bile yok! Mum! – ve sabun!–"

"Ve balığın iç organları!–"

"Ve eritilmiş balina yağı!–"

"Ve sulu kar!–"

"Ve katı balina yağı!–"

"Ve çürümüş et! Ve ekşi lahana! Ve balmumu! Ve katran! Ve terebentin! Ve melas! Ve–"

"Yapmayın – ah, yapmayın n'olur – zevkten öleceğim!–"

"Sonra da bunların hepsini erimiş kar dolu kovada ikram edeceksin; komşuları davet edeceksin ve yumulacaksın!"

Ama bu ideal şölen tablosu Lasca'ya dayanılmaz geldi; bayıldı, oraya yığılıp kaldı zavallıcık. Yüzünü karla ovarak onu ayılttım, bir süre sonra da heyecanını yatıştırdım. Öyküsüne kaldığı yerden yavaş yavaş devam etti:

"Böylece biz de bu güzel evde oturmaya başladık. Ama ben mutlu değildim. Bunun nedeni şuydu: Ben sevgi için doğmuşum; bana göre, sevgi olmadan gerçek mutluluk diye bir şey olmaz. Ben yalnızca kendim olduğum için sevilmek istedim. Bir idol istiyordum, idolümün idolü olmak istiyordum; benim ateşli yaradılışımı idollerin karşılıklı birbirine tapmasından daha az bir şey tatmin edemezdi. Beni isteyen çok oldu – aslında isteyenlerin sayısı aşırı fazlaydı, ama taliplerimin hep ölümcül bir kusuru vardı, bu kusuru eninde sonunda keşfediyordum – içlerinden biri bile kendini ele vermezlik edemedi – onların istedikleri ben değildim, servetimdi."

"Servetin mi?"

"Evet, çünkü benim babam bu kabilenin –ya da bu bölgelerdeki bütün kabilelerin– en zengin adamıdır."

Ben babasının servetinin nelerden oluştuğunu merak ettim. Ev olamazdı – bu evin eşini kim olsa inşa edebilirdi. Kürkler olamazdı – kürklere değer verilmiyordu. Kızak, köpekler, zıpkınlar, tekne, kemikten yapılmış balık oltaları ve kancaları, bunlara benzer şeyler de olamazdı – hayır, bunlar servet sayılmıyordu. Öyleyse bu adamı böylesine zengin kılan ve bu sefil talipler ordusunu onun evine getiren şey ne olabilirdi? Sonunda bana öyle geldi ki bunu öğrenmenin en iyi yolu sormak olacak. Bu nedenle ben de sordum. Kız benim sorumu duyunca öyle gözle görülür bir sevince boğuldu ki soruyu sormam için sabırsızlık içinde beklemekte olduğunu anladım. Benim bunu öğrenmeyi istediğim kadar o da an-

latmayı neredeyse acı çekerek bekliyordu. Bana iyice yaklaşarak, sır veriyormuş gibi şöyle dedi:

"Tahmin edin bakalım, babamın serveti ne kadar? – dünyada tahmin edemezsiniz!"

Bu mesele üzerinde derin derin düşünüyormuş gibi yaptım, o da benim endişeli ve zorluk içindeymiş gibi görünen yüz ifademi yutacakmış gibi sevinç dolu bir ilgiyle seyrediyordu; sonunda düşünmekten vazgeçip de yalvararak ona kutuptaki bu Vanderbilt'in değerinin ne olduğunu söyleyerek merakımı gidermesini istediğimde, Lasca ağzını benim kulaklarıma yaklaştırarak, etkileyici bir havayla şunları fısıldadı:

"*Yirmi iki balık oltası* – kemikten yapılmış değil – *gerçek demirden yapılmış*!"

Sonra bunun yaptığı etkiyi gözlemek üzere çarpıcı bir havayla geriye doğru sıçradı. Ben de onda umut kırıklığı yaratmamak için elimden gelen çabayı gösterdim.

Rengimi soluklaştırarak şöyle mırıldandım:

"Yüce Tanrım!"

"Şu anda sizin yaşıyor olmanız kadar doğru bu Bay Twain!"

"Lasca, beni kandırıyorsun– doğru söylüyor olamazsın."

Lasca korkmuş ve rahatsız olmuştu. Bağırdı:

"Bay Twain, söylediklerimin her sözcüğü doğru – her bir sözcüğü. Bana inanıyorsunuz – bana *gerçekten* inanıyorsunuz artık değil mi? Bana inandığınızı *söyleyin – ne olur* bana inandığınızı söyleyin!"

"Ben – şey, evet, inanıyorum – inanmaya *çalışıyorum.* Ama her şey öylesine birdenbire oldu ki! Öylesine ani ve sarsıcı oldu ki! Böyle bir şeyi birdenbire yapmamalısın. Bu–"

"Ah, *çok* özür dilerim! Keşke düşünmüş olsaydım ki–"

"Neyse, ziyanı yok; ben de seni suçlamıyorum artık, çünkü gençsin ve düşüncesizsin; sonra bunun nasıl bir etki yapacağını önceden göremezdin–"

"Ama, ah Tanrım, iyi bir şey yapmadığımı kesinlikle önceden *bilebilmem* gerekirdi. Neden–"

"Anlıyorsun ya, Lasca, söze başlarken beş ya da altı olta deseydin, sonra da alıştıra alıştıra–"

"Ah, anlıyorum, anlıyorum – sonra yavaş yavaş bir tane daha, iki tane daha, sonra da – ah, neden düşünemedim ben bunu! "

"Üzülme çocuğum, ziyanı yok – artık kendimi daha iyi hissediyorum – biraz sonra bütünüyle atlatırım. *Ama* – hazırlıklı olmayan, üstelik bir de çok güçlü olmayan birinin üstüne tam yirmi iki tanesini birden atıvermek–"

"Ah, bir cinayet *oldu* bu! Ama – siz beni bağışlayın – bağışladığınızı söyleyin, ne olur!"

Tatlı sözlerle gönül almalar, okşamalar ve ikna etmelerden oluşan epeyce bereketli bir hasat topladıktan sonra onu bağışladım; o da yeniden mutlu oldu; yavaş yavaş anlatısını bir kez daha sürdürecek havaya girdi. Şimdi de ailenin hazinesinde başka bir şey –öyle anlaşılıyor ki bir tür mücevher– bulunduğunu, bana yeniden felç inmesin diye bunu pat diye açıklamamaya çalıştığını keşfettim. Ben o şey hakkında da bilgi edinmek istiyordum, ne olduğunu söylemesi için onu zorladım. Korkuyordu. Ama ben üsteledim, bu kez kendime hâkim olacağımı söyledim; o zaman şokun bana bir zararı olmayacaktı. Bu konuda Lasca'nın bir sürü endişesi vardı, ama o harika şeyi bana açıklama, benim göstereceğim şaşkınlığın ve hayranlığın zevkini çıkarma dürtüsü ağır bastı; Lasca o şeyin o anda üzerinde bulunduğunu itiraf etti; hazırlıklı olduğumdan *emin* olup olmadığımı sordu bana – bu böyle, uzun süre devam edip gitti – sonra Lasca elini koynuna sokup kare biçiminde, ezilmiş, pirinçten yapılmış bir metal parçası çıkardı, bu arada sürekli olarak gözlerimin içine endişeyle bakıyordu. Ben çok iyi ayarlanmış bir bayılma taklidi yaparak onun üstüne yığıldım, bu da onun sevinçten havalara uçmasına neden oldu, aynı zamanda korkusundan

yüreği yerinden oynadı. Ben kendime gelip sakinleştiğimde, mücevheri hakkında ne düşündüğümü öğrenme hevesiyle doluydu.

"Ne mi düşünüyorum? Bunun şimdiye kadar gördüğüm en nadide şey olduğunu düşünüyorum."

"Gerçekten mi? Bunu söylemeniz ne kadar hoş! Ama gerçekten çok *sevilesi* bir şey; bakın, öyle değil mi?"

"Vallahi, öyle demesem olmaz! Ekvatoru bana verseler, buna değişmem."

"Beğeneceğinizi düşünmüştüm." dedi Lasca. "Bence *o kadar* sevimli ki! Ayrıca bu enlemlerde bundan bir tane daha yok. İnsanlar buna bakmak için ta açık Kutup Denizi'nden kalkıp buralara geliyorlar. Daha önce bunlardan bir tane görmüş müydünüz?"

"Hayır," dedim, "şimdiye kadar ilk gördüğüm bu." Ona bu kocaman yalanı söylemek yüreğimi sızlattı, çünkü ömrüm boyunca onlardan milyonlarcasını görmüştüm; Lasca'nın bu alçakgönüllü mücevheri, ezilmiş bir New York Central hattı bagaj fişinden başka bir şey değildi.

"Bırak onu!" dedim, "Üzerinde taşıyarak, yalnız başına, hiçbir koruma, bir köpek bile olmadan dolaşamazsın böyle!"

"Susun! Bu kadar yüksek sesle konuşmayın," dedi, "onu üstümde taşıdığımı kimse bilmiyor. Herkes onu babamın hazinesinde sanıyor. Genellikle orada durur."

"Hazine nerede?"

Bu pervasızca sorulmuş bir soruydu; Lasca bir an irkilmiş, biraz da kuşkulu göründü, ama ben şöyle dedim:

"Aaa hadi, benden korkma. Ülkemde yetmiş milyon insan var; ben onlara bana güvenmemeleri gerektiğini söylesem bile, aralarında o sayısız balık oltası konusunda bana güvenmeyecek tek bir kişi bile yoktur."

Bu ona güven verdi, çizgisinden biraz saparak konağın pencerelerini oluşturan saydam buz tabakalarının boyutları

konusunda övündü, bunlara benzer şeyleri kendi ülkemde görmüş olup olmadığımı sordu, ben de ona hemen dürüstçe yanıt verip görmediğimi itiraf ettim, bu onu öylesine hoşnut etti ki duyduğu sevinci süsleyerek anlatacak sözcükleri bulamadı. Onu hoşnut etmek öylesine kolay, bunu yapmak öylesine büyük bir zevkti ki ben sözlerime devam edip şöyle dedim:

"Ah, Lasca, sen *gerçekten* çok talihli bir kızsın! – bu güzel ev, bu nadide mücevher, o zengin hazine, bütün bu zarif karlar, o görkemli buzdağları, sınırsız bir boşluk, ortalıkta rahatça dolaşan ayılar ve deniz aygırları, soylu bir özgürlük ve genişlik duygusu; herkesin hayranlık dolu bakışları senin üzerinde; sen istemeden herkes sana bağlılık ve saygı gösteriyor; genç, zengin, güzel, peşinden koşulan, kur yapılan, gıpta edilen, hiçbir isteği yerine getirilmeden, hiçbir arzusu doyurulmadan kalmayan birisin; istediğin anda senin olmayacak hiçbir şey yok – bu ölçülemeyecek kadar büyük bir talihlilik! Ben milyarlarca kız gördüm, ama bu olağanüstü şeylerden hiçbiri, senin dışında onların biri için bile gerçek anlamda söylenemez. Ayrıca sen bunu hak ediyorsun – hepsini hak ediyorsun Lasca – buna bütün kalbimle inanıyorum."

Bunları söylemem onda sonsuz bir gurur ve mutluluk yarattı, son söylediklerim için bana gene teşekkür etti, sesinden ve gözlerinden çok duygulandığı anlaşılıyordu. Bunun üzerine o da şunları söyledi:

"Gene de her şey günlük güneşlik değil – bunun bir de gölgeli yanı var. Servetin yükü ağır, taşınması zor bir yük bu. Bazen, yoksul olmanın – hiç değilse aşırı zengin olmamanın – daha iyi olup olmadığını düşündüğüm olmuştur. Komşu kabileden insanların yanımdan geçerken bana baktıklarını ve saygılı bir hava içinde birbirlerine şunları söylediklerini duymak içimi acıtıyor: 'İşte orada – o milyonerin kızı bu!' Bazen de üzgün bir havayla, 'Balık oltaları içinde yuvarlanıyor, benim – benimse hiçbir şeyim yok.' diyorlar. Bu da be-

nim yüreğimi acıtıyor. Ben çocukken ve biz yoksulken, istersek kapımız açık uyurduk; oysa şimdi – şimdi bir gece bekçimiz var. O günlerde babam herkese sevecen ve saygılı davranırdı; oysa şimdi asık suratlı, yukarıdan bakan bir tavır içinde; insanlarla yakınlık kurmaya katlanamıyor. Bir zamanlar tek düşüncesi ailesiydi, oysa artık hep balık oltalarını düşünerek dolaşıyor. Üstelik serveti herkesin ona karşı çekinerek ve yaltaklanarak davranmasına yol açıyor. Önceleri kimse yaptığı şakalara gülmezdi, çünkü şakaları hep bayat, uçuk ve kötüydü; bir şakayı gerçekten geçerli kılacak o tek öğeden – mizah öğesinden yoksundu; oysa şimdi herkes o iç kapayıcı şeylere kahkahalarla, kikirdeyerek gülüyor; herhangi biri bunları yapmazsa, babam derinden incinip alınıyor ve kırıldığını gösteriyor. Önceleri kimse onun herhangi bir konudaki kanısını öğrenme peşinde koşmazdı, babam gönüllü olarak kanısını belirttiği zaman da kimse onun düşüncesine değer vermezdi, babamın düşünceleri hâlâ zayıf, gene de herkes onların peşinde koşuyor, herkes onları alkışlıyor – üstelik babam gerçek incelikten ve dirayetten yoksun olduğu için alkışlanmasına kendisi yardımcı oluyor. Bütün kabilemizin havasını söndürdü. Bir zamanlar inanılmaz ölçüde açıksözlü ve mert bir ırktı benim kabilem; şimdiyse uşaklığa batmış, pısırık, ikiyüzlü insanlara dönüştü. Kalbimin ta derinlerinde milyonerlerin bütün tavırlarından nefret ediyorum! Bizim kabilemiz bir zamanlar atalarının kemikten yapılmış balık oltalarıyla yetinen, basit, sade insanlardan oluşuyordu; şimdiyse kendilerini açgözlülüğe kaptırmış durumdalar; yabancıların o değersiz, demirden yapılmış balık oltalarına sahip olabilmek için her türlü onur ve dürüstlük duygusundan vazgeçmeye hazırlar. Gene de bu üzüntü verici konular üzerinde durmamalıyım. Söylediğim gibi, benim düşlediğim, yalnızca kendim olduğum için sevilmekti.

Sonunda bu düş gerçekleşecek gibi görünüyordu. Bir gün yabancının biri çıkıp geldi, adının Kalula olduğunu söyledi.

Ona adımı söyledim, o da bana beni sevdiğini söyledi. Kalbim şükran duyguları ve sevinçle sarsıldı, çünkü ona ilk görüşte âşık olmuştum, bunu ona hemen açıkladım. Buz parçalarının üstünde birlikte yürüyüşe çıktık, birbirimize her şeyimizi anlattık. Ah, geleceklerin en güzelini planladık. Sonunda yorulunca oturup yemek yedik, çünkü onun yanında sabun ve mum vardı, ben de yanıma biraz balina yağı almıştım. Acıkmıştık, hiçbir şey bu kadar güzel olamazdı.

Kalula, yerleşim yerleri uzakta, kuzeyde bulunan bir kabiledendi; babamın adını hiç duymamış olduğunu anladım, bu da beni çok sevindirdi. Demek istediğim şu: Böyle bir milyonerin bulunduğunu duymuştu, ama adını hiç duymamıştı – bu nedenle de, anlıyorsunuz ya, benim o adamın mirasçısı olduğumu bilemezdi. Benim bunu ona söylemediğimden emin olabilirsiniz. Sonunda kendim olduğum için seviliyordum ve tatmin olmuştum. O kadar mutluydum ki – ah, düşünebileceğinizden çok daha mutlu!

Yavaş yavaş akşam yemeği saati geldi, ben de alıp onu eve götürdüm. Bizim eve yaklaşırken Kalula şaşkınlığa düşerek şöyle bağırdı: 'Ne kadar görkemli! Senin babanın evi mi bu?'

Bu ses tonunu duyunca ve gözlerinin hayranlıkla parladığını görünce yüreğime bir sancı girdi, ama bu duygum hemen geçti, çünkü onu o kadar çok seviyordum ki! O da öylesine yakışıklı ve soylu görünüyordu ki! Ailedeki bütün teyzelerim, halalarım, amcalarım, dayılarım ve kuzenlerim ondan çok hoşlandılar; eve birçok konuk davet edildi, ev ağzına kadar doldu; paçavralardan yapılmış bezden lambalar yakıldı; her yer sıcak, rahat ve havasızlıktan neredeyse boğucu duruma geldiğinde benim nişanlanmamı kutlamak için coşkulu bir şölen başladı.

Şölen bittiğinde babamın gururu ağır bastı, zenginliklerini sergileme, Kalula'nın rastlantıyla ne büyük bir servete konduğunu gösterme dürtüsüne karşı koyamadı – elbette

asıl istediği, zavallı adamcağızın içine düştüğü şaşkınlığın zevkini çıkarmaktı. Ben ağlayabilirdim – ama babamı bu tutumundan vazgeçirmeye çalışmak için ağlamamın hiçbir yararı olamazdı, bu nedenle ben de hiçbir şey söylemedim, yalnızca orada öylece oturdum, olup bitenlere katlandım.

Babam herkesin gözleri önünde doğruca her şeyi sakladığı yere gitti, balık oltalarını çıkarıp getirdi, benim başımın üstünden savurarak attı; öyle ki oltalar parıldayarak, karmakarışık bir halde platformda, o yükseltilmiş yerde sevgilimin dizlerinin altına saçılıp kaldı.

Elbette bu afallatıcı manzara zavallı delikanlının soluğunu kesti. Kalula aptalca bir hayret içinde bakakaldı, tek bir kişinin nasıl olup da böylesine inanılmaz bir zenginliğe sahip olabileceğine şaştı. Sonra hemen zekice bir bakışla başını kaldırıp bağırdı:

'Aaa, o ünlü milyoner sizsiniz!'

Babam ve geri kalanların hepsi mutluluk kahkahaları attılar, babam o hazineyi çöplerden oluşuyormuş gibi özensizce toparlayıp yeniden eski yerine taşıdığında, zavallı Kalula'nın şaşkınlığı görülmeye değerdi. Kalula şöyle dedi:

'Bu gibi şeyleri nasıl oluyor da saymadan yerine kaldırabiliyorsunuz?'

Babam kendini beğenmiş bir havayla at kişnemesine benzer bir kahkaha atarak güldü ve şöyle dedi:

'Vallahi, doğruyu söylemek gerekirse, insan *senin* hiçbir zaman zengin olmadığını hemen anlar, çünkü bir iki balık oltası senin gözünde böylesine büyük bir olay oluyor.'

Kalula'nın aklı karıştı, başı aşağıya düştü, ama şöyle dedi: 'Ah, gerçekten de efendim, ben o çok değerli şeylerden birinin kancası kadar bile değerli olmadım, daha önce de elinde saymak için zaman harcamaya değmeyecek kadar çok şey bulunan zengin birini hiç görmedim, çünkü şimdiye kadar tanıdığım en varlıklı adam bunlardan ancak üç tanesine sahipti.'

Benim aptal babam gene içi boş bir sevinçle gürlüyormuş gibi bir kahkaha attı; oltalarını sayma, onları dikkatle gözetim altında tutma alışkanlığında olmadığı izleniminin aynıyla kalmasını sağladı. Gösteriş yapıyordu, anlıyorsunuz ya! Saymak mı? Vallahi, her gün sayıyordu aslında oltalarını!

Ben sevgilimle o sabah şafakta tanışmış ve yakınlık kurmuştum, onu üç saat sonra, tam karanlık basarken eve getirmiştim; çünkü o sırada altı ay süren geceye doğru ilerlerken günler kısalıyordu. Kutlama eğlencelerine saatlerce devam ettik, sonunda konuklar gitti, geride kalan bizler de duvarlar boyunca yerleştirilmiş uyuma sedirlerine dağıldık, çok geçmeden benim dışımda herkes düş görmeye başlamıştı bile. Ben uyuyamayacak kadar mutlu, uykuya dalamayacak kadar heyecanlıydım. Uzun, çok uzun bir süre öylece yattıktan sonra önümden belli belirsiz bir gölge geçti; evin babama ait olan ucunu kaplayan yarı karanlığın içinde kayboldu. Kim olduğunu çıkaramadım; erkek mi, kadın mı olduğunu da. Hemen sonra o gölge ya da bir başkasının gölgesi önümden geçip öteki yöne doğru gitti. Bütün bunların ne anlama geldiğini merak etmem hiçbir işe yaramadı, bu merak içindeyken uyuyakalmışım.

Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum, ama sonunda birden uyandım, babamın korkunç bir sesle, 'Yüce Kar Tanrısı adına, balık oltalarından biri gitmiş!' diye bağırdığını duydum. Bir şey bana bunun benim için büyük bir üzüntü demek olduğunu söyledi, damarlarımdaki kan dondu. Sezgim o anda doğrulanmış oldu. Babam, 'Kalkın, herkes kalksın; yakalayın o yabancıyı!' diyerek bağırıyordu. Sonra dört bir yandan bağırışlar, lanetler yağmaya başladı, belli belirsiz şekiller karanlığın içinde çılgınca koşuşturuyordu. Ben sevgilimin yardımına koştum, ama beklemekten ve ellerimi ovuşturmaktan başka ne yapabilirdim? – O benden daha şimdiden etten bir duvarla ayrılmıştı, elleri ayakları bağlanıyordu. Yanına gitmeme ancak onu denetim altına aldıktan sonra izin vere-

ceklerdi. Kendimi onun o zavallı, aşağılanmış bedeninin üstüne attım, acılarımı ağlayarak onun göğsüne boşalttım, bu arada babam ve bütün ailem benimle alay ediyor, onun üstüne tehditlerini, utandırıcı adlandırmaları yağdırıyorlardı. O kendisine yapılan bu kötü muameleye sakin, onurlu bir duruşla katlanıyordu, bu da onu benim gözümde eskisinden daha değerli kılıyordu, onunla birlikte ve onun için acı çektiğim için kendimi gururlu ve mutlu hissediyordum. Babamın sevgili Kalula'mı idamla yargılamak üzere kabilenin yaşlılarının çağrılması emrini verdiğini duydum.

'Ne?' dedim, 'Kayıp olta için arama yapılmadan önce mi?'

'Kayıp olta mı?' diye bağırdı hepsi bir ağızdan, aşağılayıcı bir tavırla; sonra babam, alay eder bir havayla, 'Geri durun, herkese söylüyorum; duruma uygun biçimde ciddi olun – kızım o kayıp oltayı arayıp bulacakmış; ah, hiç kuşku yok, bulacaktır!' Bu sözler üzerine hepsi birden yeniden kahkahalarla gülmeye başladılar.

Rahatsız olmuştum; hiçbir korkum, hiçbir kuşkum yoktu. Şöyle dedim:

'Şimdi gülme zamanı sizin, sıra sizde. Ama bizim zamanımız da geliyor, bekleyin de görün.'

Elime bir bez lamba aldım. O kahrolası şeyi en kısa zamanda bulmam gerektiğini düşünüyordum, bu işe öyle bir özgüvenle giriştim ki oradaki insanlar ciddileşti, belki de çok aceleci davranmış olduklarından kuşkulanmaya başladılar. Ama heyhat, heyhat! Ah, o aramanın bana yaşattığı acılar! İnsanın parmaklarını on ya da on iki kez saymasına yetecek kadar uzun bir süre derin bir sessizlik oldu, sonra yüreğimin yağları erimeye başladı, o alay dolu sözler çevremde yeniden uçuşmaya başladı; giderek daha yüksek sesle, daha bir güvenle söyleniyordu bu sözler, en sonunda ben artık aramaktan vazgeçince, birbiri ardına acımasız kahkaha patlamaları gelmeye başladı.

O sırada ne acılar çektiğimi kimse hiçbir zaman bilmeyecek. Ama sevgim bana destek oldu, güç verdi; ben de Kalula'nın yanında bulunmam gereken yeri aldım, kolumu onun boynuna doladım, fısıldayarak kulağına şunları söyledim:

'Sen suçsuzsun biriciğim, bunu biliyorum, ama bunu bana sen kendin söyle, içimi rahatlat, o zaman bizi bekleyen her neyse ona katlanabilirim.'

O şöyle yanıt verdi:

'Şu anda ölümün kıyısında durduğum ne kadar kesinse, aynı kesinlikle suçsuzum. İçin rahat olsun, öyleyse; ah, yüreği yaralım, huzur içinde ol, ah içime çektiğim soluk, canımın canı!'

'Tamam, öyleyse bırakın yaşlılar gelsin!' Ben bu sözleri söylerken dışarıda karları ezen ayak sesleri çoğaldı, sonra da kapıda başları öne eğilmiş gölgeler – yaşlılar – belirdi.

Babam, tutukluyu resmi sözlerle suçladı, o gece olanları ayrıntılarıyla anlattı. Bekçinin kapının dışında olduğunu, evde de aileden ve bu yabancıdan başka kimsenin bulunmadığını söyledi. Aile kendi mülkünü çalar mıydı?

Sonra sustu. Yaşlılar dakikalarca suskunluk içinde oturdular, sonra hepsi birbiri ardından yanındakine şöyle dedi: 'Yabancı için durum kötü görünüyor.' Beni çok üzen sözler oldu bunlar. Sonra babam yerine oturdu. Ah, zavallı, zavallı ben! O anda sevgilimin suçsuz olduğunu kanıtlayabilirmişim, ama ben bunu bilmiyordum!

Mahkeme başkanı şunu sordu:

'Burada tutukluyu savunacak kimse var mı?'

Ben ayağa kalkıp şöyle dedim:

'Oltayı neden çalsın *o*, herhangi bir oltayı ya da hepsini? Bir gün sonra zaten hepsini varis olarak devralacaktı!'

Ayakta durup bekledim. Uzun bir sessizlik oldu, pek çok soluktan yükselen buharlar çevremde dolanıp beni sis gibi sardı. Sonunda yaşlılar birbiri ardına başlarını birkaç kez önlerine eğdiler ve mırıldanarak şunları söylediler:

'Bu çocuğun söylediğinde gerçeğin gücü var.'

Ah, bu sözler yüreğimi nasıl da hafifletti! Öylesine geçici, ama ah, öylesine değerli sözlerdi ki bunlar! Yerime oturdum.

'Başka bir şey söyleyecek kişi varsa şimdi konuşsun ya da sonsuza kadar sussun.' dedi mahkeme başkanı.

Babam ayağa kalkıp şunları söyledi:

'Geceleyin, yarı karanlıkta önümden bir gölge geçti, hazineye doğru gitti, sonra hemen geri döndü. Şimdi düşünüyorum da, o kişi bu yabancıydı.'

Ah, ben bayılacak gibi oldum! Bunun yalnızca benim bildiğim bir sır olduğunu sanıyordum, Yüce Buz Tanrısı'nın elleri bile yüreğimden koparıp alamazdı bu sırrı.

Mahkeme başkanı, sert bir ifadeyle zavallı Kalula'ma şöyle dedi:

'Konuş!'

Kalula duraksadı, sonra yanıt verdi:

O bendim. O güzel oltaları düşündüğüm için uyuyamıyordum. Ruhumu yatıştırmak, zarar vermek istemeyen bir sevinç içinde boğulmak için çekilircesine oraya doğru gittim, oltaları öptüm, okşadım, sonra hepsini yeniden yerlerine koydum. Bir tanesini düşürmüş olabilirim ama hiçbirini çalmadım.

Ah, böyle bir yerde ne ölümcül bir itiraftı bu! Korkunç bir suskunluk oldu. Kalula'nın, kötü yazgısını kendi ağzıyla ilan etmiş olduğunu biliyordum, her şey bitmişti. Oradakilerin yüzlerinde bu sözcüklerin çivi yazısı gibi kazınmış olduğunu görebilirdiniz: 'Bu bir itiraf! – Yarım yamalak, acemice ve zayıf.'

Ben, ölgün iç çekişlerle soluk alıp vererek orada öylece oturuyordum; her sözcük yüreğime bir bıçak saplanıyordu:

'Mahkemenin kararı, sanığın suyla sınamadan geçirilmesidir.'

Ah, suyla sınamayı ülkemize getirene lanetler olsun! Bu sınama, kimsenin nerede bulunduğunu bilmediği uzak bir

ülkeden kuşaklar önce getirilmiş buraya. Ondan önce atalarımız kehanet ve başka güvenilmez sınama yöntemleri kullanıyorlarmış, hiç kuşku yok ki bazı zavallı, suçlu yaratıklar canlarını bazen kurtarıyorlarmış; ama biz zavallı, cahil vahşilerden daha bilge kişilerin icadı olan suyla sınamada durum böyle değildir. Bu yöntemle masumların masum olduğu, hiçbir kuşkuya ya da soruya yer bırakmadan kanıtlanır, çünkü boğulurlar; suçluların da suçlu olduğu aynı kesinlikle kanıtlanır, çünkü boğulmazlar. Göğsümün içinde yüreğim parçalanıyordu, çünkü kendi kendime şöyle dedim: 'O masum, dalgaların içine gömülecek, ben de onu bir daha hiç göremeyeceğim.'

Bundan sonra onun yanından hiç ayrılmadım. Bütün o değerli saatler boyunca onun kollarında yas tuttum, o da sevgisinin derin ırmaklarını benim üstüme akıttı; ah, öylesine perişan ama öylesine mutluydum ki! Sonunda benden koparırcasına aldılar onu, ben de hıçkırıklar içinde peşlerinden gittim, onu savurarak denize attıklarını gördüm, sonra ellerimle yüzümü kapadım. Izdırap mı? Ah, ben bu sözcüğün en derinlerde yatan anlamlarını biliyorum!

Bir an sonra insanlar kötücüllük dolu bir sevinçle bağırmaya başladılar, ben de irkilmiş bir halde ellerimi yüzümden çektim. Ah, o acı verici görüntü: Kalula *yüzüyordu*!

Yüreğim anında taş kesildi, buz kesildi. 'Suçluydu ve bana yalan söyledi.' dedim.

Onu aşağılama duygusu içinde arkamı dönüp evin yolunu tuttum.

Kalula'yı denizin açıklarına götürüp engin sularda güneye doğru kayarak ilerlemekte olan bir buzdağının üstüne oturttular. Sonra ailem eve geldi ve babam bana şöyle dedi:

'Senin hırsız ölürken sana son iletisini göndererek şöyle dedi: – Ona benim suçsuz olduğumu, açlık çektiğim, yokluğa gittiğim bütün günler, bütün saatler, bütün dakikalar boyunca onu seveceğimi, onu düşüneceğimi, onun tatlı yüzünü

görmeyi bana bağışlayan gücü kutsayacağımı söyleyin. – Oldukça güzel, hatta şiirli!'

Ben, 'Pisliğin teki o – adının anıldığını bir daha duymak istemiyorum.' dedim. Ah, düşünün, bütün bu olanlar boyunca hep *masummuş*!

Dokuz ay – dokuz sıkıcı, üzüntü dolu ay – geçti, sonunda kabiledeki bütün genç kızların yüzlerini yıkayıp saçlarını taradıkları o Büyük Yıllık Kurban günü geldi. Tarağımı ilk çekişimde, o kahrolası balık oltası, bütün bu aylar boyunca yuvalanmış olduğu yerden çıkıp geldi; ben de bayılarak, pişmanlıklar içindeki babamın kollarına yığıldım. Babam inleyerek,

'Katlettik onu; ben de bir daha hiç yüzüm gülmeyecek!' dedi.

Bu sözünü hep tuttu. Dinleyin: O günden bugüne, saçımı taramadığım bir tek ay olmadı. Ama ah, bütün bunların artık ne yararı var!"

Zavallı genç kızın alçakgönüllü küçük öyküsü böyle sona erdi. Buradan şunu öğreniyoruz ki, New York'ta yüz milyon dolarla Kuzey Kutbu'nun sınırında yirmi iki balık oltası parasal açıdan bakıldığında aynı üstünlüğü temsil ettiğine göre, para sıkıntısı içinde olan birinin on sentlik balık oltası satın alarak buradan oraya göç edebilecekken New York'ta kalması aptallıktır.

*CALAVERAS COUNTY'NİN ADI KÖTÜYE ÇIKMIŞ SIÇRAYAN KURBAĞASI**

* The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County (1867)

Bana Doğu'dan mektup gönderen bir dostumun ricasını yerine getirmek için, iyi huylu, konuşkan Simon Wheeler'a gidip, benden istendiği üzere dostumun dostu Leonidas W. Smiley hakkında bilgi aldım, elde ettiğim sonucu buraya ekliyorum. Zihnimin gerilerinde bir yerde, Leonidas W. Smiley'nin bir uydurma olduğu, dostumun böyle bir kişiyi hiç tanımadığı, yalnızca şunu tahmin ettiği yolunda bir kuşku dolaşıyor: Ben yaşlı Wheeler'a o kişiyi sorarsam, bu ona adı kötüye çıkmış Jim Smiley'i anımsatacak ve hemen işe girişip, hiç mi hiç işime gelmeyecek uzunluk ve sıkıcılıktaki bıktırıcı anlatısını döktürmeye girişerek beni can sıkıntısından öldürecek. Tasarladığı şey bu idiyse, başarılı oldu.

Simon Wheeler'ı, Angel'ın çürümekte olan madenciler kampındaki yıkık dökük meyhanenin bar odasında, sobanın yanında rahatça oturmuş uyuklar durumda buldum; şişman ve kel kafalı olduğu, dingin yüzünde insanın çabucak gönlünü kazanan yumuşak ve yalın bir ifade bulunduğu hemen gözüme çarptı. Wheeler, ayağa kalkıp bana iyi günler diledi. Ona bir dostumun bana, Leonidas W. Smiley adında, çok sevdiği bir çocukluk arkadaşı –Angel'in kampında bir zamanlar kaldığını duymuş olduğu genç bir İncil papazı olan muhterem Peder Leonidas W. Smiley– hakkında bazı soruşturmalar yapma görevi verdiğini açıkladım. Bay Wheeler, bana bu muhterem Peder Leonidas W. Smiley hakkında bir şeyler anlatabilirse, kendisine çok minnettar kalacağımı da sözlerime ekledim.

Simon Wheeler, beni geri geri yürüterek bir köşeye soktu, iskemlesiyle önümü tıkadı; sonra oturdu, bu paragraftan sonra gelen tekdüze anlatıyı makara gibi, hızla anlatmaya girişti. Hiç gülümsemedi, hiç kaş çatmadı, sesi ilk tümcede tutturduğu o yumuşak akışlı tondan hiç sapmadı, hiçbir zaman çok hevesliymiş kuşkusu yaratacak havaya girmedi; tersine, kesintisiz süren anlatısının başından sonuna dek çok etkileyici ciddi ve içten tutumunu sürdürdü; bu da anlattığı öyküde gülünç ya da eğlendirici bir şey bulunduğunu sanmak şöyle dursun, onun bunu gerçekten önemli bir mesele saydığını, öykünün iki kahramanına, *finesse** içinde, üstün bir dehaya sahip kişiler olarak hayranlık duyduğunu bana açıkça göstermiş oldu. Onu, öyküsünü kendi istediği gibi anlatmaya bıraktım, sözünü bir kez bile kesmedim.

"Muhterem Leonidas W. – Hıım, muhterem Peder Le– işte bir zamanlar, 49 kışında ya da belki 50 baharındaydı –tam olarak anımsayamıyorum ama, bunlardan biri ya da öbürü olduğunu sanıyorum– burada *Jim* Smiley adında bir adam vardı – her nedense kampa ilk geldiğinde büyük damarın henüz bitirilmemiş olduğunu anımsatıyor bu bana; ama her neyse işte çok garip bir adamdı kendisi; karşısında bahse tutuşabileceği birini buldu mu, kendisinin hangi tarafta olduğuna bakmadan, insanın gözüne çarpan, karşısına çıkan her şeyin üzerine bahse tutuşurdu; bahse tutuşamazsa taraf değiştirirdi. Karşısındaki kişiye uyan şey, ona da uyardı – nasıl olursa artık, yeter ki bahse tutuşabilsin; o zaman tatmin olurdu. Ama gene de şanslıydı, hiç olmayacak kadar şanslı biriydi, tutuştuğu bahisten çoğu zaman kazanan taraf olarak çıkardı. Ama buna her zaman hazırdı, fırsat yakalama peşinde koşardı; birisi bir şeyden söz etmeye görsün, bu adam hemen o şey üstüne bahse tutuşmayı önerir, söylediğim gibi, hangi tarafı isterse o tarafı seçerdi. Bir at yarışı olsa, bir de

---

* finesse (Fr.): İncelik, kurnazlık; ustalık (ç. n.)

bakardın ki parayı cebe indirivermiş ya da sonunda kaybetmiş görürdün onu; bir köpek dövüşü olsa, onun üzerine bahse girerdi; kediler kavga etse, onların üzerine bahis tutardı; bir horoz dövüşü görse, onun üzerine iddiaya girerdi; işte, bir çitin üzerine iki kuş konmuş olsa, önce hangisi uçacak diye bahse girerdi seninle; bir kampta toplantı yapılsa, buralardaki en hevesli adam olduğunu düşündüğü, gerçekten de hevesli, üstelik çok iyi kalpli bir insan olan Parson Walker'la bahse tutuşmak için şaşmadan orada bulunurdu. Hatta bir atlının bir yerlere doğru gitmekte olduğunu gördüğünde, onun –her nereye gidiyorsa– oraya varmasının ne kadar süreceği üzerine seninle bahse girmek isterdi; sen bahse girmeyi kabul edersen, o atlının nereye gitmekte olduğunu, yolda ne kadar zaman geçirdiğini öğrenmek için onu ta Meksika'ya kadar takip ederdi. Buradaki çocukların hepsi Smiley'i görmüştür, sana onunla ilgili bir şeyler anlatabilirler. Vallahi, işte onun için hiç fark etmezdi – o her şey üzerine bahis tutuşabilirdi, lanet herifin tekiydi. Bir keresinde, Parson Walker'ın karısı hastalanmış, yatağa düşmüştü, üstelik onu bu hastalıktan uzun süre kurtarmayacaklarmış gibi görünüyordu, ama bir sabah Parson Walker içeri girdi, Smiley hemen ayağa kalkıp ona karısının durumunu sordu, Parson Walker – Tanrı'ya sonsuz merhameti için şükürler olsun – karısının durumunun çok daha iyi olduğunu söyledi, durumu öylesine hızlı düzeliyordu ki Yaradan'ın lütfuyla yakında iyileşecekti; Smiley düşünmeye vakit bile bulamadan, 'Vallahi ben onun iyileşmeyeceğine iki buçukluğu gözden çıkarırım.' deyiverdi.

O yıl Smiley'in bir kısrağı vardı – çocuklar ona on beş dakikalık yarış atı diye ad takmışlardı ama bu şaka yollu takılmış bir addı; anlıyorsun ya, çünkü o kısrak bundan daha hızlı koşuyordu – Smiley bu attan para kazanıyordu, çünkü at hep çok yavaştı, sürekli astımı vardı, ateş nöbetlerine yakalanırdı, verem ya da öyle bir şeydi. Ona hep iki ya da üç

yüz yardalık bir öncelik tanırlardı, sonra da yoldayken onu geçerlerdi; yarışı hep soluk soluğa götüren bu kısrak heyecanlanır, umutsuzluğa düşerdi; hoplayıp sıçramaya, bacaklarını iki yana savurup havalanmaya, eğilip bükülmeye başlardı; bazen havada, bazen de bir kenarda, çitlerin arasında öksürüp hapşırarak, burnundan soluyarak ayaklarıyla d-a-h-a da fazla toz kaldırmaya d-a-h-a da fazla patırtı çıkarmaya başlardı – ve her seferinde standa, ölçüp hesaplayabileceğin kadarıyla, neredeyse bir baş önde varırdı.

Sonra Smiley'nin bir de buldogu vardı; yüzüne bakacak olsan, bu köpek bir sent bile etmez derdin; köpek ortalıkta dolanır, kötücül havalara girer, bir şey bulup çalma fırsatı kollardı. Ama üstüne para konur konmaz bambaşka bir köpek oluverirdi; alt çenesi buharlı geminin baş kamarası gibi dışarı fırlardı; dişleri ortaya çıkar, eritme fırınları gibi parlardı. Bazen başka bir köpek ona saldırır, gözdağı verip üstüne yürür, ısırırdı; yakaladığı gibi omzunun üstünden iki üç kez yere savururdu; Andrew Jackson da – köpeğin adı buydu – Andrew Jackson da kendisi tatmin oluncaya kadar işin peşini bırakmazdı, bundan başka bir şey beklemezdi; bahisler de iki tarafta birden paralar tükeninceye kadar ikiye katlanır dururdu; sonra Andrew Jackson birden öbür köpeğin arka bacağını tam eklem yerinden yakalar, orada donmuş gibi öylece kalırdı, ısırmazdı, anlıyorsun ya, yalnızca sımsıkı kavrardı; bir yıl da sürse, adamlar havlu atıncaya kadar, orada öylece kalırdı. Smiley, bu buldogla girdiği bahisleri hep kazanırdı; ama bir keresinde bu köpek, arka bacakları olmayan bir köpeği yakaladı; bu köpeğin arka bacakları bir hızara kapılıp kesilmişti; dalaş epeyce ilerledikten, bütün paralar yatırıldıktan sonra, bizim buldog öteki köpeğin tasmasını çenesiyle kaptıktan sonra neyle karşı karşıya olduğunu sonunda anlayıverdi; bir bakıma, öbür köpeğin kendisini nasıl köşeye kıstırdığını anlayınca büyük bir şaşkınlık içine düştü; cesaretini biraz yitirmiş gibiydi; artık dövüşü kazanmaya ça-

lışamıyordu, bu nedenle de fena halde şoka uğramıştı. Köpek, Smiley'e yüreğim parçalandı dercesine şöyle bir baktı, bu onun hatasıydı, karşısına yakalayabileceği arka bacakları olan bir köpek çıkmamıştı; bir dövüşte köpeğin güvendiği şeyler bunlardı, sonra topallaya topallaya biraz gitti, yere yattı ve öldü. Andrew Jackson yaşasaydı kendine iyi bir ün edinecekti; çünkü bu onun özünde vardı – ben bunu çok iyi biliyorum, çünkü eline kayda değer bir fırsat geçmemişti; yeteneği olmasa bir köpeğin o koşullarda öyle bir dövüş çıkarması akla yatkın görünmüyor. Yaptığı son dövüşü, o dövüşün nasıl sona erdiğini düşündüğüm zaman için acıyor.

İşte, o yıl da Smiley'in koşan sıçanları, horozları, erkek kedileri, ne isterseniz her tür şeyi vardı; ancak rahat diye bir şey kalmamıştı; sen üstüne bahis tutuşulacak ne getirirsen getir, o seni geride bırakırdı. Bir gün bir kurbağa yakalamış, onu alıp eve getirmiş; bize o kurbağayı eğitmeyi kafasına koyduğunu söyledi, bu yüzden tam üç ay boyunca arka avlusunda oturup o kurbağaya sıçramayı öğretmekten başka bir şey yapmadı. İddiaya girecek olsan kazanırsın, bak söylüyorum sana, gerçekten *öğretti* de. Kurbağanın arkasına şöyle hafifçe bir vuruyordu; bir de bakıyordun ki kurbağa fırlamış, havada simit gibi dönüyor – bakıyorsun bir takla atıyor, iyi çıkış yapmışsa belki iki takla atıyor, sonra hiçbir şey olmamışçasına kedi gibi ayaklarının üstüne düşüyor. Smiley o kurbağaya sinek yakalamak falan için yükseğe sıçramayı öğretti; onu sürekli idmanlı tutuyordu; ne kadar yüksekte bir sinek görürsen gör, kurbağaya onu pat diye yakalatıyordu. Smiley, 'Bir kurbağayı eğitmek yeter,' diyordu, 'hemen hemen her şeyi yaptırabilirsin o zaman.' – ben de ona inanıyordum. Vallahi, işte bir gün onun Dan'l Webster'ı şuraya, döşemenin üstüne koyduğunu gördüm – kurbağanın adı Dan'l Webster'dı – sonra bağırdı, 'Sinekler Dan'l, sinekler!' kurbağa, göz açıp kapayıncaya kadar diklemesine sıçradı, şurada, tezgahın üstünde duran bir sineği, yılan gibi kıv-

rılarak pat diye yakalayıverdi, sonra da bir çamur topağı gibi yere indi; bir kurbağanın yapamayacağı şeyi yaptığının hiç farkında değilmiş gibi, arka bacağıyla başının kenarını kaşımaya başladı. Hiçbir yerde o kadar alçakgönüllü, o kadar doğru dürüst bir kurbağa bulamazsın, çünkü o çok becerikli bir kurbağaydı. Düz zemin üzerinde yatay sıçramaya gelince, bir atlayışta kendi cinsinden başka her türlü hayvana göre çok daha uzun bir mesafe kat ederdi. Düz zemin üzerinde sıçramak en büyük numarasıydı onun, anlıyorsun ya; işler bu noktaya gelince Smiley, borçlu olduğu zamanlarda onun üstüne para koymaya başladı. Kurbağasıyla gurur duyuyordu; gurur duymakta da haklıydı, çünkü çok yer gezmiş, her yer görmüş heriflerin hepsi, hayatlarında gördükleri bütün kurbağaları geçecek tek kurbağanın onun elinde olduğunu söylüyorlardı.

Vallahi işte, Smiley bu hayvanı küçük bir tel kutunun içinde tutuyordu, bazen kasabaya götürüp onun üstüne bahis tutuşuyordu. Günün birinde bir herif – kampa yeni gelmiş bir yabancıydı bu – elinde kutusuyla giden Smiley'ye rastlamış ve şöyle demiş:

'Elinde tuttuğun o kutunun içindeki şey ne olabilir acaba?'

Smiley de biraz aldırmaz bir havayla, 'Bir papağan olabilir, belki bir kanarya da olabilir, ama değil – yalnızca bir kurbağa.' demiş.

Adam kutuyu eline almış, dikkatle içine bakmış, oraya buraya çevirmiş, 'Hım –gerçekten de öyle. Eee, ne marifeti var *bunun*?' demiş.

'Vallahi,' demiş Smiley, rahat, aldırmaz bir havayla, 'bana soracak olursan bir tek marifeti vardır, o marifeti de yeterince iyidir – öyle bir sıçrar ki Calaveras County'deki bütün kurbağaları geride bırakır.' demiş.

Adam kutuyu yeniden eline almış; bir kez daha uzun uzun, özenle incelemiş, sonra kutuyu Smiley'ye geri verip ve

üstüne basa basa, 'Vallahi,' demiş, 'ben başka herhangi bir kurbağaya göre bu kurbağada hiçbir üstünlük görmüyorum.'

'Belki sen görmüyorsun,' demiş Smiley. 'Belki sen kurbağalardan anlamıyorsundur, belki de onları avlamıyorsundur, belki deneyimin vardır bu konuda, ama belki de acemi değilsindir. Her neyse, ben ne dediğimi biliyorum, bu kurbağanın Calaveras County'deki bütün kurbağalardan daha uzağa sıçrayacağına kırk dolar basarım.'

Adam bir dakika durup düşünmüş, sonra biraz üzülmüş gibi, 'Vallahi, ben buranın yabancısıyım, kurbağam da yok, ama bir kurbağam olsaydı, seninle bahse girerdim.' demiş.

Bunun üzerine Smiley, 'Bu sorun değil – bu hiç sorun değil – sen benim şu kutumu bir dakika tutarsan, ben hemen gider bir kurbağa bulur getiririm sana.' demiş. Böylece adam da kutuyu eline almış, Smiley'nin koyduğu paranın yanına çıkarıp kırk dolar koymuş, oturup beklemeye başlamış.

Adam orada öylece bir süre oturmuş, düşünmüş, düşünmüş, sonra kurbağayı kutudan çıkarmış, ağzını sonuna kadar açmış, eline bir çay kaşığı alıp gırtlağına kadar güvercin saçması doldurmuş, sonra da kurbağayı yere koymuş. Smiley bataklığa gitmiş, iki büklüm bir halde çamurların içinde epeyce bir debelenmiş, sonunda bir kurbağa yakalayıp geri gelmiş, adama vermiş; 'Şimdi, eğer hazırsan, senin şu kurbağanı ön ayakları Dan'l'inkilerin hizasına gelecek şekilde, onun yanına yerleştir, yarışı başlatacağım.' demiş. Sonra da, 'Bir – iki – üç – başla!' demiş; Smiley'yle o adam kurbağalarına arkadan dokunmuşlar; yeni gelen kurbağa hemen çevik bir sıçrayış gerçekleştirmiş, ama Dan'l yalnızca şöyle bir kabarmış, omuzlarını yukarıya kaldırmış – bak şöyle, bir Fransız gibi, ama bunun hiçbir yararı olmamış – kurbağa yerinden kıpırdayamıyormuş; kilise gibi, sımsıkı yerine saplanıp kalmış; oraya demir atmış gibi yerinden bir milim bile ileri gidemiyormuş. Smiley bu işe çok şaşmış, çok da bozulmuş; ama neler olup bittiğini elbette hiç mi hiç anlayamamış.

Adam parayı almış oradan uzaklaşmaya başlamış; tam kapıdan çıkarken, omzunun üstünden başparmağını uzatıp Dan'l'i göstererek – şöyle – gene çok üstüne basa basa, 'Vallahi,' demiş, 'Ben bu kurbağada, başka herhangi bir kurbağaya göre üstün olan hiçbir şey görmüyorum.'

Smiley, başını kaşıyıp Dan'l'e bakarak orada öylece kalakalmış; sonunda, 'Gerçekten de bu kurbağanın neden böyle çuvalladığını çok merak ediyorum – bir yerine bir şey mi oldu acaba? – nedense epeyce şişmiş gibi görünüyor.' demiş. Sonra Dan'l'i ensesinden tutup havaya kaldırmış, 'Vallahi, bu kurbağa beş pound çekmiyorsa, beni kediler paralasın!' demiş; sonra da kurbağayı tepetaklak edip aşağıya doğru sarkıtmış, kurbağa bir avuç dolusu saçmayı kusarak çıkarmış. Bunun üzerine Smiley, neler olup bittiğini anlayıp deliye dönmüş – kurbağayı yere bırakıp adamın peşine düşmüş ama yakalayamamış. Sonra–"

(Tam bu sırada Simon Wheeler, ön avludan birinin kendisine seslendiğini duydu, ne istendiğini anlamak için yerinden kalktı.) Uzaklaşırken dönüp bana şöyle dedi: "Sen oturduğun yerde kal yabancı, rahatına bak benim işim bir saniye bile sürmez."

Ama izninizle şunu söyleyeyim: Girişimci serseri Jim Smiley'nin öyküsünün kalan kısmının artık bana muhterem Leonidas W. Smiley'yle ilgili pek fazla bir bilgi sağlayacağını sanmıyordum, bu nedenle kalkıp yürümeye başladım.

Kapıda geri dönmekte olan konuşkan Wheeler'a rastladım, beni hemen yerime mıhlayıp anlatmaya başladı:

"Vallahi işte, o yıl da Smiley'nin tek gözlü, kuyruksuz bir sarı ineği vardı; kuyruğun yerinde yalnızca sancak sopası gibi bir kütük duruyordu, sonra–"

Ama benim hem zamanım, hem de niyetim olmadığı için orada kalıp o zavallı inek hakkında anlatılacakları dinlemek istemedim, veda edip oradan ayrıldım.

1.000.000 STERLİNLİK BANKNOT[*]

---

* The £1,000,000 Bank Note (1893)

Yirmi yedi yaşımdayken San Francisco'da bir madencilik şirketinde komisyonculuk yapıyordum, hisse senedi trafiğinin bütün inceliklerinde uzman olmuştum. Dünyada yapayalnızdım, zekâmdan ve tertemiz adımdan başka güvenebileceğim bir şey yoktu, ama sonunda bunlar beni servet sahibi yapacaktı, beni bekleyen bu gelecekten memnundum.

Cumartesi günleri öğleden sonraki toplantının ardından zamanım bana kalıyordu, ben de bu zamanı koydaki küçük bir yelkenlide geçirmeyi alışkanlık edinmiştim. Bir gün çok fazla gitmiştim; denizin açıklarına sürüklendim. Tam gece inmek üzereyken, tam umudumu yitiriyorken, Londra'ya gitmekte olan küçük bir yelkenli gemi beni aldı. Uzun ve fırtınalı bir yolculuk yaptık, bu yolculuk karşılığında onlara para ödeyemediğim için beni sıradan bir denizci gibi çalıştırdılar. Londra'ya ayak bastığım zaman üstümdeki giysiler paçavraya dönmüş, yıpranmış, kirlenmişti; cebimde de yalnızca bir dolar vardı. Bu para bana yirmi dört saat süreyle yiyecek ve yatacak yer sağladı. Bir sonraki yirmi dört saat boyunca ne yiyecek bir şey ne de yatacak bir yer bulabildim.

Ertesi sabah saat on sıralarında, pejmürde ve aç bir halde Portland Place'te ayaklarımı sürüyerek yürüyordum ki bakıcısının elinden tutup çeke çeke götürmekte olduğu bir çocuk – bir kere ısırılmış – kocaman bir armudu su mazgalına attı. Ben elbette hemen durdum, arzu dolu gözlerimi o

çamurlu ganimetin üzerine diktim. Armudu yemek için ağzım sulanıyordu, midem ona aş eriyordu, tüm varlığımla yalvarırcasına onu istiyordum. Ama ne zaman oraya doğru bir hamle yapsam, geçmekte olan birinin gözü benim bu niyetimi yakalayıveriyordu; bunun üzerine ben de eğildiğim yerden hemen doğruluyor, hiçbir şeyle ilgilenmiyormuş gibi görünüyor, armudu aklımdan bile geçirmiyormuş gibi yapıyordum. Aynı şey defalarca yinelendi; ben de armudu yerden alamadım. Umarsızlık içinde, artık her türlü utancı göze alacak, armudu yerden kapacak duruma gelmiştim ki arkamda bir pencere açıldı ve bir beyefendi yüksek sesle şöyle dedi:

"İçeri girin, lütfen."

Göz kamaştırıcı bir üniforma giymiş uşak tarafından içeriye alındım, yalnızca iki beyefendinin oturmakta olduğu görkemli bir odaya girdim. Beyefendiler uşağı gönderdiler, beni oturttular. Kahvaltılarını bitirmişlerdi, geriye kalanların görüntüsü beni neredeyse mahvediyordu. O yiyeceklerin karşısında aklımı toparlayamıyordum, ama bana ikram edilmediği için, çektiğim acılara elimden geldiğince katlanmak zorundaydım.

Şimdi, ben gelmeden biraz önce orada bir şeyler olmuş; ben bunu ancak günler sonra öğrenebildim; bunları şimdi size anlatacağım. Bu iki yaşlı erkek kardeş, o olaydan iki gün önce oldukça ateşli bir tartışmaya girmişler, bu tartışmalarını da, İngilizlerin her şeyi halletmek için kullandıkları yolla, iddiaya girerek bitirmişler.

İngiltere Bankası'nın, bir keresinde bir yabancı ülkeyle yaptığı devlet alışverişi nedeniyle, özel bir amaç için kullanılmak üzere, her biri bir milyon sterlinlik iki banknot çıkarmış olduğunu anımsayacaksınız. Şu ya da bu nedenle, bu banknotlardan biri kullanılmış ve iptal edilmişti, öbürü hâlâ bankanın kasasında duruyordu. İşte bu iki erkek kardeş sohbet ederken, yolu Londra'ya düşmüş, kimsesiz, çok dürüst ve ze-

ki bir yabancının elinde bir milyon sterlinlik bir banknot bulunsa ve onu nasıl ele geçirmiş olduğunu açıklayamayacak durumda olsa, yazgısı ne olur diye merak etmeye başlamışlar. Kardeş A, yabancının açlıktan öleceğini söylemiş; kardeş B, açlıktan ölmeyeceğini söylemiş. Kardeş A, yabancının o banknotu bir bankaya ya da başka bir yere veremeyeceğini, çünkü hemen oracıkta tutuklanacağını ileri sürmüş. Böylece kardeş B, o adamın ne olursa olsun o milyonla otuz gün yaşayabileceğine, üstelik hapse de atılmayacağına yirmi bin sterline iddiaya gireceğini söyleyinceye kadar tartışıp durmuşlar. Kardeş A, onun bahse tutuşma önerisini kabul etmiş. Kardeş B de Banka'ya gidip o banknotu satın almış. Tam bir İngiliz'in yapacağı gibi, anlıyorsunuz ya; iliklerine kadar korkusuz. Sonra bir mektup yazdırmış; bu mektubu onun yanında çalışan memurlardan biri, güzel yuvarlak hatlı el yazısıyla yazmış; sonra iki kardeş bütün gün boyunca pencerenin önünde oturup mektubu verecekleri uygun adamın çıkıp gelmesini beklemeye başlamışlar.

Dürüst görünüşlü ama yeterince zeki olmayan pek çok yüz görmüşler, zeki olan ama yeterince dürüst olmayan yüzler de görmüşler, bu özelliklerin ikisini de kendinde bulunduran ama yeterince yoksul görünüşlü olmayan kişiler görmüşler. Her zaman bir kusur bulunuyormuş, ta ben çıkıp gelinceye kadar; ama biraderler benim istenen özellikleri her şeyiyle karşıladığım konusunda görüş birliğine varmışlar, bu nedenle oybirliğiyle beni seçmişler, ben neden içeriye davet edildiğimi öğrenmek için orada beklemekteydim. Bana kendimle ilgili sorular sormaya başladılar, kısa sürede öykümü başından sonuna kadar öğrenmişlerdi. Sonunda bana, onların amaçlarına hizmet edecek kişi olduğumu söylediler. Ben de onlara gerçekten çok memnun olduğumu belirttim ve bu amacın ne olduğunu sordum. Bunun üzerine ikisinden biri bana bir zarf uzatarak açıklamayı o zarfın içinde bulacağımı söyledi. Ben tam zarfı açmak üzereydim

ki beyefendi, "Olmaz." dedi, zarfı alıp kaldığım yere götürmemi, başından sonuna kadar dikkatle incelememi, acele ya da düşünmeden davranmamamı söyledi; bunun üzerine onlara veda edip, açıkça eşek şakası gibi görünen bir şeyin hedefi olduğum için içerlemiş ve hakarete uğramış olarak oradan ayrıldım, ama zengin ve güçlü insanlardan gelen hakaretlere içerleyecek koşullarda bulunmadığım için buna katlanmak zorundaydım.

Artık o armudu yerden alıp bütün dünyanın gözleri önünde yiyecek duruma gelmiştim ama armut gitmişti; bu talihsiz olayda kaybetmiştim ama bunu düşünmek o adamlara karşı duyduklarımı hiç hafifletmiyordu. Ev gözden kaybolur olmaz elimdeki zarfı açtım ve içinde para bulunduğunu gördüm! O insanlarla ilgili görüşüm değişti, bakın bunu size söylüyorum! Bir dakika bile kaybetmeden o banknotu ve parayı yeleğimin cebine sokuşturup en yakın aşevine koştum. Sonunda bir lokma daha yiyemeyecek duruma geldiğimde, cebimdeki parayı çıkardım ve açtım, ilk gördüğümde neredeyse bayılıyordum. Bir milyon sterlin! Vallahi, bu benim başımı döndürdü.

Tam olarak kendime gelinceye kadar orada afallamış bir halde, gözlerimi kırpıştırarak oturup banknota bir dakika süreyle bakakalmış olmalıyım. Ondan sonra dikkatime ilk çarpan şey, aşevinin sahibi oldu. Adam gözlerini banknota dikmiş, taşlaşıp kalmıştı. Tüm bedeni ve tüm ruhuyla tapınma halindeydi ama sanki elini ayağını kıpırdatamıyormuş gibi görünüyordu. Bir anda ne yapmam gerektiğini anladım, yapılacak tek makul şeyi yaptım. Elimdeki banknotu ona uzatarak aldırmaz bir havayla şöyle dedim:

"Üstünü verin, lütfen."

Bunun üzerine adam normal duruma döndü, parayı bozamayacağı için bin bir özür diledi, ben ne yaparsam yapayım, adam paraya elini sürmüyordu. Paraya bakmak istiyordu, gözlerini üstünden ayırmıyordu, gözlerindeki açlığı gide-

remiyor gibiydi, ama el sürülemeyecek, sıradan toprak olamayacak kutsal bir şeymiş gibi ona dokunmaktan çekiniyordu. Ben,

"Bu sizin için zorluk yaratıyorsa özür dilerim," dedim, "ama ısrar ediyorum. Lütfen bu parayı bozun, başka param yok."

Ama adam bunun hiç önemli olmadığını söyledi; küçük hesabın başka bir zamana kadar ödenmeden kalmasına hiç itirazı yoktu. Ben uzun süre o mahalleye bir daha uğrayamayacağımı söyledim, ama adam bunun hiçbir sakıncası olmadığını, bekleyebileceğini, üstelik istediğim zaman, istediğim her şeyi yiyebileceğimi, hesabımın da istediğim kadar yüklü olabileceğini söyledi. Benim kadar zengin bir beyefendiye, salt neşeli bir kişiliğim olduğu için, giyinme konusunda da herkesin ortasında böyle şakacı davranmayı seçtiğim için güvenmekten korkmamakla hata etmediğini umduğunu belirtti. Biz bunları konuşurken, aşevine başka bir müşteri giriyordu; aşevinin sahibi bana o canavarı göz önünden kaldırmam için işaret etti, sonra yerlere kadar eğilerek beni kapıya kadar geçirdi; ben de hemen, polis tarafından yakalanıp, bana yaptırılan bu yanlışı düzeltmeye zorlamadan önce o evin ve kardeşlerin yolunu tuttum. Epeyce gergindim; hiç de hatalı olmasam da aslında fena halde korkuyordum ama insanları şunu bilecek kadar iyi tanıyordum. İnsanlar bir sokak serserisine bir sterlin olduğunu sanarak bir milyon sterlinlik bir banknot verdiklerinde, yapmaları gereken şeyi yapıp kendi miyopluklarına kızmak yerine, o serseriye karşı çılgın bir öfkeye kapılırlar. Eve yaklaşınca heyecanım yatışmaya başladı, çünkü evde her şey çok sakin görünüyordu; bu da beni yapılan yanlışlığın henüz fark edilmemiş olduğuna ikna etti. Zili çaldım. Aynı uşak ortaya çıktı. Ben de ona beyefendileri sordum.

"Gittiler." Uşak bunu kendi kabilesine özgü, yukardan bakan, soğuk havasıyla söylemişti.

"Gittiler mi? Nereye gittiler?"

"Yolculuğa çıktılar."

"İyi ama nereye?"

"Kıta Avrupası'na sanıyorum."

"Kıta Avrupası'na mı?

"Evet, efendim."

"Hangi yoldan – hangi rotayla?"

"Bilmiyorum, efendim."

"Ne zaman dönerler?"

"Bir ay sonra, öyle dediler."

"Bir ay mı? Ah, işte bu harika! Onlara nasıl haber iletebileceğim konusunda bana bir fikir verebilir misiniz? Bu son derece önemli."

"Verememem, gerçekten. Nereye gittikleri konusunda hiçbir fikrim yok efendim."

"O zaman bu aileden biriyle görüşmem gerekiyor."

"Aile de burada değil, aylardır yurtdışındalar – Mısır'da ya da Hindistan'da sanıyorum."

"Tanrım, çok büyük bir hata yapıldı. Gece olmadan geri dönerler. Onlara benim buraya geldiğimi, her şey yoluna girinceye kadar da gelmeye devam edeceğini, korkacakları bir şey olmadığını söyler misiniz?"

"Söylerim, eğer dönerlerse, ama döneceklerini sanmıyorum. Sizin bana bazı sorular sormak üzere bir saat sonra buraya döneceğinizi söylediler, ama size şunu söylemem gerekiyor ki her şey yolundaymış, zamanında burada olacaklar ve sizi görmek isteyecekler."

Bu nedenle ben de bu işten vazgeçip oradan ayrıldım. Başından sonuna kadar ne büyük bir bilmeceydi bu böyle! Aklımı kaçıracak gibiydim. "Zamanında" burada olacaklarmış. Ne anlama gelebilirdi bu? Aaa, mektup her şeyi açıklayabilirdi belki. Mektubu unutmuştum; çıkarıp okudum. Mektupta şunlar yazıyordu:

Siz zeki ve dürüst bir insansınız, yüzünüzden anlaşılıyor. Biz, sizin yoksul ve yabancı biri olduğunuz kanısındayız. Zarfın içinde bir miktar para bulacaksınız. Bu para size, faiz istemeden, otuz gün süreyle ödünç verilmiştir. Bu süre sona erdiğinde bu eve gelin. Sizin üzerinize bir iddiaya girdim. Ben iddiayı kazanırsam, benim sizi atayabileceğim herhangi bir konuma –yani aşinası olduğunuz ve doldurabilecek ölçüde yetkin olduğunuzu kanıtlayabileceğiniz bir konuma– getirilebilirsiniz.

İmza yok, adres yok, tarih yok.

Alın size içinden çıkılmaz bir durum! Sizler bundan önce olup biten her şeyi biliyorsunuz, ama ben bilmiyordum. Benim için bu her şeyiyle derin, karanlık bir bilmeceydi. Oynanmakta olan oyunun ne olduğu konusunda en ufak bir fikrim yoktu; bana iyilik mi, yoksa kötülük mü yapıldığını da bilmiyordum. Bir parka girip oturdum, düşünerek bu durumu çözmeye ve yapacağım en iyi şeyin ne olacağını bulmaya çalıştım.

Bir saatin sonunda akıl yürütme çabalarım şu kararda billurlaştı.

Bu adamlar belki benim iyiliğimi istiyorlar, belki de kötülüğümü istiyorlar; buna karar verebilmenin bir yolu yok – bunu bir kenara bırakalım. Bir oyun, bir plan ya da deney peşindeler; bunu bilebilmenin de bir yolu yok – bunu da bırakalım bir kenara. Benim üzerime bir iddiaya girmişler; bunun ne olduğunu öğrenebilmenin de bir yolu yok – bunu da bırakalım bir kenara. Böylelikle belirlenemeyen nitelikleri ayıklamış olduk; meselenin geri kalan kısmı elle tutulabilir, somut, belki kesin olarak sınıflandırılıp adlandırılabilecek bir şey. Bu banknotu ait olduğu kişinin hesabına yatırılmak üzere İngiltere Bankası'na götürürsem, banka bunu yapacaktır, çünkü onlar o kişiyi tanıyorlar, oysa ben tanımıyorum; ama bana bu banknotun elime nasıl geçtiğini soracak-

lardır; onlara gerçeği söylersem, beni bir tımarhaneye tıkacaklardır doğal olarak ya da yalan söylediğim için beni hapse atacaklardır. Banknotu herhangi bir yerde bankaya yatırmaya çalışır ya da onunla para çekmeye kalkışırsam, başıma aynı şeyler gelecektir. İstesem de istemesen de, o adamlar geri dönünceye kadar bu koskocaman yükü taşımak zorundayım. Bu banknot hiç işime yaramayacak bir şey, bir avuç kül kadar işe yaramaz bir şey, gene de bir yandan yaşamımı sürdürmek için dilenirken ona iyi bakmam, gözümün önünden ayırmamam gerekiyor. İstesem bile o banknotu kimseye *veremem*, çünkü ne dürüst bir vatandaş ne de bir soyguncu böyle bir şeyi kabul edebilir ya da onunla başını derde sokmak isteyebilir. O iki erkek kardeş güvendeler. Bana verdikleri bu banknotu kaybetsem ya da yaksam bile onlar gene de güvende olacaklardır, çünkü ödemeyi durdurabilirler, banka onların kayıplarını tazmin eder, ama bu arada benim ücret almadan ya da kâr sağlamadan bir ay süreyle ızdırap çekmem gerekiyor – yeter ki o iddianın ya da her neyse işte o şeyin kazanılmasına yardım edeyim ve bana vaat edilen o konumu elde edeyim. O konuma gelmeyi çok *isterim*; bu tür adamların elinde, atanmaya değecek konumlar bulunur.

O konu üzerine enine boyuna düşünmeye koyuldum. Umutlarım iyice yeşermeye başladı. Kuşkusuz bana ödenecek aylık çok büyük olacaktı. Bir ay sonra işe başlayacaktım, ondan sonra da her şey yoluna girecekti. Kısa sürede kendimi çok çok iyi hissetmeye başladım. Artık yeniden sokakları arşınlamaya başlamıştım. Bir terzi dükkânına girdim. İçimi, üstümdeki paçavralardan kurtulma, bir kez daha doğru dürüst giysilere kavuşma özlemi kapladı. Buna yetecek param var mıydı? Hayır, elimde bir milyon sterlinden başka hiçbir şey yoktu. Bu nedenle kendimi zorlayarak yoluma devam ettim. Ama çok geçmeden gene ayaklarım geriye doğru sürüklendi. Günaha çağrı beni amansızca pençesine almıştı. Yiğitçe yaşadığım bu iç savaşım boyunca ileri geri yürüyerek o

dükkânın önünden tam altı kez geçmiş olmalıyım. Sonunda direnmekten vazgeçtim, vazgeçmek zorundaydım. Kimsenin üstüne olmadığı için ellerinde kalmış bir takım elbise bulunup bulunmadığını sordum. Sorduğum adam, başka bir adamı gösterdi, ama bana yanıt vermedi. Bana gösterilen adama gittim; o da bir tek söz bile etmeden başıyla bana başka bir adamı işaret etti. Ona gittim, o adam bana şöyle dedi:

"Şimdi size bakacağım."

O sırada her neyle uğraşıyorsa, işini bitirinceye kadar bekledim, sonra adam beni alıp arka tarafta bir odaya götürdü, reddedilmiş bir yığın takım elbiseyi aşağıya indirdi, içlerinden en eski püskü görüneni bana vermek üzere seçti. Elbiseyi giydim. Üstüme olmadı, hiç de güzel bir yanı yoktu, ama yeniydi, ben de onu üstüme geçirmeyi çok istiyordum; bu nedenle kusur falan bulmadım ama biraz sıkılmış bir havayla şöyle dedim:

"Para için birkaç gün bekleyebilirseniz bu benim için büyük bir kolaylık olacak. Üstümde bozuk para yok."

Adam, yüzüne olabilecek en ifadeyi takarak şöyle dedi:

"Haa, yok demek? Vallahi, bunu beklemiyordum elbette. Ben sizin gibi beyefendilerin yanlarında yalnızca büyük bozuk para taşımalarını beklerdim.

Sabrım taşmıştı; şöyle dedim:

"Dostum, bir yabancıyı her zaman üstündeki giysilere göre değerlendirmemelisin. Ben bu elbisenin parasını ödeyebilecek durumdayım, yalnızca sizi yüksek değerde bir banknotu bozma zahmetine sokmak istememiştim."

Bunun üzerine adam, tavrını biraz değiştirdi ama gene de belli bir havaya girerek şöyle dedi:

"Kötü bir niyetle söylemedim, ama uyarma açısından bakacak olursak, şunu belirtebilirim: Üstünüzde taşımakta olduğunuz herhangi bir banknotu bozamayacağımız gibi bir sonuca bu kadar kolay varmanızın size pek uygun düşecek bir şey olmadığını söyleyebilirim. Tam tersine, bozabiliriz."

Banknotu adamın eline verip şöyle dedim:

"Aaa, pekâlâ; özür dilerim."

Adam banknotu gülümseyerek aldı, dört bir yanı kaplayan içinde katmanlar, kırışıklıklar, sarmallar olan, göle bir tuğla attığınızda, tuğlanın düştüğü yere benzeyen o kocaman gülümsemelerden biriydi bu, sonra elindeki banknota baktığı anda gülümsemesi dondu, katılaştı, sarardı; Vezüv'ün yamaçlarında küçük eşikler oluşturarak katılaşmış halde gördüğümüz dalgalı, solucanlara benzeyen lav akıntıları gibi oldu. Bir gülümsemenin böyle ortasında kesiliverdiğine ve sonsuza dek öylece donup kaldığına daha önce hiç tanık olmamıştım. Adam banknotu elinde tutarak bu görünüm içinde öylece kalakaldı; dükkânın sahibi olup biteni anlamak için koşarak geldi ve canlı bir sesle sordu:

"Eee, ne var? Sorun nedir? Eksik olan ne?"

Ben, "Sorun falan yok. Paranın üstünü bekliyorum." dedim.

"Haydi, haydi; git ona parasının üstünü getir Tod, ver ona parasının üstünü."

Tod sert bir sesle yanıt verdi: "Paranın üstünü mü getireyim? Söylemesi kolay efendim; ama şu banknota bir de kendiniz bakın."

Dükkânın sahibi paraya şöyle bir baktı, pes tonda anlamlı bir ıslık çaldı, sonra bir dalışta istenmeyen giysilerden oluşan yığının içine atladı, sürekli kendi kendine konuşuyormuş gibi bir şeyler söyleyip durarak giysileri oraya buraya çekiştirmeye başladı.

"Eksantrik bir milyonere lafı bile edilmeyecek böyle bir takım elbise satmaya kalkışıyorsun, Tod aptalın tekidir – anadan doğma aptaldır. Hep böyle şeyler yapar durur. Bütün milyonerleri buradan uzaklaştırır, çünkü bir milyoneri bir sokak serserisinden ayıramaz, hiçbir zaman da ayıramamıştır. Aaa, aradığım şeyi buldum işte. Lütfen üstünüzdekileri çıkarın efendim; sonra da ateşe atın onları. Bana bir iyilik ya-

pın ve şu gömlekle şu takım elbiseyi giyin, tam size göre, en uygunu – sade, zengin, mütevazı ve düklere yaraşır bir soyluluğu var, bir yabancı prens için sipariş üzerine yapılmıştı – belki siz de tanıyorsunuzdur onu efendim, zat-ı samileri Halifax Voyvodası'dır; bunu bize bırakıp kendisi bir yas için bir takım elbise aldı, çünkü annesi ölecekti – ama ölmedi. Neyse, bunun sakıncası yok, işler her zaman bizim, yani onların istediği gibi gitmiyor. İşte pantolon tamam, üstümüze harika oturdu efendim, şimdi sıra yelekte, hah, gene tam oturdu! Şimdi de ceket – Tanrım! Şuna bir bakın, hele! Mükemmel – başından sonuna kadar! Daha önceki hiç böylesine başarılı bir şey görmemiştim."

Ben de memnunluğumu dile getirdim.

"Çok doğru efendim, çok doğru; bu, sorunu geçici olarak çözecek, söylemeden edemeyeceğim. Ama bekleyin de ölçülerinize göre size nasıl bir şey hazırlayacağız, onu görün. Haydi Tod, eline defteri kalemi al, işe başla. Bacak uzunluğu 32 inç." – falan filan. Ben daha bir tek söz bile edemeden tepeden tırnağa ölçümü aldı, tören giysisi, sabah giysisi, gömlekler, başka her türlü şey için emirleri yağdırmaya başladığı zaman şöyle dedim:

"Ama sevgili bayım, ben bu siparişleri veremem, elbette siz belirsiz bir süre beklemeye hazır değilseniz ya da parayı bozamazsanız."

"Belirsiz bir süre mi! Bu çok zayıf bir sözcük efendim, çok yetersiz kalan bir sözcük efendim, çok yetersiz kalan bir sözcük. Sonsuza dek – doğru sözcük bu olacaktır efendim. Tod, bütün bunları acele yapıp bitir, hiç zaman kaybetmeden beyefendinin adresine gönder. Küçük müşteriler beklesin. Beyefendinin adresini hemen yaz ve–"

"Kaldığım yeri değiştiriyorum. Uğrayıp yeni adresimi size bırakırım."

"Çok iyi olur efendim, çok iyi olur. Bir dakika – sizi geçireyim efendim. Buyurun – iyi günler efendim, iyi günler."

İşte, bundan sonra olacakları anlamıyor musunuz artık? Doğal olarak oradan oraya dolaşıyor, canım ne isterse alıyor, sonra da paramın üstünü istiyordum. Bir hafta içinde gereksinme duyduğum bin bir rahatlık ve lüksle muhteşem bir biçimde donatılmıştım, Hanover Meydanı'nda pahalı bir otele yerleşmiştim. Akşam yemeklerini otelde yiyordum, ama kahvaltı için hep, bir milyon sterlinlik banknotla ilk yemeğimi yediğim Harris'in o alçakgönüllü aşevine gidiyordum. Harris'in başına konan talih kuşu olmuştum. Yeleğinin cebinde bir milyon sterlinlik banknotlar taşıyan o çatlak yabancının, aşevinin koruyucu azizi olduğu haberi dört bir yana yayılmıştı. Bu haber yetmiş de artmıştı. Aşevi yoksul, bata çıka ilerleyen, küçük, zar zor ayakta durabilen bir yer olmaktan çıkıp, ünlü, müşterilerle dolup taşan bir yere dönüşmüştü. Haris öylesine müteşekkirdi ki bana zorla para veriyor, kesinlikle hayır dedirtmiyordu; böylece, meteliksiz olsam da harcayacak param oluyordu; zenginler ve itibarlılar gibi yaşıyordum. Böyle giderse bir yerde çakılıp kalacağımı biliyordum, ama bu işin içine düşmüştüm bir kere, ya yüze yüze düze çıkacaktım ya da iyice dibe batıp boğulacaktım. Aksi halde salt gülünç olacak bir duruma ciddi, aklı başında, evet, hatta trajik bir boyut katacak felaket yaklaşmaktaydı, anlıyorsunuz ya. Geceleyin karanlıkta işin trajik yanı öne çıkıyor, beni sürekli uyarıyor, sürekli tehdit ediyordu; bu nedenle yatağımda inleyerek dönüp duruyordum, uykuyu yakalamak güçleşiyordu. Ama neşeli gün ışığında trajedi öğesi zayıflayıp gözden kayboluyordu, havalarda uçmaya başlıyordum; diyebilirsiniz ki mutluluktan başım dönüyordu, esriyip kendimden geçiyordum.

Bu da doğal bir şeydi, çünkü bir dünya başkentinde ünlü kişilerden biri olup çıkmıştım; bu da benim başımı döndürüyordu; üstelik az buz da değil, adamakıllı. Artık İngiliz, İskoç ya da İrlanda gazetesi olsun, eline bir gazete alıp da içinde "yelek cebinde milyonluk sterlin taşıyan kişi"ye, onun

en son yaptıklarına ve söylediklerine gönderme yapan bir haber okumadan edemiyordunuz. Başlangıçta bu gibi haberlerde kişisel dedikodu sütununun en altında yer alıyordum, sonra adım şövalyelerin üstünde, sonra da baronların üstünde yer almaya başladı; ünüm arttıkça, bu tırmanarak böyle devam etti; sonunda olabilecek en büyük yüksekliğe ulaştım, kraliyete mensup olmayan bütün düklerin ve İngiltere başrahibinin dışında bütün din büyüklerini de geçerek orada kaldım. Ama bakın, uyarıyorum sizi, bu gerçek bir ün değildi; o ana dek ben yalnızca tanınmışlığa ulaşmıştım. Ardından her şeyi doruğa çıkaran büyük darbe –bir bakıma coşku dolu onaylama– geldi; bu da bir anda tanınmışlığı yok olup gitmeye mahkûm olan o değersiz şeyi, ünün getirdiği kalıcı altına dönüştürdü, Punch benim karikatürümü yayınladı! Evet, artık gerçekten yaratılmış bir insandım ben, yerim sağlamlaşmıştı. Hâlâ alaya alınabilirdim, ama artık saygı gösterilerek; kahkahalarla gülünerek değil, kaba saba sözlerle değil; durumuma gülümseyebilirlerdi ama kahkahalar atamazlardı. Punch, beni üstümde paçavralar uçuşarak, Londra Kulesi'ni satın almak üzere, oradaki nöbetçilerden biriyle sıkı pazarlık ederken gösteriyordu. Vallahi, daha önce hiç dikkat çekmemiş bir genç adamın bundan nasıl etkilendiğini tahmin edebilirsiniz, bir düşünün; şimdiyse, o kişinin ağzından çıkan her şey alınıp her yerde yineleniyordu; bu genç adam, adının ağızdan ağza, durmadan her yerde uçuşarak dolaştığını duymadan bir adım bile atamıyordu: "İşte gidiyor, bu o!" Kocaman bir kalabalık gözlerini onun üzerine dikmeden kahvaltısını edemiyordu, binlerce opera dürbünü ateşini üzerine çevirmeden bir opera locasına giremiyordu. İşte, bütün gün böyle görkemli bir hava içinde yüzüyordum – her şeyin miktarı bu denli artmıştı.

Biliyor musunuz? Paçavraya dönmüş olan eski takım elbisemi atmamıştım; arada bir onları giyip ortaya çıkıyordum ki, böylece eskiden tattığım o ufak tefek şeyler satın al-

ma, hakarete uğrama, sonra da beni alaya alan kişiyi milyonluk sterlini çekerek öldürüp yere serme zevkini yeniden tadabileyim. Ama bunu yapmaya uzun süre devam edemedim. Resimli gazeteler, bu kılığımı öylesine tanır bir duruma getirmişti ki, ne zaman ona bürünsem, hemen tanıyordum; arkama kocaman bir kalabalık takıyordum; bir şey satın almaya kalktığımda da, ben daha sterlini çekmeye vakit bulamadan adam bana bütün dükkânını krediyle satmayı teklif ediyordu.

Üne erişimim aşağı yukarı onuncu gününde, Amerikan orta elçisine saygılarımı sunmak ve ülkemin bayrağına karşı görevimi yerine getirmek üzere elçiliğe gittim. Orta elçi beni içinde bulunduğum duruma uygun bir hevesle kabul etti, görevimi yerine getirmekte bu denli gecikmiş olduğum için beni biraz payladı, bağışlaması için tek bir yol bulunduğunu, bu yolun da o akşam vereceği akşam yemeği davetinde konuklarından birinin hastalanmasıyla boşalan koltuğu benim doldurmam olduğunu söyledi. Ben de o koltuğu dolduracağımı söyledim ve konuşmaya başladık. Orta elçiyle babamın okul arkadaşı oldukları, sonra Yale'de birlikte okudukları, babamın ölümüne kadar da yakın dost olmayı sürdürdükleri ortaya çıktı. Bundan dolayı da orta elçi, ayırabileceğim bütün boş zamanlarımı onun evinde geçirmemi istedi, ben de bunu yapmayı çok istiyordum elbette.

Aslında bu, istemenin de ötesinde bir şeydi; çok sevinmiştim. O yıkıcı darbe geldiğinde, orta elçi yıkımın içine bütünüyle yuvarlanmaktan kurtarabilirdi beni, ben bunun nasıl olacağını bilmiyordum, ama belki o düşünüp bir yolunu bulabilirdi. Artık iş işten geçmiş olduğu için, sırrımı ona açmayı göze alamadım, Londra'da yaşadığım bu korkunç maceramın başlangıcında bunu hemen yapabilirdim oysa. Hayır, bunu göze alamazdım artık, iyice derinlere batmıştım, yani böylesine yeni edinmiş olduğum bir dosta sırlarımı açma tehlikesiyle yüzleşemeyecek kadar derinlere batmıştım; gene

de boğulacak kadar derinlere batmış da değildim *kendi* gözümde. Çünkü anlıyorsunuz ya, ödünç aldığım her şeye karşın, kendi sınırlarımın –aylığımın sınırları içinde demek istiyorum– içinde kalmaya özen gösteriyordum. Elbette aylığımın ne olacağını *bilemezdim*, ama şunu düşününce, iyi bir tahminde bulunabilmek için haklı bir nedenim vardı: Bahsi kazanırsam, yetkin olduğumu kanıtlamam koşuluyla, o zengin, yaşlı beyefendinin bana bağışlayacağı konumda iyi bir *seçme hakkım* olacaktı – ben de yetkin olduğumu kesinlikle kanıtlayacaktım, bu konuda hiçbir kuşkum yoktu. Bahsi kazanmaya gelince, bu konuda da hiçbir kuşkum yoktu; ben hep şanslı olmuştum.

Şimdi benim tahminime göre gelirim, yılda altı yüz ile bin arasında olacaktı; diyelim ki altı yüz oldu, sonra da ben değerimi kanıtlayarak daha yüksek bir rakama ulaşıncaya dek yıldan yıla yükselecekti. Şimdilik birinci yılda alacağım aylığın miktarı kadar borca girmiş durumdaydım. Herkes bana ödünç para vermeye çalışıyordu, ama onların hepsine şu ya da bu bahaneyle direnmiştim; bu nedenle şu anda borcum yalnızca ödünç alınmış üç yüz sterlinlik paraydı, öbür üç yüz sterlin de geçinme harcamalarımdan ve satın aldıklarımdan oluşuyordu. İnanıyordum ki ikinci yıllık aylığım, tedbirli ve tutumlu davranırsam, ayın geri kalan kısmında beni idare edecekti; ayrıca buna büyük bir dikkat göstermeye de kararlıydım. Bu ayım bitecekti, işverenim yolculuğundan dönecekti, ben de gene güvende olacaktım, çünkü iki yıllık aylığımı, bana borç verenlerin arasında gerektiği gibi bölüştürecektim, sonra da hemen bana verilen işte çalışmaya başlayacaktım.

Akşam yemeğine davet edilenler on dört kişilik güzel bir gruptu. Shoreditch Dükü'yle Düşesi, kızları Lady Anne-Grace-Eleanor-Celeste-falan-filan-de-Bonun, Newgate Kontu ve Kontesi, Vikont Cheapside, Lord ve Lady Blatherskite, her iki cinsiyetten unvanı olmayan bazı kişiler, orta elçiyle eşi

ve kızı, onların kızlarını ziyarete gelmiş bir kız arkadaşı; yirmi iki yaşında, Portia Langham adında bir İngiliz kız; ben bu kıza iki dakika içinde âşık oldum, o da bana âşık oldu – bunu gözlüğüm olmadan bile görebiliyordum. Bir başka konuk daha vardı, bir Amerikalı – ama öykümü biraz ileriye atlayarak anlatıyorum. Bütün bu insanlar daha oturma odasında, akşam yemeği için iştah açıcı içkilerini içip, yeni gelenleri soğuk bakışlarıyla süzerken, uşak bağırarak yeni gelen birini tanıttı:

"Bay Lloyd Hastings"

Her zamanki nezaket sözleri ve davranışları sona erer ermez, Hastings beni gördü, koşarak bana doğru gelip nezaketle elini uzattı; sonra tam elimi tutmak üzereyken durup biraz utanmış bir havayla şöyle dedi.

"Affedersiniz efendim, sanırım ben sizi tanıyorum."

"Elbette beni tanıyorsunuzdur, dostum."

"Hayır. Acaba siz – o –o?"

"Yelek cebi canavarı mı? Ben oyum gerçekten. Takma adımla hitap etmekten çekinmeyin bana, buna alıştım artık."

"Şuna bakın hele, bu gerçekten bir sürpriz. Sizin kendi adınızı birkaç kez takma adınızla yan yana gördüm, ama sözü edilen Henry Adams'ın siz olabileceğiniz hiç aklıma gelmemişti. Vallahi, daha altı ay önce Frisco'da, Blake Hopkins'de maaşlı memur olarak çalışıyordunuz; fazla mesai ödemesi karşılığında akşamları geç saatlere kadar kalıp bana Gould ve Curry Extension'ın belgelerini, istatistiklerini düzenlemek ve denetlemekte yardım ediyordunuz. Şimdi Londra'da olduğunuzu, kocaman bir milyoner olduğunu, göz kamaştırıcı bir üne kavuştuğunuzu düşününce! Vallahi, bu Binbir Gece Masalları'nı yeniden yaşamak gibi bir şey. Tanrım, bunların hepsini birden kafam almıyor, kavrayamıyorum; başımın dönmesi geçsin diye biraz zaman tanıyın bana."

"Gerçek şu ki Lloyd, sizin durumunuz benimkinden daha kötü sayılmaz. Durumu ben kendim bile kavrayamıyorum."

"Aman Tanrım, bu gerçekten sersemletici bir şey değil mi? Miner's restorana gidişimizin tam üçüncü ayı–"

"Hayır, What Cheer'e."

"Doğru, What Cheer'di gerçekten de; oraya gecenin ikisinde gitmiştik, Extension belgeleri üzerinde iki saat sıkı çalışıp ter döktükten sonra birer pirzola yiyip kahve içmiştik, sizi benimle birlikte Londra'ya gelmeniz için ikna etmeye çalışmıştım, size maaşlı izin vermeyi bütün harcamalarınızı karşılamayı, satışı başarıyla gerçekleştirirseniz fazladan ödeme yapmayı teklif etmiştim, sizse beni dinlemiyordunuz, başarılı olamayacağımı söylüyordunuz; işleri bırakamayacağınızı, döndüğünüzde ipin ucunu yakalayamayacağınızı ileri sürüyordunuz. Oysa şimdi buradasınız. Bütün bunlar ne kadar garip! Nasıl oldu da geldiniz buraya? Ayrıca sizin bu inanılmaz duruma gelmenize neden olan şey neydi gerçekten?"

"Aaa, bu tam bir rastlantı. Çok uzun bir hikâye – bir romans bile diyebilir buna insan. Size her şeyi anlatacağım, ama şimdi olmaz."

"Ne zaman?"

"Bu ayın sonunda."

"Ayın sonuna on beş günden fazla var. İnsanı meraktan öldürecek kadar uzun bir zaman bu. Bir hafta sonra olsun."

"Yapamam. Nedenini öğreneceksiniz ama yavaş yavaş. Söyleyin bana şimdi, işler nasıl gidiyor?"

Lloyd'un neşesi bir anda sönüverdi, içini çekerek şöyle dedi:

"Sen gerçek bir peygamberdin Hal, gerçek bir peygamber. Keşke buraya hiç gelmeseydim. Sana işten söz etmek istemiyorum"

"Ama etmelisin. Bu gece gelip benimle birlikte kalmalısın, buradan çıktığımız zaman bana her şeyi anlatmalısın."

"Ah, anlatabilir miyim? Sen ciddi misin?" dedi ve gözlerinde yaşlar belirdi.

"Evet; hikâyeyi başından sonuna kadar dinlemek istiyorum, her şeyiyle."

"Sana öylesine müteşekkirim ki! Bana ve işlerime birinin insanca ilgi gösterdiğini görmek, bir insanın sesinde ve gözlerinde onun ilgisini uyandırdığımı görmek, burada başıma gelenlerden sonra – Tanrım! Bunun için dizlerimin üstüne çöküp dua edebilirim."

Elime sımsıkı sarıldı, canlandı, akşam yemeği için dipdiri bir havaya büründü – ama yemek olmadı. Hayır, her zaman olan şey oldu; o kötü ve can sıkıcı İngiliz düzeni içinde her zaman görülen şey oldu – kime öncelik tanınacağı sorusu çözülemedi; bu nedenle akşam yemeği de yenmedi. İngilizler, akşam yemeği davetine gitmeden önce her zaman karınlarını doyururlar, çünkü onlar karşı karşıya kalacakları tehlikeleri bilirler, ama bir yabancıyı kimse uyarmaz, o da bu tuzağa kolayca düşer. Elbette bu kez kimsenin canı yanmadı, çünkü hepimiz daha önce akşam yemeklerine gitmiştik; Hastings dışında hiçbirimiz işin acemisi değildik; orta elçi onu davet etmişti etmesine ama İngiliz adetleri gereğince, akşam yemeği hazırlatmadığını ona son anda söylemişti. Herkes koluna bir hanım taktı, art arda sıraya girerek yemek salonuna indi, çünkü hareketleri böyle yapmak alışkanlık gereğiydi; ama işte, yemek salonuna gelince tartışmalar başladı; Shoreditch Dükü, kendisine öncelik tanınmasını isteyerek masanın başına oturması gerektiğini söyledi; kral ailesinden gelmeyen, yalnızca bir ulusu temsil eden orta elçiden üstün olduğunu ileri sürüyordu; ama ben haklarımı savundum ve onun bu isteğine boyun eğmedim. Dedikodu sütununda adım kral ailesinden gelmeyen bütün düklerden önce geliyordu, bunu böylece belirttim; adımın o dükten de önce geldiğini iddia ettim. Ne kadar mücadele edebilirsek ve ettiysek de bu mesele çözüme kavuşturulamadı; sonunda o akılsızca

haksız doğumdan ve eskillikten gelen hak kozunu oynadı, ben onun "Fatih" elini gördüm ve onu Adem'in mertebesine "çıkardım"; adımın gösterdiği gibi ben de doğrudan Adem'in soyundan geliyordum; oysa o kendi adının ve son Norman kökeninin gösterdiği gibi, Adem'in bir yan soyundan geliyordu; bu nedenle hepimiz, gene sıra sıra olarak yeniden oturma odasına döndük ve dikey durumda bir öğle yemeği yedik – bir tabak sardalye ve çilek; gruplar oluşturuyorsunuz ve yemeğinizi böyle ayakta yiyorsunuz. Böyle olunca, önceliklere göre diziliş o kadar zorlayıcı olmuyor; en üst düzeydeki iki kişi havaya bir şilinlik atıyor, kazanın çilekleri önce yeme hakkı oluyor, kaybeden de şilini alıyor; sonra iki kişi daha aynı şeyi yapıyor ve bu böyle sürüp gidiyor. İçeceklerimizi içtikten sonra masalar getirildi; hepimiz oyun başına altı peni koyarak kâğıt oynadık. İngilizler hiçbir oyunu eğlence olsun diye oynamıyorlar. Bir şey kazanmaz ya da kaybetmezlerse –bunlardan hangisinin olduğuna aldırmıyorlar– oyun da oynamıyorlar.

Harika vakit geçirdik; ikimiz, Miss Langham'la ben kesinlikle çok iyi vakit geçirdik. O beni öylesine büyülemişti ki ikili ardıllığın üstüne çıkıp çıkmadığımı anlamak için elimdekileri sayamıyordum bile; kazandığım zaman da kazandığımı hiç anlayamıyordum; dıştaki sıradan yeniden başlıyordum ve her seferinde oyunu kaybediyordum; ama anlıyorsunuz ya, benimle tamı tamına aynı durumda olduğundan kız da aynı şeyleri yapıyordu; bunun sonucu olarak ikimiz de o eli kazanamıyorduk ya da neden kazanamadığımızı pek anlayamıyorduk; yalnızca mutlu olduğumuzun farkındaydık, bundan başka bir şeyi bilmek istemiyorduk; oyunun kesintiye uğratılmasını da istemiyorduk. Ben ona *söyledim* –söyledim, gerçekten söyledim– onu sevdiğimi söyledim; o da – o da saçları da kıpkızıl kesilinceye kadar kızardı ama bundan hoşlandı, hoşlandığını *söyledi.* Ah, hiç öyle bir akşam yaşamamıştım! Ne zaman sayı yapsam, altına bir not ekliyor-

dum; o ne zaman bir sayı alsa, notumu aldığını belirtiyordu, ikimizin elindekileri aynı sayıyordu. Ben bunun ardından, "Tanrım, ne kadar da tatlı görünüyorsun." demeden, o "İki sayı." bile diyemiyordu; o da, "On beş iki, on beş dört, on beş altı ve bir çift sekiz, sekiz onluk – gerçekten böyle mi düşünüyorsun?" diyordu; kirpiklerinin altından şöyle bir yan bakıyordu; bilirsiniz işte, ne kadar olabilirse o kadar tatlı ve şeytanca. Ah, bütün bunlar çok ama *çoook* – çok fazlaydı!

Vallahi, ona karşı çok açık ve dürüst davrandım; şu dünyada bir meteliğim bile olmadığını, yalnızca söz edildiğini çok duymuş olduğu bir milyonluk sterlinin bulunduğunu söyledim; üstelik o da bana ait değildi; bu durum onda çok büyük bir merak uyandırdı; sonra alçak sesle konuşarak hikâyeyi başından sonuna kadar ona anlattım; bu da onu gülmekten kırıp geçirdi. Bütün bunlarda gülünecek ne buluyordu, ben bunu hiç anlamıyordum, ama gülüyordu işte; her yarım dakikada yeni bir ayrıntı yakalıyordu; ben de yatışması için anlattıklarıma bir buçuk dakika kadar uzun bir süre ara vermek zorunda kalıyordum. Vallahi, işte o kız, o kahkahaları atarken sakatlanacak duruma geldi – gerçekten geldi; hiç böyle bir şey görmemiştim. Yani hiç böyle acı dolu bir hikâyenin –bir insanın yaşadığı zorlukların, endişelerin ve korkuların– daha önce o türden bir etki yarattığını hiç görmemiştim. Bu nedenle, ortada neşelenecek bir şey yokken bu kadar neşelenebildiğini görünce onu daha da çok sevdim, çünkü işlerin gidişine bakılırsa yakında bu tür bir eşe gereksinmem olabilirdi, anlıyorsunuz ya! Elbette ona iki yıl, ben aylığıma kavuşuncaya kadar beklemek zorunda olacağımızı anlattım; onun buna itirazı yoktu, yalnızca harcamalar konusunda olabildiğince dikkatli davranacağımı umuyordu; harcamaların üçüncü yıl yapacağım ödemeleri engelleme tehlikesi yaratacak ölçüde denetimden çıkmasına izin vermeyeceğimi umduğunu söyledi. Sonra biraz endişelenmeye başladı; acaba birinci yılın aylığını, benim alacağım miktardan

daha yüksek bir rakamdan başlatarak yanlış mı yapıyoruz diyordu. Bu sağduyulu bir endişeydi ve benim özgüvenimi eskisine göre biraz sarsmıştı, ama iş açısından bakıldığında bana iyi bir fikirde vermiş oldu; ben de bu öneriyi dürüstçe benimsedim.

"Portia, canım, o yaşlı beyefendiyle yüzleşmeye gittiğim gün sen de benimle birlikte gelir misin?"

"Ha–yır; yanında olmam seni yüreklendirmeye yardım edecekse olur. Ama – bu yerinde olur mu?"

"Hayır, olacağını sanmıyorum – aslında yerinde olmayacağından korkuyorum, ama anlıyorsun ya, o kadar çok şey buna bağlı ki–"

"Öyleyse ne olursa olsun geleceğim; yerinde olsun, olmasın." dedi çok güzel ve iyi yüreklik olunan hevesle. "Ah, sana bir yardımım dokunacağını bilmek beni çok mutlu edecek!"

"Yardım etmek mi dedin, canım? Vallahi her şeyi sen yapmış olacaksın. Öylesine güzel, öylesine dayanılmaz birisin ki sen orada olunca, ben alacağımız aylığı o yaşlı adamları iflas ettirecek noktaya kadar yükseltebilirim, onlar da buna direnecek cesareti hiçbir zaman bulamazlar."

Ahhh!.. Bütün kanının nasıl da yüzüne çıktığını, mutlu gözlerinin nasıl da parladığını görmeliydiniz.

"Seni hınzır dalkavuk! Söylediklerinde bir tek doğru sözcük bile yok, ama gene de geleceğim seninle. Belki bu sana, başkalarından her şeye senin gözlerinle bakmalarını beklememeyi öğretir."

Umutlarım kaybolmuş muydu? Özgüvenim yeniden yerine gelmiş miydi? Buna şu olguya bakarak buna kendiniz karar verebilirsiniz: İçimden ilk yıl için aylığımı hemen bin iki yüze çıkardım. Ama bunu söylemedim: Sürpriz yapmak üzere ondan gizledim.

Eve varıncaya kadar yol boyunca havalarda uçuyordum. Hastings konuşuyordu, ben bir tek sözcüğünü bile duymu-

yordum. Hastings'le birlikte benim kaldığım yerin oturma odasına girdiğimizde, içinde yaşadığımı gördüğü sayısız rahatlığa ve lükse onun ateşli bir havayla yağdırdığı övgüler beni kendime getirdi.

"Şurada bir durayım da her şeyi doya doya içime sindireyim. Aman Tanrım! Bir saray burası – tam bir saray! İçinde insanın *arzu edebileceği* her şey var; yanan, güzel bir şömine ve her şeyiyle hazır bir sofra. Henry, bu yalnızca bana senin ne kadar zengin olduğunu göstermekle kalmıyor; ta derinlerimde, iliklerime kadar ne kadar yoksul olduğumu da gösteriyor bana – ne kadar da yoksulum, ne kadar da sefilim, ne kadar da yenik düşmüş, perişan mahvolmuş bir haldeyim ben!"

Allah kahretsin! Onun böyle konuşması kanımı dondurdu. Korkudan gözlerim fal taşı gibi açıldı; altında krater kaynayan bir santimlik bir yer kabuğunun üstünde durmakta olduğumu anladım. *Ben* hayal kurmakta olduğumun farkında değildim – yani bir süredir kendimin bunun farkında olmasına izin vermiyordum; oysa *şimdi* – ah, Tanrım! Adamakıllı borca batmıştım, şu dünyada bir tek meteliğim bile yoktu; güzel bir kızın mutluluğu ya da çekeceği acılar benim elimdeydi, önümde hiçbir zaman gerçek olmayacak – ah, hiçbir zaman *olamayacak* –bir aylıktan başka bir şey yoktu! Ah, ah, ah! Mahvolmuştum ben, hiç umudum kalmamıştı! Hiçbir şey kurtaramazdı beni!

"Henry, günlük gelirinin getireceği, üzerinde hiç düşünmediğin küçük kazançlar bile–"

"Ah, günlük gelirimmiş! Al şu sıcak İskoç viskisini, dik de ruhunu şenlendir! Haydi birlikte içelim! Ya da hayır – karnın aç, otur şuraya da –"

"Bir lokma bile yiyemem; bunlar geride kaldı artık. Bugünlerde hiçbir şey yiyemiyorum, ama bak, yere yığılıncaya kadar içebilirim seninle. Gel!"

"Fıçıları devirelim; sonuna kadar senin yanındayım! Hazır mısın? Haydi, içiyoruz! Haydi bakalım. Tamam, öyleyse Lloyd, sen de öykünü anlat bana, ben demlenirken"

"Anlatmak mı? Ne yeniden mi?"

"Yeniden mi dedin? Ne demek istiyorsun?"

"Yani başından sonuna kadar *yeniden* dinlemek mi istiyorsun demek istiyorum."

"Başından sonuna kadar *yeniden* dinlemek mi istiyorsun da ne demek? Bu, çok akıl karıştırıcı bir soru *gerçekten*. Dur, elindeki o sıvıdan daha fazla içme artık. Ona ihtiyacın yok."

"Bana bak Henry, beni korkutuyorsun. Buraya gelirken yolda sana bütün öyküyü anlatmadım mı ben?"

"Sen mi?"

"Evet, ben."

"Bir tek sözcüğünü bile duyduysam, ne olayım."

"Henry, bu ciddi bir şey. Beni rahatsız ediyor. Orada, orta elçinin evinde neydi aldığın?"

İşte o zaman her şeyi birden anlayıverdim ve her şeyi yiğitçe kabul ettim.

"Dünyanın en güzel kızını aldım – esir aldım!"

Bunun üzerine Lloyd hemen benim yanıma koştu; el sıkıştık, ellerimiz acıyıp tutmaz oluncaya kadar; bir daha sıkıştık, bir daha, bir daha sıkıştık, o da eve gelirken kat ettiğimiz üç mil boyunca süren öyküsünün bir tek sözcüğünü bile duymadığım için beni hiç suçlamadı. Sonra o sabırlı, iyi yürekli, dost haliyle oturdu, öyküyü başından sonuna kadar yeniden anlattı. Özetlendiğinde her şey gelip şuna dayanıyordu: Lloyd, İngiltere'ye çok büyük bir fırsat olarak gördüğü bir şey uğruna gelmişti; Gould ve Curry Extension'ı, büyük "yerel hissedarları"na satmak için bir "opsiyon" elde etmişti, bir milyon doların üstünde elde edebileceklerinin hepsini kendine saklamak niyetindeydi. Çok sıkı çalışmıştı, bildiği bütün yolları kullanmıştı, denemediği hiçbir dürüst girişim kalmamıştı; dünyada sahip olduğu bütün parayı nere-

deyse harcamıştı, kendini dinleyecek tek bir kapitalist bulamamıştı; elindeki opsiyonun süresi de ayın sonunda doluyordu. Kısacası mahvolmuştu. Sonra birden yerinden fırlayıp bağırdı:

"Henry, sen beni kurtarabilirsin! Beni sen kurtarabilirsin, ve kocaman evrende bunu yapabilecek tek insan sensin. Yapar mısın bunu? *Yapmaz* mısın bunu?"

"Nasıl yapacağımı söyle! Haydi, konuşsana be oğlum."

"Bana bir milyon ve "opsiyon" içi ülkeme dönecek yol parasını ver. Sakın, sakın reddetme!"

Bir tür ızdırap dolu bir durumun içine düşmüştüm. Tam şu sözleri söylemek üzereydim: "Lloyd ben de yoksulun tekiyim – meteliksizin biriyim, üstelik borca batmış durumdayım." Ama başımın içinden akkor halinde bir fikir çıkıp geldi; çene kemiklerimi kilitledim, kendimi yatıştırdım, bir kapitalist kadar soğuk bir havaya girinceye kadar bekledim. Sonra ticaretten anlar ve kendine hâkim bir hava takınarak şöyle dedim:

"Seni kurtaracağım, Lloyd–"

"Öyleyse ben şimdiden kurtulmuş sayılırım! Tanrı sonsuza dek merhametini senden esirgemesin! Eğer bir gün gelir de ben–"

"Bırak da sözümü tamamlayayım Lloyd. Seni kurtaracağım, ama o yolla değil; çünkü bütün o sıkı çalışmalarından sonra, girdiğin bütün o risklerden sonra sana haksızlık olur bu. Maden ocağı satın almama falan gerek yok; Londra gibi bir ticaret merkezinde bunu yapmadan da sermayemi işletebilirim; bunu zaten yapıyorum, sürekli; ama bak, ne yapacağımı anlatayım sana. O maden hakkında her şeyi biliyorum elbette, çok çok değerli olduğunu biliyorum, biri isterse bunun için yemin bile edebilirim. Benim adımı rahatça kullanarak onu on beş gün içinde nakit olarak üç milyona satacaksın, sonra kendi aramızda hisseleri tek tek paylaşacağız."

Biliyor musunuz, kapıldığı çılgın sevinç havası içinde öylesine dans edecek bir duruma geldi ki bütün mobilyaları tutuşturup odun gibi yakabilir, orada bulunan her şeyi kırıp parçalayabilirdi; ben ayağına çelme takıp onu yere düşürmeseydim, sonra da elini kolunu sımsıkı bağlamasıydım...

Sonra tam bir mutluluk içinde yerde öylece yatıp kaldı ve şöyle dedi:

"Senin adını kullanabileceğim! Senin adını – bunu bir düşünsene! Tanrım, bütün o zengin Londralılar sürü sürü gelecekler; hisseleri almak için birbirleriyle dövüşecekler! Ben kurtulmuş bir adamım artık, sonsuza dek kurtuldum, yaşadığım sürece de seni hiç unutmayacağım!"

Yirmi dört saat dolmadan Londra arı kovanına döndü! Benim hiçbir şey yapmam gerekmiyordu; Tanrı'nın her günü evimde oturmaktan gelenlerin hepsine şunları söylemekten başka:

"Evet; adımı kullanmasını ona ben söyledim. Adamı tanıyorum, madeni de biliyorum. Tertemiz bir kişiliği vardır onun, madenin değeri de istediği fiyattan kat kat fazladır."

Bu arada ben bütün akşamlarımı orta elçinin evinde Portia'yla birlikte geçiriyordum. Ona madenden hiç söz etmedim, bunu sürpriz olmak üzere saklıyordum. Aylıktan söz ediyorduk, aylıktan ve sevgiden başka hiçbir şeyi ağzımıza almıyorduk; bazen sevgiden, bazen aylıktan, bazen de sevgiden ve aylıktan birlikte söz ediyorduk. Aman Tanrım! Orta elçinin karısıyla kızı bizim bu küçük sevgimize nasıl da ilgi gösteriyorlardı; rahatsız edilmemiz için, orta elçinin hiçbir şeyden haberi olmaması, hiçbir şeyden kuşkulanmaması için nasıl da sayısız, zekice numaralar icat ediyorlardı; vallahi, ikisi de çok çok hoş davranıyorlardı!

Sonunda o ay bittiği zaman, benim Londra ve County Bankası'ndaki hesabımda bir milyon dolar vardı; Hastings için de aynı şey ayarlanmıştı. Kendi düzeyime en uygun düşecek biçimde giyinmiş olarak Portland Place'teki evin ya-

nından arabayla geçtim; görünüşe bakılırsa, kuşlarım yeniden yuvaya dönmüşlerdi; arabayla orta elçinin evine gittim, değerli varlığımı yanıma aldım; birlikte olanca şevkimizle aylıktan söz ederek oraya geri döndük. Portia öylesine heyecanlı, öylesine neşe doluydu ki dayanılmayacak ölçüde güzel görünüyordu. Şöyle dedim:

"Sevgilim, senin bu güzelliğine bakıyorum da, yılda üç binin bir peni bile altında istemek cinayet olur."

"Henry, Henry, sen bizi mahvedeceksin!

"Hiç korkma. Sen yalnızca bu güzel görünüşünü devam ettir ve bana güven. Her şey yoluna girecek."

Bu nedenle durum öyle gerektirdi ki, yol boyunca bu kez benim onu yüreklendirmem gerekti. Oysa o bana yalvarıp duruyor ve şöyle diyordu:

"Ah, lütfen şunu unutma, çok fazla para istersek hiç aylık alamayabilirsin, o zaman halimiz ne olur? Hayatımızı kazanabilmemiz için hiçbir şey yok elimizde"

Aynı uşak tarafından içeriye alındık, o iki yaşlı beyefendi oradaydılar. Yanımdaki harika yaratığı görünce çok şaşırdılar elbette, ama ben onlara şöyle dedim:

"Beyefendiler, size rapor vermeye hazırım."

Benim adamım, "Dinlemekten memnunluk duyacağız" dedi, "çünkü artık kardeşim Abel'le girişmiş olduğum iddiayı bir sonuca bağlayabiliriz. Benim kazandığımı ortaya çıkarırsanız, elimde bulunan ve sizin isteyeceğiniz herhangi bir konuma geleceksiniz. Bir milyon sterlinlik banknot yanınızda mı?"

"İşte, burada efendim." dedim ve banknotu ona verdim.

"Ben kazandım!" diye bağırdı ve eliyle Abel'in sırtına vurdu. "*Şimdi* ne diyorsun bakalım buna kardeşim?"

"Kabul etmek gerekiyor ki bu işten sağ salim *çıkmış*, ben de yirmi bin sterlini kaybetmiş oldum. Buna dünyada inanmazdım."

"Size verilecek bir raporum daha var." dedim, "Üstelik bu rapor epeyce uzun. Yakında yeniden buraya gelmeme

izin vermenizi rica ediyorum; o zaman bu bir ay içinde başıma gelenleri size ayrıntılarıyla anlatacağım, söz veriyorum, size dinlemeye değecek şeyler anlatacağım. Bu arada şuna bir bakın."

"Şuna bakın hele, Tanrım! 200.000 sterlinlik bir hesap. Sizin mi bu?

"Benim. Bunu, kullanmam için ödünç verdiğiniz o küçük miktarı otuz gün boyunca akıllıca kullanarak kazandım. Ayrıca o miktarı, ufak tefek şeyleri satın almak için kullandım, karşılığında da banknotu gösterdim."

"Şuna bir bakın, ne hayret verici! İnanılmaz bir şey bu, Tanrım!"

"Öyle demeyin, bunu size kanıtlayacağım. Bu sözlerimi desteksiz söylenmiş şeyler olarak almayın.

Ama şaşırma sırası şimdi Portia'nındı. Gözleri sonuna kadar açılmıştı ve şöyle dedi:

"Henry, bu gerçekten senin paran mı? Beni kandırıyor muydun sen?

"Kandırıyordum gerçekten, canım. Ama sen beni bağışlayacaksın nasıl olsa, bunu biliyorum."

Dudaklarını iyice büzerek somurttu ve şöyle dedi:

"O kadar emin olma! Beni böylesine kandırmış olduğun için yaramazın tekisin sen."

"Ah, sen bunu atlatırsın sevgilim, atlatırsın; eğlence olsun diye yaptım, bilirsin işte. Haydi gel, gidelim artık."

Benim adam, "Ama durun, durun biraz! Şu konum var, biliyorsunuz. Sizi o konuma atamak istiyorum." dedi.

"Vallahi," dedim, "size ne kadar minnettar olduğumu bilemezsiniz, ama ben gerçekten öyle bir konuma atanmak istemiyorum."

"Ama benim elimde bulunan konumların en seçkinine atanacaksınız."

"Gene teşekkürler, bütün kalbimle, ama ben onu *bile* istemiyorum."

"Henry, senden utanıyorum. Bu iyi yürekli beyefendiye yeterince teşekkür bile etmiyorsun. Senin yerine ben yapabilir miyim bunu?"

"Elbette yapabilirsin canım, eğer daha iyisini yapabileceksen. Dene bakalım da görelim."

Benim adamıma doğru yürüdü, çıkıp kucağına oturdu, kollarını onun boynuna doladı, sonra da tam ağzının ortasına bir öpücük kondurdu. Bunun üzerine iki yaşlı beyefendi kahkahayı patlattılar, ama ben kalakalmıştım, taşlaşmıştım bile diyebilirsiniz. Portia şöyle dedi:

"Baba, o bana senin elinde onun kabul edebileceği bir konum bulunmadığını söyledi; ben de kırıldım, en az–"

"Sevgilim, o senin baban mı?"

"Evet, üvey babam; babaların en sevgilisi. Şimdi anlıyorsun, değil mi? Bu gibi bağlantılarım olduğunu hiç bilmeden, orta elçinin evinde, babamla Abel Amca'nın planının sana ne dertler, ne endişeler yaşattığını bana anlattığın zaman neden böyle kahkahalar atarak gülebildiğimi?"

Elbette ben de artık hiçbir kandırmaca olmadan açık açık konuştum ve hemen konuya girdim.

"Ah, benim çok sevgili beyefendiciğim, daha önce söylediklerimi geri almak istiyorum. Sizin elinizde benim istediğim bir konum bulunuyor."

"Adını söyle yeter."

"Damatlık."

"Vallahi, bilmem ki! Ama biliyorsunuz, daha önce bu konumda hizmet vermiş değilsiniz; elbette bu nedenle de–"

"Bir deneyin beni – ah deneyin, yalvarıyorum size beni yalnızca otuz ya da kırk yıl süreyle deneyin ve eğer–"

"Ah, peki tamam; istediğiniz çok küçük bir şey; hadi, alın götürün kızı."

Mutlu muyduk, ikimiz? Kısaltılmamış sözlüklerde bile bunu anlatmaya yetecek sayıda sözcük bulunamaz. Bir iki gün sonra, benim o banknotla yaşadığım serüvenlerin, bü-

tün bu serüvenlerin nasıl sonuçlandığının öyküsünü başından sonuna kadar öğrendiğinde, bütün Londra konuşmaya başladı mı ve çok eğlendi mi? Evet.

Benim sevgili Portia'mın babası, o dost canlısı ve konuksever banknotu alıp İngiltere Bankası'na geri götürdü ve bozdurdu. Banka, banknotu iptal edip ona hediye etti o da aynı banknotu düğünümüzde bize armağan etti; o zamandan beri banknot, evimizin en kutsal köşesinde, çerçevesinin içinde, duvarda asılı duruyor. Çünkü o banknot bana Portia'mı kazandırdı. O banknot olmasa Londra'da kalamazdım, orta elçinin evine davet edilemezdim, Portia'yla hiç tanışamazdım. Bu nedenle hep şöyle diyorum: "Evet, bu bir milyon sterlinlik bir banknot gördüğünüz gibi; ama benim ömrüm boyunca bir tek şey bile satın almadı; ama *sonunda* değerinin onda birine en değerli sözleşmeyi yaptı."